

حرف نذرانی

پنجابی شاعراں دا حمدیہ، نعتیہ تے عارفانہ کلام

ترتیب و تدوین مقصود احمد شہر قیواری

حرف نذرانے

(پنجابی شاعراں دا حمدیہ، نعتیہ تے عارفانہ کلام)

ترتیب و تدوین
مقصود احمد شرقپوری

مقصود پبلشرز

سرور مارکیٹ - اردو بازار، لاہور Mob: 0333-4320521

84682

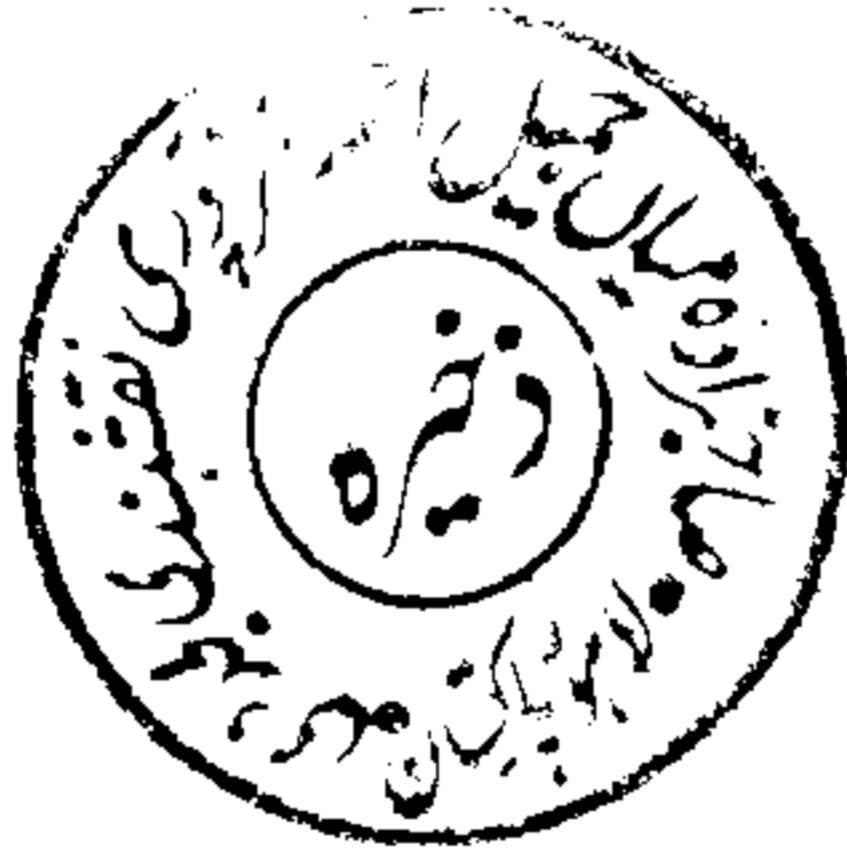
جملہ حقوق محفوظ

ISBN: 997-8769-13-6

ناں کتاب	.....	حرف نذرانے
ترتیب و تدوین	.....	مقصود احمد شر قپوری
پروف ریڈنگ	.....	چودھری محمد یوسف ورک
پہلی وار	.....	اگست 2006ء
کمپوزنگ	.....	محمد سدھیر سائیں
قیمت	.....	160/- روپے

فہرست

	☆	انتساب
7	☆	اپنی گل
9	☆	خوشبو پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد
11	☆	حضرت بابا فرید گنج شکر
17	☆	حضرت شاہ حسین
23	☆	حضرت سلطان بابو
29	☆	حضرت سید عبداللہ المعروف بلھے شاہ
35	☆	مواویٰ عبدالستار
41	☆	میاں محمد بخش
46	☆	پیر سید احمد شاہ
50	☆	حافظ جھنڈا
55	☆	محمد بوٹا گجراتی
61	☆	اکرم امرتسری
67	☆	احمد علی سائیاں
73	☆	عشق لہر
79	☆	میاں خوش طبع
85	☆	عبدالغنی وفا
91	☆	چرانندین آزاد باجوہ
97	☆	رفیق محبوب

101	☆	حافظ برکت علی قادری لاہوری
107	☆	حکیم علی محمد راز
113	☆	دائم اقبال دائم
119	☆	محمد حسین طاہر
122	☆	محمد یوسف موج
128	☆	آغا محمد جوش
131	☆	محمد اعظم چشتی
137	☆	صوفی عبدالرحیم دیوانہ نظامی
143	☆	سائیں عبدالغفور غفور
149	☆	صاحبزادہ حضرت محبوب حسین نوشاہی
155	☆	شاہ محمد صدف جالندھری
161	☆	محمد عالم سوزی
167	☆	محمد حنیف سوز
170	☆	امین خیال
176	☆	حنیف رہبر
179	☆	محمد علی ظہوری
185	☆	حافظ محمد حسین حافظ
191	☆	ایم۔ اے آزاد کھوکھر
197	☆	سردار حسین سردار
203	☆	محمد صدیق صبر قادری
209	☆	محمد ابراہیم کلیم

214	عبدالستار نیازی	☆
220	علامہ محمد انور قمر	☆
224	حاجی ممتاز احمد ممتاز	☆
230	زیارت حسین جمیل	☆
235	اقبال شیدا	☆
241	دانشاد احمد چن	☆
247	محمد بوٹا عدل لاہوری	☆
252	محمد اقبال راحت	☆
256	حکیم اختر راز	☆
262	محمد بشیر ناطق	☆
268	محمد آرم قلندری	☆
274	کلیم شہزاد	☆
278	سید ناصر حسین چشتی	☆
282	محمد اسلم طالب چشتی	☆
287	محمد تنویر خیال	☆
292	الحاج محمد رفیق ضیاء	☆
298	محمد انور ارانمیں	☆
303	سانمیں عبدالرحیم رحیم	☆
307	راجا عبدالوحید قاسم	☆
313	شہزاد نجمی	☆
316	چوہدری محمد یوسف ورک	☆
318	کتابیات	☆

انتساب

پنجابی دے بے لوٹ سیوک ریاض راجی جی

پیارے جن چودھری محمد صدیق دسیال جی

تے غفور حسین رٹوی جی

دے ناں

اپنی گل

اللہ تعالیٰ دا لکھ لکھ شکر کہ ادارہ مقصود پبلشرز تہاڈی خدمت وچ حرف نذرانے دے ناں نال 53 پنجابی شاعراں دا حمدیہ، نعتیہ تے عارفانہ کلام پیش کرن دی سعادت حاصل کر رہیا اے۔ ہر شاعر دے نمونہ کلام توں پہلاں اوہدا مختصر تعارف وی کروا دتا گیا اے تاکہ قاری نوں اوہدے بارے تھوڑی بہت واقفیت حاصل ہو سکے۔ ایس کتاب وچ کجھ شاعراں دا کلام اوہناں دیاں چھپیاں کتاباں وچوں لیا گیا تے کجھ کولوں دستی حاصل کیتا گیا اے۔

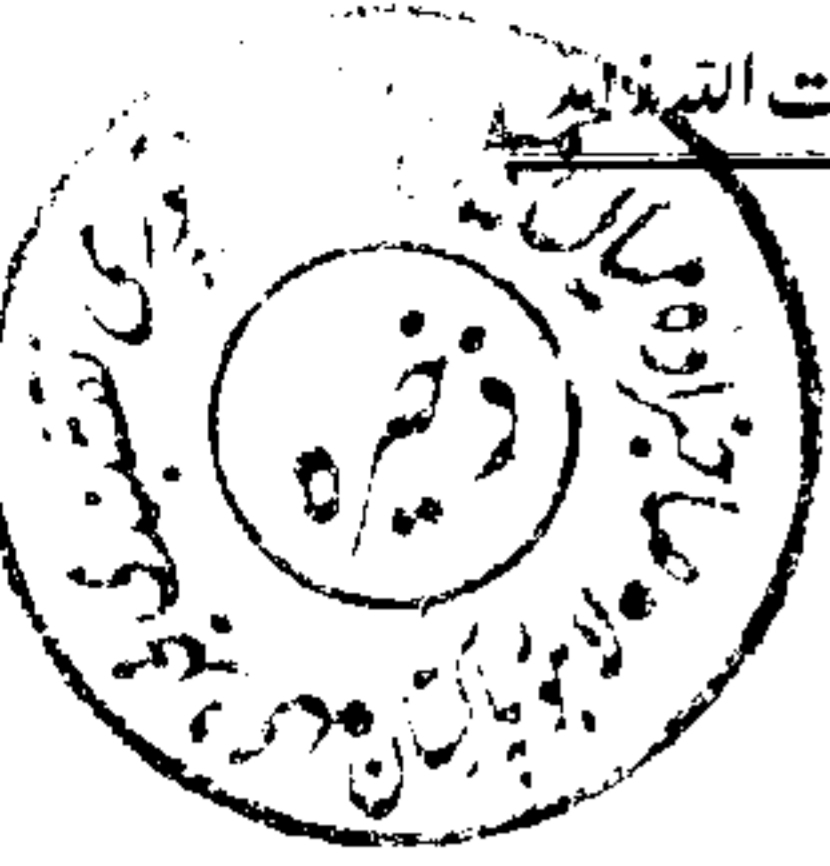
حرف نذرانے توں پہلاں ادارہ بہت سارے پنجابی شاعراں دے کلام نوں چھاپ کے تہاڈی خدمت وچ پیش کر چکیا اے۔ اوہناں کتاباں وچوں سب توں پہلاں دیوان محبوب تبرک کلام صاحبزادہ محبوب حسین نوشاہی مرتب پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد۔ کلام مونس مرتب پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد۔ طیبہ دیاں گلیاں (نعتیہ کلام)، اکرم قلندری۔ ٹھنڈے ہو کے (سی حرفیاں تے نظماں)، اسماعیل قلندر۔ کسبل پوش، دائم اقبال دائم۔ بانگِ بال، دائم اقبال دائم۔ لیلیٰ مجنوں، دائم اقبال دائم۔ کھلے وال، دائم اقبال دائم۔ جموں و کشمیر دے موتی، محمد صدیق دسیال۔ کلام ضامن، محمد صدیق دسیال۔ تھلاں دی سسی، محمد بشیر ناطق۔ جوہر عقیدت، عبدالغنی

شاہر۔ سسی وصل دی تسی، عبدالغنی شاہر۔ سدھراں دے پھل راجا سلطان محمود ملنگی۔
 شہرے بور، راجا عبدالوحید قاسم۔ تریڑاں، راجا عبدالوحید قاسم۔ بھلیاں یاداں، راجا
 عبدالوحید قاسم۔ مٹھے میوے، راجا عبدالوحید قاسم۔ معجزے پاک نبی دے، ایم اے
 آزاد شوکھر۔ ترلوک (نظمیں)، ڈاکٹر نوید شہزاد، وغیرہ۔

ہتھلی کتاب دی تیاری وچ جیہناں دوستاں تعاون لئی ہتھ دیاں راقم الحروف
 اوہناں دا شکر گزاراے۔ ایہناں وچوں سب توں پہلاں پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد
 (چیمبرمین شعبہ پنجابی، پنجاب یونیورسٹی) جیہناں ہمیشہ اچھی تے معیاری کتاب لئی اپنے
 قیمتی مشوریاں توں نوازیا۔ ایہناں توں بعد اپنے شفیق استاد تے دوست جناب علامہ
 محمد انور قمر شہر قیوری، جناب امین خیال، جناب چودھری محمد صدیق دیال جیہناں ولایت
 وچوں اپنے خرچے تے ڈاک راہیں تیناں شاعراں دا کلام گھلایا، پروفیسر ڈاکٹر نوید شہزاد،
 پروفیسر سعادت علی ثاقب، محمد اعجاز نوشاہی (سینئر لائبریرین شعبہ پنجابی، جیہناں نے
 کدی وی مینوں کوئی ضروری کتاب دین توں انکار نہیں کیتا)، چودھری محمد یوسف،
 شہباز ساغر، ڈاکٹر ریاض انجم، عبدالغفور نوشاہی (جیہناں مینوں ایہہ کتاب چھاپن دا
 مشورہ دتا)، محمد سدھیر سائیں تے اپنے نکلے ویر محمد آصف داوی شکر گزار ہاں جیہناں
 دن رات اک کر کے کتاب دی تیاری وچ میری مدد کیتی۔ اللہ تعالیٰ ایہناں ساریاں
 نوں جزائے خیر دے۔

مخلص

مقصود احمد شہر قیوری

خوشبو

ایہدے وچ شک نہیں کہ پنجاب دے عوام دی ذہنی تربیت کرن وچ جتھے ساڈے صوفیاں عالماں تے استادان دا ہتھ اے او تھے اوہناں دے ذوق نوں نکھارن وچ اوہ بے شمار شعراء وی ذکر دے قابل نہیں جیہڑے بغیر کسے صلے تے لالچ توں غیر محسوساتی طریقے نال اپنا کردار ادا کردے رہے۔ ایہناں شاعراں دی اک لمبی قطار اے۔ ایہناں وچوں کجھ اوہ نہیں جیہناں دا کلام کتابی صورت وچ محفوظ ہو گیا تے بوہتی گنتی اوہناں دی اے جیہڑے اپنی طبیعت وچ سادگی انکساری یا فیر معاشی تنگی ہتھوں اپنے کلام نوں کتابی صورت وچ محفوظ نہ کر سکے۔ البتہ اوہناں وچوں کجھ شاعراں دا کلام آج وی پرانی وضع دے بزرگاں دے سینیاں وچ محفوظ اے۔ سینہ بسینہ آگے ودھن نال ایس کلام وچ لفظی تبدیلیاں دے امکانات توں انکار نہیں کیتا جاسکدا پر ایس دی تہہ وچ موجود خلوص تے جذبے دی شرط آج وی اوہ سے طرح محسوس کیتی جا سکدی اے۔

پنجابی شاعری دا مزاج شروع توں ای عارفانہ، صوفیانہ تے اسلامی طرز وچ رنگیا ہو یا اے۔ ایس لئی ساڈے بولتے شاعراں کول حمد، نعت، منقبت توں دکھ عارفانہ تے اخلاق آتے مبنی کلام ملدا اے۔ ایہدے آتے ہجرت تے وچھوڑے دی پان وں چڑھی ہوئی اے۔ کیوں جے عشق مجازی دے پردے وچ عشق حقیقی دی گل کرن دا رواج اجوکا نہیں سگوں ڈھیر پرانا اے۔ ساڈی کلاسیکی شاعری وچ بوہتا ایہو انداز لہجہ اے پرہن زمانہ بدل گیا اے۔ آج دے انسان دی زندگی دارنگ روپ اصلوں نوں ہوندا جا رہیا اے۔ اوہنوں معاشی لوڑاں تھوڑاں نے کسے ہو رنگر دا واسی کر دتا اے۔

جیہد سے نال اوہدی ذہنی آسودگی وچ کمی وی ہوندی جا رہی اے تے اکلا پاوی ودھ رہیا اے۔ اوہ انساناں دے جنگ وچ وی اپنے آپ نوں کلا محسوس کردا اے۔ اوہنوں اپنی ذات دے تحفظ دا احساس بری طرح متاثر کر رہیا اے۔ گوانڈھی کیہ اوہنوں اپنی ذات اتوں وی اعتماد اٹھدا جا رہیا اے۔ جدوں کہ ساڈی پنجابی شاعری پڑ وچ بہہ کے دو جیاں نوں کجھ سنن سنان تے اوہدے نتیجے وچ اک دوجے دے دکھ درد وچ شریک ہون دا درس دیندی سی۔

میرے خیال وچ جے اسیں اپنی شاعری دے ایس پہلو توں فائدہ اٹھا کے اک واری فیراہنوں سنن سنان تے پڑھن پڑھان دا اہتمام کر لیے تے سماجی سانجھ، بھائی چارہ تے مل ورتن وچ اک نویں روح آسکدی اے۔ مقصود احمد شرچوری ہوریں مبارکباد دے مستحق نہیں کہ اوہناں نے ایسے جذبے دے تحت صوفی شاعراں سمیت کجھ اجوکے شاعراں دے کلام دا انتخاب ”حرف نذرانے“ چھاپ کے سانوں اج دی بے سکون حیاتی نوں سکون والی حیاتی بنان دا سند یاد دتا اے۔ ہر شاعر دے بارے اوہناں نے مختصر جیہا تعارف دی کروایا اے۔ بھاویں اوہناں نے ایس تعارف وچ شاعراں دے کلام دے فلسفے اتے گل نہیں کیتی پر کلام اپنے آپ بولد اے کیوں جے:

خوشبو آں است کہ بوید

نہ کہ عطار بگوید

اللہ اوہناں دی ایس کوشش نوں قبول کرے تے ایس کتاب نوں اوہناں دی مشہور تے نجات دا وسیلہ بنائے۔

پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد

چیمبرمین شعبہ

یونیورسٹی اوری اینٹل کالج لاہور

حضرت بابا فرید گنج شکرؒ

1175ء-1265ء

سلسلہ چشتیہ دے ایہہ مشہور بزرگ 584ھ مطابق 1175ء نوں موضع کھتوال ضلع ملتان وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد داناں حضرت جمال الدین سلیمان سی۔ ماپیاں نے ایہناں داناں مسعود رکھیا۔ فرید الدین آپ دا لقب اے۔ عام طور تے بابا فرید گنج شکر دے ناں نال پکارے جاندے نیں۔ حضرت بختیار کاکی دے خلیفہ سن۔ انج آپ دارو حانی تعلق حضرت معین الدین چشتی ہوراں نال ملدا اے۔ بابا صاحب دی ابتدائی تعلیم والدہ ماجدہ دی نگرانی وچ ہوئی۔ جیہڑیاں اک نیک تے پارسا خاتون سن۔ آپ نے چھوٹی عمرے قرآن مجید حفظ کر لیا۔ ایہناں دی وفات 1265ء وچ ہوئی آپ دا مزار مبارک پاک پتن شریف وچ اے۔ آپ دا عرس مبارک ہر سال 5-6 محرم الحرام نوں منایا جاند اے۔ بابا جی دا شمار پہلے پنجابی شاعراں وچ ہوندا اے۔ سکھاں دی مشہور مذہبی کتاب ”گرنٹھ صاحب“ وچ بابا جی ہوراں دے بیت سارے دوہے شلوکاں دی شکل وچ شامل کیے گئے نیں۔ بابا جی دی ساری زندگی اللہ تے رسول دے عشق، محبت نوں عام کرن وچ گزاری۔ آپ دے کلام وچ جتھے اللہ تبارک تعالیٰ دی عظمت تے شان جلالت دا ذکر ملدا اے حضور نال عشق وی ظاہر ہوندا اے او تھے دنیا دی بے ثباتی تے معاشرے وچ ہون والیاں برائیاں دی نشاندہی وی ہوندی اے تے اوہناں توں خاص کر تکبر تے غرورتوں بچن دی تلقین وی ملدی اے۔

نمونہ کلام

وکیہ فریدا جو تھیا ، داڑھی ہوئی بھور
اگا نیڑے آیا ، پچھا رہیا دور

وکیہ فریدا جو تھیا ، سکر ہوئی وس
سائیں باجھوں اپنے ، ویدن کہیے کس

فریدا ایسا ہوئے رہو ، جیسا ککھ مِیسیت
پیراں تلے لتاڑیے ، کدے نہ چھوڑیں پریت

فریدا راتیں چار پہر ، ڈوستا ڈو جاگ
گھنا سووسی گور منہہ ، لہسیا ایہہ ویراگ

کناں ، دنداں ، اکھیاں ، سبھناں ، دتی ہار
وکیہ فریدا چھڈ گئے ، مڈھ قدیمی یار

کوک فریدا کوک توں ، جیوں راکھا جوار
جب لگ ٹانڈا نہ گرے ، تب لگ کوک پکار

موسیٰ ننھا موت تے ، ڈھونڈے کائے گلی
چارے کُنڈاں ڈھونڈیاں آگے موت کھلی

چکھل رات نہ جاگیوں رجبونڈرو مویوں
جے تیں رت و ساریا تیں رت نہ و سر یوں

اُٹھ فریدا ستیا جھاڑو دے مِیت
توں ستار ت جاگدا، تیری ڈاڈھے نال پریت

پیریں بیڑا ٹھیہ کے ، کندھیں کھڑا نہ رو
وت نہ آون تھیسیا ، آیت نہ نینڈری سو

جاگنا ای تاں جاگ فریدا، ہوئی آ ای پر بھات
اس جاگن نوں پچھتا نہیں گا، گھنا سوس گارات

جنگل ڈھونڈیں سنگھنا ، لمے لڑیا نہ وت
تن حجرہ درگاہ دا ، بس وچ جھاتی گھت

دُنی دے لالچ لکیاں ، محنت بھل گئی
جاں سر آئی اپنے ، تاں ستھو وِسر گئی

فریدا خاک نہ نندیے ، خاکو جیڈ نہ کوئے
رجیونڈیاں پیراں تلے ، مویاں اُپر ہوئے

جنگل جنگل کیا بھویں؟ وَن کنڈا موڑیں
وئی رت ہیا لے ، جنگل کیا ڈھونڈیں

شکر ، کھنڈ ، نوات ، گڑ ، ماکیوں ، ماجھا ددھ
ستھے وستو مٹھیاں ، رت نہ پُچن تڈھ

روٹی میری کاٹھ کی ، لاؤن میری بھکھ
جھاں کھادی چوڑی گھنے سہن گے دکھ

رکھی سکی کھاء کے ، ٹھنڈا پانی پی
ویکھ پرانی چوڑی ، نہ ترسائیں جی

چار گوائیاں ہنڈھ کے ، چار گوائیاں سم
لیکھا رت منگیسیا ، توں آیوں کیہڑے کم؟

کوٹھے منڈپ ماڑیاں ، اُسا ریندے بھی گئے
کوڑا سودا کر گئے ، گوریں آءِ پئے

صاحب دی کر چاکری ، دل دی لاه بھرانڈ
درویشاں نوں لوڑیے ، رُکھاں دی جیرانڈ

کالے میڈے کپڑے ، کالا میڈا ویس
گنہیں بھریا میں پھراں لوک کہن درویش

بے نمازا کتیا ! ایہہ نہ بھلتی ریت
کبھی چل نہ آیا ، پنچے وقت مسیت

اٹھ فریدا وضو ساز ، صُبح نماز گزار
جویر سا میں نہ نوے ، سویر کپ اتار

دُکھاں سیتی دینہہ گیا ، سولاں سیتی رات
کھڑا پکارے پاتنی ، بیڑا کپڑ وات

در درویشی گا کھڑی ، چلاں دُنیا بھت
بتھ اٹھائی پوٹی ، کتھے ونجاں گھت

کچھ نہ بُجھے کچھ نہ سُجھے ، دُنیا گجھی بھاہ
سائیں میرے چنگا کیتا نہیں تاں پنہی وجھاں ہا

جو تیں مارن مکلیاں تنھاں نہ ماریں گھم
اپنے گھر جائے پیر تنھاں دے چم

فریدا راتیں وڈیاں دُکھ دُکھ اٹھن پاس
دِھرگ تنھاں دا جیویا ، جھاں وڈانی آس

جو بن جان دے نہ ڈراں بے شوہ پریت نہ جائے
کتی جو بن پریت بن سک گئے کملاء

بڈھا ہویا شیخ فریدو کنبن لگی دیہہ
بے سو ورھیاں جیونا بھی تن ہوسی کھیہہ

حضرت شاہ حسینؒ

1539ء - 1599ء

شاہ حسین دے والد دانان شیخ عثمان سی۔ آپ دے دادا کلجس رائے ہندوتوں مسلمان ہوئے تے اوہناں دانان شیخ اسلام رکھیا گیا۔ شاہ حسین نے ٹیکسالی گیٹ (لاہور) وچ 1539ء نوں جنم لیا۔ آپ قوم دے ڈھڈی راجپوت سن۔ ایہناں دے والد شیخ عثمان کھڈی داکم کردے سن۔ حسین نے اپنے محلے دی مسجد دے امام مولوی ابو بکر کولوں قرآن پاک حفظ کیتا تے فقہ دی تعلیم پائی۔ اوہناں ای دناں وچ آپ دی ملاقات حضرت بہلول دریائی نال ہو گئی جیہناں آپ نوں روحانی تعلیم دتی۔ شاہ حسین عبادت دا اینا شوق رکھدے سن کہ سارا دن داتا دربار اتے گزاردے تے ساری رات راوی وچ کھلو کے قرآن دی تلاوت کردے۔ کجھ ورہیاں بعد آپ تے مجذوبی حالت طاری ہو گئی۔ ایسے ای سرمستی وچ اپنے من دیاں گلاں شعراں راہیں کہنیاں شروع کیتیاں۔ آپ کافی دے موڈھی نیں۔ کلام وچ انتہائی نرمی، لوچ تے شستگی پائی جاندی اے۔ علامتاں اکثر اپنے آبائی کم یعنی کھڈی تے چرنے توں لیندے نیں۔ پنجابی دے پہلے دانشور شاعر نیں جیہناں سمجھ وچ آؤن والیاں علامتاں دی ورتوں کیتی نالے علامتاں نوں چکے ڈھنگ نال ورتن دی نینہہ رکھی۔ عاجزی تے انکساری آپ دا خاص میدان ایں۔ شاہ حسین ہوراں 1599ء نوں وفات پائی تے شمالا مارباغ دے کول ہر سال چیترا دے مہینے وچ ہن آپ دا عرس مشہور میلہ چراغاں دے ناں تے منایا جاندا اے۔

نمونہ کلام

تسیں رل نل دیہو مبارکاں میرا سوہنا ججن گھر آیا ای
جس ججن نوں میں ڈھونڈ رہی ساں سوسا ججن میں پایا ای
ویہڑا میرا بھیا سہاوناں ماتھے نور سہایا ای
کہے حسین فقیر نماناں مرشد یار ملایا ای

ساجن زُٹھڑا جاندا وے میں بھٹلیاں وے لوکا
 ساجن مینڈا وے میں ساجن دی کارن وے میں جلیاں وے لوکا
 جے کوئی ساجن آن ملائے بندی تسدی میں آن مٹلیاں وے لوکا
 کہے حسین فقیر سائیں داسائیں ملے تاں میں پھٹلیاں وے لوکا

○

میں بھی جاناں جھوک رانجھن دی نال میرے کوئی چلے
 پیریں پوندی نتاں کردی جاناں تاں پیا اکلے
 نیں وی ڈونگھی تله پُراناں شہناں پتن ملے
 جے کوئی متران دی خبر لیا وے میں ہتھ دے دینی آن چھلے
 راتیں درد دہیں درماندی گھاؤ متران دے اتے
 رانجھن یار طبیب سُنیدا میں تن درد اوتے
 کہے حسین فقیر نماں سائیں سنیہوڑے گھلے

○

رانجھن رانجھن مینوں سب کوئی آکھو، ہیر نہ آکھو کوئی
 رانجھن رانجھن کوکدی میں آپے رانجھن ہوئی
 جس شوہ نوں میں ڈھونڈ دی، ڈھونڈ لدا شوہ سوئی
 کہے حسین سادھاں دے ملیاں، نکل بھول گینو ای

منوں نہ وساریں توں مینوں میرے صاحب ہر گلوں میں چکیاں
 میں تیری ہو مکیاں
 اوگن ہاری نوں کوگن ناہیں ، میرے صاحب بخش کریں تاں چھٹیاں
 میں تیری ہو مکیاں
 جیوں بھاوے مینوں راہ پیار یا میرے صاحب ادا من میں تیرے لگیاں
 میں تیری ہو مکیاں
 جے توں نظر اک مہر دی بھالیں میرے صاحب اچڑھ چبارے میں ستیاں
 میں تیری ہو مکیاں
 کہے حسین فقیر سائیں دا میرے صاحب ادر تیرے دی میں کتیاں
 میں تیری ہو مکیاں

نی سیو! اسی نیناں دے آکھے لگے
 جیہناں پاک نگاہاں ہوئیاں کہیں نہ جانے ٹھکے
 کالے پٹ نہ چڑھے سفیدی کاگ نہ تھیندے بگے
 شاہ حسین وہ پائیں شہادت پیار میں جو مر مٹے

مندى ہاں کہ چنگی ہاں بھی صاحب تیری بندی ہاں
 گہلا لوک جانے دیوانی میں رنگ صاحب دے رنگی ہاں
 سا جن میرا اکھیں وچ وسدا میں گلنن پھراں نشنگی ہاں
 کہے حسین فقیر سائیں دا میں ور چنگے نال منگی ہاں

سائیں رجیہنا نڈے ول رتہاں غم کیندا وے لوکا
 سبئی بھلیاں جو رب ول آیاں جیہناں نوں عشق چروکا وے لوکا
 عشق دی کھاری سرتے چایاں ور ور دینی آں ہوکا وے لوکا
 کہے حسین فقیر سائیں دا لدھا ای پریم جھروکا وے لوکا

○

لکھی لوح قلم دی قادر نے مائے موڑ جے سکئی ایں موڑ
 ڈولی پائے لے چلے کھیڑے نہ میتھوں عذر نہ زور
 رانجھن سانوں کنڈیاں پایاں دل وچ لگیاں شور
 مچھی وانگوں میں پی تڑفاں قادر دے ہتھ ڈور
 کہے حسین فقیر سائیں دا کھیڑیاں دا گوڑا زور

○

گھم چر خویا! ..... تیری کتن والی جیوے!

نلیاں وٹن والی جیوے

بڈھا ہوئیوں شاہ حسیناں! وندیں جھیراں پیاں
 اٹھ سویرے ڈھونڈن لگوں سنجھ دیاں جو گنیاں
 ہر دم نام سنبھال سائیں دا تاں توں استھرتھیویں
 پنجاں ندیاں دے مونہہ آیا رکت گن چاہیا جیویں
 چر خا بولے سائیں سائیں باڑ بولے توں
 کہے حسین فقیر سائیں دا میں ناہیں سب توں

جس نگری ٹھا کر جس ناہیں سو کا کر کو کر بستی ہے
 اگر چندن سار نہ جانے پا تھر سیتی گھستی ہے
 چھیاں سیتی گھونگٹ کاڑھے بیلاں سیتی ہنستی ہے
 کہے حسین فقیر سائیں دا سوا سیر کی مستی ہے

○

نہ آساں کتیا نہ آساں تینیا کیہا بخرہ تانی وے کیا کرسی باب نمائی وے
 جمدیاں تل روون لگے یاد پیون گھانی وے
 گور نمائی وے پوندیاں کہیاں ہو ہوائیں تیریاں اتھے رہیاں واس آیا وچ وانی وے
 کہے حسین فقیر سائیں دا آکھے سُنن حَقّانی وے

○

بھٹھ پئی تیری چٹی چادر چنگی فقیراں دی لوئی، نما نیاں دی ربا ربا ہوئی
 درگاہ وچ سہاگن سوئی جو کھل کھل نچ کھلوئی، نما نیاں دی ربا ربا ہوئی
 کہے حسین فقیر سائیں دا اتاں وریسیں ڈھوئی، نما نیاں دی ربا ربا ہوئی

○

رَبّا وے میں نال چھپائیں توں بخشہارا سائیں
 ہتھیں میرے مُندری کم میں کیوں کر کریں؟
 پیریں میرے لال جتئی تاناں کیوں کر تینیں؟
 چلھے چھپے پنچ کسیرے مال کیوں کر بھریں

اندر بھی توں باہر بھی توں روم روم وِچ توں
 رُبا میرے حال دا محرم توں
 توں ہیں تاناں توں ہیں باناں سب کچھ میرا توں
 کہے حسین فقیر سائیں دا میں ناہیں سب توں
 رُبا میرے حال دا محرم توں

○

جے توں ہیں مُشاق یگانہ سردیوں دا چھوڑ بہانہ
 دے دے لعل لبّاں دے لارے سولی اُپر چڑھ لے ہمارے
 جیہناں سچ تنہاں لب نہیں پیارے سچو سچ پھر سچے تہارے
 شاہ حسین جیہناں سچ پچھاتا کامل عشق تنہاں دا جاتا
 آئے ملیا تنہاں پیارا یا دلبریا سر کر پیارا

○

قاضی مُلاں متیں دیندے کھرے سیانے راہ دیندے
 عشق کیہ لگے راہ نال من اٹکيا بے پرواہ نال
 ندیوں پار را بنجھن دا ٹھاناں کیتا قول ، ضروری جاناں
 بنتاں کراں ملاح نال من اٹکيا بے پرواہ نال
 کہے حسین فقیر نماںاں دُنیا چھوڑ آخر مر جاناں
 اوڑک کم اللہ نال من اٹکيا بے پرواہ نال

84682

حضرت سلطان باہو

1629ء - 1690ء

پنجابی زبان و ادب نوں ”ہو“ دی سرمستی دان کرن والے ایس درویش فقیر دا ناں سلطان باہو۔ لقب باہوسی۔ والد صاحب دا ناں بازید محمد سی۔ آپ 1039ھ بمطابق 1629ء نوں جھنگ دے لاگے بستی شورکوٹ وچ پیدا ہوئے۔ آپ دے بزرگ قوم دے اعوان سن۔ ایہہ بستی سون سکیسر (ضلع خوشاب) توں ہجرت کر کے شورکوٹ وچ آن وے سن۔ اتھے شاہ جہان نے حضرت بازید محمد نوں جاگیر عطا کیتی سی جیس پاروں اوہ اتھے زمینداری کردے سن۔

سلطان باہو ہوراں ظاہری، باطنی علوم اپنی والدہ ماجدہ حضرت راستی بی بی کولوں حاصل کیتے جیہڑیاں اک کاملہ عارفہ تے ولیہ سن۔ سلطان باہو نے شاہ حبیب اللہ قادری دے ہتھ تے بیعت کیتی۔ عربی فارسی دے عظیم عالم سن۔ آپ نے فارسی وچ 140 توں ودھ کتاباں لکھیاں۔ جیہناں وچوں شمس العارفین، مفتاح العارفین، عین الفقر، امیر الکوین، مجالستہ النبی تے گنج الاسرار وغیرہ مشہور نیں۔ آپ نے اپنے پنجابی ابیات وچ ربی معرفت، انسان دی پچھان، مرشدی تعریف تے ایس دنیا دی بے ثباتی دا تذکرہ بڑے ای سوہنے تے سنکھے ڈھنگ نال کیتا اے۔ آپ سلطان العارفین دے لقب نال وی یاد کیتے جاندے نیں۔ پنجابی وچ آپ سی حرفی دے موڈھی وی نیں۔ ابیات سادہ تے رواں زبان وچ لکھیاں گئیاں نیں۔ جیہناں وچ ات دی تاثیر پائی جاندی اے۔ شبد ہو قاری تے سامع تے وجد طاری کر دیندا اے۔ پڑھن والیاں کولوں وادھے گھانے کر کے کتے کتے فنی خرابیاں پیدا کردتیاں نیں۔ حیرت اے کہ ابیات توں علاوہ آپ دا کوئی ہور پنجابی کلام نہیں ملدا۔ آپ نے 1690ء نوں وفات پائی۔ آپ دا مزار گڑھ مہاراجہ وچ خاصاں عامان لئی زیارت گاہ اے۔

نمونہ کلام

الف: اللہ چنے دی بوٹی من وچ مرشد لائی ہو
 نفی اثبات دا پانی ملیس ہر رگے ہر جانی ہو
 اندر بوٹی مُشک مچایا جاں پھلاں پر آئی ہو
 جیوے مرشد کارل باہو ، جیس ایہہ بوٹی لائی ہو

○

الف: ایمان سلامت ہر کوئی منگے عشق سلامت کوئی ہو
 ایمان منکن شرماون عشقوں دل نوں غیرت ہوئی ہو
 عشق پچاوے جس منزل ایماں نے خبر نہ کوئی ہو
 عشق سلامت رکھیں باہو ایمانوں دیاں دھروئی ہو

○

الف: ایہہ تن میرا چشماں ہووے مرشد ویکھ نہ رجاں ہو
 لوں لوں دے ڈھ لکھ لکھ چشماں ہک کھولاں ہک کجاں ہو
 اتناں ڈٹھیاں صبر نہ آوے ہور کتے ول بھجاں ہو
 مرشد دا دیدار ہے باہو لکھ کروڑاں حجاں ہو

○

ب: بغداد شہر دی کیہ نشانی اچیاں لسیاں چیراں ہو
 ایہہ تن میرا پرزے پرزے جیوں درزی دیاں لیراں ہو
 لیراں دی گل کفنی پا کے رساں سنگ فقیراں ہو
 بغداد شہر دے ٹکڑے منکساں باہو کرساں میراں میراں ہو

ب: بے آدباں نہ سار ادب دی نال غیراں دے سانجھے ہو
 جیہڑے ہانہہ مٹی دے بھانڈے کدی نہ ہوندے کانجھے ہو
 جیہڑے مُڈھ قدیم دے کھیڑے ہوں کدی نہ رانجھے ہو
 جیں حضور نہ منگیا باہو گئے جہانیں وانجھے ہو

ت: تسبی پھری تے دل نہ پھریا کیہ لینا تسبی پھڑ کے ہو
 علم پڑھیا تے ادب نہ سکھیا کیہ لینا علم نوں پڑھ کے ہو
 چلے کتے تے کجھ نہ کھٹیا کیہ لینا چلے وڑ کے ہو
 جاگ بناں دُڈھ جمدے نہ باہو بھاویں لال ہوں کڑھ کڑھ کے ہو

ج: جو پاکی بن پاک ماہی دے پاکی جان پلیتی ہو
 ہک بت خانے جا واصل ہوئے ہک خالی رہے مسیتی ہو
 عشق دی بازی لئی جیہناں سر دیندیاں ڈھل نہ کیتی ہو
 دوست نہ مل دا باہو جیہناں ترٹی چوڑ نہ کیتی ہو

ج: جو دم غافل سو دم کافر مرشد ایہہ پڑھایا ہو
 سنیا سخن گنیاں کھل اکھیں اساں چت مولا ول لایا ہو
 کیتی جان حوالے رب دے ایسا عشق کمایا ہو
 مرن تھیں اگے مر گئے باہو تاں مطلب نوں پایا ہو

چ: چڑھ چناں تے کر رشنائی ذکر کریندے تارے ہو
 گلیاں دے وچ پھرن نماں لعلوں دے ونجارے ہو
 شالا مسافر کوئی نہ تھیوے لکھ جیہناں توں بھارے ہو
 تاڑی مار اڈا نہ باہو اسیں آپے اڈن ہارے ہو

چ: چڑھ چناں تے کر رشنائی تارے ذکر کریندے تیرا ہو
 تیرے جیسے چن کئی سے چڑھدے سانوں سبحاں باجھ ہنیرا ہو
 جتھے چن اساڈا چڑھدا اوتھے قدر نہیں کجھ تیرا ہو
 جنم گویا جس کارن باہو اوہ یار ملے اک میرا ہو

ح: حافظ حفظ کر کرن تکبر ملاں کرن وڈیائی ہو
 ساون مانہ دے بدلاں وانگوں پھرن کتاباں چائی ہو
 جتھے ویکھن چنگا چوکھا اوتھے پڑھن کلام سوائی ہو
 دوہیں جہانیں مٹھے باہو جیہناں کھادی وچ کمائی ہو

د: دل دریا سمندروں ڈونگھا کون دلاں دیاں جانے ہو
 وچے بیڑے وچے جھیرے وچے ونجھ موہانے ہو
 چوداں طبق دلے دے اندر تمبو وانگوں تانے ہو
 جو دل دا محرم ہووے باہو سوئی رب پچھانے ہو

و: دل دریا سمندروں ڈونگھا غوطہ مار غواصی ہو
 جیس دریا وحدت نوش نہ کیتا رہسی جان پیاسی ہو
 ہر دم نال اللہ دے رکھن ذکر فکر دے آسی ہو
 مرشد تھیں زن بہتر باہو پھند فریب لباسی ہو

ر: راتیں نین ہنجورت روون تے دینہاں غمزہ غم دا ہو
 پڑھ توحید تن اندر وڑیا سکھ آرام نہ سدا ہو
 سر سولی تے چا ٹنکیوے ایہو راز پردا ہو
 سدھا ہو کوہیوئے باہو قطرہ رہے نہ غم دا ہو

ر: رات اندھیری کالی دے وچ عشق چراغ جلاندا ہو
 جنیدی سک کنوں دل نیویں اوہ نہیں آواز سناندا ہو
 او جھڑ جھل تے مارو نیلے دم دم خوف شینہاں دا ہو
 تھل جل گئے جھگیندے باہو کامل نینہ جیہناندا ہو

ز: زبانی کلمہ ہر کوئی پڑھدا دل دا پڑھدا کوئی ہو
 جتھے کلمہ دل دا پڑھینے چبھے ملے نہ ڈھوئی ہو
 دل دا کلمہ عاشق پڑھدے کیہ جان یار گلوئی ہو
 کلمہ یار پڑھایا باہو میں سدا سوہاگن ہوئی ہو

ز: زاہد زہد کماندے تھکے روزے نفل نمازاں ہو
عاشق غرق ہوئے وچ وحدت نال محبت رازاں ہو
مکھی قید شہد وچ ہوئی اڈسی نال شہبازاں ہو
مجلس نال نبی دے باہو صاحب ناز نوازاں ہو

س: سن فریاد پیراں دیا پیرا میری عرض سنیں کن دھر کے ہو
بیڑا اڑیا وچ کیر اندے جتھے چھ نہ بہندے ڈر کے ہو
پہنچن میراں وڈیاں بھیراں جھٹ شہباز دا کر کے ہو
پیر جیہناں دا میراں باہو کدھی لگدے تر کے ہو

ص: صورت نفس امارہ دی کوئی گتا گلر کالا ہو
کھوے نو کے لہو پیوے منگے چرب نوالا ہو
کھجے پاسوں اندر بیٹھا دل دے نال سنبھالا ہو
ایہہ بدبخت ہے بھکھا باہو اللہ کرسی ٹالا ہو

حضرت سید عبداللہ المعروف مُبْتَلِیٰ شَاہ

1680ء - 1746ء

اصل ناں عبداللہ سی تے مُبْتَلِیٰ شَاہ دے ناں نال زیادہ مشہور ہوئے۔ والد دا ناں نخی محمد درویش سی۔ مُبْتَلِیٰ شَاہ نے اُچ گیلانیاں ضلع بہاولپور وچ 1680ء نوں جنم لیا۔ چھ مہینیاں دے سن جدوں ایہناں دے والد اپنے ٹبر سنے پنڈ پانڈوکی ضلع قصور وچ آکے وُتوں کر لئی۔ مُبْتَلِیٰ شَاہ نے مڈھلی تعلیم اپنے والد صاحب کولوں حاصل کیتی تے فیر قصور دی درس نظامیہ وچ آگئے۔ اتھے اوس ویلے دے جتید عالم دین مولانا مخدوم غلام مرتضیٰ قصوری دے شاگرد ہوکے تفسیر، فقہ، حدیث، منطق، فلسفہ، تاریخ تے ریاضی ورگے مضمون پڑھے۔ ظاہری علماں توں فارغ ہوکے باطنی اصلاح واسطے لاہور آکے حضرت شاہ عنایت قادری دے ہتھ تے بیعت کیتی۔ آپ دیاں کافیاں شہر وچ بچے بچے دی زبان تے آگیاں۔ مُبْتَلِیٰ شَاہ نے سی حرفی، دوڑھے، دوہے وی لکھے۔ ایہناں دا کلام تصنیع تے بناوٹ توں پاک اے۔ خیالات دا کھلا ڈٹھا اظہار ملدا اے۔

نمونہ کلام

الف اللہ رتتا دل میرا مینوں ب دی خبر نہ کائی
 ب پڑھیاں کجھ سمجھ نہ آوے لذت الف دی آئی
 ع تے غ دا فرق نہ جاناں ایہہ گل الف سجھائی
 مُبْتَلِیٰ قول الف دے پورے، جیہڑے دل دی کرن صفائی

جس ٹھانے دامان کریں توں اوہنے تیرے نال نہ جانا
 ظلم کریں تے لوک ستاویں کسب پھڑیوٹ کھانا
 کر لے چاوڑ چار دیہاڑے اوڑک توں اٹھ جانا
 شہر خموشاں دے چل ویسے جتھے ملک سمانا
 بھر بھر پور لنگھاوے ڈاڈا ملک الموت مہانا
 ایہناں سبھناں تھیں ہے بلّھا اوگنہار پرانا

○

اللہ توں میں تے قرض بنایا، ہتھوں توں میرا قرضائی
 اوتھے تیں میری پرورش کیتی، جتھے کسے نوں خبر نہ کائی
 اوتھوں تا نہیں آئے اتھے، جاں پہلے روزی آئی
 بلّھے شاہ ہے عاشق جس تحقیق حقیقت پائی

○

اپنے تن دی خبر نہ کائی، سا جن دی خبر لیاوے کون
 نہ ہوں خاکی، نہ ہوں آتش، نہ ہوں پانی پون
 کپے دیوچ روڑ کھڑکدے، مورکھ آکھے بولے کون
 بلّھا سائیں گھٹ گھٹ رنویاں، جیوں آٹے وچ لون

بلّھا! کیہ جاناں میں کون؟

نہ میں مومن وچ مسیتاں
نہ میں وچ کفر دی ریتاں
نہ میں پاکاں وچ پلیتاں
نہ میں موسے، نہ فرعون

بلّھا! کیہ جاناں میں کون؟

نہ میں اندر بید کتاباں
نہ بھنگاں نہ وچ شراباں
نہ وچ رنداں مست خراباں
نہ وچ جاگن نہ وچ سون

بلّھا! کیہ جاناں میں کون؟

نہ وچ شادی نہ غمناکی
نہ میں وچ پلیتی پاکی
نہ میں آبی نہ میں خاکی
نہ میں آتش نہ میں پون

بلّھا! کیہ جاناں میں کون؟

نہ میں عربی نہ میں لہوری
نہ میں ہندی شہر نگوری
نہ ہندو نہ ترک پشوری
نہ میں رہندا وچ چندوں

بلّھا! کیہ جاناں میں کون؟

نہ میں بھیت مذہب دا پایا
نہ میں آدم حوا جایا
نہ میں اپنا نام دھرایا
نہ وچ پٹھن نہ وچ بھون

بلّھا! کیہ جاناں میں کون؟

اول آخر آپ نوں جاناں
نہ کوئی دوجا ہور پچھاناں
میتھوں ہور نہ کوئی سیاناں
بلّھا اور کھڑا ہے کون؟

بلّھا! کیہ جاناں میں کون؟

أربع عناصر محل بنايو ، وچ اوڑ بیٹھائیں آپے
 آپے گڑیاں آپے نینگر ، آپے بنائیں ماپے
 آپے مریں تے آپے جیویں ، آپے کریں سیاپے
 بلھیا جو کچھ قدرت رب دی ، آپے آپ سجاپے

○

کھا حرام تے پڑھ شکرانہ ، کر توبہ ترک ثوابوں
 چھوڑ مسیت تے پکڑ کنارہ ، تیری چھٹسی جان عذابوں
 اوہ حرف کدی نہ پڑھے مت رہسی جان جوابوں
 بلھے شاہ چل اوتھے چلے ، رجھے منع نہ کرن شرابوں

○

دھرم سالہ وچ سالہ ناہیں ، جتھے موہن بھوگ پوائے
 وچ مسیتاں دھکے ملدے ، ملاں تیوڑی پائے
 دولت مندوں نے بوہیاں اُتے چوب دار بھائے
 پکڑ دروازہ رب سچے دا ، جتھوں دکھ ولدا مٹ جائے

○

بلھے نوں لوک متیں دیندے ، توں جا بہو مسیتی
 وچ مسیتاں کیہ کچھ ہوندا جے دلوں نماز نہ نیتی
 باہروں پاک کیتے کیہ ہوندا جے اندروں نہ گئی پلیتی
 بن مرشد کامل بلھیا ، تیری اینویں گئی عبادت کیتی

راتیں جاگیں کریں عبادت ، راتیں جاگن گئے ، تیتھوں اُتے
 بھونکنوں بند مول نہ ہوندے ، جارڑی تے سُتے ، تیتھوں اُتے
 خصم اپنے دا در نہ چھڈ دے ، بھانویں وِجن جُتے ، تیتھوں اُتے
 بلتھے شاہ کوئی رخت ویا ج لے ، نہیں تے بازی لے گئے گئے ، تیتھوں اُتے

○

الف: اپنے آپ نوں سمجھ پہلے ، کیہ وست ہے تیرا روپ پیارے
 باجھ اپنے آپ دے صحیح کیتے ، رہیوں وِج وسورے دے دکھ بھارے
 ہور لکھ اُپاؤ نہ سکھ ہووے ، پچھے ویکھ سیانے میں جگ سارے
 سکھ روپ اکھنڈ چتن ہیں توں بلتھا شاہ پکار دے وید چارے

○

ب: بتھ اکھیں تے کن دوویں گوشے بیٹھ کے بات وچاریے جی
 چھڈ خواہشاں جگ جہان کوڑا ، کہیا عارفاں دا پردے دھاریے جی
 پیریں پہن زنجیر بے خواہشی دے ، ایس نفس نوں قید کر ڈاریے جی
 جان جان دینویں جان روپ تیرا ، بلتھا شاہ ایہہ خوشی نزارے جی

○

ت: تنگ چودھر نہیں وِج تیرے ، جتھے کلّہ نہ اک ساوندا اے
 ڈھونڈ ویکھ جہان دی ٹھور کتھے ، ان ہونڈا ، نظریں آوندا اے
 جیویں خواب دا خیال ہووے ستیاں نوں ، طرح طرح دے روپ دکھاوندا اے
 بلتھا شاہ نہ تجھ تھیں کجھ باہر ، تیرا بھرم تینوں بھراموندا اے

سمجھ حساب کر بیٹھ اندر ، توہیں آسرا گل جہان دا ایں
تیرے ڈٹھیاں دسا سبھ کوئی ، نہیں کوئی نہ کسے پچھان دا ایں
تیرا خیال ای ہو ہر طرح دتے ، جیویں تبال تبال کر جان دا ایں
بلہا شاہ پھاہے کوں اڈا ورے نوں ، پھسے آپ آپ پھائی تان دا ایں

ص: صبر کرنا آیا نبی اُتے ، دیکھ رنگ نہ چپت ڈولایے جی
سدا تخم کی طرف نگاہ کرنی ، پات پھول کے اور نہ جائے جی
جو بھی آئے جائے ٹک رہے ناہیں ، تاں سو کون دانش جیو لایے جی
بلہا شاہ سنبھال خود کھنڈ چاکھی ، جسے کہے پھل رتے کیوں کھائے جی

غ: غم نے مار حیران رکیتا ، اٹھے پہر میں پیارے نوں لوڑ دی ساں
مینوں کھاؤنا پیونا بھل گیا ، ربا میل جانی ہتھ جوڑ دی ساں
سیاں چھڈ گنیاں میں اکٹری نوں ، انگ ساک نالوں ناٹھ توڑ دی ساں
بلہا شاہ جب آپ نوں صحیح رکیتا ، تاں میں سترے انگ نہ موڑ دی ساں

مولوی عبدالستار ستار

1823ء - 1913ء

اصل نام عبدالستار تے تخلص ستار بخش، عبدالستار، یا ستار کردے سن۔ 1823ء نوں پنڈ کھاریاں والا ضلع شیخوپورہ وچ پیدا ہوئے۔ والد واناں میاں مردان اے۔
مولوی عبدالستار دی عمر جدوں 40 ورھے ہوئی تے اوہناں نوں پڑھن دا خیال آیا۔ عربی تے فارسی دیاں کجھ کتاباں پڑھیاں تے فیر شاعری کرن نوں جی کیتا۔ پھنکل شعراں توں علاوہ سورۃ والضحیٰ دی تفسیر اکرام محمدی دے نام نال منظوم کیتی، یوسف زلیخا، چرخہ رنگ رنگیلا، مجموعہ اشعار عبدالستار، مہیں نامہ، عبرت نامہ، نین نامہ، بارہ ماہ، سی حرفیاں، مدح نبی کریم، مدح پیران پیر وغیرہ ایہناں دیاں مشہور لکھتاں نیں۔ مولوی غلام رسول ہوراں دے نال نال ایہناں دی یوسف زلیخا وی پنڈاں وچ بڑی پڑھی گئی۔ بڑے دیندار تے واعظ وی سن۔ کلام سوہنا تے چچے ڈھنگ دا اے۔ جس توں ایہناں معاشرے دی اصلاح دا کم وی لیا۔

عمر دے آخری حصے وچ مولوی ہوریں پنڈ فیروز وٹواں (ضلع شیخوپورہ) چلے گئے تے او تھے 21 مارچ 1913ء نوں وفات پائی۔ ایہناں دے ایہہ شعر نین نامے وچوں پیش کیتے جا رہے نیں۔

نمونہ کلام

الف: اللہ نے بھیجیا پیر سوہنا گھٹاں رحمتاں والیاں چھایاں نی
جدوں مُلک دے وچ سردار آیا اگوں کفر نے بھاجڑاں چایاں نی
یومنون بالغیب دا سبق دے کے سانوں منزلاں کل سمجھایاں نی
ستار بخش توحید دا گنج گھلا کئی دولتاں نعمتاں پایاں نی

الف: اللہ نے بھیجیا پیر سوہنا جہدے واسطے عرش سوہاونا سی
 بوہے دوزخاں دے اللہ بند کیتے جیہڑی رات پیارے نے آونا سی
 کیتا بخش لولاک دا شان پورا پیری باجھ نہ کجھ بناونا سی
 ستار بخش جے نبی نہ پیر ملدا پتھر پوجناتے جنجو پاونا سی

○

ب: بہت فضیلتاں آمنہؓ نون مولا فضل دے نال دکھاوندا سی
 جدوں شکم اندر نبی پاک آئے ملک شام توڑی نظر آوندا سی
 ملن نت مبارکاں خواب اندر کوئی خوشی آواز سناوندا سی
 ستار بخش ملائکاں نوریاں تھیں کئی خدمتاں رب کراوندا سی

○

ب: بند ہوئی اگ دوزخاں دی جدوں جمیا پیر سردار سوہنا
 یوسف سنے کل نبی مشتاق تھیون حوراں کون تے مصر بازار سوہنا
 قطب غوث قربان سبھ جوڑیاں تھیں منکن واسطے فیض دربار سوہنا
 ستار بخش کیہ آب حیات کرنا کافی نور مہتاب رخسار سوہنا

○

ت: تدوں بہشت نون خوشی ہوئی جدوں ظاہر رب سردار کیتا
 چمن باغ پھل ڈالیاں پڑھن کلمہ، حوراں شوق تھیں ہارسنگار کیتا
 کرسی عرش آسمان صلوة بولن، ملاں نوریاں آن دیدار کیتا
 ستار بخش محبوب نون رب عالم دوہاں عالماں وچ مختار کیتا

ت: تدوں حلیمہ دے بھاگ جاگے خوشی خواب دی ویکھ نہال ہوئی
 نوروں نظر آیا شیریں دار چشمہ پی کے خضر دا جام خوش حال ہوئی
 فجرے گود وچ نبی سردار آیا غنی دولتیاں رحمتاں نال ہوئی
 ستار بخش اس پیر دی شرم رب نوں اوپر کل مریداں تے ڈھال ہوئی

○

ث: ثابتی شوق تھیں زمیں بولی جدوں آمنہ نے نبی پاک جایا
 میرے نال کیہ عرش نے ریس کرنی جیہدے کول محبوب سردار آیا
 طوبی رُکھ بہشتاں نوں چھاں کیتی طبقاں وچ محمدی نور سایا
 ستار بخش سب اُمتاں بھاگ جاگے جیہناں نال نصیباں دے پیر پایا

○

ث: ثابتی پیر دے آونے نوں صبح سنوار دی رات منظور ہوئی
 ڈھٹھا کنب کے کوٹ نوشیرواں دا زمیں رحمتاں نال معمور ہوئی
 ملکی بادشاہ نے جدوں قدم پایا اگوں کفر دی چھاوئی چور ہوئی
 ستار بخش اس پیر دے دین باجھوں ہور غیر دی پیروی دور ہوئی

○

ج: جدوں اسلام دی شمع جاگی ، گئی نور دی لاٹ آسمان تائیں
 کھلا فضل دے گنج تھیں نور یارا اپنا خوف تے مرگ شیطان تائیں
 جیہڑا شان محبوب نوں بخش ہو یا نہیں شان ملیا سلیمان تائیں
 ستار بخش سردار دا قدر عالی کون اڑے اوس مکان تائیں

ج: جدوں محبوب نے جنم لیا لتھے ملک مبارکاں لیاونے نوں
 آیا جنتوں نور تھیں تھان ریشم کوثر آب سرکار دے نہاونے نوں
 بھیجی سب مہر سرداریاں دی دوہاں موٹھیاں دے سنہ لاونے نوں
 ستار بخش نت کنبد اعرش عشقوں گودی وچ سردار دے چانونے نوں

○

ح: حق پیغمبراں شان کامل نہیں مصطفیٰؐ دا کسے شان پایا
 جیندے واسطے ادب تعظیم کارن جدوں چھوڑ کے چند آسمان آیا
 موسیٰؑ نبی توں اپنا شان پہلا جدوں وچ تورات فرمان پایا
 ستار بخش دل جان قربان کر کے نبی پاکؐ دے نال ایمان لایا

○

ح: حق رسول مقبولؐ ساری عالی ذات ہے رب دیاں پیاریاں دی
 نبی پاکؐ تے رب نے ختم کیتی خوبی شان پیغمبراں ساریاں دی
 جتھے بدر منیر دا نور چمکے اوتھے ریس نہ پہنچ دی تاریاں دی
 ستار بخش جو نبی دا امر موڑن ماری مت شیطان دے ماریاں دی

○

خ: خضر الیاس داؤد نالوں عالی مرتبہ نبیؑ دا شان کیتا
 ابو جہل نوں آتشی پئے سنگل جدوں اوس نے ترک فرمان کیتا
 ابی لہب تائیں سنے زن پھڑکے مولا دوزخاں وّل چلان کیتا
 ستار بخش جس نبی دی حُب ناہیں کیہڑی بات اس نوں مسلمان کیتا

خ: خاص نبوتوں شان عظمت قدم برکتاں خیر بیمار ہووے
گھوڑا شتر نہ کرن پیشاب ادبوں نچر تیک سرکار سوار ہووے
مگر کند دے لگ اصحاب چھپن جدوں جنگ دے وچ سردار ہووے
ستار بخش تلوار محمدی تھیں ستر قدم توں قتل کفار ہووے

○

د: دوستی دی خاص درجہ جویں دوستی رب رحمان ہووے
کرسی شان دا کون بیان کردا جدوں رب دی قلم حیران ہووے
قلم لکھن لگی گیا پاٹ سینہ سن کے نبی دا نام قربان ہووے
ستار بخش جو مژن اس پیر کولوں تنہاں بندگی وانگ شیطان ہووے

○

ذ: ذکر معراج دی رات والا جدوں دوستاں کول فرمایو نہیں
نہیں سی نیا قوم یہودیاں دی سن کے مول یقین نہ آئیو نہیں
رل کے اقصے مسیت دا حال چکھن جھیرہ انال سردار دے لائیو نہیں
ستار بخش کیا معجزہ دیکھیو نے جدوں پیر دا شان ازمائیو نہیں

○

ذ: ذات محبوب دے نور تائیں عالی شان ملیا عالی ذات کولوں
زخم خیر ہووے دفع زہر ہووے لباں مٹھیاں آب حیات کولوں
اقصے زمین ساری جیہدے سیر کارن پھری نور تے آبرکات کولوں
ستار بخش جیہے گنہگار جرمی قطب غوث ہوندے مکی جہات کولوں

رب دے حکم تھیں تدوں اقصے نبی پاک دے رو برو آن ہووے
 جبرائیل نے تلی تے رکھ آندے بدل وانگ حاضر سایہ بان ہووے
 پچھے رب نے شام دے ملک وچوں ویکھ معجزہ خلق حیران ہووے
 ستار بخش دل جان قربان کر کے قوم کافراں دی مسلمان ہووے

○

س: سد کے کل پیغمبراں نوں جدوں رب میثاق تیار کیتا
 اوتھے سچ کر کل پیغمبراں نے نبی نال ایمان اقرار کیتا
 نبی یار دے رو برو پڑھ کلمہ حکم رب رحمان پیار کیتا
 ستار بخش اوہ قوم کفار ہوئی جیہناں پیشوا نال انکار کیتا

○

ش: شان نہیں کسے نبی مرسل، جیسا شان سی نبی کریم تائیں
 جبرائیل نوں علم حساب ناہیں قدر نبی دا رب رحیم تائیں
 داڑھی طرف اک روز شاہ حسن ڈٹھا نظر اپڑی عرش عظیم تائیں
 ستار بخش تے رب دا فضل ہووے ملے شربت جام سقیم تائیں

حضرت میاں محمد بخشؒ

1830ء - 1901ء

میاں محمد بخش دے والد ماجد داناں میاں شمس الدین قادری سی۔ آپ پنڈ کھڑی ضلع میرپور (آزاد کشمیر) وچ 1830ء وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد صاحب پیرے شاہ غازی عرف دمڑی والی سرکار دے گدی نشین سن۔ میاں صاحب نے عربی، فارسی، فقہ، حدیث تے تفسیر وغیرہ پڑھ کے باطن دی صفائی وچ زچہ کئے۔ بڑے چلے کیتے، روزے رکھے تے نفس دی صفائی تے پاکیزگی لئی ڈھیر جپ تاپ کیتے۔ شاعری دا شوق جوانی دی عمر وچ ہويا۔ پہلے کچھ دوہڑے، سی حرفیاں تے غزلاں وغیرہ لکھیاں۔ بچی ورھیاں دی عمر وچ سیف الملوک دا قصہ لکھیا۔ فیر آپ نے قصہ خنی خواص خاں، قصہ شیخ صنعان، قصہ شیریں فرہاد، سوہنی مہینوال، قصہ شاہ منصور، تحفہ رسوایہ، تحفہ میراں تے کچھ فارسی کتاباں وی لکھیاں۔ آپ دی کتاب سیف الملوک نواں اوہو اہمیت حاصل اے جیہڑی وارث شاہ دی بیرونوں۔

میاں محمد بخش ہوراں ساری حیاتی ویاہ نہیں کیتا۔ آپ نے اپنی ساری عمر دمڑی والی سرکار دے مزار اُتے عبادت و مجاہدے کردیاں تے پنجابی شعر و ادب دی خدمت وچ لنگھا دتی۔ درد تے سوز دے ہڑھ وگان والا ایہہ شاعر پنجاب دا مان تران بن گیا اے۔ آپ نے اک واری کشمیر وادی دا لما سفر وی کیتا۔ کئی بزرگاں دے درباراں تے حاضری دتی تے لوکاں دے حالات دی کسمپرسی نوں اپنیاں اکھاں نال ویکھیا تے فیر اوہناں ای دکھاں درداں نوں سیف الملوک دے شعراں وچ موتیاں ہار پرو دتا۔ آپ نے 1901ء وچ وفات پائی۔ آپ دا مزار کھڑی شریف ضلع میرپور وچ مرجع خلائق اے۔

اول حمد ثناء الہی جو مالک ہر ہر دا
اس دا نام چتارن والا ہر میدان نہ ہر دا

○

رحمت دا مینہ پا خدایا باغ سُکا کر ہریا
بوٹا آس اُمید میری دا کردے میوے بھریا

○

حکم اوہدے بن لکھ نہ ہلدا، اوہ قدرت دا والی
جیاء جون نگاہ اوہدی وچ ہر پتر ہر ڈالی

○

واہ کریم اُمت دا والی مہر شفاعت کردا
جبرئیل جیہے جس چاکر نبیاں دا سر کردا

○

بال چراغ عشق دا میرا روشن کردے سینہ
ایس دیوے دی روشنائی جاوے وچ زمیناں

○

راتیں زاری کر کر روندے نیندا آھیں دی دھوندے
فجرے اوگنہار کہاون ہر تھیں نیویں ہوندے

○

اوہ محبوب حبیب رباناں حامی روز حشر دا
آپ یتیم یتیمان تائیں ہتھ سرے پر دھردا

لوئے لوئے بھر لے کڑیے، جو تھہ بھانڈا بھرنا
شام پئی بن شام محمد، گھر جاندی نے ڈرنا

○

مٹھا میوہ بخش اجیہا قدرت دی گھت شیری
جو کھاوے روگ اس دا جاوے دُور ہووے دلگیری

○

لاہ ہنیرا جہل برے دا، چانن لا عقل دا
بخش ولایت شعر سخن دی، یمن رہے وچ رل دا

○

مر مراک بناون شیشہ، ماروٹا اک بھن دے
دُنیا اُتے تھوڑے ہوندے قدر شناس سخن دے

○

لد گئے اوہ یار پیارے قدر شناس ہمارے
سخن صراف محمد بخشا لعلیاں دے ونجارے

○

یاراں باجھ شراب سخن دا، ورتن تے کد جیوسی
سچا میلا کڈھ محمد، جو بوتی سو بوتی

○

مورکھ نوں کیہ پنڈ نصیحت پتھر نوں کیہ پالا
دوہاں اندر کاگ نو پائیے، انت کالے دا کالا

برے بندے دی صحبت اینویں جیویں دکان لوہاراں
چھنگھ چھنگھ کے لکھ کپڑے پیسے چنگاں پین ہزاراں

○

باغ بہاراں تے گلزاراں بن یاراں کس کاری
یاراں باجھ محمد بخشا کون کرے غم خاری

○

اوہ بلی تے ہر کوئی بلی ان بلی وی بلی
بجناں باجھ محمد بخشا سُنجی پئی اے حویلی

○

جس دل اندر عشق نہ رچیا، گتے اُس تھیں چنگے
مالک دے گھر راکھی کر دے، صابر بھکھے ننگے

○

ہر مشکل دی کنجی یارو، ہتھ مرداں دے آئی
مرد نگاہ کرن جس ویلے مشکل رہے نہ کائی

○

خس خس توں ودھ قدر نہ میری صاحب نوں وڈیاں
میں گلیاں دا روڑا کوڑا محل چڑھایا سائیاں

○

دشمن مرے تے خشی نہ کریئے، بجناں وی چل جانا
ڈیگر تے دن گیا محمد اوڑک نوں ڈھل جانا

کامل عشق خدایا بخشیش غیر دلوں مکھ موڑاں
ہو جاناں ، ہو تکاں ، ہو آکھاں لوڑاں

○

جس دل اندر عشق سماں ، اوس نہیں پھر جانا
توڑے سوئے ملن ہزاراں ، ناہیں یار وٹانا

○

مالی داکم پانی دینا بھر بھر مشکاں پاوے
مالک داکم پھل پھل لانا لاوے یا نہ لاوے

○

نیچاں دی آشنائی کولوں فیض کسے نہیں پایا
رکرتے انگور چڑھایا ہر گچھا زخمایا

○

نیکاں دے سنگ نیکی کرے نساں نہیں بھلانڈے
بریاں دے سنگ نیکی کرے اُلٹا ضعف پہنچانڈے

○

سدا نہ لاٹ چراغاں والی سدا نہ سوز پتنگاں
سدا نہ ہتھیں مہندی رتی سدا نہ چھنکن وزگاں

○

پیر احمد شاہ گیلانی

1838ء - 1900ء

پورا تے اصل ناں خواجہ سید احمد شاہ گیلانی ایں۔ 1838ء وچ رمداس دے
 کول کمال پور خورد تحصیل اجنالا ضلع امرتسر (بھارت) وچ سید صابر علی شاہ گیلانی دے
 گھر پیدا ہوئے۔ حضرت سید صابر علی شاہ محلہ طور سرینگر دے رہن والے سن۔ او تھوں
 ہجرت کر کے امرتسر وچ آن آباد ہوئے۔ پیر احمد شاہ ہوری 1868ء تہاں سالاں دی
 عمر وچ گوجرانوالہ دے نال دے پنڈ کوٹلی جو دھ سنگہ یا جلاہیاں والی کوٹلی (اجکل کوٹلی
 پیر احمد شاہ) وچ ڈیرا لایا تے علم عرفان دے خزانے وٹڈ نے شروع کردتے۔ انجے ای
 گوجرانوالہ دوجے پنڈاں تے قصبیاں وچ وی تبلیغ لئی جان دے علی پور چٹھہ دا آل دوالا
 وی گاہیا۔ 1900ء وچ انجے ای رشد و ہدایت واسطے گئے ہوئے سن کہ جھام والا وچ
 اللہ نوں پیارے ہو گئے۔ اپر آپ نوں دفن کوٹلی جو دھ سنگہ وچ ای کیتا گیا جتھے اوہناں
 دا مزار اے تے ہر سال او تھے عرس ہوندا اے۔ ہن ایہہ پنڈ آپ دے ناں تے کوٹلی
 پیر احمد شاہ اکھواندا اے۔ اج نویں نسل نوں ایہہ پتہ ای نہیں کہ ایس کوٹلی دے کوئی ہو
 ناں وی سن۔ اجکل اوہناں دے پوترے پیر سید معین الدین شاہ سجادہ نشین نیں۔
 اوہناں دیاں دو کتاباں مرزا صاحبان تے گنج معانی چھاپے چڑھ چکیاں نیں۔ قصہ گل
 بگاؤلی تے سوانح محمد شاہ دے مسودے اوہناں دے پڑپوتے صاحبزادہ سید شبیر حسین
 شاہ ہوراں کول محفوظ نیں۔ شاہ صاحب نے حمداں، نعتاں، منقبتاں، مدحتاں، سی
 حرفیاں، باراں ماہ لکھے کلام وچ تصوف تے معرفت دارنگ گوڑھا اے۔ اخلاقی،
 اصلاحی، مذہبی تے دنیاوی تے دنیاوی بے ثباتی بارے ڈھیر سارے اشعار ملدے
 نیں۔ شاہ صاحب مختلف صنفاں، بحراں تے وزناں وچ وی شاعری کیتی اے۔

☆ امین خیال ہوراں دی غیر مطبوعہ تاریخ گوجرانوالہ وچوں

نمونہ کلام

الف آس رکھاں دعویٰ خاص رکھاں تینوں پاس رکھاں میری جان دلبر
 پھیرا پاونا نئیں نظر آونا نئیں لک جاونا نئیں کر کے مان دلبر
 میں بے ہوش رہندی وچ جوش رہندی کسے نہیں کہندی نہ گمان دلبر
 احمد شاہ اندر مینوں لائی سندہر کدی ایس مندر کر مکان دلبر

○

ح حج ناہیں کوئی چج ناہیں مینوں لج ناہیں اٹھ نچیاں میں
 شرم دور ہوئی چکنا چور ہوئی بے شعور ہوئی ڈاڈھی کچیاں میں
 ہوندی بس ناہیں میرے وس ناہیں ایویں ہس ناہیں وچوں سچیاں میں
 احمد شاہ مینوں نہ ہٹا مینوں توڑے چشتیاں پیراں دی بچیاں میں

○

ت: تدھ تینوں دتی بدھ مینوں پئی سدھ مینوں تیری یار جانی
 تیرا شوق مینوں رہے ذوق مینوں گلے طوق مینوں تیرا پیار جانی
 اندر وڑیاں میں گلاں کرنیاں میں وچوں سڑنیاں میں وانگوں نار جانی
 کدی وڑیں ویرھے میرے جان جھیرے بھرے ہوئے بیڑے کریں پار جانی
 تیرا عشق لگا منہ ہو یا بگا گل سنی ٹھگا اک وار جانی
 احمد شاہ تیرا نت رہے چیرا میرا ہور کیہڑا لنیں سار جانی

ج: جرم اندر ایسے کرم اندر بدھی بھرم اندر میری جان سائیں
تیرا درد مینوں وانگوں کرد مینوں آہاں سرد مینوں ہر ہر آن سائیں
ماس شک گیا جھگڑا مک گیا کتھے لک گیا اوہ سلطان سائیں
جوگی بھیس کرساں بھگلا ویس کرساں دے ادیس کرساں ہو حیران سائیں
پھراں وچ جنگل لتھے بھرم سنگل گاواں پئی منگل ماراں تان سائیں
احمد شاہ نستی تیرے عشق رتی وانگوں تیل بتی جائے پروان سائیں

○

خ: خبر لے کھاں کدی ترس کر کے آ کے پچھ کھاں کون بیمار ہے ایہہ
کابدے واسطے ایس نوں درد جاری کیہڑی گل دے وچ لاچار ہے ایہہ
آپے کول بیٹھے تینوں دسین گے تیرے عشق دے وچ خوار ہے ایہہ
حکم ہووے تے آ کھیے گل سچی احمد شاہ سمجھیں تیرا یار ہے ایہہ

○

ذ: ذکر تیرا دے رات مینوں ہور وہم جہان دے دور ہوئے نی
شیشے شرک تے کفر دے سان جتنے تیرے عشق تھیں بھج کے چور ہوئے نی
ساتھوں بہت پچھے جیہڑے ہوئے حاضر اوہ بھی عشق دے وچ منظور ہوئے نی
احمد شاہ اتے بخش ہار ہوو جیہڑے ایس تھیں بڑے قصور ہوئے نی

○

ب: بانگ سنی جیہناں عشق والی نیتن اوہ توحید نماز کیوں نہ
سجدے وچ پے کے راتیں دے روندے کرن اپنی عجز نیاز کیوں نہ
سوہنے یار نے جیہناں نوں جہات ماری ہوون وصل دے وچ گداز کیوں نہ
احمد شاہ جد دوئی نوں دور کریے پریم نگر والے سینے ساز کیوں نہ

خ: خوشی نہ آوندی مول اوہناں ڈھونڈ یار اندر رہندے رات پھر دے
ہائے ہائے پکار دے کرن نعرے آوے صبر نہ سنج پر بھات پھر دے
صبر مول نہ آوند ا عاشقاں نوں کرن واسطے نے ملاقات پھر دے
احمد شاہ اوہ وانگ شکاریاں دے لائی عشق اندر ڈاڈھی گھات پھر دے

ی: یار دلدار غم خوار توں ایس تیرے باجھ ساڈا ہور کون مولا
صاحباً کرم کریں میرے حال اُتے گئی عمر ایویں آواگون مولا
دیویں جام توں بحر توحید وچوں اکو جیہا ہووے جاگن سون مولا
احمد شاہ ہور خیال بھلے دنے رات گاواں تیرے گون مولا

ض: ضرب لگی ہوئی دور ٹھگی عشقوں مار وگی ہن نہ ہوش مینوں
ایہہ بھی اوہراں گلاں پھراں وچ جھلاں تیرا راہ ملاں ہو یا جوش مینوں
کدی لہج جانی اڑیا جھب جانی کوئی سبب جانی ہووے نوش مینوں
احمد شاہ والی میری ایہو چالی پنڈ عشق والی اوپر دوش مینوں

ط: طلب تیری وچے وچ گھیری ملیں اک ویری مینوں آن دلبر
اڈ نیند گئی آمنہ دے بھار پئی آ نہ توں سار لئی آ ٹھا مان دلبر
کوئی شوق ناہیں دلوں ذوق ناہیں میرا خوف ناہیں پیون کھان دلبر
احمد شاہ تر دا سدا رہے بردا کدھروں نہیں ڈردا ہے گمان دلبر

حافظ جھنڈا

1849ء - 1915ء

اصل نام محمد عبدالعلی سی۔ 1849ء وچ محمد جانی دے گھر گوجرانوالا شہر وچ پیدا ہوئے۔ حافظ قرآن سن۔ اٹھاس سالوں دی عمر وچ ماتا (چچک) نکلن نال اکھاں دی روشنائی جاندی رہی۔ مسیتے حفظ دے نال نال عربی، فارسی وی پڑھی شاعری وچ امام الدین غنشی دے شاگرد سن۔ ترنم نال پڑھدے سن۔ انجمن حمایت اسلام لاہور دے جلسیاں وچ شریک ہوندے سن۔ کلام وچ تاثیر تے آواز وچ رس بڑا سی۔ اک واری علامہ اقبال انجمن دے جلسے وچ ایہناں دی نظم سن کے روپنے۔ فی البدیہہ شعر کہن دا ملکہ رھدے سن۔ ایہناں بڑیاں کتاباں لکھیاں پر چھاپے چڑھی اک کتاب لہدی اے۔ جیہداناں گلدستہ حافظ جھنڈا اے۔ جیہدے وچ سی حرفیاں، منقبتاں، کافیاں، نظماں، غزلاں توں علاوہ معراجنامہ، پیسہ نامہ تے ہور کئی طرح دیاں شیواں موجود نیں۔ حافظ ہوراں اپنے عہد وچ بڑی ماننا کھٹی۔ ایہناں دے کلام وچ مذہبی، اخلاقی، اصلاحی قدراں ملدیاں نیں۔ دنیا دی بے ثباتی دا ذکر ملدا اے۔ کلام وچ تاثیر، سادگی، زور تے روانی بڑی اے۔ آپ نے قوم دی بھلائی تے مسلماناں دی گمراہی بارے لکھیا۔ ایہناں دیاں نعتاں تے نعتیہ سی حرفی، چوہرگیاں وچ اوس کملی والے سبز گنبد دے والی آقائے نامدار حضرت محمد ﷺ ہوراں نال ات دی محبت تے عشق پایا جاندا اے۔ حافظ ہوری 1915ء وچ تقریباً چھیا سٹھ سال پورے کر کے ایس فانی دنیا توں کوچ کر گئے۔

ایمن خیال ہوراں دی غیر مطبوعہ تاریخ گوجرانوالہ وچوں

ب: بُت جہان دے بُت ہوئے ویکھ نبیؐ نوں بُت سب توڑیو نہیں
 کفر شرک دے نال اجوڑ کر کے جوڑ نال اسلام دے جوڑیو نہیں
 موڑے مُڑے نہ اوہ موڑن والیاں توں ایسے مُنہ بُتاں ولوں موڑیو نہیں
 حافظ ترے دریا توحید اندر بیڑا شرک والا جدوں بوڑیو نہیں

ث: ثانی جہان تے نہیں کوئی خدمت گار اے روح الامین جس دا
 کون کرے برابری نال اُس دے ہو یا شان ختم المرسلین جس دا
 بھلا دسو کھاں ہور کوئی ہے ایسا منصب رحمت للعالمین جس دا
 ایسا ہو یا نہ ہو وی کدی حافظ جھنڈا جھولدا عرش برین جس دا

ج: جگ جہان دے شاہ سارے میرے شاہ اگے کیہ توقیر رکھدے
 دتی رب نے سیف زبان اس نوں اوہ نہیں کوئی ایسی شمشیر رکھدے
 اوہدے گولیاں وچ تاثیر جیسی بادشاہ اوہ نہیں تاثیر رکھدے
 حافظ نظر تھیں خاک کر دیہن سونا ایسی کیمیا نظر اکسیر رکھدے

ح: حُب رسول دی نہیں جس نوں اوہ دل سنگ نہ کہیے تے کیہ کہیے
 لکھ کرے عبادتاں نہیں عابد اہل ڈھنگ نہ کہیے تے کیہ کہیے
 چار یار تھیں کرے انکار جیہڑا اوہ بے ننگ نہ کہیے تے کیہ کہیے
 حافظ نبیؐ دے رنگ جو رنگیا نہیں اوہ بد رنگ نہ کہیے تے کیہ کہیے

ر: رات معراج دی گیا جس دم اگوں لین کارن آسمان جھکیا
 شوکت شان رسول دی ویکھ کے تے ہراک ملک فلک دا آن جھکیا
 جھکے حورو غلمان فردوس اندر استقبال کر کے رضوان جھکیا
 حافظ فرش تھیں لیکے عرش تائیں اگے نبی دے سارا جہان جھکیا

○

ز: زندہ رسول جہان اُتے حشر تیک جیہڑا مصطفیٰ اُوہ ہے
 ہو یا کیہ مسیح جے عرش اُتے صاحب شان اُوہ بھی پر کیا اُوہ ہے
 اُمت وچ احمد موجود اتھے دردی خلقتاں دا پیشوا اُوہ ہے
 حافظ شان مدینے دا کیہ آکھاں ودھ کے عرش کولوں با خدا اُوہ ہے

○

س: سمجھ دا جہان نوں فرق ہووے اُوہ کیہ شان مدینے دی جان دے نیں
 پھیرا پا کے مکیوں پرت پیندے مزاج نوں فرض پچھان دے نیں
 روضے پاک دا ویکھناں شرک جانن کنیاں ہورناں نوں نال ران دے نیں
 خشک دلاں تے تلخ مزاج والے دشمن حافظا اہل عرفان دے نیں

○

ص: صفت طہ لیسین جس دی کیہ کر اوس دی صفت ثنا ہووے
 والشمس مکھڑا تے واللیل زلفاں کیوں نہ ورد میرا والضحیٰ ہووے
 کبیل پوش مزمل خطاب جس دا دُوروں ویکھ خلقت بتلا ہووے
 حافظ خوف کاہدا اُونہاں خادماں نوں ایسا جہاں دا اُوہ پیشوا ہووے

ط: طبع حلیم نہایت آہی ساری خلقتوں خُلق عظیم والا
 اُبدے خُلق نے جگ نوں گھیر لیتا مسلمان تے قلب سلیم والا
 پتھر دلاں والے سُن کے موم ہوندے ایسا بولنا نبی کریمؐ والا
 حافظ جان جہان تے شروع ہويا اتباع حضرت ابراہیمؑ والا

ک: کدی نہیں مینوں خیال جاندا ایسی رہی مدینے دی چاہ مینوں
 کراں کیہ ہر حال معذور ہاں میں اوتھے پہنچنے دی نہیں کوئی واہ مینوں
 روضے پاک اُتے جا کے کراں عرضاں جے اُوہ سدّ گھلے شاہنشاہ مینوں
 گلاں نال پیار دے کرے حافظ پھر کسے دی کیہ پرواہ مینوں

ل: لگ رہیاں میرے وچ سینے تانگاں شہر مدینے دے جاوے نوں
 کدوں دیکھینے رب لے جاوندا اے درشن نبیؐ پیارے دے پاوے نوں
 گذری عمر گناہ دے وچ کہساں آیا میں تقصیر بخشاؤنے نوں
 حافظ باجھ تساڈڑے جاں کتھے نہیں کوئی جا فریاد سناؤنے نوں

ن: نبیؐ دے پیراں دی خاک جیہڑی خاک پاک اُوہ خاک شفا سمجھو
 ملی جنہاں نوں خاک اُوہ پاک ہوئے لا دوا زحمت دی اُوہ سمجھو
 اک پلک وچ تانبیوں کرے سونا دلاں واسطے اُوہ کیمیا سمجھو
 حافظ عاشقاں دے بیڑے پار ہوسن نبیؐ رحمتاں دا دریا سمجھو

و: ویکھیا کسے نہ عمر ساری سایہ نبیؐ دا قطعہ زمین اُتے
سایہ رب دا اُوہ نبیؐ پاک آہا ہوئے واضح اہل یقین اُتے
سایہ سائے دا نہیں جیکر ہے بھی سی تے اُوہ ہسی عرش برین اُتے
اس نوں حافظا دیاں ترجیح کیوں نہ اوّلین خلقت آخرین اُتے

○

ل: لے آیا ابو جہل اک دن مُٹھی روڑیاندی ازماونے نوں
کہندا دس احمد کئیہ ہے کول میرے آیا میں ایمان لیاونے نوں
مُٹھی وچ کلمہ پڑھیا روڑیاں نے کیتا حکم جد نبیؐ پڑھاونے نوں
حافظ وکھ سنگ ریزیاں من لیتا جاہل رہیا اُوہ کفر کمانونے نوں

○

الف: اپنے نور تھیں رب سچے نبیؐ پاک دا نور بنایا سی
ایسے واسطے تاج لولاک والا پہن وچ جہان دے آیا سی
مڑہکا عطر گلاب تھیں ودھ آہا سرتے بدلی دانت سایا سی
حافظ نبیؐ سید انبیا دا اے ایسا مرتبہ کسے نہ پایا سی

○

ی: یوری جی کیتی رب جیہنوں نبیؐ پاک دا میل ضرور ہوسی
اُوہدی ذات کولوں کوئی دُور ناہیں جو کجھ عرض میری منظور ہوسی
اک ذرا بھی مہر جے کیتیو سو سارا غم جہان دا دُور ہوسی
نبیؐ پاک دا توں مدح خوان حافظ کیوں نہ شعر تیرا مشہور ہوسی

میاں محمد بوٹا گجراتی

1851ء - 1930ء

اصل نام محمد بوٹا تے تخلص بوٹا کردے نیں۔ 1851ء وچ پیدا ہوئے۔ کڑوہ شالباواں گجرات دے رہن والے سن۔ 1870ء وچ شاعری شروع کیتی۔ قصہ شیریں فرہاد، پنج گنج بوٹا (جیہنوں عوام نے بے حد پسند کیتا تے جیہدے بے شمار ایڈیشن چھپے)۔ سی حرفیاں تے مشتمل ایہہ قصہ 1874ء وچ لکھیا گیا تے 1950ء تک ایہدی گونج رسی ایہناں توں علاوہ ”چندر بدن، روڈا جلالی، مرزا صاحبان، سیر بہشت، جنگ امام حسین، قصہ سلطان محمود، وفات نامہ جناب سرور کائنات، قصہ شہزادی بلقیس، احسن القصص، یوسف زلیخا تے جنگ امین ایہناں دیاں مشہور لکھتاں نیں“۔ ایہناں دی شاعری مجاز تے حقیقت دی اجیہی دھنک بناندی اے جیہدے وچ کئی رنگ دکھالی دیندے نیں۔ آپ نے 1930ء وچ وفات پائی۔

نمونہ کلام

حمد آکھاں یا تعریف دلبر دونویں فرض ہن کراں ادا کیہڑا
 ویکھاں یار یا پڑھاں نماز تائیں، دونویں فرض ہن کراں ادا کیہڑا
 کوچے یار دے جاں یا حج پاواں دونویں فرض ہن کراں ادا کیہڑا
 پاواں عشق یا بوٹیا دین لوڑاں، دونویں فرض ہن کراں ادا کیہڑا

الف: ایس پریم دے نگر اندر ڈٹھے وسدے کٹھڑی جان والے
 دوارے عشق دے بیٹھ کے کھن پوجا ڈٹھے حافظ خاص قرآن والے
 سولی سار تے سرے دے بھار لکھن ڈٹھے یار دا بھیت چھپان والے
 خوک چار دے بوٹیا عشق پچھے ڈٹھے ولی کمال سدان والے

○

ب: بہت دراز اوہ بُرج اُچا جتھے عشق دے جھنڈے جھلدے نی
 ایس عشق بازار پپار ڈاڈھا جتھے سوڈے ہراں دے تلدے نی
 پھرن کالڑے ماتمی ویس کر کے عاشق بھور مشتاق جو پھلدے نی
 قیدی عشق دے بوٹیا لین ترے گلوں زلفدے طوق نہ کھلدے نی

○

ت: تکیا یار دی زلف اندر پیا چمک دا نور کوہ طور والا
 بھلے ہوش تے عشق دا جوش ہو یا کیتا نوش پیالہ منصور والا
 دتے سکھ تے جھولڑی دکھ پائے کیتا ونج ایہ بہت قصور والا
 محمد بوٹیا روندیاں عمر گزری کرے ترس نہ یار غرور والا

○

ث: ثابتی رہی نہ عقل میری پیتا جام جاں شوق شراب تھیں میں
 گیا بھل اسلام دا نام مینوں سنیا راگ جاں عشق رباب تھیں میں
 آہا پہلے عشق ایمان کولوں مسئلہ ویکھیا عین کتاب تھیں میں
 پکا بوٹیا عشق تھیں شوق جدوں ڈٹھا یار محبوب نوں خواب تھیں میں

خ: خوب محبوب دی دیکھ صورت اکھیں شوق دے نال نہال ہویاں
 دانے خال خیال تھیں نظر آئے مرغ دل کارن زلفاں جال ہویاں
 کوئی دم نہ گزردا غم باجھوں خوشیاں بھلیاں خواب خیال ہریاں
 محمد بوٹیا شوق دی شمع اُتے پریاں جل پتنگ مثال ہویاں

○

ع: عشق دے مگر جو نشر ہوئے پردہ اوہناں دا کسے نے پاڑنا کیہ
 جل موئے جو عشق دی اگ اندر دوزخ بھاہ نے اوہناں نوں ساڑنا کیہ
 ہوئے دیدتے آپ شہید جیہڑے سولی اوہناں نوں کسے نے چاہڑنا کیہ
 دل جیہناں دے بوٹیا عشق لٹے جھگّا اوہناں دا کسے اُجاڑنا کیہ

○

ک: کملی کیتیاں عشق ماہی رُدی گئی میں جگ جہان وچوں
 شام و ہندیاں شام قضا ہوئی گئی بھل نماز دھیان وچوں
 چڑھی شوق شراب دی آن مستی کلمہ پڑھاں میں کس زبان وچوں
 محمد بوٹیا یار دی دیکھ صورت گیاں سورتاں بھل قرآن وچوں

○

م: مست ہو بھونڈڑا وچ بیلے رانجھا ٹھیاں دا چروال جیہڑا
 آیا تخت ہزاریوں جھنگ اندر چاک رکھیا ہیر سیال جیہڑا
 اوہدی چال تے مست سیال سارا کیت گاوندانجلی نال جیہڑا
 چن کے جگ تھیں بوٹیا ہیر لدھا رانجھا پھل گلاب کال جیہڑا

ب: بُت روح جدوں قرار کیتا ساڈا میت تے پیار چروکنا سی
 ایس ریت پریت دی نیت کولوں ساڈا میت تے پیار چروکنا سی
 پیانگن دا کن آواز جدوں ساڈا تداں دا پیار چروکنا سی
 مخفی بوٹیا عمر دی رمز کولوں رانجھا ہیر دا یار چروکنا سی

○

ج: جگ سارے وچوں چن لدھا رانجھا پھل گلاب انوکھڑائی
 بھٹھ کھیڑیاں دے کینجواب بستر رخت خاک خراب انوکھڑائی
 بانگی چال رنکیلوی چال والا ساڈا چاک مہتاب انوکھڑائی
 چماں بوٹیا یار دے قدم دونویں پاواں حج ثواب انوکھڑائی

○

ذ: ذوق رنجیے دی بنسری دا سوہنا مست آواز سن ایس
 جتھے ماہی میرا مجھتیں چار داسی اوہ تاں بیلوا دور دراز سن ایس
 اوگنہار جلیڑی کوہجڑی میں سوہنے یار دے وڈڑے ناز سن ایس
 محمد بوٹیا آکھناں رانجھنے نوں ذرہ ہیر دی عجز نیاز سن ایس

○

ر: رانجھنے دی ڈھی جدوں صورت بُھلی سورت صفت لیسین مینوں
 ابرو یار دے بیت معمور کعبہ مکہ جاپ دا ناف زمین مینوں
 سر دھر سجدہ کیتا یار وٹے بھلا مذہب اسلام تے دین مینوں
 پاواں بوٹیا خاک سر کھیڑیاں دے ہے منظور رانجھا مسکین مینوں

ش: شرع فرماندڑی کیہ سانوں مُلاں مسئلے الٹ سنا ناہیں
 جیہڑا دم غافل سوئی دم کافر سانوں یار دی یاد بھلا ناہیں
 سجدہ یار نوں سیس جھکا کیتا ہُن ہور نماز روا ناہیں
 اگو بوٹیا یار دی جہات چاہواں لوڑ دین ایمان دی کا ناہیں

○

ض: ضرب پریم دی جیہناں کھادی تنہاں لوڑ کیہ موت حیات دی آ
 جیہناں یار دی ذات ثبوت کیتی تنہاں لوڑ کیہ اپنی ذات دی آ
 جیہناں چکھیا پریم دا اک قطرہ تنہاں لوڑ کیہ آب حیات دی آ
 جیہناں بوٹیا سامنے یار ڈٹھا تنہاں لوڑ کیہ حشر نوں جہات دی آ

○

ع: علم تے عقل کجا مُلاں خامض عشق شدید و قیقائی
 ان بن دیاں ان بن اتھے عین شین تے کاف تحقیقائی
 جند صرف ہووے صرف اندر ملی شرف نہ حرف حقیقائی
 اگو بوٹیا حرف بے نقطیا اوہ جس تھیں لبھدا یار رفیقائی

○

ل: لوٹیاں دلاں نوں پین اونویں جدوں ماہی میرا مونہوں ہسدائی
 کرن کیرنے کنیں پچھان اوکھی لکھاں سانگ اوتار کے وسدائی
 جگر پھٹ سٹے کئی عاشقاں دے اتے آپ کنارے ہسدائی
 تھکی بوٹیا بھال میں جگ سارا سوہنا روپ چھپا وندا نسدائی

۵: ہور کوئی کعبہ لوک دن ڈھونڈ رہی میں ارض و سما وائے
جدھر دیکھنی ہاں اودھر ماہی دے ہن کنڈ کراں کیمڑے داوائے
لوگ کہن کافر آرے آکھنی ہاں ساڈا شوق تے دین فداوائے
محمد بوٹیا سمجھیا سچ اساں صورت یار دی نور خدا وائے

○

ل: لکھ دے قاضیا عین علموں نقطہ گھت نہ غین بنا دیں
عینوں عشق ماہی غینوں غیر پوجا بت لات منات گرا دیں
کر جوڑ نہ حرف پڑھا سانوں اکو یار دا جوڑ جڑا دیں
اساں بوٹیا ترک تمام علموں اکو الف اکیلڑا چا دیں

﴿ کلام موس ﴾

استاد غلام محی الدین موس نقشی

ہوراں دے کر بلانی چومصرے

سودھن ہار

پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد

شاندار چھپائی، خوبصورت ٹائٹل، پکی جلد

مثل صرف 80 روپے

مقصود پبلشرز

سرور مارکیٹ - اردو بازار - لاہور - Mob: 0333-4320521

کرم امرتسری

1853ء تا 1959ء

اصل ناں کرم دین، تخلص کرم کر دے سن۔ بابو کرم دے ناں نال زیادہ مشہور ہوئے۔ 1853ء نوں امرتسر وچ پیدا ہوئے۔

تذکرہ نگاراں دے لکھن موجب آپ دے پردادا جگرانواں ضلع لدھیانہ توں ہجرت کر کے امرتسر آوے۔ ایہناں دے والد امرتسر وچ ریشم دریائی دی تجارت کر دے سن۔ ایہناں دی خوانہش سی میرا پتر پڑھ لکھ کے کم سنبھالے پر قدرت نوں کجھ ہو راہی منظور سی۔ ایہہ رفوگری سکھ کے کم کرن دے نال نال شعر آکھن لگ پئے۔ سید امیر علی ذوق دہلوی دے شاگرد سن۔ علامہ اقبال تے ڈاکٹر تاثیر نال وی صحبت رہندی۔ ایہناں دیاں چھپیاں کتاباں، گلدستہ کرم تے کرم پھلواڑی نیں۔

14 جنوری 1959ء نوں لاہور وچ وفات پائی۔

نمونہ کلام

ہتھ پیر تے نین پران میرے، تیری حمد مولا کر سکہ دے نہیں
میں روز آواں، روز لے جاواں، تسی کدی دیندے دیندے اکدے نہیں
حکم ناں منّاں، مڑ کے فیر آواں، تسی کدی بوے اگوں دھکدے نہیں
میں گناہ کردا کردا تھک گیا، تسی کرم کر دے کر دے تھکدے نہیں

○

بیڑا ڈول دا بحر گناہ اندر ، تے گھبراو ندا اے گنہگار پیا
 رکھ چھڈ جبین زمین اُتے ، کہو میں بھلیا تے چپے مار پیا
 اوہ تے ڈبیاں کڈھ کے چھڈ دے نے ، کیہ ہو گیا جے منجھار پیا
 جدوں مہر دی نظر سرکار کیتی ، کرم ویکھ لویں بیڑا پار پیا

سرتے بھاری گناہ تے دُور منزل ، کنڈے میں نیجے جا بجا آگے
 لوں لوں غرق ہے وچ گناہ میرا ، ہونا پیش ہے میں کبریا آگے
 اصل کیہ ابلیس ملعون دی اے ، اے بد بخت میرے روسیہ آگے
 کرم تیرے گناہاں دی اصل کیہ اے ، اوہدے رحمتاں دے دریا آگے

میںوں آکھنا ایس صفت حضور دی لکھ ، توں ایس بیٹھ کے دے لکھا بھلیا
 پہلوں کس نے ہے لکھ کے ختم کیتی ، میںوں اک تے بشر وکھا بھلیا
 خاکی میں تے نوری دی صفت لکھاں ، کر عقل دی کوئی دوا بھلیا
 کرم صفت محبوب دی اوہ جانے ، جیہنے عرش تے لیا بلا بھلیا

جیوں جیوں کمر گناہاں دے نال جھک گئی تیوں تیوں دل بن دا گیا سنگ دا اے
 استغفار کر کے منہ پھیر لیندے ، نابکار ایہہ جدھروں لنگھ دا اے
 ایسے کم ہن کہ توبہ معاذ اللہ ، ابلیس بھی تک دا سنگ دا اے
 کرم وال ہو گئے سفید میرے ، باطن ہو گیا توے دے رنگ دا اے

ایسے سخت سیاہ سن عمل میرے ، کہ میں ٹھوکر اس تھیں پائمال ہوندا
 پُرزے پُرزے کر چھڈ دے لوک مینوں ، جُدا جُدا میرا وال وال ہوندا
 پتھر برس دے وانگ منصور مینوں ، گریبان دامن میرا لال ہوندا
 جے نہ رب دی ذات رحیم ہوندی ، کرم ویکھدوں کیہ تیرا حال ہوندا

○

سارے جگ دے بشر بن جان مُنشی ، تے دریا بنائے سیاہیاں جی
 دھرتی ساری نوں تختی بنائے ، تے درخت بنائے کاہیاں جی
 لکھ دے رہن سارے بشر حشر توڑی اوہناں کدی نہ آون قضائیاں جی
 تیرے کرم نہ کدی رقم ہوون ، ہو سکن نہ حمد ثنائیاں جی

○

زیر دار منصور نوں آکھیا میں ، سُن لے گل ایہہ ہے سُن لین والی
 کردوں درس مسجد یا محراب منبر ، تیری گل نہیں سی دُنیا سہن والی
 کاہنوں ”حق“ چھپا کے رکھدائیں ، نہ تے میں نہ دنیا ہے رہن والی
 کرم منبر تے کس طرح آکھدائیں ، جیہڑی گل سی دار تے کہن والی

○

اک جگہ تے بیٹھ اڈیک اوہنوں ، شاید ہون تیریاں منظوریاں نی
 کوئیکو نہ جھاتیاں مار پیارے ، سگوں ہور ہو جاندیاں دوریاں نی
 بے خبری دے گندنوں کڈھ پہلے ، پلے پیندیاں فیر کستوریاں نی
 ساری عمر توں بھٹک دار ہیوں کرم ، ایسے واسطے نہ پیاں پوریاں نی

لے سُن اوہناں دی گل ای اوہ جیہڑے دُنیا وچ آ کے بودو باش کردے
 عرش رب نوں کوئی بنا جاندے ، کوئی اوس نوں ہن پاش پاش کردے
 جیہناں اصل حقیقت نوں لبھیا اے ، اوہ فیر اس طرح راز نہیں فاش کردے
 دُنیا کیہ اے کجھ بھی کرم ناہیں ، ننگے آؤندے کفن تلاش کردے

جانی کیہ وساہ ایس دم دا اے ، جیہڑا آوے خوشی نال ماننا اوئے
 دیوا کدوں تک وچ ہوا بل دا ، صورت زندگی دی ایویں جاننا اوئے
 رکلتے سنے تناں تقدیر پئے ، تنبو بھاویں فولاد دے تاننا اوئے
 ڈٹھا ای چندنوں کیہ ہے زوال ہوندا ، دلبر چودہویں رات دے چاننا اوئے

جانی ویکھیائی بحر فنا اندر ، پلک وچ اولار تھیں پار ہوندا
 اتھے اکھ بھی جھمکنی نہیں ملدی ، بلکہ دم لینا دشوار ہوندا
 نہیں ٹھہردا اک سکند بھی اوہ ، جیہڑا بنھ کے کمر تیار ہوندا
 کرم ہور اڈیک دا میں اوہنوں ، جے کر زندگی دا اعتبار ہوندا

اتھے ویکھیا صبح آباد جس نوں ، شام ہوندیاں تیک تباہ ہوندا
 کوئی نیوں اڑاؤندا نہیں ڈٹھا ، بادشاہ ہووے یا گدا ہوندا
 ہوندا شام قیام ، تے کوچ صبح ، اتھے رہن دا بھی کوئی راہ ہوندا
 کرم بیٹھ رہندا اوہدے راہ تے میں ، مگر دم دا بھی کوئی وساہ ہوندا

صدقے جان جوانیاں کراوس توں ، کردا رہو جو حد امکان تک اے
 کرم جہان وچ رہے قائم ، تیری بخشش دی حد ایمان تک اے
 تیریاں لغزشاں وکھ کے چھڈ دے گا ، نافرمانی دی حد شیطان تک اے
 بڑے نکتہ نواز در گذر کردے ، کرم رحم دی حد رحمان تک اے

○

جیہناں کلراں تے پے گئی نظر تیری ، اوتھے بھجیا موٹھ اُگائی دا اے
 اوہ کیہ گردش ایام نوں جان دا اے ، کھٹکا فلک دی کیہ کج ادائی دا اے
 جس تے نظر عنایتاں تیریاں نی ، اوہنوں خوف کیہ ساری خدائی دا اے
 جس تے فضل ہووے ، نالے کرم ہووے ، دسوہور کیہ اوس نوں چاہیدا اے

○

بھلے کم کولوں اتنا دور ہاں میں ، جتنا فاصلہ دن تے رات دا اے
 رہندا پرے ابلیس ہے مجھ کولوں ، مینوں سمجھ پتلا خرافات دا اے
 دعا باز ، عیار ، مکار ہاں میں ، تے اعتبار کس نوں میری بات دا اے
 ایڈے بُرے دی جور کھے شرم کرم ، بس ایہہ حوصلہ رب دی ذات دا اے

○

توبہ بھلیا ہن نہیں کراں گا میں ، جیہنے اس طرح نال اقرار کیتا
 کیتا عُفو تہاں تے در گذر کیتا ، نالے بخشے دا اقرار کیتا
 کیتا جیہناں مقابلہ نال تہاڈے ، تہاں اوہناں نوں بھی تار پار کیتا
 میں گناہ نژنوںے وار کیتے ، تہاں کرم کیتا تے سو سو بار کیتا

اوہ ہے مشکل کشا، رزاق، خالق، میاں دوہاں جہاناں دا پیر ہے اوہ
جگ منگتے نوں روز ونڈدا اے، کیڈا سخی داتا تے امیر ہے اوہ
جگوں ردیاں دی سُن گل لیندا، ڈٹھا ای کس طرح عالی تقصیر ہے اوہ
دوزخ ڈگدیاں نوں ہتھیں پکڑ لیندا، کرم ویکھ کیڈا دستگیر ہے اوہ

○

شاید اوہو قیامت دا روز ہوسی، جدوں نیناں پراناں نے بولنا اے
کیہ کجھ لکھیا اے کس نے لکھیا اے، کس نے واچنا ایس کس نے پھولنا اے
جانے رب کیہڑا پلہ ہووے بھاری، خبرے بوجھ اعمال کس تولنا اے
خبرے اوس نے کرم کیہ پچھناں ایس، خبرے میری زبان کیہ بولنا اے

○

نہیں سفر سامان دُرس ت کیتا، کیہ کراں گا خاک وچ رلیا میں
جی چاہوندائے پاڑ کے پھوک سٹاں، تینوں کیہ کراں گا خالی پلپا میں
فرصت ہوندی تے کجھ بنا لیندا، تھوڑے وقت وچ کیہ کردا جھلیا میں
جد میں آیا تے کرم اذان ہوئی، ہوگئی نماز تے چلیا میں

○

جتھوں چلیاں ساں اوتھے ای آن پہنچاں، کیوں پرکار وانگر چکر کھارہیاں میں
ایس باغ جہان دے وچ یارو، کتھوں آ رہیاں تے کتھے جا رہیاں میں
خبر نہیں کیہ لبھدا میں پھرناں، کیہ کھو رہیاں تے کیہ پا رہیاں میں
منزل بہت پچھے رہ گئی کرم میری، خبر نہیں کدھر بھجا جا رہیاں میں

احمد علی سائیاں

1859ء - 1937ء

اصل نام احمد علی سی تے تخلص سائیاں یا سائیں کر دے سن۔ 1859ء نوں پشاور وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں واجبی تعلیم حاصل کیتی۔ شاعری وچ استاد رمضو دے شاگرد ہوئے۔ آپ فطری تے پیدائشی شاعر سن۔ ایہناں نوں اپنا سارا کلام زبانی یاد سی تے چھپوان دے خلاف سن۔

سائیاں دے کلام وچ سادگی، رس، سوز، رندی تے مستی پوری طرح رچی ہوئی اے۔ ایہدے توں علاوہ تصوف تے اخلاقی مضمون وی سائیاں دی شاعری دے خاص موضوعات نیں۔ خطہ پوٹھوہار وچ ایہناں دے چوہرگے بہت زیادہ پڑھے جان دے نیں۔ پوٹھوہار توں علاوہ سارے پنجاب وچ وی ایہناں دا کلام پڑھیا جاندا اے۔ ایہناں دے کلام توں اک زمانہ متاثر ہویا۔

سائیں ہوراں دے شاگرداں وچوں پیر فضل گجراتی، جوگی جہلمی، مرزا عبدالکریم تے غلام نبی کامل دے ناں مشہور نیں۔ آپ 1881ء وچ راہلپنڈی آگئے تے فیر ساری حیاتی ایسے شہر وچ گزار چھڈی۔ سائیاں پنڈی والے دے ناں نال مشہور ہوئے انج اخیرلی عمرے پشاور ٹر گئے تے اوتھے ای 1937ء نوں وفات پائی۔ آپ دی وفات توں بعد آپ دا کلام مختلف اداریاں نے اکٹھا کر کے عوام دی خدمت وچ پیش کیتا۔

- 1- سائیں دی بسنت
- 2- ابیات سائیں احمد علی مرحوم
- 3- تحفہ کمال
- 4- کہنداسائیں افضل پرویز
- 5- سائیں احمد علی پشاور ہندکو زبان کا صوفی شاعر (رضا ہمدانی)
- 6- کلیات سائیں (ایم اسماعیل اعوان)

نمونہ کلام

ح: حال دی گزر میں کیہ دساں نہ کوئی جھونپڑی تے نہ آستان رکھناں
 نظر نال جا پہنچاں شکار اُتے سکھنے ہتھ نہ تیر کمان رکھناں
 جیہڑا نوح دے طوفان نوں مات دیوے، اپنی چشم وچ اوہ طوفان رکھناں
 سائیاں جیہڑا کل عالم وار ب سچا، میں نت اوس دے سہارے دامان رکھناں

○

خ: خالقا تیری زمین اُتے رنگا رنگ دی تیری خدائی دیکھی
 کئی دل بخل سی پہرے دیکھے، شیشے ہار کنیاں دی صفائی دیکھی
 بُری مایا دی چھنک چھنکار دس کے، کدھرے گئی دیکھی کدھرے آئی دیکھی
 لطف و کرم تیرا بے حساب سائیاں، تیری شان شان کبریائی دیکھی

○

بول اٹھے فلک نمونے ملک سارے کہندے مرحبا ماہِ جبین آیا
 پائی رَف رَف دی ایہناں نے دھوم اس دم برقعہ پہن کے قاب یاسین آیا
 وما ارسلنا بولیا رب اگوں الا رحمة للعالمین آیا
 بدھے خدمت وچ ملک تمام سائیاں کہندے بادشاہ روئے زمین آیا

○

بِسْمِ اللّٰهِ سُبْحٰنَ اللّٰهِ کِیسی عجب نشانی محمد دی اے
 خالق اک تے مالک مخلوق دے دو سچی راجدھانی محمد دی اے
 نوبت احمدی ارض و سما و جدی کہندی صورت روشانی محمد دی اے
 سائیاں دُنیا دا دار و مدار لبھیا افضل بانی مہانی محمد دی اے

ب: بیعت سے جنت مکین ہو گئے، تیرے دست مبارک اصحابِ حُجْم کے
باب کشور علم، علیٰ ہویا، تیری زباں رفیع الخطاب حُجْم کے
پایا عرش معلیٰ، وہ چند پایا، تیرے قدم اے والا جناب حُجْم کے
سائیاں قاب قوسین دی سیر کیتی کعب نعل نے تیری رکاب حُجْم کے

○

ک: کیتوئی استبرق چہار رنگ دا، قوس قزح نوں ابرو خمدار دس کے
صدر قمر نوں سیاہ خجالی دا، لایو ای داغ جبین خالدار دس کے
بلکہ زلزہ خانہ رعد میں بھی پایا ای، برق نوں، برق انوار دس کے
کہندا سائیں، سراج المہیر پل میں، عرش کیتوئی منور دیدار دس کے

○

د: دلبر نوں دوست ملان واسے، جبریل لے گیا اسوار کر کے
سورج، کرناں دے زیور گوا بیٹھی، کئی سال نہ چڑھی سنگار کر کے
ایڈی رات وصال دی طول ہو گئی، رَجِّیا یار نوں یار نہ پیار کر کے
گھلّیا پردہ نورانی حجاب والا، شاہِ دین دا سائیاں دیدار کر کے

○

ت: تیرے اس دردے دربان کولوں، شہنشاہواں دا بھی اقتدار گھٹ اے
شاہ براق سوار دی چال کولوں چمکے بجلی جو اوس دی رفتار گھٹ اے
و کے اُمّی ہر علم نوں پاس کیتی، تیرے علم سی ہر علمدار گھٹ اے
بری الفت سی خلد ہے گھٹ سائیاں، تیرے غضب سی دوزخ دی نار گھٹ اے

جبرئیل ہر روز طواف کر کے تیرے روضے دے در و دیوار چُمد اے
 اے سرکار تیرے قدم آؤن جتھے ٹکڑا خاک ہو شکر گزار چُمد ا
 تیرے اسم مبارک نوں جدوں لکھیا کاغذ قلم دا منہ کئی وار چُمد ا
 سائیاں عرش تے پین جد پیر تیرے ، عرش پیر تیرے لگاتار چُمد ا

○

م: میں قرآن کریم وچ لکھی ہوئی ، تیری حمد رب العالمین چُمن ا
 تیرا حکم جو تیرے محبوب دسیا ، اوس حکم نوں نال یقین چُمن ا
 صابر عشق ہے میرا بلالؓ جیسا ، حق پرست ہاں تے حق دا دین چُمن ا
 سائیاں مجنوں سگ لیلی دے پیر چُمن ا ، میں شاہِ عرب دے دردی زمین چُمن ا

○

ی: میثرب نصیب جے لے جاندا ، در مصطفیٰ عالی نوں چُمد ا میں
 ہر باغ دے بوٹے ہر شجر تائیں سنے پتراں ڈالی نوں چُمد ا میں
 کیتے روٹمن ضمیر جس کافراں دے اوس دی کملی کالی نوں چُمد ا میں
 سائیاں کعبے دے گرد طواف کردا پیا روضے دی جالی نوں چُمد ا میں

○

ح: حضور دے رُخ پُر نور اُتے ، آؤنا کس طرح ایہہ سیاہ خال دا اے
 یا تصور رسول وچ خیال کر کے سر تعظیم نوں جھکیا بلالؓ دا اے
 یا کوہ طور سی بھلا موسیٰ ، جلوہ ذاتِ ربّی ایدھر بھال دا اے
 کہندا سائیں جس شمر دی تیغ روکی یا ایہہ نقشہ حسینؓ دی ڈھال دا اے

گ: گونجی کل زمانے تے بانگ تیری چپ چاپ ہو گئے دکھ بہن والے
تیرے جنتی محل تیار ہو گئے ، چھپر وچ کھجور دے رہن والے
ملک فلک تے کھلّ کے راہ ویکھن قدماں وچ حضور دے بہن والے
کالے دل کیہ جان دے شان تیری ، اے بلال تینوں کالا کہن والے

○

م: مسلمان دینی فرض سمجھ کے تے کھون لکیاں پہلے قرآن چمدا
قلم نام محمد دا جدوں لکھدی ، ادبوں کاغذ حضور دی شان چمدا
ہر ارشاد اوس رہبر دین دے نوں صدق نال ہر اہل ایمان چمدا
سائیاں صدقے محمد دی ذات اوتوں حسن پرست جھک جھک آستان چمدا

○

ک: کس نے نعلیناں دے نال جا کے قدم دھریا اے عرش برین اُتے
کیہڑے عرب دا دین سالار ہو یا ، ہک لکھ چوی ہزار دے دین اُتے
سایہ کیہڑے بے سائے دا فلک نے بھی کدی تکیا نہیں روئے زمین اُتے
ابتدائی ستارے دا نور سائیاں ، کس نورانی دے آیا جبین اُتے

○

ک: کتنی بلندی ہے شان حیدر ، نام لیندیاں شیریں زبان ہوندی
سرتے آوے مصیبت اوس نوں یاد کر لے علی نام لے مشکل آسان ہوندی
جے کر علی رب نہ پیدا کردا ، دنیا کس طرح اہل ایمان ہوندی
سائیاں کفر دا نہ نام و نشان رہندا ، جے کر زندگی شاہ مردان ہوندی

الف: اشرف البشر مخلوق وچوں ، برگزیدہ اصحاب کبار چارے
 ہو نور وچوں پیداوار ہوئے بے مثال اوہ در شہوار چارے
 کہندا مصحف الہی حدیث نالے ، شہر صدق دے ہین سردار چارے
 نور العین سائیاں سبھناں مومناں دے ، آہے نبی دے خاص جو یار چارے

○

ج: جتھے جتھے شہید دا خون ڈلھا ، جتھے جتھے سر اپنا شہید رکھیا
 اوس تھاں متبرک نوں ذات رب دی ، محشر تک ہے قابل دید رکھیا
 امت نانے دی واسطے آل نبی ، خون دے کے جنت خرید رکھیا
 کربلا دے واقعے دے بعد سائیاں ، اج تک نام نہیں کسے یزید رکھیا

○

ص: صبر واہ شاہ حسین دسیا ، صبر صابر دا رہیا ضمیر چمدا
 گلے اصغر معصوم دی لاش لاکے ، لباں تسیاں رہیا شبیر چمدا
 جیکر رب دا حکم نہ روک رکھدا ، شاہ دے قدم فرات دا نیر چمدا
 سائیاں ٹولے یزید دے بھیج لعنت پیر عابد دے حلقہ زنجیر چمدا

○

مشکل کشا ہے جد ذات تیری ، میری مشکل کشائی وچ دیر کیوں اے
 گتے دردے تیرے نت شیر مارپن ، میرا دشمنوں وٹوں دل زیر کیوں اے
 ہوواں تیرا مرید تے دکھ پاواں ، عبدالقادر اتنا اندھیر کیوں اے
 سائیاں میں مسکین دی لاج رکھیں بردش فلک دی چار چوہیر کیوں اے

چراغ دین عشق لہر

1869ء - 1948ء

اصل نام چراغ دین سی تے تخلص عشق لہر کر دے سن۔ آپ 1869ء نوں لاہور وچ پیدا ہوئے۔ والد دا نام میاں خواجہ اے۔ آپ چوبٹہ مفتی باقر لاہور وچ رہندے سن۔ جیہناں شاعراں، ادیباں تے دانشوراں نے قیام پاکستان واسطے کم کیتا اوہناں وچوں استاد عشق لہر دا نام سب توں اچا نظر آوندا اے۔ آپ نے 26 نومبر 1948ء نوں وفات پائی تے ایہناں نوں میانی صاحب دے قبرستان وچ دفن کیتا گیا۔ سراج دین درویش ہوریں جیہڑے عشق لہر دے پوترے نہیں ہر سال عشق لہر میلہ بڑی دھوم دھام نال کراندے نہیں۔ جیہدے وچ دور دراز توں لوکی شرکت کردے نہیں۔

بابا طفیل پرویز محترم ہوراں استاد عشق لہر پنجابی ادبی انجمن قائم کیتی جیہدے بہن جنرل سیکرٹری پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد نہیں۔ ہر سال انجمن ولوں پنجابی ادب دی سیوا کرن والیاں دی خدمت وچ عشق لہر ایوارڈ پیش کیتا جاندا اے۔ عشق لہر دیاں تن کتاباں: عشق دی لہر، کلام عشق لہر تے بیر عشق لہر چھپ چکیاں نہیں۔ اے ایہناں دا ڈھیر سارا ان چھپیا کلام باقی اے۔

نمونہ کلام

نبی پاک دے رخِ مصحف اُتے لکھی ہوئی سورت الرحمن دی اے
 خوشخط ایسی لاواں اکھیاں اُتے لکھی ہوئی کاتب سبحان دی اے
 کلک قدرت نے لکھے نہیں حرف اس دے ساری ویکھ جو شکل فرقان دی اے
 عشق لہر قرآن دے وچ ساری لکھی صفت بس او سے دی شان دی اے

کہہ کے کُن جس نے فیکون کیتا اوہدی بے پرواہی دی حدناہیں
 نیم گاف بنایا سو میم پچھے اوس الف الہی دی حدناہیں
 شہنشاہ محتاج نے جیہدے دردے میاں اوس دی شاہی دی حدناہیں
 عشق لہر توں نکلتے نوں سوچیا نہ تیری ایس کوتاہی دی حدناہیں

جیہڑا نور مخفی رہیا کئی سالاں اوہو نور جہان وچ چھا گیا اے
 اوسے نور وچوں ذرہ چمک کے تے کوہ طور پہاڑ جلا گیا اے
 خوبی نور دی ویکھ پہاڑ سڑ کے فیروی اکھیاں وچ سما گیا اے
 عشق لہر شیدا اوسے نور دا اے دُہم عرش معلّے تے پا گیا اے

رب دُکھ زمانے دے کٹنے نوں لکھاں خوبیاں دا پیدا فرد کیتا
 شہنشاہی غلاماں نوں دین والاتے مظلوماں دا بڑا ہمدرد کیتا
 بت کعبے دے مان بہادراں دا ایسا توڑیا توڑ کے گرد کیتا
 عشق لہر پانی پاکے رحمتاں دا آتشکدہ ایران دا سرد کیتا

جدوں نبی دا نور ظہور ہو یا کفر شرک جہان توں چل نکلے
 ایسے راہ سدھے سانوں دسیونیں جس توں سارے زمانے دے دل نکلے
 سلاطین آکے ایسے زیر ہوئے بڑے جابراں دے دل دے بل نکلے
 عشق لہر اوہو پوری رب کردا جیہڑی نبی دے مونہہ تھیں گل نکلے

آ کے لائی سی عجب بہار اس نے پیدا نور دا جدوں اوہ گل ہویا
 ہوگئی روشنی ہر دوسرا اندرتے چراغ ظلمات دا گل ہویا
 اوہ لولاک والی پائی شان جس نے دُنیا وچ نہ کوئی اوہدے تل ہویا
 عشق لہر دریا اوہدیاں رحمتاں دا بے کنار نالے بناں پل ہویا

○

ڈٹھا ربیع الاول وچ راز طرفہ ٹھا کر لات پجاریاں نرم پایا
 ڈھ پئے قصری مینار نوشیرواں دے جدوں عالی جناب نے جنم پایا
 یا قم قم جیبی دی دے لوری مائی آمنہ نے اعلیٰ کرم پایا
 عشق لہر سو یوسرنگوں ہوئے جیہناں بتاں دے دلاں وچ بھرم پایا

○

گل حق دی کرے تے لوک مارن اک جان لکھاں دکھ جھل دی سی
 کیتا صبر تے رب معراج دتا وچوں تار پیار دی چل دی سی
 او دھر سال اٹھاراں دی رات ہوگئی ایدھر کھیڈ میاں گھڑی پل دی سی
 عشق لہر حضور جد ہوئے واپس بستر گرم نالے کنڈی ہل دی سی

○

ہتھیں آپ اتار کے پیش کیتی خواہش یارتائیں جیہڑی گھل دی سی
 آون پیاں بیہوشیاں مار کھا کھا خبر یارتائیں پل پل دی سی
 اتوں لگی دوپہر تے ریت تیتی دیکھ ہتھ قضا پئی مل دی سی
 لہر عشق کیہ سب حیران ہو گئے جدوں چھری پیاسے تے چل دی سی

تارا نور دا چڑھیا تے صبح ہوئی دھماں پے گنیاں عرب دے شام دیاں
 لگی لو جد آن کے خوبیاں دی شمع مات ہوئیاں کفر خام دیاں
 سوہنی شکل حضور دی من موہنی اکھاں رَجیاں نہ خاص و عام دیاں
 اوس مکان تے عشق دی لہر لے گئی جس دا در نہ پوڑیاں بام دیاں

سب توں پہلے حضور دا نور بنیا میماں دس دیاں دو مدام دیاں
 معاف غلطیاں ہون دا دین پیاں میماں دو ثبوت تمام دیاں
 شمس و قمر نوں روشنی دیندیاں نیں میماں دو محمد دے نام دیاں
 عشق لہر جھکایا سو رب اگے میماں تے دے نیں دو امام دیاں

ساقی تیرے میخانے تے لگیاں نیں اکھاں مدتاں توں خاص و عام دیاں
 لکھاں رند لے کے بیٹھے آرزوواں کدوں واریاں آون بدنام دیاں
 تیرے دور سخاوت دے چل دے نیں آساں پوریاں ہون ناکام دیاں
 عشق لہر نوں ساقیا دے لہ لہ بونداں دو محبت دے جام دیاں

صورت تساں دی نبی جی ویکھ کے تے ملک ہوئے حیران نیں واریاں دے
 اوہ ویکھ جہان وچ مست ہو گئے بیسن جیہناں نوں شوق نظاریاں دے
 کئی موسے دے وانگ بے ہوش ہو گئے شعلے نور دے ویکھ چمکاریاں دے
 عشق لہر جیہناں بانکے نقش ویکھے ٹھپے اوہناں چا سبق سپاریاں دے

ڈر کے دلا خدا دے خوف کولوں ویکھ نیتے نہیں نفل نمازیاں نہیں
تے اوہ جاہ نہیں اودم مارنے دی تیرے وچ زبان درازیاں نہیں
اوس اک گدھے نوں پکڑ کے شرف دتا کیتا مان جد ترکیاں تازیاں نہیں
عشق لہر اوہ ذرے نوں چن کر دے میرے مولا دیاں بے نیازیاں نہیں

○

ایس جان دے چرخے نوں مور کھا اوئے لے چلامت کوئی فتور ہووے
تکلا صدق یقین دی ماہل پا کے منکا پامن کا بے شعور ہووے
اودے نام دی روئی خرید کے تے وٹ پونیاں راضی غفور ہووے
عشق لہر توں کت دار ہو ہر دم خبرے تند کیہڑی جو منظور ہووے

○

لوء جی میرے محبوب دے ویکھنے نوں پریاں جن رل کے سلیمان پھر دے
اودھی نگہ اکسیر دے کشتیاں دی افلاطون وچ ڈھونڈ لقمان پھر دے
اودے نیک ستارے دے ویکھنے نوں مہر و ماہ دونوں سرگرداں پھر دے
عشق لہر کر کے اُس دی قدم بوسی فیر تلاش اندر آسمان پھر دے

○

کاہنوں ویکھ کے پیا مغرور ہوویں مورکھ ماس حرام نال گتیاں نوں
کر کے نظر انصاف دی تک تے سئی ایہناں دماں دیاں بیلاں جتیاں نوں
گزر عمر فریب وچ گئی تیری پاپی اے نہیں چھڈ دا بتیاں نوں
عشق لہر ایس تیرے وجود وچوں حصہ ملے گا کانواں تے کتیاں نوں

ہُن تے ذرا سمجھا لے مورکھا توں ایہناں نیناں شرابیاں گتیاں نوں
 سدا رہن بیہوش نہیں ہوش کردے ظالم نشے دی تار پڑتیاں نوں
 نت مے دا لفظ پکار دے نیں مار کبر ہنکار دے کتیاں نوں
 عشقِ لہر ہن جاگنیں جاگ لالے فیر کون جگاوی گا سوتیاں نوں

○

ڈھٹھے خوشی دے گل زمین اُتے غم دی خزاں دے نال گلزار بگڑی
 نہ پنھ گلاں دے مورکھا گلدستے تیرے ریشم دی گئی او تار بگڑی
 مولا وتوں نہ بگڑی تے لکھ وٹیں بھانویں دُنیا دے وتوں ہزار بگڑی
 عشقِ لہر کس دی طاقت دم مارے مولا دیوے جے تیری سنوار بگڑی

○

کیڈا مست رہنا ایں توں جو بدی اندر نیکی نہیں تیتھوں او بدکار ہوندى
 کردوں نیکیاں نیک جہان کہندا گتے وانگ نہ کتوں دُرکار ہوندى
 لائق ایس سیں توں تیریں لیکھ ہوندوں تیری زندگی مویاں توں پار ہوندى
 عشقِ لہر لائق نہیں سیں بچن دے توں جے نہ رحم والی اوہ سرکار ہوندى

میاں احمد بخش خوش طبع

1874ء - 1914ء

اصل نام میاں احمد بخش، تخلص خوش طبع کردے سن۔ ایہناں دا تعارف ابوالطاہر فدا حسین فدا کلیات خوش طبع دے صفحہ نمبر 10 تے انج کرواندے نیں۔

”میاں احمد بخش خوش طبع 1874ء نوں لاہور وچ پیدا ہوئے۔ اوہ

عربی فارسی دے اک اچھے عالم تے اپنے ویلے دے اک مشہور

صحافی تے نعت گو شاعر سن۔ اوہ قومی، ملکی تے اسلامی شاعری

پاروں اپنے دور دے پنجابی شاعراں وچ بڑی عزت تے قدر

دیاں نظراں نال ویکھے جاندے سن۔“

میاں احمد بخش خوش طبع استاد رحیم بخش دے شاگرد سن، خوش طبع دا تخلص

اوہناں دے استاد نے ای رکھیا سی۔ استاد خوش طبع وی اوہناں ای لوکاں وچوں ہوئے

نیں جیہناں دیاں چھپیاں ہوئیاں تے قلمی تحریاں اپنیاں دی غفلت تے دو جیاں دی

بے پرواہی دی نذر ہو گئیاں تے اج دنیا دی کسے گٹھ وچوں وی اوہناں نوں لبھیا نہیں

جاسکدا۔ حرف نذرانے وچ بھال مگروں سی حرفی دے نعتیہ بیت چو برگے شامل کیتے

گئے نیں۔ جیہڑے سارے دے سارے وارث شاہی بحر وچ نیں۔ خوش طبع ہوراں

چوی دن بیماری دا دکھ کٹ کے 4 ذی الحجہ 1332ھ بمطابق 25۔ اکتوبر 1914ء

نوں اتوار دے دن صبح 11 بجے وفات پائی جنازہ ڈیگر دی نماز دے بعد چلایا گیا تے

قبرستان میانی صاحب وچ حضرت پیر بودیاں والے دے مزار دے کول اپنے احاطے

وچ دفن کیتے گئے۔

نمونہ کلام

ت: تعریف اس ذات دی لکھاں کیہ میں، جس دی شان وچ سارا قرآن آیا
سایہ آپ دا آیا نہ زمین اُتے، سایہ ابر دا سرتے ہرآن آیا
نور تن تے مکھی نہ کدی بیٹھی، جبرائیل در نبی دربان آیا
خوش طبع پیدا دوجہان ہوئے، خاطر نبی دی گل سامان آیا

○

ث: ثابتی نال یقین کر کے، دامن نبی دا ہے جیہنے پھڑیا ہویا
بے شک پاوے جنت اسم مصطفائی دل دے چوکھے وچ جس جڑیا ہویا
رکھے پورا یقین شفاعت اُتے، ہووے عاجزی دا سبق پڑھیا ہویا
خوش طبع کیوں سڑے گانا راندر، کلمہ ہووے بے جیہاتے چڑھیا ہویا

○

ج: جگہ جے نبی دے زیر قدم، اہل جائے مدینے وچ رہن جوگی
لکھاں درجے فردوس تھیں ہے بہتر، کوئی حدناہیں صفت کہن جوگی
یا نبی پیارے تڑفاں مثل پارے، طاقت نہیں آتش ہجر سہن جوگی
خوش طبع نوں عشق فقیر کیتا، گیری رنگ الفی ہویا پہن جوگی

○

ح: حسن اس شاہ دا ویکھ کے تے، مہر و ماہ دونویں شرماوندے سن
طائر پر کھلار کے کرن سایہ، مونہوں صلّ علی الاوندے سن
شجر، حجر، درند، چرند سارے کلمے نبی دا ورد پکاوندے سن
خوش طبع رسول دی ویکھ عظمت، کافر تر ت ایمان لیاوندے سن

خ: خوف کیہ ٹساں نوں حشر دا اے، عشق نبی وچ جیہڑے گداز ہو گئے
 ہر دم تار دل دی وَتے یار و تے، جیہڑے خاص دل تھیں محرم راز ہو گئے
 رہیا نام محمدؐ زبان اُتے، حالت غشی وچ روح پرواز ہو گئے
 خوش طبع ثنا اس شاہ کردے اگے کئی لکھاں سخن ساز ہو گئے

○

د: دل لوچے ویکھاں نال چشماں، روضے نبی ختم المرسلین دے نوں
 صبار دے واسطے جا آکھیں، میرا حال بتا، صاحب دین دے نوں
 دیکھ موقع گوش گزار دیویں، توں پیغام عاجز مسکین دے نوں
 قدماں نبی اندر بے خوش طبع پہنچے، چُماں جا اس قطعہ زمین دے نوں

○

ذ: ذکر ایہو دم دم میرا یا رب، رِلّہ ہُن مدینے پہنچا مینوں
 روضہ اپنے خاص حبیب سندا، ایہناں اکھیاں نال دکھا مینوں
 وچ ہند دے جند پئی تڑندی اے، پارے وانگ نہ پلک ٹکا مینوں
 ہجر شعلیاں ساڑیا تن سارا، دِتا بھن کباب بنا مینوں

○

د: دم ہون تے جا میں قدم چُماں، بازو پر وی نہیں عطا مینوں
 سائیاں آس مراد و ر لیا میری، میل چا اوہ جیہناں دا چا مینوں
 توں ایں رب دے واسطے من کہنا، موہڈے چک لے چل ہوا مینوں
 خوش طبع چُماں دھوڑ قدماں دی، دِتے نبیاں دا پیشوا مینوں

ر: رکھ پودے ڈال برگ گل وی جھکدے جان حضرت جتھوں لنگھ یارو
 تناں دناں تک رہے خوشبو عنبر، لپٹے آوندے رنگ برنگ یارو
 وانگوں موم دے تر ت گداز ہووے، آکے پاک قدماں پٹھ سنگ یارو
 قدسی قبر، خورشید خوش طبع سارے، ہوندے دیکھ جبین نوں دنگ یارو

ش: شکر لکھ لکھ اس رب دا اے، اُمت نبی دی جس نے بنایا سانوں
 کفر، شرک، جہنم دی نار کولوں، صدقے مصطفیٰ یارو بچایا سانوں
 راہنما، امام جو مُرسلاں دا، او سے حق دا راہ دکھایا سانوں
 خوش طبع ایہہ رکھیے قدر سیتی، ہتھ لعل ایمان جو آیا سانوں

ظ: ظاہرا وچ جہان سارے، دیکھو نبی دے فیض تے کرم لوکو
 بدلے شکل گناہاں دے نال ناہیں، صدقے پاک رسول دے قدم لوکو
 ہر دم کھاندے رہے غم امت، ہوکے رب اگے چشم نم لوکو
 کھلیاں رب دی یاد دے وچ راتیں پاک قدماں تے پئے ورم لوکو
 وکھو وکھ حرام حلال کرکے، دس گئے جے شاہِ امم لوکو
 تاں وی آپ نے آونا کم ساڈے جدوں ہو جاسی ساڈا کم لوکو
 نوری ناری خاکی رل کے حشر تیکر، لکھن صفت نہ ہووے رقم لوکو
 خوش طبع رب کرے نصیب کلمہ، وقت نزع اخیر دے دم لوکو

ف: فخر ایہہ عیسیٰ مسیح داسی، مُردے کرے زندہ دوجی وار مڑ کے
حضرت پاک محمد مصطفیٰ نے چا، جوئے موئے کئی ہزار مڑ کے
گنگے، آنھے ڈورے، لولے، لنگے، کوہڑے اچھے کیتے بیشمار مڑ کے
خوش طبع رحمت آیا نبی ساڈا، دتا وگڑیا جگ سوار مڑ کے

○

ق: قد محبوب دا ویکھ ہوون، سرو، طوبے، شمشاد تمام صدقے
خم ابروتوں قوس، ماہ متھے اُتوں، آہو چشماں توں نرگس بادام صدقے
گوہر دنداں توں، لبان توں لعل مرجان، زلف رُخ اُتوں صبح شام صدقے
خوش طبع ٹھوڈی اُتوں سب بلخی، بنی زلف توں کفر اسلام صدقے

○

ل: لکھاں ولی، غوث، قطب یارو، اُمت نبی تھیں پاک خدا کیتے
ہویا اک تھیں اک بزرگ اعلیٰ، لکھاں فیض دے گنج عطا کیتے
ویکھو صاحب حضرت گنج بخش داتا، بیڑے وچ ساتھی اولیا کیتے
خوش طبع ذرہ ذرہ نظر آیا، ایسے تنہاں دے قلب صفا کیتے

ن: نبی دی رحمت دا چرچا، ہے سی پہلے پیدائش تھیں ذور اگے
پچھے گل نبیاں آظہور کیتا، پیدا سب کولوں ہویا نور اگے
گئے نبی دی شان بیان کردے، مرسل بھیجے جو رب غفور اگے
خوش طبع بخشاونا عاصیاں دا احمد باجھ نہ کسے مقدور اگے

الف: اللہ کی ذات دے باجھ ہرگز کہتے ہووے سجود روا ناہیں
گنہگاراں ، بیماراں تے عاصیاں نوں ، ہونی باجھ محمدؐ شفا ناہیں
ساڈے نبی نوں تاج شفاعت ملیا ، ہووے دو جا دو سرا ناہیں
خوش طبع خدا دی نعمتاں دا ، ہو سکدا شکر ادا ناہیں

○

ق: قدم چُماں اس صاحب دے میں ، کیتی سیر جس عرش عظیم دی اے
جس نوں مہر نبوت عطا ہوئی ، ملی رہبری ہفت اقلیم دی اے
جس سلطان تے ہو یا فرقان نازل ، جس دی بات ہر قابل تسلیم دی اے
اوسے شاہ دا پاک لقا چاہواں ، خوش طبع مراد قدیم دی اے

کلام سردار حسین سردار

مرتب: پروفیسر سعادت علی ثاقب

خوبصورت جلد ، بہترین کاغذ ، عمدہ چھپائی

﴿زیر طبع﴾

مقصود پبلشرز

سرور مارکیٹ - اردو بازار ○ لاہور Mob:0333-4320521

عبدالغنی وفا

1897ء - 1964ء

ڈاکٹر سراج الدین دے گھر گوجرانوالہ وچ 21 جنوری 1887ء نوں پیدا ہوئے۔ پہلا ناں شاہ سوارسی فر شہر وچ ایہہ ناں گھٹ ہون کر کے عبدالغنی رکھیا گیا۔ دس پاس کران توں بعد سرکاری نوکری کر لئی تے سپرنٹنڈنٹ جیل بن گئے۔ چنگی کار کردگی تے خانصاحب دا خطاب ملیا۔ 1938ء وچ ریٹائرمنٹ توں بعد گوجرانوالہ (انور لاج حافظ آباد روڈ) وچ پکا ڈیرا لیا تے ادب دی خدمت واکم شروع کردتا۔ پہلوں وفا پارٹی دے ناں نال پہچانے گئے فر بزم وفا دی نینہہ رکھی۔ جنھے اک ادارے دی طرح کم کیتا۔ ایس پرہیا وچ جتھے امام دین منشی، ابراہیم عادل، ڈاکٹر فقیہ محمد فقیر، پیر فضل گجراتی، استاد عشق لہر، محمد دین میر، استاد گاموں خاں، احمد علی سائیاں، سائیں فیروز، حکیم شہاب دین احقر، غلام مصطفیٰ زرگر، لاہورا سنگھ، ملک لال دین قیصر، بابو کرم امرتسری، آس امرتسری، استاد بخشیشی تے ہور اٹھ دے بہندے کن۔ اوتھے بزم دے مستقل رکن تے وفا ہوراں جی دے شاعر استاد محمد دین وصف، استاد برکت علی خورشید، استاد محمد الدین فانی، مولوی محمد علی فائق، حاجی اقبال زیدی، محمد رمضان ہمزاز، نرس وزیر آبادی، تے سینھ اسحاق تے ہور کئی شاعر رونق بخشیا کردے کن۔ اردو تے پنجابی دے نامور شاعر محقق تے نقاد علامہ غلام یعقوب انور ایہاں دے ائی جیتے چت کن جیڑے ہر سال 6 اپریل نوں اپنے پیو داعس رچپندے رتے کہ 6 اپریل 1964ء وچ دن وفا ہوراں دی وفات ہون اے۔

وفا ہوری نعت تے چومسرتے دے اجواب شاعر کن۔ پیر فضل گجراتی، ڈاکٹر فقیہ محمد فقیر تے عبدالغنی ہوراں غزل نوں اک نویں جیت دتی۔ پیر ہوراں دی غزل وچ فارسیت آگئی پر باقی دوہاں ایہدے توں پرہیز رکھیا تے پنجابی غزل نوں پنجابی غزل بنا دتا۔ کلام سادہ رواں، دلکش تے تاثیر والا اے۔

ایمن خیال ہوراں دی غیر مطبوعہ تاریخ گوجرانوالہ وچوں

قلم توحید لکھ جدوں اٹکی ، ہو یا حکم اگے مصطفیٰ لکھ دے
 لکھ پاک محمد رسول اللہ ، دو جہان دا اوہ پیشوا لکھ دے
 اوہنوں شافع روز جزا لکھ دے ، نالے کل دا حاجت روا لکھ دے
 وفا! قلم نوں ایہہ فرمان ہو یا ، احمد احد نوں اج اک جا لکھ دے

○

الف: اپنے حسن تے مست آپے آپے اپنا دل آرام آں میں
 ایہناں سوہنیاں صورتاں مورتاں نوں ویکھ چھڈا کر دا سلام آں میں
 پریاں پرے بنھ کرن سلام آکے نازنین ایسا گلغام آں میں
 وفا کسے دی کیہ پرواہ مینوں بے پرواہ دا جد غلام آں میں

○

ک: کدی تے یار ملا مولا ہو یاں مدتاں بندڑی ترس دی اے
 مینہ فضل دا برس دا ہورناں تے بجلی گڑے والی میں تے برس دی اے
 بوٹا آس امید دا سٹک سڑیا جدوں اوڑ لگی باراں برس دی اے
 کسی وانگ وفا رُل تھلین مویا آدے کھڑک نہ اوٹھاں دے جس دی اے

○

اوہ میں ای ساں جیہدی کھل لتھی آئی سی نہ ذرا زبان اُتے
 شاہ منصور وانگوں سولی چاڑھیو نہیں نعرہ حق محبوب الان اُتے
 جیوں جیوں شمع وانگوں میرا سیس کٹن تیوں تیوں روشن میں ہوواں جہان اُتے
 وفا ظلم نہ کریں بے دوسیاں تے متاں قہر پئے جانی تیری جان اُتے

شام ویلے اکناس شام ملدے تے پروانیاں جلن لئی شام آیا
 اک لا سینے نال عیش کردے اک روندیاں نہ آرام آیا
 اودھر عید دے چن دی خوشی ہوئی ایدھر بکریاں موت پیغام آیا
 وفا انت مسافرا کوچ کرنا گھڑی پل بے کتے آرام آیا

○

اک میں مجنوں تھیں ودھ کے کم کیتا چٹے قدم رقیب دے لوڑ کچھے
 ترلے دشمنان دے مینوں پئے کرنے دلی محرماں دی سیو تھوڑ کچھے
 سستی وانگ کوکاں واء ورولیاں نوں دے نہ جانا نمائی نوں چھوڑ کچھے
 وفا ککھ نالوں ہوئے آج ہولے ایس دل کم بخت ان موڑ کچھے

○

ایس عشق نوں لوک اک کھیڈ جانن سر دیونے نہیں سکھاڑے دے
 ایس عشق دا چاء سی سوئی نوں پالے پوہ دے نیں وچ جاڑے دے
 رہی اوہناں نوں سدھ تے بدھ ناہیں پیتے جیہناں پریم پیالڑے دے
 وفا انت ایہہ عشق نے دان کیتا دو ڈنڈیاں پتل دے والڑے دے

○

ج: جیہناں نوں سجنا لٹک تیری نہ اوہ گھاٹ دیاں تے نہ اوہ گھر دیاں نیں
 غم تیرے وچھوڑے دا سجنا اوئے کوئی ورلیاں ورلیاں جردیاں نیں
 تیر نظر دے جیہناں نوں ماریونی نہ جیوندیاں تے نہ اوہ مردیاں نیں
 وفا تدوں آ عشق دا پھڑے دامن جدوں متھیوں آن کے ہردیاں نیں

قبراں آکھدے اہل جہان جنھوں تیرے درد منداں دیاں جھگیاں نہیں
 دس کون پیا ایہناں دی کرے راکھی جیہڑیاں وچ اُجاڑ دے لکیاں نہیں
 میرے درد الم دیاں سُن کوکاں گھوں گھوں کر دیاں پھر دیاں گھگیاں نہیں
 وفا مہربانی کر کے آجاؤ ہن تے بوٹیاں سراں تے اُگیاں نہیں

○

حال عدم آباد دے ساکناں دا شاہد ہر ذرے دی بقا دا اے
 یادگار سواہ پروانیاں دی خشک ریت نشان دریا دا اے
 مٹ دا کوئی نہیں ایس جہان اُتے ایویں نام بدنام قضا دا اے
 جیہڑی کشش منزل ول لئی جاندی نقشہ کسے عاشق دی وفا دا اے

○

ناف ختن دا گو خشبو بھریا پر ممنون احسان صبا دا اے
 شہرہ لیلیٰ دے حُسن دا وچ دنیا زیر بار مجنوں دی سودا دا اے
 جلوہ نور حضور دا طور اُتے اثر کسے عاشق دی دعا دا اے
 وفا خلق جو الجھناں وچ اُجھی سایہ کسے دی زلف دوتا دا اے

○

چ: چمکدا حسن بلور وچوں لباں نال گلاس نوں میل دا اے
 سایہ زلف دا پوے تے صاف دے گویا پ شراب وچ پیل دا اے
 اکھاں مست رنگین وچ بین دورے کھڑیا ہو یا ایہہ پھل رویل دا اے
 وفا کاتیاں پھیرے ایہہ چن میرا نٹے وچ جاں غیہ ان نال کھیل دا اے

کے گل رخسار کول جا کے تے کنڈا دل غریب دا کڈھ آیاں
 اوہ وی روز ای او دھرنوں کھچدا سی پھاہ نت دا اج میں وڈھ آیاں
 ہويا کيہ جے صاف جواب مليا جھنڈا میں وی پریم دا گڈھ آیاں
 وفا باجھ نہیں پرچنا مول اوہنے روندے بال ایانے نوں چھڈ آیاں

میرا میر شکاری شکار چڑھیا پاس اوہدے شکار سامان وی نہ
 جس شکار ول ویکھدا نگہ بھر کے اس شکار نوں کدھرے ارمان وی نہ
 باطن وچ ہويا دل دو ٹکڑے ظاہرا اوس نوں کرے نشان وی نہ
 وفا تیر لگا ہو کے پیر کاری مارن والے دے ہتھ کمان وی نہ

خلقت سستی اندریں لمیاں چدراں تان
 اوس ویلے اوہ جاگدا جیہدی وختاں والی جان
 سر سجدے وچ خاک تے نظر پھرے اسمان
 اوہنوں کاہدیاں نیندراں جیہدا مولا ول دھیان

ویر ورو دھ گوا کے اس سارے کرینے خویش
 آکھیا اک درویش دا اوہ ہر دم رکھے پیش
 پلے خرچ نہیں بنھدے پنچھی تے درویش
 جیہناں تقوی رب دا اوہناں رزق ہمیش

دنیا بھدی اوہناں نوں اوہ بیٹھے دنیا سٹ
 رشتے دنیا والڑے عشق نے دتے کت
 اندہ چا وڈور دا جد بھورے بھورے جٹ
 اوہ وچ چوراہے سٹ دا وفا دنیا والی چھٹ

اتوں ظاہر دا سارا پیار تیرا قسم رب دی دلوں صفا نہیں توں
 ساڈے دشمنناں نال پیار تیرا سانوں بتیاں نال بھرا نہیں توں
 اساں جان ایمان قربان کیتا ایڈی گھٹ پر ظالم جفا نہیں توں
 تیغ گل تے دھر ازما قاتل ہل جاں تے آکھیں وفا نہیں توں

خنجر خشک گلے اُتے دھر کے تے فر قاتل تائیں رب یاد آیا
 چک چک لاش میری پیا چمدا اے ایسا رحم دے وچ جلااد آیا
 ملک الموت سمجھاں یا مسیح سمجھاں جیہڑا کرن ناشاد نوں شاد آیا
 باز ازل دا بلبلان جان واری وفا غماں توں کرن آزاد آیا

آزاد باجوہ

1887ء - 1980ء

اصل نام چراغ دین سی۔ 13 دسمبر 1887ء نوں شمسہ ڈھڈہ ضلع گوجرانوالہ وچ پیدا ہوئے۔ والد دا نام حسن محمد سی۔ 1902ء وچ مڈل دا امتحان پاس کیتا کجھ چر ضلع شیخوپورہ وچ معلمی وی کیتی ایس دوران مزار وارث شاہ جنڈیالہ شیرخاں تے حاضری وی دیندے رہے۔ فیر پلس وچ بھرتی ہو گئے۔ 31 دسمبر 1948ء نوں پنشن پا کے گھر آ گئے تے اک وکیل دے منشی ہو گئے۔ مڑ زندگی بھر ایسے پیشے نال جڑے رہے۔ بڑے شریف، سادھے تے بے ضرر انسان سن، شعر کہن دا شوق بچپن توں ای سی جوانی عمرے اک قصہ وی لکھ کے چھاپیا۔ مڈھ اُردو شاعری توں بنیا۔ عبدالغنی وفا ہوراں توں متاثر ہو کے پنجابی شاعری وی شروع کر دتی اخیر اُردو نوں جواب دے دتا ایہناں دی پنجابی شاعری نالوں اُردو وچ زور بہت گھٹ اے۔ بزم وفا دیاں مجلساں وچ باقاعدہ شریک ہوندے رہندے سن۔ ایہناں دے بہت سارے اُن چھپے مسودے ایہناں دے چھلیاں کول موجود نیں۔ (اک ہتھ لکھتی امین خیال ہوراں کول وی اے)۔

ایہناں وانگوں ایہناں دا کلام وی سادہ، روان تے آسان اے، غزل، نظم، قطعہ چومصرعے دے پختہ شاعر نیں، رعایت لفظی تے ضلع جگت دی ورتوں وی کتے کتے خوب کردے نیں بہتا وارث شاہ تے میاں محمد ہوراں دیاں بحراں وچ لکھیا، کلام وچ تصوف دی چس وی پائی جاندی اے تاریخ وفات 10۔ اگست 1980ء ہے ونگی:

☆ امین خیال ہوراں دی غیر مطبوعہ تاریخ گوجرانوالہ وچوں

گھر آیاں نوں آکھی دا اے بسم اللہ باہوں پکڑ درواز یوں کڈھی دا نہیں
 پالن انگ شریف پیار والا تے ناراض ہو کے سنگ چھڈی دا نہیں
 پیناھ عشق جھلارنی بہت اوکھی کدی تنگ آ کے اوہنوں وڈھی دا نہیں
 بوٹا عشق پریم آزاد لا کے مورکھ وڈھنا ہووے تے گڈھی دا نہیں

○

گھڑیاں انج تے لکھاں بنان والے تھے جہی کسے گھڑی گھڑی کیہڑی
 جیہڑی ڈھاک محبوب تے سجدی اے اوہدے نال دی کسے دسو گھڑی کیہڑی
 جیہنوں یار کلائی تے چائی پھر دا لیاؤ سامنے اوس جہی گھڑی کیہڑی
 تے جو یار دے کول آزاد گزری دسو ایسی سلکھنی گھڑی کیہڑی

○

کوئی پتہ نہیں ساہ کد نکل جانا لے جائیں گا رکھ کے سینے تے کیہ
 ہتھوں رب دے ناں دیہ ملے فیدہ نظر قاروں دی طراں خزینے تے کیہ
 لٹ لٹ تجوریاں پیا بھرنائیں کرنائیں مان توں ایڈ دینے تے کیہ
 جدوں شرع تے عمل آزاد کوئی نہیں آس رکھنائیں ماہی مدینے تے کیہ

○

اشرف کر کے گھلیا رب تینوں کیتا عمل کیہ اوہدے فرمانیاں دا
 ہوندوں مرد تے جنڈری گھول دیندوں جیویں شمع تے حال پروانیاں دا
 سجدے کردوں تے ہووندا داغ متھے اندر مسجداں متھا گھسانیاں دا
 اے توبہ دا وقت آزاد کر لے کوئی پتہ نہ موت دے آنیاں دا

گولی نکل بندوق توں پرت دی نہیں کیویں دس شباب پھر پرت آوے
 مر کے گیا جو قبر دے وچ گوشے حشر تیک ناہیں اُتے وھرت آوے
 گھوہ گھسیٹ کے کھا گیا جگ اندر اندر حشراک دن بھرن بھرت آوے
 لیکھا روز میزان آزاد ہونا جہیا وچ جہان دے ورت آوے

○

کملی والے دی شان سُبحان اللہ ہتھ اچ معجزے بے حساب رکھدا
 کردا اک اشارے تھیں دو ٹکڑے تاب اوس اگے کیہ مہتاب رکھدا
 اُوہدے شان جہی کسے دی شان ناہیں شاہد پاس قرآن کتاب رکھدا
 لیاں نام آزاد گناہ جھڑدے اُوہدے نال دا ورد ثواب رکھدا

○

کملی والے دی شان سُبحان اللہ جس پر آپ خدا نون ناز ہے وے
 لولاک لَمَّا دا-شان دے کے ہو یا نال اُوہدے ساز باز ہے وے
 وے شب سراج اسرار مخفی کیتا بشر تائیں سرفراز ہے وے
 جرت نہیں آزاد نون بولنے دی ایس گل دے وچ کیہ راز ہے وے

○

جا ٹھا کرا تینوں تیاگ چھڈیا سُن کے کتھا اک اتم مہاتما دی
 ثانی جہدا نہ لوک پر لوک اندر سیوک بنی اوسے دھر ماتھا دی
 ٹیک ٹیک متھے تینوں تھک چکی ہوئی نہیں شدھی میری آتما دی
 کملی والے دے چرن آزاد لکیاں مکتی ہو گئی قسم پر ماتما دی

عمر دھندیاں وچ تباہ ہو گئی ایس غم ہتھوں داغ داغ ہے واں
 جو کجھ آکھنا واں نال نیک نیت کاں کاں نہیں کردا مثل زاغ ہے واں
 خلق واسطے جان قربان کرناں کون آکھدائے بد دماغ ہے واں
 جلنا آپ تے روشنی خلق کرناں میں آزاد اوہ سوہنا چراغ ہے واں

○

جل بھریاں اکھیاں وچ آکے چنّا میریا کپڑے بھوں لے نی
 سدھا سامنا لگ دوں نال سینے غوطے گرم تلاب اچ کیوں لے نی
 آیوں وگڑیا کم سوار جانڈوں پاڑے موت حیاتی دے سیوں لے نی
 راضی یار نوں رکھ آزاد ہر دم جیہناں مرتبے لے نی نیوں لے نی

○

سُن اوہ جو گیا جوگ کمان اوکھا جوگی رات ساری جوگ جوئی رکھدے
 سوگی سوگ تے نہیں بھوگی بھوگ اندر روگی روگ والی چکی جھوئی رکھدے
 اوکھا نام دھیاونا رام والا روم روم اندر رام سوئی رکھدے
 جیہڑے جاگدے رہن آزاد راتیں بناں یار اوہ خواہش نہ کوئی رکھدے

○

میں تے رووندی ویکھنا گل دنیا جے غریب تنگ اے تے امیر تنگ اے
 کوئی راعی رعایاں نو امن ناہیں بادشاہ تنگ تے وزیر تنگ اے
 بھلا مانس بھلمانی اچ تنگ اے اودھر پچھ لے بڑا شریر تنگ اے
 سکھی کوئی آزاد نہ نظر آوے دنیا دار تنگ اے تے فقیر تنگ اے

اللہ یَفْعَلُ اللہ دی شان والا ہریاں سَکے تے سَکیاں ہرے کردائے
 بیشک بڑا اے رحم کمان والا نیکاں کول تے بداں نوں پرے کردائے
 جو کجھ چاہوندا کرے پرواہ کوئی نہ فضلوں کھوٹیاں نوں ڈٹھا کھرے کردائے
 مالا مال کنگال آزاد کردا جیہناں چاہوندا اے خالی بھرے کردائے

○

الف: اللہ دی شان بلند برتر ظاہر اُوس دا نُور ظہور تھاں تھاں
 کن فیکون آواز بلند کر کے کیتا اپنا نور بھر پور تھاں تھاں
 ہر طرف خدا نے رنگ لایا ویکھو نظر کر کے نیڑے دور تھاں تھاں
 اعلیٰ رب دی شان آزاد یارا ہتھ ہتھ کے کہن مغرور تھاں تھاں

○

سائیں سائیں کوکاں تھائیں تھائیں بھالاں اللہ جانے کتھے چھائیں مائیں ہونا ایں
 او بے تھاویاں ساہویاں ہو کدھرے یا پھر دس مینوں کیہڑی جائیں ہونا ایں
 پیا بھالنا جالنا سفر نلے ملیں نہ کدھرے اُچی دائیں ہونا ایں
 رہنا ایں دیریا حرم نال پیار تیرا دس کیہڑیاں وچ سرائیں ہونا ایں
 سنیاں طور تے تے جلوہ نما ہونا ایں جدوں اپنی وچ رضائیں ہونا ایں
 کدی ہوں نہ ہاں نہ ناں کرنا ایں بھاویں پیاسندا التجائیں ہونا ایں

کوئی پتہ نہیں ساہ کد نکل جانا لے جائیں گا رگھلے سفینے تے کیہ
 ہتھوں رب دے نام دا ملے فائدہ نظر قاروں دی طرح خزینے تے کیہ
 لٹ لٹ تجوریاں پیا بھرنا ایس کرنا ایس مان توں ایڈ دینے تے کیہ
 جدوں شرع تے عمل آزاد کوئی نہ آس رکھنا ایس ماہی مدینے تے کیہ

اساں جدوں وی کسے نوں پچھیا اے روندے بہت دیکھے ہسدے گھٹ ڈٹھے
 ہوکا بھر کے آکھدے چھڈ یارا سب دے دل اُتے لگے پھٹ ڈٹھے
 دنیا رنج و لحن مقام یارو لوک ہسدے جھٹ دا جھٹ ڈٹھے
 گل کسے دی کیہ آزاد کرنی اساں آپ کئی نے وخت کٹ ڈٹھے

اوہو سکھ سواد دینال رہندے جو جھمیلیاں توں بیٹھے ہٹ ڈٹھے
 یاد رب لئی گوشہ نشین ہو گئے اولھے کھٹیاں رہے نے کھٹ ڈٹھے
 بھکھے رووندے نالے امیر روندے، روندے صاحب اقبال وی جٹ ڈٹھے
 روندے آؤن تے جاوندے رووندے نہیں اوئے آزاد اساں اکھیں پٹ ڈٹھے

محمد رفیق محبوب

1900ء۔

اصل نام محمد رفیق اے تے تخلص محبوب کر دے سن۔ ڈاکٹر جمال الدین جمال ہوشیار پوری دے دن موجب ایہناں دی پیدائش واسال 1900ء دے لگ بھگ اے۔ آپ دے باپ دادا اندرون لوہاری گیٹ کوچہ سرکی بنداں لاہور دے رہن والے سن۔ آپ دے والد چھاپے خانے داکم کر دے سن۔ اٹھاراں سال دی عمر وچ شعر آکھن لگ پئے تے استاد کرم امرتسری دی شاگردی اختیار کیتی۔ روایتی انداز وچ بڑا سوہنا لکھدے نیں۔ کلام وچ استاد دارنگ وی بھے ماردا اے۔

نمونہ کلام

کالے رنگ نوں نندنا چاہیدا نہیں ایہہ وی رب بنایا اے رنگ کالا
کالی رات ہے لیلۃ القدر والی نالے عاشق بلال دا انگ کالا
گورے رنگ دے وی بڑے ہوئے عاشق کنیاں عاشقاں تھیں گیا ننگھ کالا
جینوں بوسہ محبوب خدا دتا کعبے وچ اوہ لگا ہے سنگ کالا

○

آدم جن ملائک ایہہ کجھ نہیں سی صرف آپ ہسی کبریا اُتے
سی محبت نوں لوڑ محبوب والی دتا نور تھیں نور بنا اُتے
کیجا ختم نبوت دے سلسلے نوں شاہ دین ختم الانبیاء اُتے
کیجا اوس محبوب نوں ظاہر آخر جیہدی ہوئی اول ابتداء اُتے

اوتھے کسے وی دم نہ مارنا ایس اللہ پاک کولوں سارے ڈرن گے جی
کیہ مجال ہے کرے وی ہوں کوئی سروچ سجدے سارے دھرن گے جی
نفسی نفسی پکارن گے جو اوتھے حامی کس طرح دو بے دی بھرن گے جی
لفظ اُمتی کہن محبوب رَبی اذن نال شفاعت اوہ کرن گے جی

خدمت خلق خدا دی کر ایسی ہر نظر وچ خوش اسلوب بن جا
بُرا کر نہ کسے دی سُن غیبت اس طرح دے نال مجذوب بن جا
بدی چھڈ نہیں ایس نے کم آؤنا بندہ بندیاں دے وچ خوب بن جا
تینوں بشر نہ کوئی وی بُرا آکھے ہر اک دا توں محبوب بن جا

دُکھ کافراں بے شمار دیتے نہیں سی آؤندا بل جبین اُتے
کنڈے سڑک تے کوڑا مکان اُتوں پتھر برسدے سن شاہِ دین اُتے
کسے حق نہیں بُری دعا کیتی بن کے آئے رحمت عالمین اُتے
ایسا رب دا نہیں محبوب کوئی نہ کوئی عرش اُتے نہ زمین اُتے

کسے سوچیاے کر بلا اندر مارے ظالماں کدھی تصویر نوں تیر
کس دے سینہ دل نوں چاک کر گئے مارے بداں نے نیک ضمیر نوں تیر
حلق ڈھال بنا کے روک لیتا حزل ماریا سی طفل شیر نوں تیر
بھلا اصغر محبوب دا دوس کیہ سی مارے کوفیاں بے تقصیر نوں تیر

ہر بشر نے سفر ضرور کرنا ایہہ لازم ہے کہ کچھ سامان ہووے
 کرے مان نہ فیر سامان والا ٹھیک معنیاں وچ انسان ہووے
 لیکے عاجزی پیش حضور ہونا کول خودی دا نہ نشان ہووے
 سارے رل محبوب دُعا منگو یارو خاتمہ نال ایمان ہووے

○

اک رات مہتاب نوں تکیا میں تے اے خیال آیا میرے مَن دے وچ
 ایڈی روشنی ایس نے پائی کتھوں دیندا ہر کوچہ ہر بن دے وچ
 کسے آنکے بیٹھ کے کول میرے تے ایہہ آکھیا سی میرے کَن دے وچ
 ایہہ راز محبوب توں جاندا نہیں ایہہ ہے نور محمد دا چن دے وچ

○

مولا مشکل کشا ہے نام تیرا مولا مشکلاں میریاں حل کردے
 ول میری تقدیر دے کڈھ دے توں تے تقدیر مولا میری ول کردے
 رہندا تکدا میں تیرے کرم وکے چھیتی نال کردے اج کل کردے
 تینوں تیرے محبوب دا واسطہ ای میری خشک کھیتی جل تھل کردے

○

دن عید میلاد توں جاں صدقے اے ہے نبی اُس بیمثال دا دن
 ایس دن توں لکھ قربان عیداں ہے ایہہ دوست ذوالجلال دا دن
 ایسے دن ابلیس حیران ہو یا ایہو بُتاں دے ہے زوال دا دن
 ایسے دن محبوب دی ہوئی آمد ایہو ہے الہی وصال دا دن

کس چیز دی سی پرواہ اوہنوں مولا گن سی کہیا تے ایس گلے
 نور شروع توں حق جو رکھیا سی کرنا ظاہر سی کہیا تے ایس گلے
 کرنا ختم سی دین دے سلسلے نوں شاہ دین سی کہیا تے ایس گلے
 الفت بڑی حضور دے نال پسی جے محبوب سی کہیا تے ایس گلے

○

جے نہ خلق تیری گنہگار ہوندی بخشہار نہ تینوں وی کوئی کہندا
 ہر بشر دے کم نہ ہتھ تیرے ہووے کوئی غریب یا کوئی سہندا
 دم ماردا اساں نہ کوئی ڈٹھا ہووے کوئی گدا یا تخت بہندا
 مردی وار توں کریں نصیب کلمہ ہر وقت محبوب دا ورد رہندا

○

اک لکھ تے کئی ہزار وچوں کل انبیاء دا سرتاج کیئا
 دتا مرتبہ بہت بلند مولا تے عنایت لولاک دا تاج کیئا
 مسجد حرام توں مسجد اقصیٰ توڑی کیتی سیر حضور نے راج کیئا
 سبھناں ہوئے معراج نے زمین اُتے جا عرش محبوب معراج کیئا

○

اک لکھ تے کئی ہزار وچوں اعلیٰ ساریاں تھیں مصطفیٰ اک اے
 دیندے آئے گواہی نے نبی سارے آؤناں ہے مرسل مجتبیٰ اک اے
 بعد آپ دے نبی نہیں کوئی آؤناں ایہو نبی ختم الانبیاء اک اے
 ہونی ختم نبوت ہے آپ اُتے رتبہ ہووے محبوب خدا اک اے

حافظ برکت علی قادری لاہوریؒ

1901ء - 1963ء

آپ 1901ء وچ چودھری فضل دین باجوہ دے گھر پیدا ہوئے۔ اسلامیہ کالج لاہور توں بی اے وچ ریاضی دے ”اے“ تے ”بی“ کورس نال کامیابی حاصل کیتی۔ اس توں بعد انڈین آڈٹ اکاؤنٹس سروس وچ شامل ہو گئے۔ کجھ چر اسٹنٹ اکاؤنٹ جنرل پنجاب رہے فیر آپ نے اک خواب وچ سنیا پئی حافظ برکت علی تہانوں سرکار برطانیہ دی نوکری لئی نہیں بلکہ سرکار مدینہ صلی اللہ علیہ وسلم دی نوکری لئی چنیا اے۔ ایہہ سن دیاں نال ای آپ نے سرکاری نوکری توں استعفیٰ دے دتا تے ایس دے بعد آپ اپنے مامے شیخ ولایت علی دے چھاپے خانے وچ جیہڑا آرمی پریس کر کے پکاریا جاندا سی اٹھ آنے دیہاڑی تے کم کرن لگ پئے۔ نال نال سلسلہ قادریہ دی تعلیم وچ رُجھ گئے تے چالھی ورھیاں توں ودھ خوش اسلوبی نال خدمت کر کے 21 جمادی الثانی 1383ھ بمطابق 8 نومبر 1963ء نوں فوت ہو گئے۔

ایہناں داعرس مبارک لاہور وچ ہر سال 21 جمادی الثانی نوں ایہناں دے آستانہ عالیہ کوچہ غوثیہ نوں بازار لوہاری تے شاہ عالمی دے درمیان وچ ہوندا اے۔ ایہناں دیاں کتاباں دے نال انج نہیں:

- 1- داستان غم حصہ اول دوم
- 2- زاہد ظاہر پرست تے سماع
- 3- سجدہ عبادت تے سجدہ وچ فرق
- 4- ذکر جبر
- 5- القصیدۃ الغوثیہ
- 6- استمداد از عباد الرحمن
- 7- کلام اولیاء فی شان سلطان الاولیاء
- 8- قصیدۃ النعمان
- 9- سر الاسرار فی ما محتاج الیہ الابرار
- 10- ملک العقائد

ایہناں دے کلام تے تصوف تے معرفت داعضرت غائب، پیر نال عقیدت داعظہار بہت مند اے۔ پیراں مریداں دے معاملات دے گئے نہیں۔

نمونہ کلام

اکناں نوں پیا پل پل ملدے اک روندیاں رہن پچاریاں نی
 اکناں بھاگ ازل دے جاگے اک رہن سدا دکھیاریاں نی
 پیا نال پیار بلاوے اکناں ، اک بجر فراقوں ماریاں نی
 بھید جن دا سمجھ نہ آئے کر جتن ہزاراں ہاریاں نی
 حافظ جاگے بخت جیہناں ، پیا نال نگاہے تاریاں نی

○

پاک جمالاں نوں پاک ہی دیکھن پیا پاک گھریں وت آون
 پاپی نیناں تے نااہلاں کوں دید پیارے دی پاون
 اینویں فضل کماون تے گھر آون ، مینڈھے عملاں ول نہ جاون
 میں مڑ جیواں جے شہ میراں محی الدین بلاون
 حافظ دل ٹڑے جڑ جانڈے جد حافظ گھر آون

○

ثابت لوگ نیارے سب تھیں مونہوں کچھ نہ کہندے
 کوچے پاک محبت اندر سب دکھڑے سر سہندے
 جھگڑے چھڈ در پاک میراں دا نال یقین نل بہندے
 حافظ ورلے اس راہ اندر ثابت قدم نے رہندے

جو کیتا میں پاپ ہی کیتا نیکی دا ناں ناہیں
 پاپی تائیں کون سنبھالے ماراں رو رو آہیں
 فاسق دیکھ کے پاک ججن بھی ٹر گئے لمیاں راہیں
 شکر خدا پیا پرت کے آگئے سُن حافظ دیاں آہیں

خشک زاہداں سار کیہ درد منداں ، درد والڑے درد نوں جان دے نہیں
 درد بھری کہانیاں کدوں سُن دے بے درد جیہڑے موجاں مان دے نہیں
 جیہناں پیر دی ذات نوں عین جاتا اوہو رب دی ذات پچھان دے نہیں
 حافظ کون جانے عالی مرتبے نوں میرے پیر میراں کس شان دے نہیں

ز: زاریاں کر کر ہاریاں نہیں ، کوئی وچھڑے ججن ملا دیوے
 میرے پیر میراں محی الدین آگے میرا حال زبون سُنا دیوے
 کوئی دم باقی نہ کوئی رہیا سا تھی پیا پاک جمال دکھا دیوے
 حافظ ترس کر کے میرے حال اُتے ، دیس ماہی دے وچ پہنچا دیوے

ض: ضابطِ کل بلا و اللہ ، حکمراناں تے حکمراں پیر میرے
 نبی پاک جناب مختار ، والی کل ولایتاں پیر میرے
 پہنچے قاب قوسین مقام ادنیٰ نال سرور مرسلان پیر میرے
 سانوں خوف کیہ حشر دے روز دا اے حافظ کل محافظاں پیر میرے

ط: طالع بیدار تے خوش قسمت جیہناں طلب شرہ جیلان دی اے
 رہندے یاد محبوب وچ محو ہر دم ، ہور خبر نہ شان گمان دی اے
 کعبہ کرے طواف کیا شان بالا پیر مینڈڑے دے آستان دی اے
 حافظ سب گناہ تیرے ڈھک گئے ، برکت آپ دے پاک دامان دی اے

○

ف: فخر تے ناز کرینیاں نہیں ؛ میرے پیر میراں میرے گھر آئے
 میرے بھاگ جاگے بعد مدتاں دے ، میرے دلی مقصد سارے بر آئے
 رتب کرے ہن چھوڑ نہ جان ماہی مینوں ایس گلوں پیا ڈر آئے
 متاں زخم آئے ہرے ہون حافظ کئی سالاں دے بعد جو بھر آئے

○

ق: قدر کیہ لعل جواہراں دی ، جیہناں کولیاں ونج بیوپار کیتا
 چھڈ اپنے نبی کریم تائیں ، رشتہ الفتاں نال اغیار کیتا
 دامن غوث محبوب دا ترک کر کے کم اپنا تار بے تار کیتا
 اولیاء نوں سمجھیا غیر اللہ ، دنیا دار کمینیاں یار کیتا
 بارگاہ خدا مقبول سوئی ، جس پنچتن نال پیار کیتا
 ہوئے وچ کلاب مشہور حافظ جیہناں قصد دنیا مردار کیتا

○

ک: کوک دلا متاں رب سنیوے تے شاہ میراں گھر آون
 نیر بہاؤ نی چشموں مینڈیو متاں ویکھ کے کرم کماون
 روندیاں تے کرلاندیاں تائیں ، لے قد میں مٹر لاون
 حال بے حالاں ویکھ کے حافظ نالی پیا لے جاون

گوہر بار دربار جناب دا اے ، ڈھماں جیہدیاں جگ جہان سارے
 دامن آس اُمید پھیلا کے تے ، بیٹھے شاہ گدا سلطان سارے
 قصر شان محبوب سُبحان اُگے ، نظر آؤندے پست مکان سارے
 حافظ پیر کتھے میرے پیر جیہا ڈھونڈے پیر فقیر جہان سارے

میرا انگ تے ساک نہ ہے کوئی ، شہ جیلاں دی پاک جناب باجھوں
 کوئی مان نہ تان نہ آسرا اے ، پیر پیراندی پاک جناب باجھوں
 درد خواہ نمائیاں کون شاہ دستگیراں دی پاک جناب باجھوں
 کون حافظ و مالک خزانیاں دا میر میراں دی پاک جناب باجھوں

باجھ شہ جیلان مبارک کس نوں حال سناواں میں
 مجرم بردا نہ دل کردا ہور کسے ول جاواں میں
 دل غم خوردہ ہے آزرده رو رو نیر و ہاواں میں
 توڑ چڑھے مینڈی لگڑی حافظ ہر دم کراں دعاواں میں

ساڈے بڑے نصیب تے بھاگ اُپتے ، اسماں نبی پائے کیڈی شان والے
 وکھ خادماں رشک کلیم کردے ، اتے یوسف چاہ کنعان والے
 سانوں پیر بھی ملے تے پیر پیراں ، بانہہ پکڑ کے توڑ نبھان والے
 نال بہ نگاہ دے پاک کیتے ، حافظ جیہے خطا نسیان والے

نشان ہر مہم بر کم میہ سے ، شہنشاہ بغداد جیلان دے نہیں
 ذمہ دار نے بردے دے بردیاں دے ، ارشادات ایہہ غوث رحمان دے نہیں
 مرسن کدی نہ توبہ دے باجھ جیہڑے خادمان سخی سلطان دے نہیں
 اوگنہاراں دی بخشش دے لئی حافظ عبد کبیرہ کے نال رحمان دے نہیں

عیب دار ، بدکار میں پاک ماہی کرو مہر دی نظر نما نیاں تے
 بھٹلے بھٹلیاں ، بکیساں عاجزاں تے ، اوگنہار بے ٹھور ٹھکانیاں تے
 تساں باجھ خزاں اے چمن اندر ، تساں نال بہار ویرانیاں تے
 مینوں پیراں دے پیر دامان حافظ ، دنیا داراں نوں ناز خزانیاں تے

فرق جانے جو رب رسول اندر رمز عشق دی اوہ پہچان دا نہیں
 رب کہے ید اللہ کلام اندر کوئی ہتھ اس ہتھ دی شان دا نہیں
 انا خیر ابلیس ، تو بشر مثلی ، فرق اوہدے تے تیرے بیان دا نہیں
 شہنشاہ خدا دے نور حافظ ، اپنی ہستی نوں توں پہچان دا نہیں

قرب شاہاں دا باجھ نصیب ناہیں ، جدوں سترہ بھاگ جگاؤندے نہیں
 اوگنہار ، کمینیاں کملیاں نوں سدا اپنے کول بٹھاؤندے نہیں
 روپاں والیاں دیدنوں ترس رہیاں ، پھڑ کو بھجھیاں نوں گل لاؤندے نہیں
 چھڈ محل تے ماڑیاں اچیاں نوں نیویں کلیاں آؤندے جاندے نہیں
 حافظ لم محبوباں دے کون سمجھے ، عقل فکر اندر نہیں آؤندے نہیں

حکیم علی محمد راز

1902ء - 1988ء

اصل نام علی محمد تے تخلص راز لاہوری تے علی محمد وی کردے سن۔
1902ء نوں لاہور وچ پیدا ہوئے۔ والد داناں میاں اللہ دتہ خاں اے۔ قوم دے
راجپوت بھٹی سن۔ درس نظامی، فاضل عربی دے علم توں آشنا سن۔ طب دے شعبے
نال منسلک رہے۔

حکیم الامت حضرت علامہ اقبال دی صحبت وچ اٹھدے پیئندے سن۔
شاعری دا شوق بچپن توں ای سی۔ ایہناں دی کتاب شاہنامہ مصر جیہڑی 1953ء
وچ چھپی۔ قلمی مسودے دیوان راز، دوہڑاجات، اداسیاں تے سدھراں، کافیاں،
ذوقیہ کلام تے طبی کتاب (میرا مطب) جیہڑے اوہناں دی وفات توں بعد ہن تک
چھاپے نہیں چڑھ سکے۔ اوہناں دے ایہہ سارے مسودے اوہناں دے وارثاں کول
محفوظ نہیں۔ آپ نے 1988ء وچ وفات پائی۔ اپنے کلام وچ اسان لفظ تے
رواں زبان ورتدے نہیں۔ کلام وچ دلکشی اے۔

نمونہ کلام

جیہدی عشق رنگیلا بانہہ پھڑوا اوہنوں چاٹرے رنگ اوئے
وکھرے رہن دے سبق پڑھاوے کر گوشے بیٹھ اکلے
بے نیاز کرے ہر طرفوں پا دولت ذوق دی پئے
علی محمد بھاگاں والے جیہناں سمجھی عشق دی گلے

عاشق پڑھن نماز فناہ دی کر وضو شوق طلب دے
 اک سجدے وچ عمر گزارن سکھ شیوے پاک ادب دے
 دس ایس توں اگے تسبیح کیہڑی جیہدے پڑھیاں دلبر لہجہ دے
 علی محمد آجے یار نوازے اسی ڈھونڈن چھڈیئے رب دے

عشق جیہناں نوں درشن دیوے نہیوں چھڈ دا ہوش ٹکانے
 جیون مرن دی خواہش مٹاوے سب سٹے توڑ بہانے
 اک ول ہوا کو تھیں لگے کیویں تھیں تھیں کرے پرانے
 کھچرا عشق ہے علی محمد آجھے گزرن غیر گمانے

مشنوں بناں نماز گزاریں دس کیہڑے سواد نمازاں دے
 مکے گیوں تے مڑ گھر آئیوں کر آئیوں سیر جہازاں دے
 جس تعلیم حجاں دی دتی تے دے نے طرز نمازاں دے
 شرک اوہدے در پاک نوں چمنناں دیکھو مسکے شرع نوازاں دے

دید جن دی دین جیہناں دا کیہ نال اوہناں دے جھیڑے
 عاشق اوس ملک تے وسدے جتھے سب کجھ نیڑے نیڑے
 عالم مومن! تے عاشق کافر! دس ایہہ گل کون نیڑے
 پھیر علی محمد کافر نوں کیوں عالم جنتی چھیڑے

عشق تے عقل ازل توں ویری کوئی کرے نہ کرے یقینے
 عقل دے ویہڑے عشق نہ وڑدا، سدا رہندا دُور نشینے
 عشق دی ہر گل بات اُتے رہے دانش نکتہ چینی
 عشق دا بوٹا اوتھے جمدا ئی جیہڑی عقلوں پاک زمینے

عقل آکھدی جوہر لطیف ہاں میں پیدا کراں شرافتاں شان لکھاں
 ایسے فضل کمال دے سبق دیواں پانی بھرن میرا انسان لکھاں
 روشن زندگی سدا گزارنے نوں لواں ڈھونڈ میں ساز و سامان لکھاں
 مقصد زندگی دا راز پاپے چھڈاں قید و چوں بند یوان لکھاں

عشق آکھیا اساڈیاں محرماں دا، مقصد زندگی مدعا ہور ای اے
 بھانویں لکھ چالاک ہیں عقل توں بھی پر آساں دا نظریہ ہور ای اے
 توں نفعے جہان دے ڈھونڈنی ایں تیرے متن دا حاشیہ ہور ای اے
 میاں راز بقاتے نظر ساڈی تیری نظر دا زاویہ ہور ای اے

حیلے نال بہانیاں جوڑ کے توں مقصد اپنے توڑ چڑھاوئی ایں
 ساڈے ہتھ تیشہ استقلال دا اے راہ اپنی اساں بناوئی ایں
 توں عقل اسباب تلاش سوچیں کئی ڈھاڈھا جوڑ بناوئی ایں
 اساں راز بہانڑے سوچنے نہیں ہمت نال بیڑی بنے لاوئی ایں

عقل جاں فریب کھلا ردی اے نرت نویں شکار پھنسان خاطر
 عشق شیر شکار نوں گھیر مارے سینے زوریاں دے نال کھان خاطر
 پلے عقل دے وہم شکوک بدھے عقل رہے ڈردی بھل جان خاطر
 راز عشق نوں حق یقین حاصل مقصد زندگی تے فوق پان خاطر

حادث عقل حدوث لباس پا کے حادث مسنلیاں نوں سوچ سکدی اے
 ایدوں پراں نہ ایس نوں ادراک کوئی جو گل نہ ایس دے وسدی اے
 جزوی عقل جے کل دا کرے دعویٰ فتویٰ عشق دائے عقل بکدی اے
 بھتے عشقدی شمع نے لو کیتی اوتھوں عقل دی روشنی نسدی اے

عقل جز ہی کل دا روپ دھارے جدوں وحی کولوں سبق پڑھ آوندی
 اوبنوں غلطیاں کدی نہ لگدیاں نے جیہڑی سفر لاہوت توں کر آوندی
 عقل عقل بے باک دے کرے ٹوٹے جدوں دیس حقیقتاں کر آوندی
 مقصد زندگی دا راز حل ہوندا فضل نال مراد جا بر آوندی

حادث عقل لکھ سوچ تعمیر کردی اوڑک سمجھ انجام خراب ایہدا
 مادی چیز دی ہووے تعمیر مادی، مادی جگ تے مادہ اسباب ایہدا
 ایسے واسطے انت فناہ حاصل ایسے کارن انجام خراب ایہدا
 تاہیں حق داراہ نہ راز دیتے حادث عقل تے حائل حجاب ایہدا

نینہ عقل دی منطقی فرش اتے نینہ عشق دی عرش یقین اتے
 ملک شبہ تے عقل پیدائش پاندی پلے عشق زمین یقین اتے
 عقل نفس امارہ دی دل دادہ خوش رہے نفسی تسکین اتے
 عقل غیر نوں پوجدی راز میاں جھکے عشق خدا دے دین اتے

○

جنت زاہدا تیری قدیم نہیوں ایہہ وی کن توں لاظہور ہوئی
 نالے عیش آرائش بہشتیاں دی پیدا کن دے امر توں حور ہوئی
 اک ذات اللہ خالق کل دی اے باقی کل مخلوق مشہور ہوئی
 چھڈ طلب مخلوق دی ڈھونڈ اوہنوں جیہدی چمک ظاہر اتے طور ہوئی

○

رہبر عشق دے ایہہ تعلیم دے کے بار بار کہتی گفتار ایہو
 نال عقل سارا شرف بشر تائیں بناں عقل ہے بشر بیکار ایہو
 مینوں ہورتے ساریاں بھل گیاں بس یاد رہ گئے حرف چار ایہو
 محبت وچ جیہڑا عقل ترک کردے عقلمند ایہو سمجھدار ایہو

○

جتنے شرع والی منزل ختم ہوندى اوٹھوں عشق والی ابتدا ہوندى
 تیری زاہدا دوڑ بہشت تائیں دوڑ عشق توہین اوادنی ہوندى
 نفس ناطقہ تیرے دی موت جتنے اوٹھوں عشقوں جان عطا ہوندى
 اتے علی محمد چپ چنگی بہت بولیاں سخت سزا ہوندى

صبح ازل جیہڑے ویلے ہويا ، یاروکن دا آواز سنایا
 نوری ساز چون پہلا نغمہ بن شکل محمد آیا
 حسن ازل پامیم دا برقعہ ، آ دنیا نوں بھرمایا
 علی محمد اکملیاں لوکاں ایہنوں خاکی بشر بنایا

اے وچھوڑے شالا ہوویں تھوڑا کیوں پیا ایں پیش غریباں
 سے سے چارے کر کے چا دتے جواب طہیباں
 نام خدا دے آ مل ماہی میں مرن دے عین قریباں
 راز میاں کوئی ڈھونہیں لگدا بھاویں فرق ہے وچ نصیباں

پتری والیا پھول کتاباں میرا ویکھ کے دس حساب اے
 سارا جگ سکھاں وچ وسدا میری قسمت کیوں خراب اے
 میں تاں لکھ لکھ چٹھیاں ہسڑ پنیاں نہیں گھلدا ڈھول جواب اے
 جگ جگ جیویں دے کر کوئی چارا مینوں ماہی ملے شتاب اے

دائم اقبال دائم

1909 - 1984ء

7۔ اپریل 1909ء نوں غلام محمد دے گھر پنڈ واسو وچ پیدا ہوئے۔ اپنی والدہ حافظہ راج بی بی کولوں قرآن مجید حفظ کیتا۔ بال پئے توں ای شاعری پڑھن ول گوہ ہو گیا۔ اپنی والدہ دی تحریک تے فرمائش تے شاعری دا آغاز کیتا۔

حضور نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دی حیات طیبہ دے حوالے نال کتاب ”کسبل پوش ختم المرسلین“ لکھی۔ فارسی توں پنجابی ترجمے وی کیتے۔ حضرت مولانا روم شیخ سعدی دی گلستان دا مکمل ترجمہ، حضرت بوعلی قلندر دیاں دو مثنویاں دا ترجمہ وی شامل اے۔

بحر طویل توں علاوہ مثنوی دے نال نال نظم، غزل، دوہڑہ، گیت، مسدس، مخمس، رباعی وغیرہ دیاں صنفاں نوں استعمال کیتا تے اپنی قادر الکلامی دا لوہا منوایا۔ صوفیانہ مضامین دے بیان وچ ایہناں نوں کمال حاصل اے۔ قصہ لیلیٰ مجنوں دا ہووے تے بھاویں سوہنی، کسی دا ایہہ اوہدے اندر عشق حقیقی دے مزے ضرور بھر دیندے نیں۔ ایہناں نے پنجابی شعراں دیاں بہت ساریاں صنفاں نوں اپنی شاعری راہیں متعارف کروایا پر داستاناں وچ بہتا وارث شاہی بحر توں ای کم لیا۔ عربی فارسی دیاں داستاناں وچوں لیلیٰ مجنوں، شیریں فرہاد، شاہی منزل، شاہ پری، حضرت ابراہیم ادھم وغیرہ، پنجابی ادب ول دھیان دتا جائے تے سوہنی مہینوال، ہیر سیال، مرزا صاحبان، تفسیر یوسف، کسی پنوں دیاں داستاناں رقم کیتیاں۔ تحریک پاکستان وچ شامل رہے تے مسلم لیگ دیاں جلسیاں وچ اپنیاں قومی نظماں راہیں قوم نوں آزادی دی راہ ول لیاندا۔

دائم اقبال دائم قادری چشتی نظامی 13 اکتوبر 1984ء بروز ہفتہ 17 محرم الحرام نوں اپنے خالق حقیقی نال جا ملے۔ اللہ تعالیٰ اوہناں دی قبر تے رحمتاں دیاں چادران تانی رکھے۔ (آمین) ایہناں دا مزار واسو (ضلع گجرات) وچ اے۔

نمونہ کلام

چنوں بارہویں ربیع الاول دی رحمت برس دی اے عالمین اُتے
 ہون مکے مدینے وچ عیدیاں میلہ لگدا عرش برین اُتے
 لکھاں برکتاں نور انوار وُسن دشمن لیاون ایمان امین اُتے
 دائم محفل میلاد شریف والی عین فرض ہوئی عاشقین اُتے

○

جسدے جلو یوں طور کلیم جل جائے اوہدا حلیہ کوئی لکھے تے کیہ لکھے
 لکھے لکھ واری انشا پرداز مَر مَر بھاویں لکھ واری جی جی لکھے
 سوہنا اسم محمدؐ دا اسم اعظم فرزانہ بھی دیوانہ تھی لکھے
 لکھنا حلیہ بن عشق محال دائم بھاویں جام دانش سو سو پی لکھے

○

غارِ حرا دے گوشہ نشین عربی حد بنائاں کوئی آپ دی شان دا نہیں
 وارے وارے کل عالم دے کتب خانے ثانی کوئی کلام قرآن دا نہیں
 جیہڑی بولی وچ رب رسول بولن اوہ بولی جبریلؑ وی جان دا نہیں
 بے مثال حدیث شریف دائم روحی منظر محتاج بیان دا نہیں

○

بادشاہاں دا بادشاہ سخی داتا، ہر اک منگتے دی جھولی بھری جاندا
 سکھ بخشدا سب دکھیاراں نوں، آپ دکھ سریرتے جری جاندا
 رُکھاں پتھراں پڑھے بلند کلمے ایہہ کیہ کری جاندا حد کری جاندا
 بلدی بھاہ بچھا کے دوزخاں نوں دائم ہشت بہشت وچ دھری جاندا

الف: اللہ دے خاص محبوب دیاں دُھماں دھمیاں زمین آسمان اُتے
 اولیاء صدقے انبیاء صدقے لال آمنہ دے عالی شان اُتے
 جسم خاک افلاک تھیں پار جا کے سیراں کیتیاں عرش نیروان اُتے
 صلّو علیہ وسلّمو تسلیماً دائم ساڈا عین ایمان قرآن اُتے

○

موت زندگی والے کے بل آگئی لائی ڈھل نہ جمدیاں تار چھڈیا
 دیکھ بے پرواہ بے پرواہی اگوں کرناں اقرار انکار چھڈیا
 مٹی پان اجڑاں آبادیاں تے جیہناں نفس امارے نوں مار چھڈیا
 تنہاں پالیا اپنا آپ دائم جیہناں اپنا آپ وسار چھڈیا

○

عاشق دوہاں جہاناں دے بادشاہ دا کالے رنگ والا کالا شاہ حبشی
 کاماں کافراں دا رہیا بلال نامی پایا نبی سوہنے سدھی راہ حبشی
 ابوبکر صدیق خرید آندا سینے بالی ہوئی عشق دی بھاہ حبشی
 دائم لیا حضور وچ گود اپنی چڑھیا ابر اسلام دے ماہ حبشی

○

رو رو عمر دربار حضور اندر پیا اپنا حال بیان کردا
 بخشو عمر نوں عیب خطا حضرت رہیا عمر دا عمر نقصان کردا
 نال صدق یقین دے ہو مومن سو سو عاجزی عمر جوان کردا
 دائم آیا سی سیس اتارنے نوں اگوں اپنا سیس قربان کردا

الف: آ اے قلم سر قلم ہو جا لکھنی نہیں آسان شبیر دی گل
 رونق رنگ قوالیاں گیت ناہیں سینے چیر جاندی اتھے تیر دی گل
 عابد پابہ زنجیر اسیر دی گل خنجر تیغ تلوار شمشیر دی گل
 سُن کے لرزدے زمیں افلاک دائم درد ناک ہمیشہ تے ویر دی گل

ث: ثور دی غار سرکار عالی جا کے شب ہجرت ڈیرا لایا اے
 تدوں نال پیار صدیق ساٹھی جیو وچ خیال دوڑایا اے
 سانوں پکڑ نہ لین کفار مکہ رو رو اکھیوں نیر وگایا اے
 لا تحزن ان اللہ معنا دائم سوہنے نبی نے ہس فرمایا اے

غ: غیر ابو جہل کیہ جان دے نیں، جا کے نبی دی شان بلال تھیں پچھ
 چوہاں یاراں تھیں پچھ یا اولیں قرنی مست حال تھیں پچھ
 فرزوق تھیں پچھ، حسان تھیں پچھ، رومی جامی عطار اقبال تھیں پچھ
 پچھ ام المصائب دے ویر کولوں دائم فاطمہ دے سچے لال تھیں پچھ

ک: کدی تے بادِ صبا ٹھنڈی میرے حال تے کرم کماندیوں نی
 پانی پا پیار تسکین والا اڑیے بھاہ فراق بھاندیوں نی
 میرا گھل سلام سرکار وے اڈ شہر مدینے نوں جاندیوں نی
 آ جا در حضور پر نور دائم مینوں مار آواز بلاندیوں نی

ی: یاد کر رب رسول تائیں چرخہ کت بھنڈار اج کھلڑائی
روح بت دے نال نہ روہڑ ایویں تیرے کول ایہہ مال انملڑائی
شاخاں پھل کاہیاں رلے سنگ مٹی جھولا مت والا جدوں جھلڑائی
جاگ جاگ حضور دا بول کلمہ دائم وانگ کیہ تانیاں جلدڑائی

○

ہویا تاج محل معراج والے گجھا ونج یسین رحمان والا
کتیا سیر کوئی دے تے کی دے جانے کرن والا یا کران والا
سنیاں کیتیاں پردیاں وچ جو واقف سنن والا یا سنان والا
کویں پلک اندر آئے گئے دائم جانے جان والا یا لے جان والا

○

ساڈے آقا رحیم کریم واہ وا کریم دشمنان دے اتے کرن والے
بخشے سکھ مخلوق خدا دی نوں آپ ڈکھ مصیبتاں جرن والے
دنیا دین دے شوہ دریا اندر بیڑا امت دالے کے ترن والے
دائم طہ یسین امین ساتی کاسے بزم دو عالم دے بھرن والے

○

ب: بطحا دے دیس تھیں گھٹا اٹھی مینہ رحمتاں دا دور دور و سیا
آتش کدے ایران دے ہوئے ٹھنڈے گویا ناریاں تے نر نور و سیا
شہنشاہ دو عالم دے عشق اندر جیہڑا ہویا برباد ضرور و سیا
زندہ باد تا ابد الآباد دائم حاضر ہو جو در حضور و سیا

جیہڑا باجھ سواد دے لبھدا نہیں سودا عاشقاں لیا خرید اے اوہ
 اوہ حسینی ایں جھل جائے دکھ جیہڑا جیہڑا دکھ پہنچائے یزید اے اوہ
 جیوے مرے جو پیر دیاں وچ پیراں پچھو سچ تاں سچا مرید اے اوہ
 دائم کیہ اوہلا اوہلا لکھ بھی نہیں نحن اقرب من جبل الوریڈ اے اوہ

○

سجدے عاشقاں دے مدنی ماہی تائیں ملاں سامنے جنت دے باغ رکھدا
 اوس نور دے اسیں پتنگ جیہڑا ذرے ذرے وچ سو سو چراغ رکھدا
 جسدے نازک اشارے دیاں فرقان تھیں چن اے وی سینے وچ داغ رکھدا
 دائم گلی حضور پر نور دی وچ جو وی منگتا اے شاہی دماغ رکھدا

○

کوئی دیر تھیں نکل کے گئے کعبے کوئی کعبیوں نکل کے دیر پہنچے
 ساڈے آقا سرتاج سبحان اللہ اُپر عرش کرینڈے پیر پہنچے
 اوتھے سر جبریل بھی پہنچیا نہ جتھے ساڈی سرکار دے پیر پہنچے
 جتھے ذات دا نور مستور دائم اوتھے کوئی نہ حضور بغیر پہنچے

○

دل دا کھیت نہ کدی سر سبز ہوندا جوگ نیناں دی جو گیا جوئے باجھوں
 سوہنا ہس کے سوہنیاں نہیں ملدا دکھ درد فراق وچ روئے باجھوں
 خودی باجھ بے خودی خوار کردی حاصل لکھ نہ لکھ نہ ہوئے باجھوں
 فانی زندگی انت شرمندگی اے دائم زندگی ملے نہ موئے باجھوں

محمد حسین ظاہر امرتسری

جنوری 1917ء - مارچ 1978ء

اصل نام محمد حسین تے ظاہر تخلص کردے سن۔ 5 جنوری 1917ء نوں کوچے قصاباں ضلع امرتسر وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد داناں چودھری خدا بخش اے۔ ظاہر ہوراں بکر منڈی دے نیڑے دربار بیری پیر دے محلے اپنا مکان بنایا۔ ایہناں دے بچے اتھے ای رہائش پذیر نہیں۔ ایہہ اقبال بالا دے شاگرد نہیں تے ایہناں ای ظاہر تخلص رکھیا۔

رحمت دے چشمے دے ناں نال محمد حسین ظاہر دی کتاب 1969ء وچ لاہور وچ چھپی۔ آپ 13 مارچ 1978ء نوں ایس فانی دنیا توں رخصت ہو گئے۔ آپ نوں مغل پیر بکر منڈی قبرستان وچ دفن کیتا گیا۔ ایہناں دے کلام وچ اسلامی رنگ نظریں آؤندا اے تے زبان سادہ تے عام ورتی گئی اے۔

نمونہ کلام

ذات پاک نے آن کے جگ اندر، نوری شمع تھیں روشن جہان کیتا
توڑ کفر دے مندراں ٹھا کراں نوں قلعہ خودی دا توڑ ویران کیتا
کلمہ حق دا دس کے منکراں نوں وڈے کافراں نوں مسلمان کیتا
گنہ گاراں بدکاراں تے اے ظاہر میرے مولیٰ نے بڑا احسان کیتا

نوری مکھڑا شب دیبجور زلفاں، صورت مست الست جناب دی اے
لب برگ قرآن دندان موتی، روشن شمع حقیقت شباب دی اے
ذرے خاک دے چن بنا دتے ایہہ روشنی مدنی آفتاب دی اے
ظاہر لکھے کیہ قلم تعریف میرا کوئی حد نہ حد حساب دی اے

نوری مکھڑا آپ حضور دا اے، زلف سیاہ کالی کالی رات اُتے
ویکھو پتھراں نوں کری موم جاوے پھل برسدے نیں ہراک بات اُتے
روز آون درود سلام لکھاں پاک ذات ولوں پاک ذات اُتے
بدل رحمتاں دا چھا گیا اے ظاہر، عرش والی کائنات اُتے

چن مکھ توں چن قربان ہو یا تارے چمدے جتی دے تاریاں نوں
حوراں نور دی جھلکی دے نال کھیڈن آیا وجد فرشتیاں ساریاں نوں
نظارے نور دے نکل کے نور وچوں نظارے لٹ دے پئے نظاریاں نوں
اوس معراج دے لاڑے توں اے ظاہر صدقے کراں میں جگ دیاں لاڑیاں نوں

جاگی شب معراج برات میری جدوں رحمت رب غفور ہوگئی
کملی والے دی ملی خیرات مینوں میری جھولی امید بھر پور ہوگئی
میری کشتی دا بنیا ملاح آپے میرے دکھاں دی منزل عبور ہوگئی
خزانہ مل گیا اوہدیاں رحمتاں دا غربت ظاہر باطن میری دور ہوگئی

ایسا عشق محمد بلال کیتا سارے حبش دی ہستی سنوار دیتی
 جت شکن بن کے توڑے بت خانے تھاں تھاں رسم رسول کھلا روتی
 بیڑی ڈبئی کفر دے بحر وچوں ناخدا بن کے کر پار دیتی
 دے کے بانگ بلال نے اے ظاہر اپنی جان محمد توں وار دیتی

○

پھڑیا کافراں جدوں بلال کہندا میں نہیں آکھدا کافر وچھڈ دیو
 میرا لوں لوں محمد دا پڑھے کلمہ بھاویں میری زبان نوں وڈھ دیو
 بھاویں پھڑ کے لا دیو چم میرا بھاویں جیوندا زمین وچ گڈھ دیو
 میں نہیں بتاں نوں پوجنا اے ظاہر بھاویں جان بلال دی کڈھ دیو

○

میرے داتا دے کرم دے نال ویکھو لکھاں اجڑے ہون آباد اتھے
 گل ولی دی کدے وی ٹل دی نہیں نامراداں نوں ملے مراد اتھے
 بھاویں بادشاہ بھاویں فقیر ہووے ہر اک نوں ملے امداد اتھے
 کر کے کوئی سوالی سوال ویکھے سنی جان دی اے ظاہر فریاد اتھے

محمد یوسف موج

1918ء - 1990ء

اصل نام محمد یوسف اے تے تخلص موج کردے نیں۔ 1918ء نوں جتڑ ضلع سیالکوٹ محلہ قریشیاں وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد دا نام چودھری امام دین اے۔

آپ دے والد بڑے نیک سادہ طبیعت تے اسلامی ذہن دے مالک سن۔ ایہناں دی وفات توں بعد یوسف موج ہوری اپنے وڈے بھرا غلام حیدر کول آگئے۔ جیہڑے لاہور رہندے سن۔ سیشن کورٹ وچ ملازمت کیتی تے ایہتھوں ای ریٹائرمنٹ لئی۔ 1946ء وچ عشق لہردی شاگردی اختیار کیتی۔ ایہناں دی شاعری زیادہ تر نعتیہ اے۔ 28۔ جولائی 1990ء نوں ایہہ ایس فانی دنیا توں رخصت ہو گئے تے میانی صاحب دے قبرستان وچ دفن کیتے گئے۔ غزلاں، نظماں، قطعے تے چوہرگے وی لکھے۔ ایہناں دی شاعری وچ روایت دے نال نال نویکلا پن وی ملدا اے۔

نمونہ کلام

اک لکھ تے چوٹی ہزار وچوں ، ثانی میری جناب دا ہور کوئی نہیں
ختم مُرسلاں شان لولاک والا ، ایڈے وڈے القاب دا ہور کوئی نہیں
وارو وار مُرسل آئے جگ اُتے ، وارث اُم الکتاب دا ہور کوئی نہیں
موج بناں محمد دی ذات باجھوں ، شافع روز حساب دا ہور کوئی نہیں

پتہ میراں سرکار دا جیہنے پھڑیا ، شان خفی والے شان جلی ہو گئے
 اوہنوں راز حقیقت نے بخش دتے ، جیہڑے اک وار ایہدی گلی ہو گئے
 منزل اوس دے آن کے قدم چٹھے ، جیہدی پشت اُتے مولا علیٰ ہو گئے
 جدھر نظر کیتی موج اک واری ، کوئی قطب ہو گئے کوئی ولی ہو گئے

نظر پھیر کے بدل تقدیر دینا ، اگے مرد خدا دے کیہ مشکل
 حاجت منداں دی حاجت روائی کرنا ، اگے حاجت روادے کیہ مشکل
 راہواں بھلیاں نوں راہے پا دینا ، اگے راہ نما دے کیہ مشکل
 کشتی موج طوفان چوں پار کرنی ، اگے نا خدا دے کیہ مشکل

دائیاں بچے امیراں دے لین خاطر پینڈا دُور دراز توں کردیاں نہیں
 عبدالمطلب سردار سی وِچ مکے شانناں اُچیاں اوس دے گھر دیاں نہیں
 مارن مٹی نوں پھوک کر دین سونا جیہڑیاں گولیاں ایس دے در دیاں نہیں
 اوہو نور حلیمہ دے ہتھ آیا لاٹاں موج اُتے جیہدیاں وِردیاں نہیں

لیا نور حلیمہ نے وِچ گودی دایاں جیہنوں لے جان توں اُک گنیاں
 بالا بخت اُس مائی دے لیکھ ویکھو حوراں نال تعظیم دے جھک گنیاں
 گئی لنگھ اگے ڈاچی ساریاں توں چار دن جو سِدیاں تگ گنیاں
 اگے جانا ایس موج جی نبی سوہنے صفتاں ساریاں جیہدے تے مک گنیاں

اپنے نور و چوں کر کے نور پیدا کجی دے کے فیض خزانیاں دی
 تینوں بھیا جیا اے محبوب میرے میں بنا کے رحمت زمانیاں دی
 سایہ ایس لئی عرش تے رکھیا اے جھلی جائے نہ تاہنگ یارانیاں دی
 منگتے ایس دربار دے موج رو بن عزت خاک وچ تاج شہانیاں دی

فقر دین تے دُنی دا تھم ہوندا اے گل فقر دی اج تک مڑی کوئی نہیں
 جیہنوں آسرا فقر نے دے دتا اے بیڑی اوہ دریا وچ رڑی کوئی نہیں
 فقر نظر نال روگ نوں کٹ دیندا دیندا ہتھ کے دارو دی پڑی کوئی نہیں
 آ کے موج وچ ٹیاں فقیر جوڑے، پرٹٹی فقر دی اج تک جڑی کوئی نہیں

نہ ویکھے کسے دی چو پڑی نوں اپنی سکی وی ہووے تے کھا لیے
 شیش محل نہ کسے دا ویکھ کے تے گلی اپنی لکھاں دی ڈھا لیے
 قسمت نال بے لعل کوئی ہتھ آوے اوہنوں کھوتے دے گل نہ پالیے
 بلھے شاہ وانگوں موج پنج کے تے یار اپنا آپ منا لیے

یار آکھنا جگ تے بڑا سوکھا اوکھا انگ نبھاوناں یاریاں دا
 جیویں شوہ دریا وچ پیر پا کے ان تارونوں مزہ اے تاریاں دا
 یاری واہ بے لاگ سبحان اللہ لالچ ہووے نہ لکھ ہزاریاں دا
 بوہتے یار میں موج جی اوہ ویکھے دُوروں دس دیندے اڈہ لاریاں دا

اوہنوں یومُ النشور دا فکر کا ہدا جیہڑا شرع شریعت تے فٹ ہووے
 کمبلی والے نال جیہنے وی پیار کیتا ہر جگہ اُتے سپرہٹ ہووے
 جیہڑا حکم رسالت مآب دا اے اوہدی کوئی اپیل نہ رٹ ہووے
 جنت وچ موج اوہو جاسد اے جیہدے کول محمدی چٹ ہووے

بے شک یوسف وی حُسن دا بادشاہ سی پر شکلِ مصطفیٰ دل وچ سمو جاندی
 ویکھ لیندی زلیخا تے قسم ربّ دی پتلی پتھر دی بن کے کھلو جاندی
 حشر تیک نہ موسیٰ نوں ہوش آؤندی دید ذرا کوہور جے ہو جاندی
 جدوں موج تے میری سرکار آوے ٹوٹے چن دے وی کر کے دو جاندی

دولت ہفت اقلیم دی ہتھ آگئی شاخاں غربت دیاں ساریاں سک گئیاں
 ڈاچی تری ختم الانبیاء لے کے واٹاں لمیاں پل وچ مک گئیاں
 جاناں اگے امام جہان دے صفتاں جیہدے تے ساریاں مک گئیاں
 رہ نہیں سکا کدی امام پچھے گلاں ایس تے موج جی مک گئیاں

ایتھوں بن کے ہما پئے اڈدے نیں شانناں اچیاں خیر البشر دیاں نیں
 ایتھے ربّ دی ذات صلوة آکھے حوراں ایس درتے سجدہ کر دیاں نیں
 مارن مٹی نوں پھوک کر دین سونا جیہڑیاں گولیاں ایس دے در دیاں نیں
 ایہو نور حلیمہ نوں ہتھ آیا لاٹاں موج اُتے جیہدیاں وردیاں نیں

لوح قلم مبارک نہ حور غلماں شمس و قمر نہ عرشِ عظیم ہوندے
 کشتی نوح دی ہوندی نہ نوح ہوندے نہ ای موسیٰ کلیم ہوندے
 کائنات نہ زمین پہاڑ ہوندے جنت نہ حضرت ابراہیم ہوندے
 ہوندا کچھ نہ موج جہان اُتے جے نہ پیدا رسولِ کریم ہوندے

پتھر وچ جو کیڑے نوں دیوے روزی رازق کوئی نہیں میرے خدا ورگا
 شافع روزِ جزا امین قبلہ نہیں کوئی ہور آقا مصطفیٰ ورگا
 خیبر شکن شاہ زور تے سخی داتا نہیں کوئی علیٰ مرتضیٰ ورگا
 نہیں کوئی شہنشاہ موج حسینؑ ورگا نہیں کوئی پیر میراں دوسرا ورگا

ڈولے ذرا نہیں شہنشاہ صابراں دے ثابت قدم رہے رب دی بنی اُتے
 بھانویں لکھن تیغاں دے وار چلے سچے ہیریاں دی اک اک کنی اُتے
 جھنڈا نانے دے دین دا گڈھناں سی سرتے کفر دی بدلی تنی اُتے
 کیتی فاسق دی بیعت نہیں موج بھانویں سیس چڑھ گیا نیزے دی اُنی اُتے

بناں آپ دے یا رسول پیارے ٹیٹے دلاں نوں کوئی نہیں جوڑ سکدا
 سایہ جیہدے تے آپ دا ہو جائے اوہنوں شوہ دریا نہیں روہڑ سکدا
 حشر وچ اشارے دی لوڑ مینوں تیری رحمت توں آس نہیں توڑ سکدا
 جو وی موج لئی آپ نے آکھ دتا اوہنوں محشر دا حج نہیں موڑ سکدا

بیڑے ڈب گئے جیہناں دے شوہ اندر سخی پیر میراں پل وچ تار دیندے
 جیہڑے منہ بغداد دے ول کر کے المدد یا میراں پکار دیندے
 منزل اوہناں دے آن قدم چھے جیہڑے حاضر ی وچ دربار دیندے
 چور قطب بن دے موج دیکھے، جدھر نظر پیار دی مار دیندے

○

پھڑ کے چوراں نوں قطب بنا دیناں کیڈا کرم میراں دستگیر دا اے
 جھنڈا جتھے سرکار نے گڈھ دتا اوتھے وس نہ کوئی تدبیر دا اے
 ایس پاک دربار چوں مہر لگے لکھیا جاوے جو حکم تقدیر دا اے
 گل فقر دی موج نہیں کدی مر دی فقر لاڈلا رب تقدیر دا اے

○

ٹانواں ٹانواں ای سجن کوئی نظر آوندائے جھکھڑ جدوں مصیبت دا جھل پیندا اے
 دیوے بجھدے وانگ مثال اوہدی گوہڑے رنگاں دے اتے جو ڈھل پیندا اے
 لافاں جھوٹھیاں رہن نہ وچ پردے بھیت کدے نہ کدے تے کھل پیندا اے
 موج جیہنے وی حُسن دامن کیتا اے ائی سوتر دی اوس دامل پیندا اے

○

حق حق صراحی دے وانگ کردا جھک کے سر بسجود جے ہو جانداں
 پھر دا جھلکدا ذرا سرور آندا ساغر دل دا جے پکڑ کھلو جانداں
 تیرے عوض عبادتاں ملک کردے چڑھ کے دار جے یاد وچ سو جانداں
 سرمد وانگ جے موج آن کے تے اللہ ہو کہندا اللہ ہو جانداں

اُستاد آغا محمد جوش

1919ء - 1976ء

اصل ناں آغا محمد تے جوش تخلص کردے سن۔ 1919ء نوں پشاور دے اک معزز گھرانے وچ پیدا ہوئے۔ آپ بچپن توں ای بڑے ذہین تے ہوشیار سن۔ ابتدائی تعلیم محلے دی اک مسجد توں حاصل کیتی۔ قرآن مجید ترجمہ تے تفسیر نال پڑھیا۔ قرآن مجید دا ترجمہ پڑھن تے سمجھن توں بعد اوہنوں اپنی زندگی وچ شامل کیتا تے تاحیات ایہدے ای تابع رہے۔ ایس توں بعد بہت ساریاں دینی کتاباں دا مطالعہ کیتا۔ مذہب نال گہری دلچسپی نے محبت داروپ دھار لیا تے آپ نے فقہ تے حدیث دا علم وی حاصل کیتا۔ ایہناں دے گھر دا ماحول مذہبی سی ایسے واسطے مذہب نال ایہناں نوں قدرتی لگاؤ سی۔ بچپن توں ای صوم و صلوة تے پابند سن۔ آپ دی وفات 18 اکتوبر 1976ء نوں پشاور وچ ہوئی۔

ایہناں دی مرقد مبارک پشتو دے صوفی شاعر رحمان بابا دے مزار توں کوئی سو گز دے فاصلے تے اے۔ ایہناں دے کلام تے مذہبی رنگ گوڑھا اے۔ ایہہ شاعری راہیں وعظ نصیحت کردے تے سدھے راہ تے چلن دی تلقین کردے نیں۔

نمونہ کلام

عاشقِ ختمِ رُسل ہو کے تو، ایہہ قرآنِ خدا دا کھول کے پڑھ
الحمد سی لے کے والناس توڑی، ہر آیت دے مطلب نوں پھول کے پڑھ
کل امراض دا ایہہ دے اکسیر نسخہ، اس دے نفع نقصان نوں تول کے پڑھ
جیکر جوش سکندری بخت چاہنا ایں، اتھرو دیدہ دل سے ڈوہل کے پڑھ

اللہ والیاں دی گفتگو اندر ، کفر و شرک تے بدعت دا نام تک نہیں
 اَلا اللہ دی مئے دے دَور چل دے ، دنیا والی شراب دا جام تک نہیں
 آ کے ویکھ محمد دے خادماں نوں ، ذکر غیر تے فکر اصنام تک نہیں
 دین احمد وچ جوش میں سچ کہناں ، نہیں تفریق کوئی آقا غلام تک نہیں

○

اندروں دل جس دا سیاہ ہووے ، اس دے منہ تے نور نہیں آسکدا
 کفر و شرک دے بحر وچ غرق جیہڑا ، اوہ حقیقت دے گیت نہیں گاسکدا
 درد عشق سی خالی ضمیر جس دا ، اوہ حقیقت دے گیت نہیں گاسکدا
 جس نوں جوش نماز دی خبر ناہیں ، اوہ بد بخت مسیت نہیں جاسکدا

○

بُٹاں دے ہار خاموش ہو گئے ، تیرے نام نکل جیہناں نے نام جوڑے
 تیری ذات واحد لاشریک رہسی ، باقی دنیا دے فانی تمام جوڑے
 اوہ بھی خاک وچ رُل کے خاک ہو گئے ، جیہناں کعبہ دے اندر اصنام جوڑے
 کملی والے محمد دے جوش اگے ، ہتھ کفاراں نے برسر عام جوڑے

○

بیچ وقت مؤذن اعلان کردا ، اوہ انسان خدا دی بارگاہ ول آ
 لاشریک نہیں جسدا ہمسر کوئی ، جو محتاج نہیں اے شہنشاہ ول آ
 قدم قدم تے رُکنیں سوال کرنیں ، کیوں گمراہ جانیں سدھے راہ ول آ
 جوش توبہ کر استغفار پڑھ کے ، ہر دو عالم دی پشت و پناہ ول آ

دَر دَر تے چہک نیں سوال کرنیں ، اپنی ہستی مٹانیں خراب ہونیں
 کشتی نبی کریمؐ دی چھوڑ کے تے ، کفر و شرک دے بحر و چ غرقاب ہونیں
 ایہہ قرآن زبان رسولؐ دی اے ، اس تے عمل کر اگر کامیاب ہونیں
 حمد اللہ دی صفت رسولؐ والی سُن کے جوش دے منہ سی کو اب ہونیں

○

د۔ دنیا تے چھا جا طوفان بن کے ، ایہہ حکم بس اللہ رسولؐ دا اے
 دیکھ مسجد وچ فوجی نظام آ پڑا ، تخت شاہی مصطفیٰ رسولؐ دا اے
 تاج خسروی قدماں وچکار اس دے جس دے ہتھ وچ پلا رسولؐ دا اے
 دل دی اکھیاں نال دیکھ دیوانیاں نوں ، واللہ جوش بی چہلا رسولؐ دا اے

○

ح: حمد دے لائق ہے ذات تیری ، ایہہ زمین تیری آسمان تیرا
 تیرے ختم الرسل توں جاں صدقے ، جنے سانوں پہنچایا فرمان تیرا
 اوہ تاں کدے نہ منگدے مخلوق کولوں ، جتاں غور نال پڑھیا قرآن تیرا
 اہل بیت نے جگر دا خون دے کے ، سینچے جوش واہ واہ گلستان تیرا

○

تیرے سی منگناں مولا میرے ، صبح شام منگناں تے دن رات منگناں
 تیری شان کریمی تے ناز مینوں ، تیرے فضل و رحم دی خیرات منگناں
 کوئی کمی نہیں تیری جناب اندر ، رزق عام پاکیزہ حیات منگناں
 دیدے جوش نوں ارض و سما والے ہک نکے جے دل دی کائنات منگناں

محمد اعظم چشتی

1921ء - 1993ء

ناں محمد اعظم، سلسلہ چشتیہ وچ بیعت ہون پاروں نال نال چشتی دا وادھا کیتا۔ باپ داناں محمد دین چشتی اے۔ آپ 15 مارچ 1921ء نوں موضع برج چک نمبر 102 ضلع لائلپور (موجودہ فیصل آباد) وچ پیدا ہوئے۔ مڈھلی تعلیم موضع برج دے مڈل سکول توں حاصل کیتی۔ آواز سریلی ہون پاروں سکول وچ دعا کراندے ہوندے سن۔ مڈل دا امتحان پاس کرن توں پہلاں ای مسجد وچ نعت خوانی شروع کردتی۔ 1937ء وچ لاہور آگئے۔ اتھے ابوالحسنات سید محمد احمد قادری کولوں دینی تعلیم حاصل کیتی۔ نال ای نال جمعرات نوں داتا دربار تے جمعہ نوں مسجد وزیر خاں وچ نعت خوانی دا سلسلہ شروع کردتا۔ ہولی ہولی ایہناں دی نعت دا چرچا دور دور تک پھیل گیا۔ دو بے شاعراں دیاں نعتاں پڑھدے پڑھدے آپوں وی نعت لکھن لگ پئے۔ آپ نے نعت مدح، منقبت تے کافی، دوہڑا، غزل، گیت وغیرہ سب کجھ لکھیا۔ کجھ فارسی نعتاں دے پنجابی ترجمے کیتے۔ پنجابی توں علاوہ اردو تے فارسی وچ وی لکھدے سن۔ آپ دے کلام وچ کیف و مستی تے سرور ملدا اے۔ تصوف دی چس بہتی اے، زبان صاف ستھری تے سمجھ وچ آون والی ورتی گئی اے۔

خواجہ غلام سرور شاہ چشتی دے ہتھ تے بیعت ہوئے۔ دو بے شمار انعامات توں وکھ 1979ء وچ صدر پاکستان ولوں پرائیڈ آف پرفارمنس وی ملیا۔ آپ دیاں کتاباں وچ ”کلام اعظم“، ”نیر اعظم“، ”رنگ و بو“، ”انیندرے“ وغیرہ ذکر یوگ نیں۔ ایہہ ساریاں کتاباں ”کلیات اعظم“ دی صورت وچ کٹھیاں ہو کے چھپ چکیاں نیں۔ اعظم چشتی اک عہد ساز نعت گو شاعر تے اک بے مثال نعت خواں دے حیثیت نال اپنے فکر و فن دے حوالے نال بڑی دیر تک پچھانے جان دے رہے نیں تے منے جان دے رہن گے۔ نعت خوانی وچ اوہناں باقاعدہ اک دبستان قائم کیتا تے اوہناں دی لیہہ تے چل کے سینکڑے نعت خواناں پاکستان وچ اپنا سکھ جمایا۔ محمد اعظم چشتی ورھیاں توڑی نعت شریف لکھدے ہوئے بالآخر 31 جولائی 1993ء نوں اپنے خالق حقیقی نال جا ملے۔

نمونہ کلام

عاشق دا کم رونا دھونا ، بن روون نہیں منظوری
 دل رووے بھانویں اکھیاں روون ، وچ عشق دے رون ضروری
 کوئی تے روندے دیدی خاطر ، کوئی روندے وچ حضوری
 اعظم عشق وچ رونا پیندا ، بھانویں وصل ہووے بھانویں دُوری

○

ورفعنا لك ذكرك کہہ کے ، اوہنوں خالق نے وڈیا
 ایس توں پہلے ایڈا رُتبہ ، کسے ہور نبی نہیں پایا
 ختم رُسل دی مہر لوا کے ، سوہنا سب توں چھچھے آیا
 ایسے خاطر اج تک اعظم ، کوئی ہور نبی نہیں آیا

○

دل دا درد تے سوز جگر دا ، اتے اشک آلود نگاہاں
 ایہہ گوہر نہ وچ دکاناں ، نہ ایہہ وچ خزانے شاہاں
 بڑے نصیب ہوون تہہ لبھن ، اے یار سخن دیاں راہاں
 اعظم عشق رسول دی نعمت ، کدوں ملدی اے گمراہاں

○

کیوں مخلوق دے دل نہ بھاواں ، میں تے گیت رسول دے گاواں
 کیوں نہ دُنیا وچ سکھ پاواں ، میں تے گیت رسول دے گاواں
 کیوں نہ ماناں ٹھنڈیاں چھاواں ، میں تے گیت رسول دے گاواں
 اعظم دوزخ میں کیوں جاواں ، میں تے گیت رسول دے گاواں

دوزخ جاوے یا کوئی حاسد یا کوئی منافق جاوے
یا جاوے کوئی ظالم جابر ، جیہڑا کسے دا دل دکھاوے
دوزخ جائے بے ادب نبی دا ، جیہڑا یا منکر کہلاوے
اعظم نہ بے ادب نہ منکر ، ایہنوں کیہڑی اگ جلاوے

لوکی آکھن تیرے ورگا ، کوئی ہور نہ بد اعمالا
ایڈا اوگنہار نکما ، اتے نالائق منہ کالا
رب دے قہر غضب توں ، تیرا ہن بچنا نہیں سوکھالا
اعظم لوکی ایہہ کیہ جانن ، مرا راکھا کملی والا

کون آیا اج دنیا اُتے ، ہوئیاں گلی گلی رُشنائیاں
ابراہیمی گلشن دے وچ ، اُج عجب بہاراں آئیاں
جس نوں حاصل کرن دی خاطر ، پیاں مکے وچ دہائیاں
اعظم لعل حلیمہ لے گئی ، ہتھ ملدیاں رہ گئیاں دائیاں

بعد خدا دے سب توں افضل ، جیہدا کلمہ پڑھے خدائی
پڑھے درود خدا جس اُتے ، جیہدا جبرائیل فدائی
جتھے کوئی رسول نہ پہنچے ، اوہدی اوٹھوں تیک رسائی
اعظم اساں بہشت کیہ کرنا ، جے اوہدے دردی ملے گدائی

دیکھن نوں اوہ ساڈے ورگا ، پر آسیں کدوں اس تُل دے
 پتھر لعل دے بھاء نہیں وکدا ، پھل کنڈیاں نال نہ تُل دے
 جو اسرار حضور تے کھلے ، اوہ ہر اک تے نہیں کھل دے
 اعظم اوہ عرشاں تے پھردا ، اسیں گلایاں دے وچ رُل دے

رات معراج اسماناں تائیں ، رب ڈلہن وانگ سجایا
 سارے جلوے کٹھے کر کے اک نوری تاج بنایا
 نال پیار بلا تشبیہوں ، محبوب دے سر پہنایا
 ایدوں اگے خبر نہیں اعظم ، رب کیہ کیہ جھولی پایا

جیہڑا عاشق پاک نبی دا ، اوہنوں خوف کیہ روز حشر دا
 نہ اُس دوزخ دے وچ سڑنا ، تے نہ اوہنوں خوف قبر دا
 جس نے جام عشق دا پیتا ، اوہنوں زہر اثر نہیں کردا
 اعظم جیہڑا عشق دا بندا ، اوہ موت ہتھوں نہیں مردا

شہنشاہا دیس عرب دیا ، ترا وسدا رہے مدینہ
 کیہ آکھاں کس منہ نال آکھاں ، مرا روشن کردے سینہ
 کیہ اوقات مری کیوں آکھاں ، مرا کر جا پار سفینہ
 جبرائیل جیہے ترے بردے ، اتھے اعظم کون کمینہ

جے چاہیں توں مورن بننا ، بن خدمت گار نبی دا
 کس کم حج ، زکوٰۃ نمازاں ، جے کریں انکار نبی دا
 جے توحید دئی لذت چاہیں ، پہلوں کراقرار نبی دا
 اعظم کس کم سجدے تیرے ، جے نہ دل وچ پیار نبی دا

○

کوئی عمل نہ چچدا میرا ، تے میں کیویں یارنوں بھاواں
 نہ کوئی علم گن کوئی پلے ، پیا اپنا آپ لکاواں
 دیکھ کے صورت اپنی وتوں ، تے میں آپے ای شرماواں
 اعظم وچ دربار نبی دے ، دس کیہڑے منہ نال جاواں

○

لمی زلف محبوب مرے دی ، جویں لمی رات ہجر دی
 متھے وچوں لاٹاں نکلن ، جویں طلعت مہر سحر دی
 نین نرالے مست ریلے ، وچ جھلک مازاغ بصر دی
 اعظم چمک دنداں دی اگے ، کیہ قیمت قدر گہر دی

○

ذکر ماہی دا لوں لوں رچیا ، اسیں اکو کم وچ رُجھے
 عشق رسول دیوانیاں کیتا ، سانوں اپنا آپ نہ تجھے
 جیہڑا نہیں اس راہ دا راہی ، اوہ ساڈا درد نہ بجھے
 اعظم ورلا امی کوئی جانے ، ساڈے روگ اندر دے گجھے

یا رب ہور نہ منگاں تیتھوں ، مینوں یار دے دیس پہنچا دے
 جتھے جھاڑو دین فرشتے ، اوہ سوہنا شہر دکھا دے
 جیہناں گلایاں وچ پھریا سوہنا ، اوہناں گلایاں دی خاک بنا دے
 اعظم تے جے کرم کماویں ، ایہنوں یار دی دید کرا دے

○

جس دی مثل نہ کوئی ، اوہ تے اکو ذات شبیر اے
 حسبوں نسبوں آرف اعلیٰ ، اساں نیا جگ دا پیر اے
 سیرت ساری پاک نبی دی ، اتے متھوں بدر منیر اے
 اعظم شکل حسینؑ سخی دی ، زری حیدرؑ دی تصویر اے

○

تن دن دے ترہائے بیٹھے ہوئیاں سب دیاں خشک زباناں
 فیرونی ودھ ودھ جاناں دتیاں ، اوہناں غازیاں شیر جواناں
 بیعت یزید قبول نہ کیتی ، تک آل نبی دیاں شانناں
 اعظم صبر حسینؑ دا ڈٹھا ، وچ کربل دے میداناں

○

اک اک کر کے ٹر گئے سارے ، ہن آئی حسینؑ دی واری
 بھین آکھے میں صدقے ویرا ، میری جان تیرے اتوں واری
 چھیتی آویں دیر نہ لاویں ، پچھے کلی بھین وچاری
 اعظم پھڑ کے واگ گھوڑے دی ، کھڑی زینبؑ کردی زاری

صوفی عبدالرحیم دیوانہ نظامی

۱۹۲۴ء

ناں صوفی عبدالرحیم تخلص دیوانہ نظامی پنڈ بھوگیوال ضلع لاہور وچ 19- اکتوبر 1924ء نوں پیدا ہوئے ہن تک آپ دیاں چھپیاں کتاباں ”مومن داعقیدہ“، ”دیوانے دے دوہڑے“، ”دیوانے دے ہاڑے“، ”دیوانے دیاں کافیاں“، ”عرفانِ حق“، ”حق دی پہچان“، ”سی حرفی دیوانہ نظامی“ نیں۔ آپ نوں شروع توں ای اسلامی تصوف تے ادب نال گوڑھی دلچسپی سی۔ آپ پنجابی تے اردو دونوں زبانوں وچ لکھدے نیں۔ آپ دا تخلص ای پیا دسد اے کہ ایہہ کسے رَج کے سوہنے محبوب دی لگن وچ لگن نیں تے ایسے ہی لگن نے ایہناں دی شاعری وچ اوڑک دارس تے درد بھر دتا اے۔

دیوانے صاحب دے خیال بڑے اچے تے سچے نیں۔ تے نالے بیان کرن دا ڈھنگ وی بڑا پیارا تے من موہنا اے۔ ایہو ای وجہ اے کہ اپنے دیس وچ تے دیسوں باہر ایہناں دا کلام بڑا پسند کیتا جاندا اے۔ ایس کتاب وچ بتے نعتیہ چوہرے شامل نیں دو جے شاعراں وانگوں دیوانے ہوراں وی حضور دے حلیہ مبارک نوں ضمنی طور تے موضوع بنایا اے۔ ایہناں دے کلام وچ صوفیانہ رنگ وی ملدا اے۔ آپ دے والد بزرگوار داناں الحاج میاں حسن دین اے تے مرشد داناں پیر سید امانت علی شاہ صاحب المعروف حضرت ابوالحقائق سید نظامی گنجوی جیہناں دا مزار پُرانوار مغلی پورہ لاہور وچ فیض دا خاص مرکز اے اک دن آپ دے مرشد دے کرم دا دریا جوش اُتے آیا تے موج وچ آکے فرمایا ایہہ عبدالرحیم تے میرا دیوانہ اے۔ فقیہ دا آکھیا پتھر تے لکیر ہو کے رہیا تے صوفی صاحب سچی مچی اپنے پیر دے دیوانے ہو گئے تے فیر ایہناں دی دیوانگی وکھ کے تے سارے لوک دیوانہ سدن لگ پئے آپ دیاں تمام کتاباں اک تھاں کلیات دی صورت وچ ”حق دی پہچان“ وچ موجود نیں۔

نمونہ کلام

پڑھ کے بسم اللہ چُماں قلم تائیں جہدے نال حضورِ دی نعت لکھاں
 مینوں رب دی ذات توفیق دیوے ساری عمر بہہ کے دن رات لکھاں
 اللہ پاک ظاہرِ نبی پاک مظہرِ حق ذات قدیم صفات لکھاں
 دلوں دُوئی دیوانیہ دور کر کے اک رب رسولِ دی ذات لکھاں

○

کراں کیہ بے حد تعریف اُسدی ، اوہ تاں لنگھ بے حدیوں حد آیا
 ہو یا بُری بے حدی دی قید وچوں آج حد دے وچ بے حد آیا
 بی بی آمنہ دے گھر ہون عیداں ، ویکھو کُفر تے شرک دا رَد آیا
 او دیوانیہ میم دا گھنڈ پا کے ، صورت وچ اللہ الصمد آیا

○

سارا نور ظہور حضورِ دا اے ، بناں نور کیویں کائنات ہندی
 نہ ایہہ چن تارے کاروبار سارے ، نہ ایہہ دن ہوندا نہ ایہہ رات ہندی
 نہ جن ملائک نہ نبی ہوندے ، نہ کوئی اوہناں دی ذات صفات ہندی
 نہ دیوانیہ رب نوں رب کہندے ، بے نہ پیدا محمدِ دی ذات ہندی

○

نار نور تے شجر چوں ظاہر ہو کے حضرت موسیٰ نوں رب دیدار بخشے
 جلوہ آجے وی طور تے نظر آؤندا ، علمی اکھ بے پروردگار بخشے
 نظر آؤندا نہیں عقل دے آتھیاں نوں بناں ادب نہ رب انوار بخشے
 او دیوانیہ بخششاں وار دیواں بے کر دید مدنی تاجدار بخشے

جھٹھے جھٹھے حضور دے قدم لگے ، عرش فرش نور اے لا مکاں نور اے
 جیہدی پلے زبان تے رب بولے ، نبی پاک دی پاک زبان نور اے
 کون آکھدا اے نور دا جسم کوئی نہیں ، جد لفظاں دے وچ قرآن نور اے
 روح نور دیوانیہ قلب نوری ، تن بدن نور اے جسم جان نور اے

○

حق آیا تے باطل کافور ہویا ، نور چمکیا تے ظلمت رد ہوگئی
 کلمہ اک وجود موجود سُن کے یارو کافراں دی نیت بد ہوگئی
 نبی پاک رسول دے جوڑیاں دی شان عرش عظیم توں ودھ ہوگئی
 او دیوانیہ حد دے وچ آ کے اوس ذات بے حد دی حد ہوگئی

○

کوئی حد نہیں حُسن دے جلویاں دی اوہ مکان آپے لا مکان آپے
 پیدا کیتا نہیں اللہ نے غیر اپنا ، اوہ مہمان آپے میزبان آپے
 آکھے ہتھ محبوب دے ہتھ میرے ، بنیا لب آپے تے زبان آپے
 سچ دساں دیوانیہ ربدی سونہہ ، بنیا رب محبوب دی جان آپے

○

دس ویکھ کے جگ جہان اندر ، ایڈا سوہنا دلدار کوئی ویکھیا ای
 توڑے چن تے توڑ کے جوڑ دیوے ، ایسا گلی مختار کوئی ویکھیا ای
 جیہدے نال جبریل نہ دوڑ سکے ، ایسا برق رفتار کوئی ویکھیا ای
 سچ دس دیوانیہ سونہہ کھا کے میرے یار جیہا یار کوئی ویکھیا ای

آبجناں پیار دے نال بہہ کے ، پیارے نبی دے پیار دی گل کرے
 سر طور جس دے نظر آؤن جلوے ، یارِ غار دے یار دی گل کرے
 وَجْهَ اللّٰهِ دی یار تفسیر پڑھ کے ، فیر زلف رخسار دی گل کرے
 ہنجواں نال دیوانیہ وُضُو کر کے ، اوس سوہنی سرکار دی گل کرے

ایہہ مکان والا لا مکان آپے ، بے نشان آپے تے نشان آپے
 شیشہ علم والا رکھ ذات اگے ، آپے اپنی کرے پچھان آپے
 آپے لوح تے قلم تے عرش آپے ، آپے دسے تے پڑھے قرآن آپے
 او دیوانیہ میم دے گھنڈ اوہلے ، لکی ہوئی اے ذات رحمن آپے

رب اپنا آپ معشوق بن کے ، آپے رکھدا شوق دیدار دا اے
 کتے وچ قرآن واللیل دس کے ، آپ یار دی زلف سنوار دا اے
 ہو جا ہور نیڑے ، نیڑے ہور ہو جا ، دس رب کس نوں واجاں مار دا اے
 ہتھ رکھ دیوانیہ شانیاں تے ، گلے رب مل کے سینہ ٹھار دا اے

علم نور وجود شہود ہو کے ، کون مخفی خزینے وچ نظر آیا
 آپے آپ سی دوسرا کوئی نہیں سی ، کیہدا عکس نگینے وچ نظر آیا
 ہو کے وچ قندیل چراغ روشن ، کمبل پوش جو سینے وچ نظر آیا
 اوہ دیوانیہ رب دا نور ذاتی ، ہو کے ظاہر مدینے وچ نظر آیا

رب ظاہر اے نبی دا نور بن کے کنوں لبھنا ایں پریشان کیوں ایں
 لکھیا صاف قرآن دے وچ پڑھ لے، جان بچھ کے بنیان اداں کیوں ایں
 نبی پاک دے جسم نوں نور سُن کے، ایڈا سجناں ہو یا حیران کیوں ایں
 جے دیوانیہ نور دا جسم کوئی نہیں، دس لفظاں دے وچ قرآن کیوں ایں

○

اوس نور دی شان کیہ پچھناں ایں، نبی پاک دا اوہ عظیم نور اے
 ٹکڑے کدے وی نور نہیں ہو سکدا، اللہ نبی دا اک قدیم نور اے
 غوث پاک دے پیر نے صاف لکھیا، ہوندا نفی نہ جمع تقسیم نور اے
 او دیوانیہ اللہ دا الف نوری، اوسے نوروں محمد دی میم نور اے

○

یار آیا ای ویکھ بہار بن کے، مینوں چمن دی سونہہ گلزار دی سونہہ
 جس جگہ حضور دے قدم لگے، اوس گلی دی سونہہ بازار دی سونہہ
 جیہنے غار وچ ڈنگ تے ڈنگ کھادے، یار غار دے اوس پیار دی سونہہ
 جبرائیل وی پیراں نوں چمدا ای، او دیوانیہ پروردگار دی سونہہ

○

عقل ایس تے گل نوں من دی نہیں، ہووے بشر تے ہون خدا دے ہتھ
 ہووے چن دوکھن تے رُکھ ٹردے لاٹھی ہووے روشن جیہنوں لادے ہتھ
 ہووے غنی تے کوئی فاروق ہووے جیہناں ہتھاں دے نال ملا دے ہتھ
 رب آپ دیوانیہ آکھدا ای، میرے ہتھ پیارے مصطفیٰ دے ہتھ

مکھ و یکھ حلیمہ پئی چمڈی اے ، کدی چمڈی اے نال پیار دے پیر
اس غار دی خاک توں جاں صدقے جتھے لگ گئے شاہ ابرار دے پیر
شان خاک دی عرش توں ہوئی اعلیٰ ، جدوں لگے خدادے یار دے پیر
عرش اودوں دیوانیہ عرش ہویا ، جدوں عرش تے گئے سرکار دے پیر

○

کسے ویکھیا نہیں بے صورتی نوں کیوں نظر آوے اوس نور دا مکھ
اکھیں پا سرمہ ”مازاغ“ والا ، نبی ویکھیا رب غفور دا مکھ
نوری مکھڑا ویکھ بلاں بولے ، تیرے مکھڑے توں واراں حور دا مکھ
تینوں رب دیوانیہ نظر آوے ، اک وار بے ویکھیں حضور دا مکھ

○

کعبے ول نہیں تكدے رب دی سونہہ جیہناں تکیاں نے اک وار زلفاں
یار غار نماز دے وچ یارو چوری چوری تكدے بار بار زلفاں
پے کے سجدیاں وچ فرشتیاں نے کیتی توبہ آکھن استغفار زلفاں
اوہ دیوانیہ تكدی عقل رہ گئی گیاں عرش اتوں لنگھ پار زلفاں

○

رب پاک منزہ اے صورتاں توں ، نہ خدا دامنہ نہ خدا دے لب
رب کرے کلام قرآن اندر بھلا رب دے کوئی دکھا دے لب
وحی بھیج کے رب حضور آتے ، آکھے میرے حبیب ہلا دے لب
رب فیر دیوانیہ بولدا ای جدوں ہلدے نے مصطفیٰ دے لب

سائیں عبدالغفور غفور

1928ء

اصل ناں عبدالغفور تے قلمی ناں سائیں عبدالغفور اے۔ 1928ء نوں شیخم نزد پتوکی ضلع
قصور وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد دا ناں نواب دین اے۔ سنیاں، حکمت دا کم
کردے نیں۔ ایہناں دا پتہ چھانگا مانگا تحصیل چونیاں ضلع قصور اے۔

سائیں عبدالغفور نے غزل، نظم، حمد، نعت، دوہڑے، چومصرے، ماسیے،
ٹپے، بولیاں توں اڈ رومانی تے روحانی گیتاں وچ اپنی شاعری دا جادو جگایا ہویا
اے۔ ایہہ شعر ایہناں دی کتاب ”اوتارا“ وچوں پیش کیتے جا رہے نیں۔

نمونہ کلام

ہوا مستیاں ونڈیاں ہر پاسے دھرتی اٹھ کے لڈیاں پان لگ پئی
ہویاں قمریاں بلبلاں خوش بانگیں، خشبو آقا دی جگ تے آن لگ پئی
باراں ربیع الاول دا دن چڑھیا، باس موت دی کفرنوں کھان لگ پئی
غفور سوہنے دی آمد توں جاں صدقے اُتاں جنت وی ناز اٹھان لگ پئی

○

جیہدی آمد دی رہی اڈ یک صدیاں، جیہدی طلب سی کل پیغمبراں نوں
سرتے تاج لولاک دا پہن آیا، مان بخشیا قطب قلندراں نوں
جتھوں لنگھیا سوہنا سبحان اللہ، چاء چڑھ گئے دھرتیاں امبراں نوں
غفور رب دے جٹ دی ہوئی آمد ٹھنڈ پئی کائنات دے اندراں نوں

آئے حق تے باطل دی پرکھ دن ات ظلم دی نیر وہان لگ پئی
 سوچاں وچ پجاریاں جان پالئی، بند کوڑ دی ہون دکان لگ پئی
 جھوٹے رباں نوں پین جنجال لگا، کھیڈ کفر دی ہون ویران لگ پئی
 غفور سوہنے دی آمد تے حد ہوگئی ہر روح ای جسم و چھان لگ پئی

○

اک لکھ تے چوی ہزار وچوں لاڑا عرب دا جان سردار لاڑا
 بخشش واسطے مومنو پڑھو کلمہ، رب گھلیا اے بخشہار لاڑا
 حوراں ملک درد و سلام پڑھدے سوہنا رب دا چن دلدار لاڑا
 موتی حق دے ونڈ دا عشق سیتی غفور منگیا اے سدا بہار لاڑا

○

رب آکھیا سوہنیا! تدھ باجھوں میرا جی نہیں لگدا سوہنہ تیری
 سچ پچھیں جے دلی مراد میتھوں میرا عرش نہیں سجدا سوہنہ تیری
 بھاویں نور ظہور میں آپ کیتا پر کلا نہیں پھبدا سوہنہ تیری
 ایہہ آپ غفور یا رب آکھے عشق پردے نہیں کجدا سوہنہ تیری

○

گذر رب دی ذات دی جیہدے اُتے جیہدے ناں تے رب قربان ہويا
 رب رحمتاں بخش نہال ہويا جیہدے مکھ تے عشق جوان ہويا
 سوہنواں کھادیاں خالق ہزار واری پیار یار دا ٹھوس پروان ہويا
 غفور ہر زمانے نوں وار سٹاں جیہدی شان تے ختم قرآن ہويا

خانہ کعبہ تے وجد دی بھورتھی، بوہے عشق دے رب نے کھول دتے
 تر کے کل خدائی دے رب سوہنے بھر بھر جھولیاں یارتوں ڈولھ دتے
 سوہنے کُنجیاں یارنوں خوش ہو کے مخفی راز کریم نے کھول دتے
 غفور آقا دے ہتھ مختار نامے سودے جیہنوں وی دتے نرول دتے

○

ٹھاٹھاں مار دی نور دی لہر دوڑی سکے دلاں نوں جھٹ قرار آیا
 کلمہ کنکرے شینکرے پڑھن لگ پئے، ساڈا حامی تے رب دایا آیا
 ہو ہو کبوتری کرن لگ پئی، ڈاور سُن کے وِچ خمار آیا
 چڑھے چاء غفور یا قسمتیاں نوں چپے چپے تے نواں پیار آیا

○

اکھاں میریاں بہت اداس ہویاں روضہ ویکھنا آن ضرور آقا
 لوکیں دولتاں نال پئے سفر کردے تیرا کرم ایں میرا منشور آقا
 تیرے گنبد دے آن منار ویکھاں پراں باجھ میں بڑا مجبور آقا
 تیرے قدماں پج بڑا سرور آوے نعت لکھے جے بیٹھ غفور آقا

○

کرم سوہنے دے کر چھڈیا اے میں کوچی نوں لاجن
 دور رکھے نام دھیواواں کول رکھے تاں حاجن
 نی میں روز مناواں سرگی میرا مہر کرم دا ساجن
 جگت غفور سہاگن آکھے داجناں آکھن داجن

یاداں مَن وچ ڈیرا لایا جیوں فقر دا دھواں
 رانجھن دی اے منزل اوکھی میں حالے اُن سونہواں
 دھرتی امبر چوکھٹ لگن سب رانجھن دیاں جوہواں
 نکتہ نکتہ راز غفورا حکم ہووے تاں کونواں

○

توبہ جیڈ مقام نہ کوئی دکھاں باجھ نہ ہاڑا
 کیہڑا جج نوں جانجی منے جے نہ ہووے لاڑا
 ایہہ دنیا اک ویل بھلیکھا جسراں پنجن تاڑا
 عشقوں باجھ غفورا گندا کیہ تگڑا کیہ ماڑا

○

کچے یار دی یاری کچی جیوں بارش دا پانی
 باجھ گراں دے کیہڑا گنڈھے ٹٹی پھٹی تانی
 یار مقام حیات جیہدے گھر اوہ راجے دی رانی
 خصماں باجھوں دس غفورا رانی کون سہانی

○

سالک لوکاں دی کر سیوا دور ہووی دشواری
 وچ بھنڈار دے کیتا ای جیہڑا توڑ چڑھے پھلکاری
 باقی صدقے باقی رہ جائیں شکر کریں لکھ واری
 ایسا دلبر سانجھ غفورا جو ہووے بُت کاری

لالاں باجھ جواہری رووے ، پانی باجھ مچھیرا
 لکیاں والے رون دوپہریں بجان باجھ ہنیرا
 دوئیں جہانیں پینگاں جھوٹے عشق بزرگ وڈیرا
 شام سویر غفور نچاوے جس تن پاوے پھیرا

○

امراں باجھ نہ پتا ہلے سر سر سخت مہاری
 ہر شے ہو محتاج کھلوتی تھر تھر کنبن ہاری
 اکدم سکا اکدم ساوا مالک دی پھلوارا
 کھلے گنڈھ جے راز غفوراً نظر ترے ہر تارا

○

پڑھے یار جنازہ بسم اللہ کوئی ہتھ نہ لاوے ہور
 میں عشق پڑھایا پکھوآں ، میری دکھری ہووے گور
 اٹھ لنگر ونڈاں پیار دا ، کوئی ساہد ہووے یا چور
 مڑ خوف غفور نوں کاہدا اے جیہدی ہتھ بجن دے ڈور

○

پیر کجاں کہ وچلا کجاں ، یا کجاں دھڑ اتلا
 کوڑ دکار تے حرص چوفیرے جیوں کتے لئی کچلا
 ایسا حرف حرام تیرے لئی جو ہووے ان غسلا
 منظور غفور بجن دے تائیں جودھ کرے جو پتلا

جوٹھتے وہگل گڑتے کھیاں الااں نیں مرداریں
تنے گلاں زہر غفورا بھل نہ مول چتاریں
جیہڑے جھنڈ سدھار جوگی چل رلاں وچ ڈاریں
جھوٹھ مرے تے مار غفورا چنگ رچے پرچاریں

○

لکھ صدقے لکھ واری سائیاں تیرے جیڈ نہ کوئی
رنگ برنگی مالا سوہنی حکمت نال پروئی
گورکھ دھندا سمجھن کارن باجھ گراں نہ کوئی
نکتہ نکتہ بحر غفورا ڈب ڈب دُنیا موئی

50 قدیم تے جدید شاعراں دیاں

سی حرفیاں

مرتب: امین خیال

خوبصورت جلد، بہترین کاغذ، عمدہ چھپائی

ہدیہ صرف - 300 روپے

مقصود پبلشرز

سرور مارکیٹ - اردو بازار ○ لاہور Mob: 0333-4320521

صاحبزادہ محبوب حسین نوشاہیؒ

1928ء - 1999ء

دین اسلام اک صاف ستھرا دین اے ایسے لئی ایہدے پیروکار وی پاک
صاف تے ستھری سوچ دے مالک نیں۔ صاحبزادہ محبوب حسین نوشاہیؒ آسمان ولایت
دے اک چمکدار ستارے نیں۔ آپ 14 جولائی 1928ء نوں صاحبزادہ ہادی حسینؒ
دے گھر سنگھوئی شریف ضلع جہلم وچ پیدا ہوئے۔ آپ زاخاندان پنجائ پشٹاں توں
اتھے ای آباد اے۔

صاحبزادہ محبوب حسین نوشاہیؒ پنجاب دے عظیم بزرگ حضرت نوشہ ج بخش
قادریؒ دی یارویں پشت نال ملدے نیں۔ آپ ٹڈل کرن توں بعد لاہور آئے تے
مدرسہ حزب الاحناف لاہور وچ سید ابوالحسنات کولوں صرف و نحو، فقہ و تفسیر دیاں کتاباں
پڑھیاں۔ مطالعہ تاریخ و ادب تے تحقیق و جستجو آپ دا محبوب ترین مشغلہ سی۔ ایس توں
اڈ آپ نوں علم موسیقی نال وی خاص انس سی۔

صاحبزادہ محبوب حسین نوشاہیؒ عربی، فارسی اُردو تے پنجابی دے بہترین عالم
تے فی البدیہہ شعر آکھن والے شاعر سن۔ آپ دی اُردو پنجابی شاعری حمد، نعت،
سلام تے مناقب اُتے مشتمل اے۔ شاعری اُتے تصوف دارنگ غالب اے۔ اپنی
حیاتی وچ ماہنامہ حق نما جاری کیتا جیہڑا اک عرصہ تک تصوف تے علم ادب دی خدمت
کردار ہیا۔ پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد ہوراں آپ دا کلام ”دیوان محبوب“ دے نال
نال مرتب کر کے چھپو ادیتا اے۔

آپ 5 اگست 1999ء نوں اس دار فانی توں رخصت ہوئے۔ ستمبر، اکتوبر

1999ء وچ حق نما دا اک خصوصی شمارہ ”محبوب نمبر“ وی چھپیا۔

نمونہ کلام

ر۔ رحمان رحیم غفور ایں توں ، تینوں صغریٰ بے آس دا واسطہ ای
 کر دُور اُداسیاں میریاں نوں ، تینوں زینب اُداس دا واسطہ ای
 جیہڑے قاسم دے مکھڑے تے پئے ہوسن ، اوہناں پھلاں دی باس دا واسطہ ای
 مار رحمت دا چھٹا محبوب اُتے ، تینوں اصغر دی پیاس دا واسطہ ای

م۔ مولا غفور و رحیم ایں توں ، تیرے باجھ لکھیاں کیہڑا ٹالدا ای
 چارے طرف مصیبتاں گھیر لیا ، دکھ لوں لوں پیا اگ بالدا ای
 تیرے اگے کیہ دکھڑے پھول دساں ، پتا سب تینوں میرے حال دا ای
 کر کرم محبوب بے آسے تے ، تینوں واسطہ زہر اُدے لال دا ای

تیرے درتے آن کے سر رکھیا ، نظر چک کے دیکھ عطا والے
 جے کر عملاں تے فیصلے ہوونے نیں ، کدھر جان گے فیر خطا والے
 بیڑی شوہ دریا وچ ٹھیل دتی ، ٹٹے حوصلے ناخدا والے
 لے کے بڑیاں اُمیداں محبوب اُٹھے ، خالی ہتھ نہ پھرن دعا والے

نبی پاک دا جدوں ظہور ہویا ، اوہو گھڑی بڑی کرماں والڑی اے
 اک لکھ تے چوٹی ہزار وچوں ، میرے نبی دی شان نرا لڑی اے
 اس بندے دے بڑے نصیب چنگے ، جیہنے چم لئی روئے دی جا لڑی اے
 میں اوس محبوب دا اُمّتی آں ، جس دے موہڈے تے کملی کالڑی اے

نبی پاک محمدؐ دی شان و کھری، جس دی صفت قرآن پیا دسدا اے
 جتھے ذکر رسول کریمؐ ہووے، او تھے رحمتاں دا مینہ و سدا اے
 قرآن دے حرفاں دی اوٹ اندر، پیا چہرہ حضورؐ دا ہسدا اے
 جدوں نور دا چن محبوبؐ چڑھیا، کفر شرک دا نھیرا پیا نسدا اے

○

اُسدی صفت رب آپ بیان کردا، جیہدا آدم توں پہلے ظہور ہویا
 نور نور دے وچوں جدا ہویا، جس نے سمجھ لیا وہم دور ہویا
 باراں ربیع الاول سنوار دا دن، عرش فرش سارا نور و نور ہویا
 اوہو رب نے حکم محبوبؐ دتا، نبی پاکؐ نوں جیہڑا منظور ہویا

○

رب دا حکم اے پڑھو درود سارے، اس توں وکھرا اچا فرمان کوئی نہیں
 جس دل وچ نبیؐ دی حُب ناہیں، اس دا دین تے اُسد ا ایمان کوئی نہیں
 بندہ رب دا اُمت حضورؐ دی آں، اس توں ودھ کے دوستو مان کوئی نہیں
 جیہدے خلق دی سونہہ قرآن دیوے، ایہو جیہا محبوبؐ بیان کوئی نہیں

○

سینے پاک مقدس تے اتر آیا، ایہہ قرآن سارا تے بیان تیرا
 عرش فرش تیرے لوح و قلم تیرے، ایہہ جہان تیرا اوہ جہان تیرا
 توں آیوں تے ملے حقوق سارے، شکر کردا اے ہر انسان تیرا
 تیری صفت محبوبؐ میں رکیہ لکھاں، مدح خواں ہے رب رحمان تیرا

بی بی آمنہؓ دی یارو گود اندر ، نبی پاکؐ جد احمد مختار آئے
 حوراں پڑھدیاں صل علیؑ آئیاں ، کل نبیاں دے بن کے سردار آئے
 بھاگ جاگ پئے اسماں عاصیاں دے ، شافع بن کے ساڈی سرکار آئے
 عرش فرش محبوبؐ پکار اٹھے ، ربؐ سچے دے خاص بلددار آئے

قیصر و کسری دے کنگرے ڈھے پئے سن ، نبی پاکؐ دا جدوں ظہور ہويا
 ہر پاسے فرشتیاں چھاں کیتی ، ایہہ جہان سارا نور و نور ہويا
 سورج وانگ اوہ پیا چمکدا اے ، جیہڑا نبیؐ دی نظر منظور ہويا
 چن مگے وچ جدوں محبوبؐ چڑھیا ، نہیرا کفر تے شرک دا دور ہويا

نبی پاکؐ دے چارے اصحاب سچے ، ابوبکرؓ ، عمرؓ ، عثمانؓ ، حیدرؓ
 سارے اپنا اپنا مقام رکھن ، ہے پر وکھری جا پدی شان حیدرؓ
 شوہر پاکؐ بتولؓ دا سی جیہڑا ، آل نبیؐ دی خاص نشان حیدرؓ
 اوہنوں ہار نہیں کسے میدان ہوندی ، جس نے رکھی محبوبؐ پہچان حیدرؓ

علیؑ پکار دا جگ سارا ، حیدر صفر تے مشکل کُشا توں ایں
 نبی پاکؐ دی گود وچ پلن والے ، لافتی تے شیر خدا توں ایں
 بابُ العلم حضورؐ نے آکھیا اے ، کل اولیاء دا راہنما توں ایں
 نسبت قادری سچی محبوبؐ میری ، ایس سلسلے دا پیشوا توں ایں

پاک محفل دے میں وچ کرن لگا، مولا علیؑ دے نور العینؑ دی گل
 نسب اپنا خطبے دے وچ دسیا، شمر سنی نہیں مولا حسینؑ دی گل
 اوہناں کوفیاں ظالماں ویریاں نے، یاد رکھی نہ شاہ کونینؑ دی گل
 حشر تک محبوبؑ میں یاد رکھساں، نبی پاکؐ دے پیارے حسینؑ دی گل

○

مٹ گئے یزیدی نشان سارے، کربلا دی زندہ کہانی رہ گئی
 ایس تتی تے بلدی ریت اُتے، سید قاسمؑ دی اٹھدی جوانی رہ گئی
 پتر اپنے ویرتوں وار دتے، زہرہؑ ثانی دی یاد قربانی رہ گئی
 سارا کنبہ محبوبؑ شہید ہويا، سید پاکؑ دی اکو نشانی رہ گئی

○

وچھ گئی ماتم دی صف جہان اُتے، جدوں بچپنا اصغرؑ دا زلیا سی
 سہرے قاسمؑ دے زلدے وکھ کے تے، اس سورج نوں چمکنا بھلیا سی
 اوس تھاں نوں نبیاں دے روح چمسن، جتھے خون حسینؑ دا ڈلھیا سی
 ساری اُمت دی بخشش محبوبؑ ہو گئی، جدوں صبر حسینؑ دا تلیا سی

○

کل ولیاں دے مونڈھے تے قدم رکھیا، غوث پاکؑ میراں دستگیر میراں
 ربؑ بخشیا تاج ولایتاں دا، بے مثل میراں بے نظیر میراں
 باراں ورھیاں دے دُبدے تار دتے، مددگار تے روشن ضمیر میراں
 بانہہ کڈھ محبوبؑ پکار دا اے، میرا پیر میراں میرا پیر میراں

وِلا اُٹھ چل اوبدے دَر بار چلے ، جیہڑا ڈُبیاں بیڑیاں تار دا اے
 رَبت او سے نوں طاقتاں بخشیاں نیں ، اوہ سے وگڑیاں گلاں سنوار دا اے
 جھٹ پہنچ کے میراں امداد کردا ، اوکھی پئی تے جیہڑا پکار دا اے
 بے مثل محبوب ہے ذات اُسدی ، کوئی ثانی نہ میری سرکار دا اے

تیری بارگاہ رحمتاں والڑی اے ، رحمت و نڈ دا ایں بُکاں بھر بھر کے
 تیرے باجھ نہ آسرا ہو کوئی ، میراں عرض سُنی میری کن دھر کے
 بیڑی روح دی غماں وچ ڈُب گئی اے ، پیار و ناں بغداد اول منہ کر کے
 ایس عاجز غریب محبوب دا روح ، تیرے دَر تے پہنچیا مَر مَر کے

توں ایں آسرا بے سہاریاں دا ، جگ آکھدا اے دستگیر تینوں
 چھٹے تیر قضا دے موڑنا ایں ، ولی آکھدے پیراں دا پیر تینوں
 تیرے گھر سخاوت نے جنم لیا ، رَبت کیتا ہے بے نظیر تینوں
 تابع دونویں جہان محبوب تیرے ، مالک کیتا ہے رَبت قدر تینوں

شاہ محمد صدف جالندھری

1928ء

اصل نام شاہ محمد تھے قلمی نام صدف جالندھری ہے۔ 1928ء میں محلہ پرانی کچھری ضلع جالندھر وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد نماز روزے دے پابند تے مذہبی ذہن والے بزرگ سن اس واسطے اوہناں اپنے بیٹے صدف نوں قرآن مجید حفظ کرن تے دینی تعلیم حاصل کرن واسطے مدرسہ فیض محمدی وچ بھیجیا تے ایہہ مدرسہ ہن خیر المدارس دے نام نال ملتان وچ قائم ہے۔ صدف ہوراں نوں شروع توں ای حمد، نعت تے منقبت سنن دا بڑا شوق سی۔ اوہناں دناں وچ ہر ہفتے جالندھر شہر وچ اک مشاعرہ ہوندا سی تے آپ ایہنوں باقاعدگی نال سُن دے سن تے ہولی ہولی آپ وی شعر آکھن لگ پئے۔ حضور دی محبت وچ سرشار شعر کہندے نیں زبان تے بیان دلکش ہے۔

آپ نے مشہور نعت گو شاعر ابر وارثی ہوراں دی شاگردی اختیار کیتی۔ ایہناں دیاں پنج کتاباں چھپ چکیاں نیں۔ (1) دَرِ یتیم، (2) اللہ دا سپاہی، (3) صدف دے موتی، (4) دَرِ نجف، (5) دَرِ شہسوار

نمونہ کلام

طیبہ پاک دیاں منزلاں ویکھ رہیاں، اوج اُتے ستارا اے زندگی دا
 کملی والے دی یاد وچ وقت گزرے، اک اک ساہ پیارا اے زندگی دا
 عشق سوہنے دا ہوئے نصیب جیکر ہر اک درد گوارا اے زندگی دا
 کملی والے توں صدف قربان جاواں، کملی والا سہارا اے زندگی دا

کملی والے دے بنے گدا جیہڑے ، قدماں وِچ سلطانیاں رکھدے نیں
 نور و نڈوے شبِ ظلمات اندر ، برق خیز تابانیاں رکھدے نیں
 لفظ لفظ اے اوہناں دا دمِ عیسیٰ یدر بیضا نشانیاں رکھدے نیں
 ڈُبن لکیاں نوں صدف تار دیندے ، سینے وِچ طغیانیاں رکھدے نیں

صدقے جاواں محبوب دے حُسن اُتوں ، اوہدے نور چوں نور خدا تکناں
 پھل پھل اندر ، کلی کلی اندر ، اوہدے ہاسے دی سوہنی ادا تکناں
 مہر و ماہ تے سارے ستاریاں وِچ ، چمکاں مار دی اوہدی ضیا تکناں
 اپنے قلب دے صدف مکان اندر ، جا بجا اوہدا نقشِ پاتکناں

جگہ جگہ تے پاک قرآنِ جسدی ، دسدا پیا اے شانِ سُبحان اللہ
 بڑے بڑے مُفکرانِ نیاں ایں اوہ عظیم انسانِ سُبحان اللہ
 شمعِ حق تے جدوں پروانیاں نے کیتی جانِ قربانِ سُبحان اللہ
 اوہناں اُتے وی صدف درود پڑھدے ، حوراں اُتے غلمانِ سُبحان اللہ

موڈھے کسبل منزل و اللیل زلفاں ، چہرہ ماہ تابانِ سُبحان اللہ
 بے مثال ، خلیق ، شفیق عادل مٹھی مٹھی زبانِ سُبحان اللہ
 ادب نال جو قدماں چ آں بیٹھا ، دتی اوہنوں امانِ سُبحان اللہ
 گلی گلی مدینے دی صدف ہو گئی ، رشک باغِ جنانِ سُبحان اللہ

میں قربان مدینے دے بخت اُتوں، ذرے جیہدے خورشید مثال ہو گئے
 روضہ پاک محمد دا ویہندیاں امی، روشن سورج دے وانگ خیال ہو گئے
 ناقص آئے جو در محبوب اُتے، کامل اکمل مکمل کمال ہو گئے
 جہتی میرے حضور دے در اُتے، صدف سیدنا حضرت بلال ہو گئے

○

جو جو بول کفاراں لئی نبی بولے، جنگاں وچ اوہو تکھے تیر بن گئے
 پس خوردہ سرکار دا کھان والے، تاجدار تے روشن ضمیر بن گئے
 اوہدے خادماں دے جیہڑے بنے خادم، اوہ ولی تے پیراں دے پیر بن گئے
 صدف عکس محبوب دے بردیاں دے، آکے وچ تصور تصویر بن گئے

○

نور و نور جہان ہو گیا سارا، چن عرب دا ماہ تمام آیا
 شدت سرد ہو گئی پیاسیاں دی، وحدانیت دا چھلکدا جام آیا
 ملیا حق مظلوماں نوں زندگی دا، ایسا لے کے اوہ نوری نظام آیا
 صدف اشرف المخلوق دا تاج پا کے، سارے نبیاں دا پاک امام آیا

○

کملی والے دی صورت تے ہین بنیاں، سبھے سورتاں پاک قرآن دیاں
 سبھناں خلقتاں لئی ہے اوہ رحمت، سبھے خلقتاں اوس نوں جان دیاں
 قدماں اوہدیاں دے تھلے وگے کوثر، ادہدے پیراں وچ راہواں جنان دیاں
 مدنی ماہی دی صدف جد مدح کیتی، جاچاں آ گنیاں شعر بنان دیاں

آفتاب اندر، ماہتاب اندر، چمک رہے انوار حضور دے نیں
 غماں ماریاں تائیں پناہ دتی، بھاگاں والے دربار حضور دے نیں
 ولی کیہ اوہ ولیاں دے ولی بن گئے، کیتے جیہناں دیدار حضور دے نیں
 کناں سوہنا عقیدہ اے صدق ساڈا، شانناں والے سب پار حضور دے نیں

اوہدی ذات اول، اوہدی ذات آخر، دو جہان وچ اوہدی نظیر کوئی نہیں
 اوہدے عشق دا جیہڑا اسیر ہووے، پاسکدا اوہنوں زنجیر کوئی نہیں
 ہر اک طرف جلوے اوہدے نظر آؤندے، ہو یا کیہ جے اوہدی تصویر کوئی نہیں
 صدق اوہدے جے جوڑے دی خاک مل جائے سرمہ اوس توں ودھ اکسیر کوئی نہیں

والضحیٰ مکھڑاتے واللیل زلفاں، شام صبح وچ اے صبح شام وچ اے
 ظاہر میم دا جلوہ قرآن سارا، ایہو ای راز مخفی الف لام وچ اے
 پتی جیہناں نے مست الست ہو گئے، ایسی مستی محبوب دے جام وچ اے
 مشکل حل ہووے صدق نام لیاں، کنی برکت محمد دے نام وچ اے

کشتی جدوں توکل تے ٹھیل دیئے، چھلاں وچ کنارے وی بن جاندے
 رہبر کدی محبت دیاں منزل لاں دے، خواباں وچ اشارے وی بن جاندے
 بھلے بھٹکیاں راہیاں مسافراں دے، خضر جیہے سہارے وی بن جاندے
 کملی والے دا صدق جد کرم ہووے، کم بگڑے ہوئے سارے وی بن جاندے

کملی والے دے پاک دربار اُتے جا کے ہنچو برساونوں بڑی گل اے
 طیبہ پاک دی گلی دے ذریاں نوں، چم کے اکھاں نال لاوناں بڑی گل اے
 سبز گنبد دے پاک انوار تائیں، اکھاں وچ چھپاوناں بڑی گل اے
 شافع محشر دے سامنے صدف رو کے، اپنی بھل بخشاوناں بڑی گل اے

○

دولت نال نہیں مکدی گل کوئی، گل مکدی اوہدی منظوری اُتے
 عاشق جیویں وی ہوندا اے پہنچ جاندے، رکھدے نظر نہیں قرب تے دُوری اُتے
 اپنے درد میں کسے نوں کیہ دساں، روواں اپنی پیا مجبوری اُتے
 عملاں نال نہیں فیصلے کدی ہوندے، گل مکدی اے صدف حضوری اُتے

○

حوراں آن زمین نوں کہن لگیاں، تیرا دھرتے روونا کم آیا
 جسدے نال سن زینتاں عرش دیاں، آج اوہ تیرے تے شاہ امم آیا
 ہویاں خوشیاں نے کل مخلوق تائیں، حصے وچ ابلیس دے غم آیا
 عرب و عجم وچ صدف بہار آ گئی، سوہنا سید عرب و عجم آیا

○

کملی والے محمد دا نام لے کے، بادشاہیاں پئے اوہدے غلام کردے
 اوہدی شاہی اے کون و مکان اندر، حجر و شجر سن جیہنوں سلام کردے
 جیہناں یاری نبھائی اے جگ اندر، روضے وچ وی نال آرام کردے
 قدسی ملک وی اللہ دے نال مل کے، صدف ذکر اوہدا صبح و شام کردے

جدوں چاہوے تے چن دے کرے ٹکڑے، مڑ کے چن نوں جوڑ وکھا دیندا
 عصر علیٰ دی ہووے قضا جیکر، پچھاں سورج دے تائیں پلٹا دیندا
 مرضی ہووے تے جنگ تبوک اندر، پانی انگلاں وچوں چلا دیندا
 صدف سوہنے دا خلق عظیم ویکھو، چادر دشمنان تھلے وچھا دیندا

انج تے خاص محبوب دا کرم لگدا، خبرے میرے ہاڑے اوتھے سنے گئے نہیں
 ذکر جیہناں دا سارا جہان کردا، لنگھ کے میرے تصور چوں ہنے گئے نہیں
 صد افسوس جو ڈلھے سی بجر اندر، موتی اشکاں دے میتھوں نہ چنے گئے نہیں
 اوہو صدف موتی در نایاب بن دے، جیہڑے پکاں دی پونی وچ پنے گئے نہیں

نعت رہے سناوندے عمر ساری، رومی، جامی، عطار تے رازی اوہدی
 جیہڑا ڈگ پیندا در یار اُتے، لازم ہو جاندی سرفرازی اوہدی
 جیہڑا در محبوب توں منہ موڑے، ہر جاندی اے عشق دی بازی اوہدی
 صدف ڈرے نوں سورج بنا دیندی، ہوندی جدوں ایس ڈرہ نوازی اوہدی

محمد عالم سوزی

فروری 1928ء

اصل نام محمد عالم، سوزی تخلص کر دے نہیں۔ آپ فروری 1928ء وچ ضلع میر پور ریاست جموں و کشمیر دے علاقے کٹھار ڈھیری قاسم لائڈ (ڈڈیال) وچ پیدا ہوئے۔ آپ دے والد دا نام فضل دین اے۔

دین دی بنیادی تعلیم قرآن پاک مقامی مسجد دے مولوی صاحب کولوں حاصل کیتی۔ 1943ء وچ (بوائے کمپنی) 17 بلوچ رجنٹ وچ شامل ہو گئے۔ بھرتی ہون واسطے دہلی گئے سن تے 13 سال نوکری دے بعد 1956ء وچ فوج توں ڈسچارج ہو گئے۔ کجھ عرصہ دوکانداری کیتی تے فیر رزق اوہناں نوں برطانیہ لے گیا۔ 1946ء وچ شاعری شروع کیتی۔ ایہناں دا کلام حضور دی محبت نال لبریز اے کتے کتے ریاستی لہجہ بچھ ماردا اے۔

آپ 1957ء توں برطانیہ قیام پذیر نہیں پر اوہناں دا دل آج وی وطن دی مٹی نال جڑیا ہویا اے۔ آپ نے پنجابی زبان نوں ذریعہ اظہار دے طور تے استعمال کیتا اے۔ ایہناں دے نزدیک اچھا انسان ہونا اچھے شاعر ہون نالوں زیادہ ضروری اے۔ سوزی ہوراں دے 5 شعری مجموعے چھپ چکے نہیں۔ جیہناں دے نام کجھ انج نہیں۔ تہپ دی لکیر، دکھ دیاں چھاواں، خوبودی زنجیر، ذبدا سورج تے سرکدی شام

نمونہ کلام

ہے سی زندگی پُر اسرار زندگی ، شجر و حجر تے قمر تھیں پہلے پہلے
 زلفِ شام سی روئے خورشید اُتے ، رہی لٹک دی فجر تھیں پہلے پہلے
 دی نانس توں قبل رسا اُسدی ، جیہڑا سوچیا امر تھیں پہلے پہلے
 سوچاں لاشریکی ارشاد سوزی ، کیہڑا راز سی بشر تھیں پہلے پہلے

ہوسی کتنی صورت اوہ خوبصورت ، جسدے نقش زیبائی تھیں پہلے پہلے
 لکھے اُس حسین دی صفت کیہڑا ، جسدی مدح سرائی تھیں پہلے پہلے
 کتھے تک نہ گئی پرواز اُسدی ، جیہڑا ہر اک رسائی تھیں پہلے پہلے
 اوہدی لو نال روشن نجوم سوزی ، جسدا نیرِ ضیائی تھیں پہلے پہلے

میری آل وچ آوے بشر افضل ، کردا ایہو عرضاں ابراہیم رہیا
 تگاں کجھ تے چشمِ محمد چوں ، کہندا طور تے موسیٰ کلیم رہیا
 ہوئی احمد دی آمد بیان جسدِ ، ابنِ مریم توں سُندا رحیم رہیا
 رہندا گیا ہی مگر ، عشق سوزی ، کر کے سامنے دَرِ یتیم رہیا

کدی گونگی دُعا نہیں رُک سگدی ، پہنچن عرش برین تھیں پہلے پہلے
 جانا اوتھے خوشبو جو رہیا تکدا ، ڈالی ہون رنگین تھیں پہلے پہلے
 اوہ ہے آرزو جیہڑی نہ اڈ سکے ، دینون ، دل تسکین تھیں پہلے پہلے
 صدا سو جو ہووے قبول سوزی ، سُنن مرغ آمین تھیں پہلے پہلے

کیتی عشق نے ظاہر ضیائی تیری ، رُخِ خاور ضیا تھیں پہلے پہلے
 رہی پردیاں وچ نہ چمک تیری ، سُنیا قالو بلی تھیں پہلے پہلے
 ہوئی زلفِ تصوّر دی لیلِ کدھرے ، آون بادِ صبا تھیں پہلے پہلے
 رہیا مست مستور دا میم سوزی ، ساقی تیری ادا تھیں پہلے پہلے

○

رہے پلڑا کر کے تیار بیٹھے ، آون کول دُعا تھیں پہلے پہلے
 ہوندا سامنے کجھ منشور اپنا ، دن اپنی رضا تھیں پہلے پہلے
 ہويا پردیاں وچ تجویز نسخہ ، لگا روگ شفا تھیں پہلے پہلے
 ہوئی سوزیا گرم صدائے موسیٰ ، تگن خیر الوریٰ تھیں پہلے پہلے

○

پُنجتہ سو مسافر اے جس منزل ، لئی تک سبیل تھیں پہلے پہلے
 اوہدی لو ہے قلبِ پتنگ اندر ، جیہڑی ہے قنديل تھیں پہلے پہلے
 او ہے مالکِ مکین جو تک رکھے ، خانہ پائے تکمیل تھیں پہلے پہلے
 خنی سو جو دیوے مراد سوزی ، کرن صدا دلیل تھیں پہلے پہلے

○

بزمِ ارض و سما کی روشنی نے ، کیا نورِ رحیم کا خیر مقدم
 رہے شام کے سدا ارمان جلتے ، کرتی نبی کریم کا خیر مقدم
 کیا دائی نے اپنا نصیب روشن کر کے روئے نعیم کا خیر مقدم
 آیا بے نقاب خورشید سوزی ، کرنے دُرِ یتیم کا خیر مقدم

ہاتف آکھیا لکھ مبارکاں نی ، مائی آمنہ تیرے نصیب تائیں
 آکھے خاور منیر دی ویکھ صورت ، لبھیا درس ہے اج تہذیب تائیں
 حوراں کہندیاں مائیے محمد دیے ، چڑھی رنگنی گن تقریب تائیں
 تکی شان مصوری جگ سوزی ، کیتا رب جاں پیدا حبیب تائیں

○

نبی پاک دا نور تخلیق کر کے ، دتی روشنی روئے زمین تائیں
 نبض ستم اندر تاب ستم نہ رہی ، جدوں ویکھیا رخ تسکین تائیں
 دھماں دھمیاں تخی سلطان دیاں ، ملیا چین بے کس و مسکین تائیں
 دے کے نیر قدیم دارت سوزی ، دتا کبل وی مہ جبین تائیں

○

مائی آمنہ دتی نوید اُسدی ، ہوئی جس خاطر مخلوقات پیدا
 ہوئی اُسدی جلوہ افروز رحمت ، کرنی جس محبت دی بات پیدا
 صدقے جند میری اوہدی سروری توں ، کیتے سنگاں توں جس کلمات پیدا
 دی سوزیا دھپ تے چھاں خالق ، رخ و زلف توں کر کے دن رات پیدا

○

ستے بھاگ پتیاں دے جاگ تکدے ، ہويا آمنہ دا جدوں لال پیدا
 کیتی آپ ہے جسدی تشکیل قدرت کیتا اُس نے داغِ ہلال پیدا
 طاقتاں چمکیاں کون و مکان دیاں ، کائنات دا ہويا اقبال پیدا
 پیدا حُب کر توں وی ملنگ سوزی ، کرنے چھڈ بے نوری سوال پیدا

سوچن والیاں نے لیاں سوچ سوچاں، گل ہاشم توں کرنا گلزار پیدا
 پیدا جس لئی ارض و سما کیئے، پہلے اُس تھیں کیتی بہار پیدا
 رکھ کے کندیاں وچ خوشبو قدرت، کیئے بھور طوطے پتر مار پیدا
 چٹکی خاک اگو اثر دو سوزی، ہوئے خاک وچوں گل و خار پیدا

عالی مصطفیٰ لائے تشریف جس دم، برسی رحمت دی بارش رحیمی اُتوں
 چمکاں جس دیاں عرشِ عظیم اُتے، آیا ڈھل او نیر قدیمی اُتوں
 تک کے مہ جبین خورشید کہندا، واراں روشنی تیری رحیمی اُتوں
 کہیا دانی بے مثل ملنگ سوزی، جاواں صدقے دَرِ یثیمی اُتوں

کدی ہون نہیں لگا غروب جیہڑا، آفتاب دا اوہ آفتاب ڈٹھا
 لبیاں رشک یا قوتی منیر جُتہ، بزمِ انجم میں انج ماہتاب ڈٹھا
 گیا جو وی موجاں قریب یارو، اپنی اکھ دا اُسے گرداب ڈٹھا
 رہی سُر ت نائیں دوجی وار سوزی، پہلی وار جس پہلا شباب ڈٹھا

رُکیں گردش ارض و سما دیئے، نعت نبی دی ہون بیان لگی
 وگی خضرا ولوں ہوا ٹھنڈی، محفل اس دی شمع تھران لگی
 مستی 'م' توں تک کے مخمور مجلس، ماہ و انجم دی نگہ شرمان لگی
 سوزی نامِ محمد تے واللہ عالم، تھر تھران کیوں میری زبان لگی

میزبان ہیں وہ نصیب والے ، جن کی محفل میں چلی سرکار آئی
 پہلے دن ہلال کی ہو جیسے ، ایسی دل لبھائی چکار آئی
 سنا پنچھیوں نے بھی زبانِ بلبل ، ڈالی خشک پہ دیکھو بہار آئی
 سوکھے پیڑ کی مانند ملنگ سوزی ، بے جان میں جانِ قرار آئی

ونڈے موتی خزینے توحید وچوں ، عالی پنج دے شاہِ کونین عربی
 اوکھی تھاں اُتے پنجہ پاؤن والا ، علی مرتضیٰ پدر حسین عربی
 اشرف کل جہان دیاں بیبیاں توں ، رُتے والڑی سیدہ کونین عربی
 سارے کون دے وچ ملنگ سوزی ، جوڑی اک لاٹانی حسین عربی

درِ کشور دیا عالی تاجدارا ، تیرا چرچا ہر شہر ہر گلی مولا
 بخشی رتِ قیوم ولایت تینوں ، تیری خوشبو وچوں ہر اک ولی مولا
 کھلے کئی گلزار جہان اندر ، تیری کلی نایاب ہر کلی مولا
 پڑھ کے عرضیاں سوزی ملنگ دیاں ، لائیں مہر ملنگی یا علی یا علی مولا

آفتاب رکھدا کتھے لو اتنی رُخ پاک محمد دی تاب جتنی
 ایڈا رت نہیں دے نکھار سکدی ذکر نبی اندر آب و تاب جتنی
 تاجاں والیاں دی کدوں آب ایڈی در احمد اُتے عزت آب جتنی
 خالق بعد ہے کون سوزی رکھے شان رسالت مآب جتنی

محمد حنیف سوز

1930ء - 2005ء

اصل ناں محمد حنیف تے قلمی ناں حنیف سوز اے۔ ستمبر 1930ء وچ موضع بوعہ کلاں علاقہ بینسی تحصیل و ضلع میرپور ریاست جموں و کشمیر وچ ابراہیم ہوراں دے گھر پیدا ہوئے۔ سوز ہوراں دا تعلق بینس راجپوت قبیلے نال اے۔

آپ نے ابتدائی تعلیم دے نال نال قرآن پاک دی تعلیم اپنے پنڈ دے امام مسجد کولوں حاصل کیتی۔ 1947ء وچ آپ میٹرک دے طالب علم سن۔ میٹرک دا امتحان پاس کرن توں بعد محکمہ تعلیم آزاد کشمیر وچ بطور مدرس بھرتی ہو گئے تے 1963ء وچ ایس نوکری نوں چھڈ دتا، 1964ء وچ اپنے بھرانواں کول برطانیہ چلے گئے۔ آپ 16 جولائی 2005ء وچ برطانیہ وچ ای فوت ہوئے۔

ایہناں دے کلام وچ مذہبی رنگ گہرا نظری آؤندا اے۔ آپ نے توحید، رسالت دی تعلیمات دا ذکر بڑی خوبصورتی نال شعراں دی زبان وچ کیتا اے۔ آپ دیاں یاراں (11) کتاباں چھپ چکیاں نیں جیہناں دے ناں کجھ انج نیں۔

- ۱۔ سچی سرکار ۲۔ سب رنگ ۳۔ یاد کر بلا ۴۔ نجات دیاں راہواں ۵۔ توحید و رسالت
- ۶۔ پنجتن پاک ۷۔ گلدستہ عقیدت ۸۔ صدائے کشمیر ۹۔ ماہیا ۱۰۔ منگیتر دی داستان
- ۱۱۔ جدائی

نمونہ کلام

جدوں نور تھیں نور جدا ہويا، کسے چیز دا نام و نشان نہ سی
 نہ سن آبی تے خاکی وجود اندر تھلے زمیں اُتے آسمان نہ سی
 ملک و حور نہ جن و بشر ہے سن، ہوئی ظاہرہ ربدی شان نہ سی
 بنیا آدم دا بُت نہ اس ویلے، چرچہ سوز کوئی روز میزان نہ سی

گود آمنہ دُرّ یتیم آیا، ساری دنیا دا ہو کے نگران اپروں
 نجد والڑی دے جیویں حکم ربی، سوہنا آ گیا بھاگ جگان اپروں
 قیصر و کسریٰ دے ٹٹ مینار ڈگے، آیا کُفر نوں مدنی مٹان اپروں
 سوز بت پرستاں دے بُت خانے، حکم رب تھیں آیا گران اپروں

○

کملی رحمتاں والڑی اوڑھ کے تے، آیا راہ توحید دکھان اپروں
 جیہناں یاد نہ خوف خدا باقی، آیا دوزخاں کولوں بچان اپروں
 کائنات جس گل و گلزار کرنی، گیا پہنچ نوری باغبان اپروں
 حجر شجر پئے ہون قربان، کرسن اپنی آن محمد دی شان اپروں

○

خوش بخت ایہہ اُمت حضور دی اے، آیا جیہناں کارن مہربان اپروں
 گنہ گارو نہ ہر گز مایوس ہونا، آیا تساں تائیں بخشوان اپروں
 اس دا کلمہ سنگروڑاں وچ مُٹھ پڑھیا، کیتا چنّ اس ٹوٹے اسمان اپروں
 آیا سوز او عرب دی جوہ اندر جس نے بھیجیا رب قرآن اپروں

○

دھرتی عرب دی رشک فردوس بن گئی، مکے جدوں حبیب خدا آیا
 حجر شجر نوں رب زبان دتی، اُٹھے بول احمدِ مصطفیٰ آیا
 جس تے سلسلے ختم نبوتتاں دے، اُتے ارض ختم الانبیاء آیا
 ظلمت کدے جہان دے بند کرنے، سوز رحمتاں دی کملی پا آیا

نوری بشر بے مثل مثال اندر ، ہو کے نور تھیں نور جدا آیا
 عرشی فرشی سن جس دی اڈیک اندر ، سید ساریاں دا دلربا آیا
 کرہ ارض دے اتے یتیم بن کے ، نبیاں ساریاں دا پیشوا آیا
 ساڈے ورگیاں نوں بنے لان کارن ، سوز بیڑی دا بن کے ملاح آیا

○

میرے آقا محمد دی شان اندر ، اتوں پاک قران گواہ آیا
 خاطر صرف محبوب وجود اندر ، سارا سلسلہ دارِ فناہ آیا
 اوہ طبیب ہے سارے زمانیاں دا ، در مصطفیٰ دارالشفاء آیا
 اس تے بخششاں دے بوہے سوز کھل گئے ، جیہڑا روضے تے منگ دعا آیا

○

در مصطفیٰ اتے جبرائیل گھلایا ، دتی اپنے محبوب وڈیائی رب نے
 خفیہ راز توحید دے دس چھوڑے ، نہ کوئی غیب دی گل چھپائی رب نے
 کر کے نائب سلطان زمانیاں دا ، بخشی دوہاں جہاناں دی شاہی رب نے
 بھیجنی نبی تے سوز درود آپوں ، دتی وچ قرآن گواہی رب نے

○

ذره ذرہ تے شجر دا ہر پتتا ، باخبر حضور دے آن دا اس
 روشن ہوئی ظلمات جہان اندر ، ٹکیا قدم جد جان جانان دا اس
 بن کے رحمت اللعالمین آیا ، سیاہ کاراں نوں خوب پہچان دا اس
 سوز یار قریش تے ذات رب دی ، تحفہ بھیجیا پاک قرآن دا اس

امین خیال

1932ء

14۔ اکتوبر 1932ء نوں شہر گوجرانوالہ دے نواحی پنڈ گرجا کھ وچ چراغ دین دے گھر پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد دی نسبت علاقے وچ ایہناں دے دادے اللہ جوایا نوں لوک زیادہ جان دے سن۔ مڈھلی تعلیم گرجا کھ دے پرائمری سکول وچ حاصل کیتی۔ 1951ء وچ ایم۔ اے اسلامیہ ہائی سکول گوجرانوالہ توں دس جماعتیں پاس کر کے اسلامیہ کالج گوجرانوالہ وچ داخلہ لے لیا پر ایف اے کرن توں پہلاں ای گھریلو حالات وچوں کالج چھڈنا پیا۔ کجھ چر چھوٹیاں موٹیاں نوکریاں کیتیاں فرگورنمنٹ نارٹل سکول نارووال توں جے وی پاس کر کے سرکاری سکول وچ ٹیچر لگ گئے۔ بی۔ اے، اردو فاضل، پنجابی فاضل تے ایس۔ وی پرائیویٹ طور تے کیتے۔ ریٹارنمنٹ توں پنج سال پہلاں آپ ریٹارنمنٹ لے کے لکھن پڑھن دے کم وچ جُبت گئے۔ ہُن تک ایہناں دیاں اردو، پنجابی نظم نثر وچ بارہاں کتاباں چھپ چکیاں نیں۔ جیہناں وچوں نارائے دیاں تاراں (تذکرہ پنجابی شاعرات)، سولائ سرسرداری (پنجابی شعری مجموعہ)، شرلاٹے، چھاسے۔ رکن من من کن جوت جگے یادوں کے سفینے (اردو شعری مجموعے) ایہناں دیاں لاجواب کتاباں نیں۔ آؤن والیاں بے شمار کتاباں وچوں تاریخ گوجرانوالہ، بارہاں ماہ تے سی حرفیاں ایہناں دیاں اہم کتاباں ہون گئیاں۔

ایہناں ساری زندگی بغیر کسے نصلے یا ستائش دے پنجابی ادب دی خدمت وچ گزار دیتی اے۔ نویں نسل وچ پنجابی ادب دی جوت جگاون وچ ایہناں دا بڑا ہتھ اے۔ ایہناں کدی لے چوڑے دعوے نہیں کیتے، اپنا وقت تے پیسہ پنجابی ادب دی خدمت وچ ضرور صرف کیتا اے۔ اک نکرے لگے ایہہ کم کری جا رہے نیں۔ ایہناں دے ڈیریوں کدی کوئی مایوس نہیں آیا۔ بڑے ملتسار، خوش مزاج، محبت کرن والے قناعت پسند تے درویش صفت انسان نیں۔ ایہناں نوں اک وار ملن توں بعد کوئی وی ایہناں دے حصار وچوں نہیں نکل سکدا۔ ملک وچ ایہناں دے شاگرداں دا اک وڈا حلقہ موجود اے جیہڑا علم تے ادب دی خدمت کردیاں ہو یاں ایہناں دے کم نوں ہوراگے ودھارہیا اے۔ اجکل لاہور وچ مقیم نیں۔

نمونہ کلام

اللہ اللہ اللہ کر دیاں ہو یا کم سولا
اس دا نہیں جو ورد کماندا اوہ کم ظرف نگلا
کتے نہ کتے بچا کے اوہدی دیندائے کرتسلا
بندے دی کیہ جا خیالا ایہہ الا اوہ اللہ

جگ اُتے ایہہ کرم رحمن کیتا آدم لئی اک نبی کریم گھلایا
جیہدے واسطے ایڈ تاخیر ہوئی اوہ زعیم عمیم تقدیم گھلایا
ہے وے آپ رحیم کریم مولا تاہیوں رحمتاں لئی رحیم گھلایا
راہوں گمیاں نوں رستے پان والا احمد جہیا انسان عظیم گھلایا

گن فیکون آواز یوں لکیاں کون پاوے گا پھوٹے
لڑ لگی نہ دامن چھوڑاں ہون بھاویں لکھ ٹوٹے
میں کوچی پر میرے سائیاں شگن نہ میرے کھوٹے
توں توں توں لوں لوں وچوں نکلے گھت کونڈی کوئی گھوٹے

وجہ اللہ اس یاردی صورت ہر تھاں نظریں آوے
تھاں تھاں قبلہ تھاں تھاں کعبہ سر نہ چکلیا جاوے
پڑھ پڑھ مصحف رُخ ماہی دا ہر کوئی ورد پکاوے
یار خیال شہود وجودوں صورت اوہ دسیاوے

کون آیا آج دُنیا اُتے کھڑیاں نہیں گلزراں
 مدت پچھوں باغِ خلیلِ اِچ آئیاں پرت بہاراں
 کُل عالم تے رحمت چھائی وِسیاں نور پھوہاراں
 جگمگ جگمگ گلیاں کوچے روشن ہوئیاں غاراں

○

کیہ پچھنا ایں اوگن میری عملوں خالی جھولی
 توں مولا توں داتا میں واں ازلوں تیری گولی
 کرم کرم ہاں سوہنیا تیری کملی جھلی بھولی
 پے ای چا پکیاں کر لے بے ہاں کدھروں پولی

○

عشق دے ساڑے ہوئے نوں دسو دوزخ کسراں ساڑے
 عابد نوں چھڈ عاشق لئی خود جنت کردی ہاڑے
 جھوٹھے لو بھی تسبیحاں دے بھردے پھردے بھاڑے
 حشر دھاڑے عاشق نوں پئی رحمت اوہدی تاڑے

○

اوگن پاپن منہ کالی پر ہاں تے تیری بندی
 آس ودھاتے لالے سینے بھاویں ہاں لکھ مندی
 قلب صفا کر غیر توں لالے اس جھگی نوں جندی
 لگ پاکاں سنگ پاک میں ہوواں مول رہواں نہ گندی

دل صندوق اے بھیتاں بھریا دل عرفان خزانہ
 دل اندر دلدار نے کیتا پکا ٹیٹ ٹکانا
 دل اک نیہنہ عرفان محل دی دل اک بندی خانہ
 دل دے بھیت کوئی نہ جانے دل وچ کون سمانا

○

دل دی مسجد اندر ہے نہیں وضو ذکر مصلاً
 نہ باہمن نہ کوئی مٹلاں بہندا مار پتھلا
 دل دے بیت اللہ وچ ہے نہیں شرک دا ہلا ملا
 دل نت غیر اللہ توں اڈرا کردا اللہ اللہ

○

مکھڑا یار دارب اسانوں جوں آیت وجہ اللہ ہو
 صورت یار دی اپنی صورت وانگوں سرجی اللہ ہو
 مظہر کل لوکائی اوہدی اظہر آپوں کلا ہو
 دونویں بھیت نہیں اک دوجے دا ایہہ الا اوہ اللہ ہو

○

دل دیاں کیہ سناواں ماہی دل دے لکھ بکھیڑے ہو
 دانے فکر دریڈے اس توں عشق ایانا نیڑے ہو
 آج تک ایہدی لدھی لکھاں بیڑے ہو
 پرت نہ آؤندا ڈٹھا وڑیا جووی دل دے ویہڑے ہو

اکھاں میٹ کے ویکھاں صورت مرشد دی دسیا وے ہو
 مرشد باجھوں ہور کوئی مینوں جگ وچ مول نہ بھا وے ہو
 مرشد بن گت پیندی ناہیں لیکھ نہ ہوندے سا وے ہو
 جو مرشد دی ہوگئی اوہدا مرشد ومی ہو جا وے ہو

” بُریاں بُریاں وے لوکا بُریاں بُریاں بُریاں“
 بُریاں کول نہ بیٹھے کوئی بُریاں مٹھیاں چھریاں
 اُچے نیویں بھل بھلا کے ڈھونڈن ماہی ٹریاں
 جیہناں نوشوہ راضی کیتا اوہ کاہنوں نیں بُریاں

اسم ججن دے لورے اندر وانگ نشنیاں جھماں
 یارنوں مرکز من کے ہر دم اوہدے گردے گھماں
 لکھ لکھ لکھ واری اوہدا ناں ورتے تے چماں
 اپنی ذات گوا کے اوہدی ہستی اندر گماں

وا ہوندی تاں در تیرے تے آپے ای اڈ اوندی
 راہیاں دے نہ ترلے پاندی جی نوں نہ ترسوندی
 مینہ ہوندی اس نگری وسدی بدل ہوندی چھوندی
 ہوندی دھپ خیال ترے وچ اپنا آپ جلوندی

میں کیہ آں میں کچھ وی ناہیں اک مسکین نمائی
 نہ زردار نہ گن ای پتے کیہ کیہ دساں جانی
 میں کوچھی کوچھی کملی جھلی تے دیوانی
 دور کریں نہ در توں مینوں توں ماہیا لاثانی

جے اوہ وسدائے کنڈیاں اندر دس فر پھل وچ کہڑا اے
 کوئل گھٹکیاں خمرے چڑیاں تے بلبل وچ کہڑا اے
 جے اوہ وچ سکوتاں اے تے شور وغل وچ کہڑا اے
 وچ جزاں دے رہوے خیال تے مرکل وچ کہڑا اے

ڈونگھی منزل اوکھے پینڈے کیوں در تے آواں ..... حال سناواں
 ہاں بے پر تے زر نہ پتے کیونکر درشن پاواں ..... شخص نتاواں
 دل دے اندر آگ پئی بلدی کیکن آن بجاواں ..... واہ کیہ لاواں
 یار خیال سُن فریاداں رو رو حال گواواں ..... یار سچاواں

در آیاں نوں سوہنیا سجنا خالی ہتھ نہ موڑیں ..... ہٹکیں بوڑیں
 مہر کرم دی نظراں سیتی ٹٹے ہوئے دل جوڑیں ..... مینوں لوڑیں
 میں در تیرے تے آڈگا ویکھیں انگ نہ توڑیں ..... وانگلوں روڑیں
 مٹی پائیں بدیاں اُتے عیب مرے سب چھوڑیں ..... لکھ کروڑیں

حنیف رہبر

1932ء۔

اصل نام محمد حنیف اے تے تخلص رہبر کردے نیں۔ 1932ء نوں
 وچھوئیہ امرتسر (انڈیا) وچ پیدا ہوئے۔ والد دا نام اللہ بخش اے۔ 1953ء وچ
 میٹرک دا امتحان ڈی۔ بی ہائی سکول کاہنہ توں پاس کیتا۔ 1960ء وچ ساندہ کلاں
 لاہور وچ آ کے دکانداری وچ رُجھ گئے۔ 1965ء وچ استاد اللہ دتا صابر ہوراں
 دے شاگرد ہو گئے۔

رہبر ہوراں دی کتاب ”نگھیاں سوچاں“ دے نام نال چھپی اے تے اُجے
 ان چھپیا کلام وی واہو سارا موجود اے۔ ایس ویلے اکھاں دی بینائی توں محروم ہو گئے
 نیں تے اپنے گھر چاندنی چوک ساندہ کلاں وچ ای مقیم نیں۔

نمونہ کلام

اللہ پاک ہے اوس دی ذات سوہنی ، وحدہ تے لاشریک سمجھو
 ہونا نا اُمید نہ رحمتاں توں اوہدی رحمت نوں سدا نزدیک سمجھو
 بھلنا مول نہ اپنی موت تائیں اک دن آؤنی اوہدی اڈیک سمجھو
 دن حشر دا آوے ضرور رہبر سمجھن والیو پتھرتے لیک سمجھو

○

تیرے سوہنیا سدا نہیں چا مینوں ، میری زندگی نوں ہور چا توں دے
 کشتی ڈبے نہ میرے مقدر راں دی گھسن گھیر وچوں بنے لا توں دے
 غیر گل نہ آوے خیال اندر راہ حق اُتے مینوں پا توں دے
 بلّھاں اُتے رہوے سدا ناں تیرا رہبر اُتے ایہہ کرم کما توں دے

○

رستہ حق دادن دے لئی حق نے جیہنوں بھیب جیا اوہدا کمال رُتبہ
 سچ دا ہویا پرچار تے فیر رُلیا جھوٹے رباں دا وچ زوال رُتبہ
 بُت، گراں نے توڑے جد بُت ہتھیں تھاں تھاں رب دالیا سی بھال رُتبہ
 رہبر دُنیا دا بنیا یتیم اُمّی کیڈا بخش دتا ذوالجلال رُتبہ

○

رتبا کرم جے کریں تے میں بولاں کتھے میں حضور دی شان کتھے
 جیہدی شان وچ آپ قرآن بھیجیں میں کجھ بولاں ایہہ میری زبان کتھے
 گئے فرش توں عرش نوں دیکھنے لئی آکے دسیا لامکان کتھے
 رمز والا ای رہبر ایہہ جاندا اے دکھ رحیم تے نالے رحمان کتھے

○

نور نبی دا جدوں ظہور ہویا سمجھن والیاں راز دی بات لہ لئی
 گھنڈ میم پا کے آئے جگ اندر صفتاں والے دی ذات صفتاں لہ لئی
 فیر نور نوں عرش تے دیکھنے لئی جگ جانے معراج دی رات لہ لئی
 رہبر طالب مطلوب جد ہوئے کٹھے اُمت واسطے راہ نجات لہ لئی

لکھاں پڑھاں درود میں نبی اُتے سوہنی شان جیہی کسے دی شان ناہیں
 سدیا سوہنے محمد نون عرش اُتے ہور نبی کوئی ہو یا مہمان ناہیں
 جیہڑا قدر حضور دی نہیں کردا وچ جگ دے اوہ انسان ناہیں
 پایا نبی نال جیہناں نے پیار رہبر رہندے جگ اندر پریشان ناہیں

نبی پاک نے جگ نون پیار دتا میں نبی نال کراں پیار کیوں نہ
 جیہڑا اُمت دے غم وچ رہیا روند اوتہنوں اپنا مناں غمخوار کیوں نہ
 جیہنے اُمت دی بخشش دی گل کیتی اوتہنوں یاد کراں بار بار کیوں نہ
 رہبر نبی تے بھیجاں درود کیوں نہ اوتہنوں رب دا کہواں میں یار کیوں نہ

تھاڈے بناں نہ دُکھ نون کوئی ونڈے تاں ای ہر ویلے تہانوں یاد کرنا
 میری آساں دی بیڑی نون پار لاؤ اُمتی ہو کے تہاڈا فریاد کرنا
 رحمت والیا تھاڈے ہے وچ حصے اُجڑے دلاں دے ویہڑے آباد کرنا
 رہبر آکھدا کرم دی نگاہ کر کے میری زندگی نون تہاں شاد کرنا

چولا بشر دا پہن کے جگ اندر حل دُنیا دے کرن سوال آئے
 جیہدا دیر توں فرق محسوس نہیں سی وکھ کرن حرام حلال آئے
 سارے جگ نون روشنی دین خاطر نبی چمکدے تے سچے لال آئے
 خوشیاں ہوگئیاں سارے جہان اندر رہبر دیکھو جی نبی کمال آئے

محمد علی ظہوری قصوری

1932ء - 1999ء

اصل نام محمد علی تے ظہوری تخلص اے۔ 1932ء نوں موضع آرائیاں وچ پیدا ہوئے۔ آپ دے والد دا نام حاجی نور محمد نقشبندی اے۔ آپ 1950ء وچ جے وی امتحان نارٹل سکول قصورتوں پاس کر کے بلدیہ قصور دے اک سکول وچ استاد بھرتی ہو گئے تے قصور شہر وچ ای رہائش رکھ لئی۔ میاں ظہور الدین نقشبندی دے ہتھ تے بیعت کیتی۔ شاعر رسالت مآب حضرت حسان بن ثابتؓ دی یاد اندر 1966ء وچ مجلس حسانؓ دی بنیاد رکھی۔

پچھلے کئی سالوں توں اوہناں نے 306 ستلج بلاک علامہ اقبال ٹاؤن لاہور وچ رہائش رکھی ہوئی سی۔ دنیائے نعت دا ایہہ عظیم سپوت 11 اگست 1999ء نوں صبح 10 بجے اس فانی دنیا توں رخصت ہو گیا۔

ظہوری صاحب اردو، پنجابی دونوں زبانوں وچ شعر کہندے سن۔ ایہناں دیاں چھپیاں کتاباں دی ترتیب انج اے:

1- نوائے ظہوری

2- توصیف

3- کتھے تیری ثنا

4- صفتاں سوہنے رسول دیاں

نعت گوئی تے نعت خوانی بڑے گھٹ خوش نصیباں نوں حاصل ہوندی اے۔ مرحوم تے اللہ پاک دی ایہہ عطا سی۔ ایہناں دیاں نعتاں وچ حضور نال محبت تے عقیدت پائی جاندی اے۔ فکری تے فنی لحاظ نال بڑا تکھا لکھن والے شاعر سن۔ عوام وچ ایہناں دیاں نعتاں نوں سند عام دی حیثیت حاصل ہوئی۔

نمونہ کلام

جتھے میرے حضور دے قدم لگے اوس تھاں ورگی کوئی تھاں نیوں
 چلو چلیے جالیاں کول پیسے اوس چھاں ورگی کوئی چھاں نیوں
 جیہدیاں قسماں ظہوری خدا چا دے ایہڈا سوہناتے کسے دانان نیوں
 جیہڑی میرے حضور دا منہ چھے اوس ماں ورگی کوئی ماں نیوں

○

کدی چہرہ نہیں اوس دا وگڑ سکدا جیہدے منہ تے حضور دا نام ہووے
 کردا رہوے حضور دا ذکر جیہڑا چنگا کوں نہ اوہدا انجام ہووے
 دیوے ذکر شفا بیمار تائیں دل نوں چین سکون آرام ہووے
 کرنا ذکر ظہوری حضور دا اے بھانویں صبح ہووے بھانویں شام ہووے

○

بیٹھے جیہڑا حضور دی وچ محفل چنگی کوں نہ اوہدی برات ہووے
 پڑھے آپ خدا درود جس تے نام نبی دے نال نجات ہووے
 وقت آخری ہووے دعا منگو ایسے نام دی کول سوغات ہووے
 دیناناں دا ظہوری اے سدا ہوکا بھانویں دن ہووے بھانویں رات ہووے

○

طیبہ جا کے ایہو دل چاؤندا اے مسجد نبوی دے درودیوار چھاں
 نوری جالیاں اکھاں دے نال لاواں روئے پاک دے پاک انوار چھاں
 نت صفہ چبوترے کول جا کے سچے عاشقاں دی یاد گار چھاں
 جیہڑا نام ظہوری محبوب رب نوں کیوں نہ اوس نوں میں وار وار چھاں

کملی والیا سوہنا جہان اندر ترے جیہا نظریں کوئی آیا ای نہیں
 ایڈی شان تے حُسن جمال والا کسے ہور ماں نے پُت جایا ای نہیں
 ہر عیب توں تُّساں نوں پاک کیتا انج کسے نوں پیدا فرمایا ای نہیں
 انج جا پے ظہوری سرکار تائیں اوہدی مرضی توں بناں بنایا ای نہیں

○

اک پل اندر جاوے عرش اُتے کوئی نہیں ہور ایسے باکمال ورگا
 نہ کوئی ہو یا نہ ہووے گا حشر تیکر کوئی آپ دے حسن و جمال ورگا
 ستھے خوبیاں آپ وچ جمع ہو یاں کیہڑا ایس سو پنے بے مثال ورگا
 اوہدے یاراں دی کرے گار یس کیہڑا کوئی نہ ہو یا ظہوری اوہدی آل ورگا

○

روز ازل توں کہیا لبتک جیہناں مکے ڈھکیاں خلقتاں ساریاں نہیں
 کعبے پاک دے سبھناں طواف کیتے جیویں جیویں آئیاں اتھے واریاں نہیں
 ہو یا حج میدان عرفات اندر آہ و زاریاں تے اشکباریاں نہیں
 او تھے جائے ظہوری تے پتہ لگدا کیویں یار نبھاوندے یاریاں نہیں

○

مکے حاضری دے دن ہوئے پورے ہُن مدینے دے وکے تیاریاں نہیں
 نبی پاک دے شہرنوں جان پنییاں بختاں والیاں موٹراں لاریاں نہیں
 روئے پاک دی جھلک جاں نظر آئی اکھاں ہون پنییاں صدقے واریاں نہیں
 منظر کیہ اے ظہوری میں رکیہ دساں اکھاں او تھے حیران و چاریاں نہیں

بشر تے چادر تان کے مُتّا نور جھتّے پیا تلیاں
 جس دی خاطر سجیاں ہویاں عرش بریں دیاں گلیاں
 اوہدے نام دا چرچا کیتا ساریاں نبیاں ولیاں
 اوس دا صدقہ سب ظہوری دُکھ مصیبتاں ٹلیاں

بشر تے اگے ودھیا جاوے نور رُکے پیا تھلّے
 رات معراج دی رُتے پائے بلے بلے بلے
 رب نون چاہوے دنیا تے رب ایہنوں سنہڑے گھلّے
 دنیا ظہوری رب نون ویکھے رب تکدا اوہدے وُلّے

سورج چن ستارے اُمبر ، دھرتی چار چو فیرا
 جیہڑے پاسے جھاتی ماراں سارا ای چانن تیرا
 ساریاں اُچیاں اُچیاں نالوں تیرا شان اُچیرا
 تیری رحمت باجھ ظہوری کوڈی مُلّ نہیں میرا

ہوراں دے نے ہور سہارے مینوں سہارا تیرا
 لوکی آکھن میری میری میں آکھاں میں تیرا
 تیرا تیرا آکھدیاں دی کم نہیں بن دا میرا
 بنے ظہوری جے کرتوں وی کہہ دیویں ایہہ میرا

آخر ویلے میریاں اکھیاں راہ تکناں ایں تیرا
تیرا کجھ نہیں جاندا ، جیکر پا جاویں اک پھیرا
جے توں سرتے آن کھلوویں پردہ رہ جائے میرا
سوکھا نکلے ساہ ظہوری دیکھ لواں مکھ تیرا

○

مکی مدنی ماہی سوہنا پیار سکھائی جاندا
ناداراں مجبوراں اُتے کرم کمائی جاندا
ساڈے غم وچ یار ظہوری نیر وگائی جاندا
عرشاں تے وی جا کے ساڈا درد وٹھائی جاندا

○

وچ دلاں دے رچ دے جاون بول ریلے بولے
بڑیاں بڑیاں شکلاں والے بن گئے اوہدے گولے
ہر ویلے پئی رحمت جس دی عاصیاں تائیں ٹولے
اُس سوہنے دا یار ظہوری کسے میدان نہ ڈولے

○

خلق سوہنے دا نیاں سب نے اپنیاں نالے غیراں
جسم تے پتھر وجدے ہوون فیر وی منگے خیراں
عرب دی دھرتی آن وسائی جس سوہنے دیاں پیراں
اوہ معراج وی رات ظہوری عرش تے کردا سیراں

ساری دنیا سُکھ نال سُتی میں اُٹھ اُٹھ کے جاگاں
 بھاگ ظہوری چنگے ہوون مڑ کیوں روواں بھاگاں
 اُجڑی جھوک وسادے میری موڑ مرے ول واگاں
 سُفنے وچ اک وار بے آویں ساری عمر نہ جاگاں

جوں جوں گزرن وچ جدائی میرے سال مہینے
 توں توں اگ وچھوڑے دی ودھ دی جاوے وچ سینے
 بخت بے چنگے ہوون میرے پہنچاں اوس زمینے
 آدے موت ظہوری جم جم ، آدے پاک مدینے

اودھر پاک مدینہ دے ایدھر میریاں اکھاں
 راہواں دے وچ روند جاواں چماں پھڑ پھڑ لکھاں
 تھاں تھاں نے انوار دس محبوب دے جلوے لکھاں
 دو اکھاں مجبور ظہوری کتھے کتھے رکھاں

میری جان پچھان نہ کوئی میں کلا میں جھلا
 نام لوواں نت سوہنے دا کرے دنیا اللہ اللہ
 اوگنہار ظہوری ہاں پر دل وچ اک تسلا
 حشر دیہاڑے میرے ہتھ وچ ہونا ایں یار دا پلہ

حافظ محمد حسین حافظ

1933ء

اصل نام محمد حسین اے تے تخلص حافظ کر دے نیں۔ 1933ء نوں قصبہ مہت پور جالندھر (بھارت) وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد دانان حاجی رحمت اللہ اے۔ سکول دی تعلیم چوتھی تک حاصل کیتی تے قرآن مجید حفظ کر کے کچھ ہور دینی کتاباں دا علم وی سکھیا۔ قیام پاکستان پچھوں ہجرت کر کے فیصل آباد آئے۔ دارالعلوم جامعہ رضویہ وچ مولانا سہارا احمد ہوراں توں عربی تے فارسی دی تعلیم حاصل کیتی۔ حافظ ہوراں دے بہتے دوہڑے وارث شاہی بھروچ نیں۔ ایہناں دی شاعری وچ حضور نبی مکرم ہوراں جی دی ذات نال محبت بڑی شدید ملدی اے۔ حافظ دیاں کتاباں وچ:

حضور بشر نیں کہ نور نیں، غازیوں دی یلغار، ہیریاں دی کان،
نور دی بارش، چبھدے کندھے، طبیبِ اعظم، حبیبِ اعظم،
مستاں دا کعبہ، سرور ای سرور، جام سرور، جام نور، حضور دی
حضور، پیام جبریل، نور و منارا، حضور دا مدینہ، خوشبوئے مدینہ،
سنہری جالیاں، مدینے دا والی، چراغِ حرم، حافظ دیاں نعتاں،
حضور دے یارتے فیضانِ باہو،

ذکر جوگ نیں۔ ایس طرح ایہناں دیاں کتاباں دی تعداد 21 تک اپڑ جاندی اے۔

نمونہ کلام

بلاشبہ ہر حال دے وچ ساڈے شامل حال امداد حضور دی اے
ساڈے کہاں تے ذکر حضور دا اے ساڈے دلاں وچ یاد حضور دی اے
اہلسنت جماعت دی ایہہ بستی، کیتی ہوئی آباد حضور دی اے
ادب نال وچ ایس دے بیٹھ حافظ محفل ایہہ میاں حضور دی اے

جیویں شان یسین دا وکھرا اے تیہاں پاک قرآن دے پاریاں وچ
 پھلاں وچ گلاب دا پھل جیونکر روشن چن ہے جیویں ستاریاں وچ
 منظر وکھرا گنبد خضریٰ دا اے دو جہان دے جیویں نظاریاں وچ
 کملی والے محمد دا شان حافظ انجے ہے پیغمبراں ساریاں وچ

○

شان نبی دا عقل نے سمجھناں کیہ، شان سمجھ نہ سکی جو ولیاں دا اے
 بر کوئی چنگیاں نوں سینے لاؤندا اے میرا نبی داتا بریاں بھلیاں دا اے
 اوہدے رون تھیں برسدے ہین بدل اوہدے ہسنے تھیں ہاسہ کلیاں دا اے
 قدسی اوسدے چمدے پیر حافظ سگ جیہڑا مدینے دیاں کلیاں دا اے

○

کملی والا محمد رسول سوہنا جیہدے صدقے تھیں ہوئے جہان پیدا
 جیہدی مدح سرائی رب خالق کیتے جن ملائک انسان پیدا
 کملی والا اوہ ہے لچپال جس نے ساڈی بخشش دے کیتے سامان پیدا
 بناں عشق محمد دے اے حافظ ہونا کدی نہیں نور ایمان پیدا

○

گل حشر دیہاڑے دی کرن لگاں تسیں سمجھ لوکو ایہنوں آج لیناں
 ملنی ڈھوئی حضور بن نہیں کدھرے بھاویں کسے پاسے نس بھج لیناں
 کرنی ساڈی وکالت ہے نبی ساڈے جد بیان ایں حشر دے حج لیناں
 اس توں لیناں کیہ کسے حساب حافظ جیہنوں سوہنے نے کملی چ کج لیناں

مہک آقا دے مڑھکے دی پئے دیندے غنچے پھل جو فصل بہار دے نیں
 آفتاب مہتاب جو پئے چمکن دونویں عکس ایہہ اوہدے رخسار دے نیں
 جھلمل جھلمل ستارے جو کرن سارے ڈرے پیراں دی گرد و غبار دے نیں
 کائنات وچ حافظا قسم رب دی جلوے سوہنے دے رُخ انوار دے نیں

○

اک آحد تے اک دا نام احمد یاد دوہاں دی دل دے آئینے وچ اے
 شاہ رگ توں اک نزدیک رہندا اک عاشقاں دے رہندا سینے وچ اے
 اک گھلدا اک تقسیم کردا کوئی کمی نہ شاہی خزینے وچ اے
 دونویں در عظیم نے اے حافظ اک مکے تے اک مدینے وچ اے

○

پہلیاں قوماں سن کردیاں پاپ جس دم وگڑ جاندا سی ہر اک بدکار دا منہ
 ہر اک بندہ اج پاپاں دے وچ رُجھا ہُن کیوں وگڑا نہیں سیہ کار دا منہ
 گندی مندی وی جگہ توں نہیں مُردا جگہ جگہ اُتے رہندا مار دا منہ
 ہُن وی حافظا غرق جہان ہوندا اے پر یارنوں ماردا یار دا منہ

○

سب کجھ در حضور توں مل جاندا منکن والا ہووے طلبگار دا منہ
 اوس در دا جیہڑا وی ہو بہندا اوہ نہیں ویہندا مایوسی تے ہار دا منہ
 اوہ کسے وی در جوگا نہیں رہندا در در اُتے جیہڑا اے مار دا منہ
 حافظ حشر وچ تگن گے نبی مُرسل اوس شافع روز شمار دا منہ

عمر بیت گئی ایسے ای تاہنگ اندر کدی ویکھاں گے یار دلدار دا منہ
اے پر ایسی بد قسمتی کیہ دساں خواب وچ وی ڈٹھا نہیں یار دا منہ
بختاں والے سن اوہ جو ہر ویلے رہندے ویہندے سن سوئی سرکار دا منہ
وچ خواب ای کدی وکھا مولا ایس حافظ نوں سید ابرار دا منہ

○

خاطر یار دی یار نے کن کہہ کے کیسے عجبہ پیارے پیارے نے سب
چن اوہدی بدولت ای چمکدا اے اوہدے صدقے تھیں روشن ستارے نے سب
اک قطرے پسینے تھیں چمن اندر پھلاں کلیاں نے چہرے نکھارے نے سب
چوداں طبقاں وچ حافظا قسم رب دی نور احمد دے روشن نظارے نے سب

○

کملی والے نے چن اک عظمتاں دے بعد آپ تھیں روشن ستارے نے سب
غوث قطب امام یا نبی ولی قدر موجب ایہہ اللہ دے پیارے نے سب
در غوث یا خواجہ اجمیر چشتی ایہہ آپ دے سخی دوارے نے سب
اوہ سمندر ہے حافظ سخاوتاں دا وچوں اوہدے ایہہ نکلے ہوئے دھارے نے سب

○

آقا رحمتِ دو عالم نے نال رحمت بگڑے عالم دے کاج سوارے نے سب
رہڑ دے جاندے گناہاں دے بحر اندر بیڑے اُمتِ عاصی دے تارے نے سب
بڑے بڑے امیر تے شہنشاہ وی منگدے او سے دے جا کے دوارے نے سب
اوہدیاں رحمتاں اتے سخاوتاں دے دریا حافظا بے کنارے نے سب

نیاں یوسف وی گھٹ نہیں حُسن اندر حُسن نور یزداں کجھ ہور ای اے
جانا طور تے رکھدا ہور معنے اے پر عرش تے جان کجھ ہور ای اے
ساویں خود جا کے کہناں رَبِّ اَرِنِی بن کے جانا مہمان کجھ ہور ای اے
بے شک آئے لکھاں قدر مند حافظ کملی والے دی شان کجھ ہور ای اے

○

گھل کے قاصد نوں یار حبیب تائیں گھروں سد لے جانا کجھ ہور ای اے
ساویں لَن تَرَانی کہہ کے ٹال دینا، اُذُن منی فرمانا کجھ ہور ای اے
فتدلی دنی دی سیج اُتے بہہ کے ملنا ملانا کجھ ہور ای اے
ساویں جھلک دے کے حافظ چھپ، جانا اکھیں دید کرانا کجھ ہور ای اے

○

ہر کوئی اُڈا اے پراں دے زور اُتے اے پر تیری اڑان کجھ ہور ای اے
تیرے خیالاں دا آشیاں ہور معنے تیرا قلمی میدان کجھ ہور ای اے
رنگ ڈھنگ تیرا رکھدا شان و کھری تیرے شعراں وچ جان کجھ ہور ای اے
لکھاں ہوئے لکھاری بے شک حافظ تیرا طرز بیان کجھ ہور ای اے

○

جبرائیل محبوب نوں آکھ جا کے آکے جنت دی سیر اک بار کر جا
اک دو گلاں نے بھیت اسرار دیاں اوہ وی عرشاں تھیں آکے پار کر جا
جیویں فرش دی قسمت جگالی آگے اونویں عرش دے بخت بیدار کر جا
نالے بخشوا جا حافظ جیہے عاصی، نالے بیٹھ کے کول دیدار کر جا

جیویں کیتا نظارا اے نبی ساڈے ایویں ربّ دا کسے نظارا نہیں کیتا
 خاص بھیت جو طالب مطلوب دا اے کسے ہو آگے آشکارا نہیں کیتا
 اپنے وانگ محمد دے نام نوں وی نال نقطیاں اللہ نے بھارا نہیں کیتا
 متاں سائے تے حافظا پیر آوے ربّ اکبر نے ایہہ وی گوارا نہیں کیتا

○

کملی والے ذیشان دی شان نالوں ہے ہر اک ذیشان دی شان تھلے
 افضل عرش توں روضہ حضور دا اے ظاہر ہے بھاویں آسمان تھلے
 اُسدی حاضری بھرن لئی صبح شامی، آوندے فلکاں تھیں حور و غلمان تھلے
 گیا بخشیا حافظا آگیا جو اوہدی بخششاں دے سائبان تھلے

○

شرقی پور دی شان سبحان اللہ رحمت ربّ دی چار چوہیر اتھے
 جیہدا دبدبہ اے سارے شہر اندر رہندا اوہ اک مرد دلیر اتھے
 اٹھے پہر کھلدے گنج رہن اتھے فیض ملدا اے شام سویر اتھے
 غوث قطب ولی جھکدے ایس درتے تاجاں والے وی ہوندے نے زیر اتھے

ایم اے آزاد کھوکھر

7 ستمبر 1934ء

اصل نام محمد عبداللہ اے تے تخلص آزاد کردے نہیں۔ 7 ستمبر 1934ء نوں
میاں فضل احمد کھوکھر ہوراں دے گھر گوجرہ شہر ضلع ٹوبہ ٹیک سنگھ وچ پیدا ہوئے۔
ابتدائی تعلیم میٹرک اے تے ایہدے نال نال جے وی دا امتحان پاس کر کے جون
1954ء وچ ڈسٹرکٹ کونسل لالپور (فیصل آباد) چک نمبر 348 ج ب مقبول پور بطور
اُستاد بھرتی ہو گئے۔ شاعری وچ محمد یوسف موج لاہوری نوں اپنا استاد من دے نہیں۔
1965ء دی جنگ وچ ریڈیو پاکستان لاہور توں نظام دین ہوراں دی فرمائش تے قومی
ترانہ پنجابی زبان وچ نشر ہویا۔

ایہناں دے کلام وچ زیادہ حمداں، نعتاں منقبتاں تے واقعیاتی نظماں
ملدیاں نہیں۔ جیہناں وچ خدا رسول نال محبت، وطن نال محبت دا اظہار سدھ پدھرے
لفظاں نال ہوندا اے۔ ہن تک ایہناں دیاں 8 کتاباں چھپ چکیاں نہیں۔ جیہڑیاں
دوستاں، اخباراں، شاعراں، ریڈیو، ٹی وی تے نعت خواناں وچ مفت تقسیم کیتیاں
جاندیاں رہیاں نہیں۔

گیت مالا، منظوم اٹھوارے، دھرتی اکھرتے خوشبو، پھلاں بھری چنگیر، منحن
منٹھار سانول، قدرت دے رنگ، سوچ پنکھوڑا تے معجزے نبی پاک دے۔ ایہناں
توں علاوہ 30 دی تعداد وچ واقعیاتی قصے وی لکھے نہیں۔ 31 اگست 1988ء وچ بدیہ
گوجرہ ایم سی پرائمری سکول توں ریٹائر ہوئے۔ اج کل ایہناں دی رہائش سانگلہ ہل
ضلع ننکانہ صاحب وچ اے۔ ایہناں دا پتہ انج اے:

گلی نمبر 4، وارڈ نمبر 2 محلہ سوداگراں سانگلہ ہل ضلع ننکانہ صاحب

نمونہ کلام

یا حئی یا قیوم خالق ، بخشہار این سرفرازیں دا
 کیہڑے مونہہ تھیں کراں میں شکر تیرا ، تیرے کرم تے بے نیازیاں دا
 تیری بارگاہ وچ قبول اوہو ، سجدہ عاجزی نال نمازیاں دا
 توویوں حاکم آزاد این شہنشاہا ، بندہ پرور تے بندہ نوازیں دا

کل عالم دے خالقا شہنشاہا ، توں عظیم وی این توں غفار وی این
 کل دنیا تے تیرا اے رزق جاری ، توں کریم وی این پالنہار وی این
 گلاں طور پہاڑ تے کرن والا ، توں کلیم تے شیریں گفتار وی این
 عیب کاراں دے عیاں تے پائیں پلا ، توں رحیم آزاد ستار وی این

دولت موت حیاتی اولاد عزت ، مولا اپنے کول توں رکھیاں نہیں
 تیرے سوہنے نظارے تے جلویاں نوں کدوں ویکھ کے رجیاں اکھیاں نہیں
 کوڑے پھللاں دے رساں نوں کر کٹھا کرن شہد پیدا مٹھا مکھیاں نہیں
 توں رازق آزاد مختار داتا ، تیریاں نعمتاں بندیاں چکھیاں نہیں

میرے قادر کریم رحیم مولا ، کر کرم کریمی دا واسطہ ای
 جیہدا خلق عظیم قرآن کہندا ، اوہدے وصف حلیمی دا واسطہ ای
 جیہدے باجھ نہ رتی قرار تینوں ، اوہدی دُرِ قیمی دا واسطہ ای
 روز حشر نوں میں آزاد ہوواں ، بخشہارا رحیمی دا واسطہ ای

کملی والے دارِ جنتے وی ذکر ہووے ، اوتھے رب دی رحمت ہے چھاں کردی
 اوتھے ملک دُرود سلام پڑھدے ، مان بختاں تے اوہ ہے تھاں کردی
 رحمت پھلاں دی سچ ہے بن جانندی ، جویں بچے نوں پیار ہے ماں کردی
 ذات ربّ دی غموں آزاد کر کے ، اوس محفل دے بخت اُتاں کردی

○

بختاں والی اے سوہنی زبان اوہ تے ، جیہدے اُتے حضور دا نام آوے
 پڑھے خوب درود سرکار اُتے ، مردہ روحاں نوں ساڈی آرام آوے
 !۔ کے ربّ توں پیار دے خط پتر ، خود جبریل بن قاصد غلام آوے
 سوہنے نبی کریم عظیم اُتے ، عرشوں پیا آزاد سلام آوے

○

کملی والے تے پڑھاں درود لکھاں میرے مالکا مینوں توفیق دے دے
 جان مال حضور دے کراں حاضر جذبہ جوش ایثار صدیق دے دے
 مٹھے مٹھے حضور دے بول مٹھے جیہڑا پیش کرے اوہ رفیق دے دے
 حُب عشق حضور دی تڑپ والا ، دل آزاد نوں مولا رفیق دے دے

○

اپنے جیہا توں پاک حضور نوں کہیں ، تینوں مورکھا گل ایہہ جچدی نہیں
 اُمتی ہو کے رب دے یار دا توں گل کردا حق تے سچ دی نہیں
 اوس آقا دے صدقے پیا کھاویں تینوں دُڈھ والی کھیر پنچ دی نہیں
 جتھے بغض دی دُھکے آزاد دھونی اوتھے عشق والی اگ نچ دی نہیں

میرا نبی نوری ، اوہدا جسم نوری آن بان تے اوس دی شان نوری
 اوہدا بولنا رب دا بولنا ایں ، اوہدا بیٹھنا ہونا روان نوری
 اوہدے پیراں دے جوڑے وی ہین نوری ، زلفاں کالیاں مکھ ریجان نوری
 اُس تے پڑھے درو آزاد مولا حوراں پڑھن سلام غلمان نوری

کون کرے برابری تیری آقا ، میرے ہادیا بے مثال ہیں توں
 تیرے جوڑے دی دھوڑ نوں عرش چھے بے مثل سائیاں باکمال ہیں توں
 آکھاں کیہ میں سوہنیا ہور اتھے دلبر یار بلی ذوالجلال ہیں توں
 میرے جئے آزاد بے لجیاں نوں سینے لان والا لچپال ہیں توں

سدرت نے عرش تے نال رتجھاں ، رکھیا آپ دے کولوں حجاب کوئی نہیں
 عشق وچ محبوب محبت تائیں ، ڈٹھا کردیاں کدے حساب کوئی نہیں
 شانناں تیریاں سوہنیا رب جانے ، سوہنا آپ توں ہور جناب کوئی نہیں
 کملی والے دے ذکروں آزاد خالی ، گھلئی رب نے ایسی کتاب کوئی نہیں

ذکر پاک حضور وچ مگن ہو کے ، سگئی شاخ امیدیاں دی ہری کر لے
 کھیتی دل دی سیم تے تھور ہوگئی ، کھاد پا درو دی کھری کر لے
 کھوہ نیناں دا گیڑ کے رات پچھلی ، پانی دے بارانی نوں تری کر لے
 محنت کرے آزاد اوہ پھل پاوے ، ایس قرض توں آپ نوں بری کر لے

آقا تُسی حبیب حبیب اللہ ، کھولے پیا اوصاف قرآن سوہنا
تُساں واسطے رب نے سو دھیا اے ، دلکش رنگین جہان سوہنا
تُساں نال سی حوراں ملک امبر ، دھرتی چن تارے لامکان سوہنا
جاری رہے آزاد زبان اُتے ، سدا درود سلام ذیشان سوہنا

اللہ پاک نے پاک حبیب اپنا ، سانوں دے کے کیتا احسان واوا
پڑھو مومنو تُسی درود سارے ، پڑھن ملائکہ آپ رحمان واوا
کیہڑی تھاں ایں جتھے نہیں ذکر جاری ، کرے سدرہ لامکان واوا
کائنات آزاد جی ایہہ ساری ، نال کر رہے ذکر انسان واوا

کملی والیا سوہنیا محبوبا تیری شان تے شوکت دی حد کوئی نہیں
نظر مہر دی کریں تے تر جاواں تیری مہر تے شفقت دی حد کوئی نہیں
میرے جیسے گناہیاں نوں آپ جھلیں رحمت والیا رحمت دی حد کوئی نہیں
شہنشاہ آزاد سرتاج ہیں توں تیری سیدا عظمت دی حد کوئی نہیں

فاتبعونی تے بیلیا رہیں پکا تیری ہر مشکل فوراً ردّ ہوسی
تیری عزت تکریم توقیر چاہت پہلے نالوں ویکھیں کدھرے ودھ ہوسی
تیرے بختاں نوں پر نہیں لگ جانے اٹ وٹ بناں نہ کوئی حدّ ہوسی
کرم تیرے تے رب آزاد کرسی حُب وچ تیرا اچا قدّ ہوسی

کملی والیا سوہنیا محبوبا ، تیری منگ اُتوں اُچی منگ کوئی نہیں
 تسی شہنشاہ آقا سخاوتوں دے ہتھ آپ دا دیکھیا تنگ کوئی نہیں
 جیہڑا آپ توں سوہنیا مُکھ موڑے ، اوس مورکھ جیہا بختوں تنگ کوئی نہیں
 سدا عشق دا پلا آزاد بھاری کسے عقل ہتھوں جتی جنگ کوئی نہیں

○

کملی والے سوہنے محبوب سرور ، ساڈے سراں تے رحمت دی چھاں کیتی
 جس ویلے وی سائل کوئی گیا درتے ، سخی بادشاہ کدے نہیں ناں کیتی
 اوہدی منگ توں دیتا ہمیش بوہتا ، سینے لان لئی بانہہ اگاں کیتی
 جیہدا نہیں آزاد اوہدا میں وارث ، ایس گل دی آقا نے ہاں کیتی

○

صدقہ نبی کریم دا یا مولا ، قدم قدم اُتے بھلیو بھلی کردے
 مشکل حل کردے آساں ساریاں دی ، صدقہ مشکل کُشا حضرت علیؑ کردے
 ہوس جگ دی دل نوں کھا رہی اے ، مُردہ دلاں نوں مہکدی کلی کردے
 دھوکے عیب آزاد دے انج مولا ، جو یں صاف اے ہتھاں دی تلی کردے

○

سورج چن تارے ، لوح قلم کرسی ، جاندار جو کیتے خدا پیدا
 کیتے پھل پتے میوے رُکھ سارے ، بیاباں کوہسار سما پیدا
 رنگ رنگ دے زمی نوں رنگ دیتے کیتے جنت سدہ عرش علا پیدا
 قسم رب دی آزاد نہ کجھ ہوندا ، کردا رب نہ جے مصطفیٰ پیدا

سردار حسین سردار

1934ء - 1998ء

سردار حسین سردار 1934ء نوں پنڈ بھل ڈھائے تحصیل ترن تارن ضلع امرتسر وچ پیدا ہوئے۔ آپ دے والد دا ناں جیون سلطان اے۔ پرائمری تعلیم اپنے پنڈ وچوں حاصل کر کے تھانہ سرہیالی (امرتسر) دے خالصہ ہائی سکول توں مڈل پاس کیتا۔ ایٹھوں فارسی، اردو تے گورمکھی توں دکھ گرتھ صاحب دا وی مطالعہ کیتا۔ 1947ء وچ ہجرت کر کے فیصل آباد دے لاگے چک نمبر 65 اوگت بنگلہ آکے ووتوں کر لئی، سیٹھ محمد طفیل نال رل کے ویلنیاں دی تجارت کرن لگ پئے۔

شاعری دا شوق پنجویں جماعت توں ای پے گیا سی۔ صوفی اصغر علی اصغر دے شاگرد ہوئے۔ پیر وارث شاہ، مولوی غلام رسول عالمپوری تے خواجہ غلام فرید نوں گوہ نال پڑھیا۔ آپ نوں سرکارِ دو عالم رحمتِ مجسم حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم نال انتاں دا پیار تے عقیدت سی۔ ایس لئی نعت لکھن وں توجہ کیتی۔ اوہناں دا صحیح جوہر دوہڑے وچ آکے کھلا۔ جیہدے وچ پنجابی زبان اپنی پوری آب و تاب نال ظاہر ہوندی اے۔ سردار جی نے اپنے دوہڑے وچ جذبہ، عشق، وقار، عقیدت، درد، سوز تے وصال دے بے شمار رنگ بھر دتے نیں۔ سسی دا دوہڑہ لکھدیاں ہونیاں اوہناں دے لہجے وچ غم تے دکھ اینا اگھڑواں ہو جاندا اے جیویں اوہ آپوں ای اوس مارو تھل دا مسافر بن گیا ہووے جتھے تپدیاں ریتاں وچ اک نازک تے الہز جیہی ٹیار نے اپنی جان دے کے محبت نوں ہمیشہ لئی امر کردتا سی۔ سرکارِ دو عالم صلی اللہ علیہ وسلم دی نعت وچ وی اوہناں دے اندر لا درد و سوز ایس شہرت نال ظاہر ہوندا اے۔ سردار ہوریں عام جلسیاں وچ جدوں اپنے دوہڑے پڑھدے ہوندے سن تے اوہناں دے لہجے دی گونج محفل والیاں دے دلاں نوں گرما کے رکھ دیندی سی۔ پنجابی دوہڑے دا ایہہ شاعر 1998ء وچ انتقال کر گیا۔ آپ نوں اپنے پنڈ چک 65 دے لاگے ای اک قبرستان وچ دفن کردتا گیا۔

نمونہ کلام

کملی والیا نبیاں دی صف اندر جیویں توں سجیا ایں کوئی سجیا ای نہیں
تیرے اُتے درود سلام پڑھدا ، تیرا رب سوہنا کدے رَجیا ای نہیں
لج پرورا عربیا وانگ تیرے ، کسے پردہ غریباں دا کجیا ای نہیں
نبی سارے سردار حیران ہو گئے ، انج ڈنکاتے کسے دا وَجیا ای نہیں

○

رسوا کریں نہ حشر وچ عیب میرے ، اللہ مکے دے پیراں دا واسطہ ای
سد کے عرش تے یارنوں دسیاں جو ، اوہناں پاک تحریراں دا واسطہ ای
ٹُریا پہن سجاد جو کربلا چوں ، اوہناں کڑیاں زنجیراں دا واسطہ ای
عدل کریں نہ ، فضل سردار منگے ، تینوں زینب دے ویراں دا واسطہ ای

○

دنے رات مدینے دیاں وادیاں وچ جلوہ نت پیندا کوہ طور ورگا
خالق پاک نے لکھاں خلقے ، نہیں کوئی خلقیا نبی پُر نور ورگا
انت کوئی نہیں جگ وچ بیڑیاں دا ، نہیں کوئی پور مدینے دے پور ورگا
سردار جاہل ملاں نے اک پاسے ، کوئی نبی نہیں میرے حضور ورگا

○

سختی اون زمانے دے وچ بھانویں ، اونا کوئی نہیں مرتضیٰ پیر ورگا
بہندے رہسن دریا سب حشر توڑی ، ہونا نہیں کوئی کوثر دے نیر ورگا
عصمت نہیں کوئی چادر تطہیر ورگی ، ظلم نہیں کوئی خزل دے تیر ورگا
سردار دین محمد دا فیصلہ اے ، صابر نہیں کوئی زینب دے ویر ورگا

●

لکھاں پسن کتاباں جہان اندر ، پر لاثانی کتاب قرآن اک اے
 باراں بیٹے یعقوب دے جگ جانے ، بہتا لاڈلا ماہ کنعان اک اے
 بے دین دے بیڑے نوں لاؤن والا ، اللہ جانے حسین جوان اک اے
 سارے نبی سردار شان والے ، کائنات وچ عرشی مہمان اک اے

○

قلمے ورد کر صفحے تے نال نازاں ، بول پیر میراں دستگیر میراں
 پا جھنبراں وجد دے وچ آکے ، دیندے رہن نہیں تینوں دلگیر میراں
 شیاً اللہ نائب رسول سوہنے ، لاریب نے پیراں دے پیر میراں
 میرے پیر دی شان ایں غوث غوثاں ، غوث الاعظم نے روشن ضمیر میراں

○

وہجے وںجھلی رانجھے دی جھنگ دے وچ ، جیہڑی مست ہووے اوہو ہیر ہوندی
 سن کے وںجھلی جیہڑی نہ مست ہووے دانے آکھدے اوہ بے پیر ہوندی
 قسم رب دی جیہڑی بے پیر ہوندی ، اوہدی حشر نوں مندی اخیر ہوندی
 سردار یار دی نظر منظور اوہو ، جیہڑی بیج ہوکے دامن گیر ہوندی

○

واراں چمن سب زہرا دے چمن اتوں ، جیہناں حق نوں کر کے بیان دسیا
 کربلا دے تپدیاں ٹپیاں وچ ابن علی اسلام دا شان دسیا
 انج لایاں دی توڑ نبھائی دی اے ، سید وار کے اکبر جوان دسیا
 سردار باطل نہ ابھرے حشر توڑی ، چڑھ کے نیزے تے پڑھ قرآن دسیا

کائنات دے رنگ برنگ کھانے ، تیرے جواں دی روٹی توں وار دیواں
 لگے وس تے فلک وا چن لاه کے ، گنبد خضرا دی چوٹی توں وار دیواں
 عاصا ملے جے پاک کلیم والا ، تیرے ہتھ دی سوٹی توں وار دیواں
 لبھن تاج سردار جے شہنشاہی ، تیرے بردے دی ٹوپی توں وار دیواں

آفتاب مہتاب حسین کلی ، تیرے پاک جمال توں وار دیواں
 جو بن لیلۃ القدر دی رات والا ، تیری زلف دے وال توں وار دیواں
 دارا اتے سکندر نوشیرواں نوں ، تیرے حبشی بلال توں وار دیواں
 صابر سارے سردار زمانیاں دے ، بی بی زہرا دے لال توں وار دیواں

اک دن رند نوں کہن نقیب لگا ، مے یار دے نام دی جھٹ پی جا
 ساقی جام تے جام ورتائی جاندا ، جیکر ملے تینوں فٹ پی جا
 بن کے آ منصور میدان اندر ، رکھ لہاں اتے غٹ پی جا
 پانی پتی قلندر نے دسیا اے ، دیوے یار سردار تے مٹ پی جا

کائنات نوں وار دے اوس درتے ، جتھے عقبی دی پاک جاگیر ملدی
 قول عاشقاں عارفاں صادقوں دا ، مرشد باجھ نہیں دلاں نوں دھیر ملدی
 دیوے یار دُرکار جے در اتوں ، ٹٹی ہوئی نہ پھیر تقدیر ملدی
 سردار کل رانجھیٹے نے دسیا اے ، کن پاٹیاں باجھ نہیں ہیر ملدی

وڈا زہد توں پیر دا بن نقشہ، قدماں تیریاں تے دنیا جھک جاوے
 نظر کرم ہووے جیکر پیشوا دی، قبر والا حساب وی مک جاوے
 اک پیر دا ہو کے اک ہو جا، ویکھیں ہر مشکل تیری رُک جاوے
 ایہہ سردار سُنیاقول داناں توں، بے مرشدہ حشر نوں سک جاوے

○

کائنات نے ختم ضرور ہونا، اکھاں سامنے حشر ضرور آؤنا
 نفس و نفسی پکارنا جگ سارے، اوتھے کم نہ عقل شعور آؤنا
 کوئی انت نہ ہووی بیڑیاں دا، اول نمبر مدینے دا پور آؤنا
 لگا چارا نہ جدوں سردار کوئی، بن کے شافع محمدؐ دا نور آؤنا

○

لحمک لحمی حدیث دے صاف معنے، علی مصطفیٰ دا خاندان اک اے
 دسیار روز مہابلہ دے نبی سرور، حیدر ویر میرا ناں جان اک اے
 گڑھتی ویلے زبان جد علیؑ چوسی، نبی آکھیا ساڈی زبان اک اے
 نبی علم دا شہرتے باب حیدر، سردار علیؑ تے نبی دادان اک اے

○

سرور انبیاء دے فیض علم دیاں ڈھماں دوہاں جہاناں وچ ڈھمیاں نہیں
 اوہدی شان کریگی دی حد کوئی نہ عقلاں حد نوں لہدیاں گمیاں نہیں
 تاجوراں دے دبدبے اک پاسے آفتاب دیاں چرخیاں گھمیاں نہیں
 اوہناں، کیہ سردار سرداریاں ول عرشِ عظیم نے بُتیاں چمیاں نہیں

کملی والے دنے حُسن دا ویکھ جلوہ استقبال دے لئی مہتاب نکلے
گردن خم ہوگئی تاجاں والیاں دی تاج پہن کے جدوں جناب نکلے
اوہدے در اُتوں فیضیاب ہو کے ، جہتی جہش دے مثل گلاب نکلے
ایہہ سردار سرداریاں اوہدیاں نے ، اوہدا حکم ہووے آفتاب نکلے

صدقے جاواں محمد دی شان اُتوں شانناں بخشیاں نے جہنے بر دیاں نوں
اوہدے بوہے ویکھیا جگ سارے مکاں تائیں غلامیاں کردیاں نوں
میں تے ہور وچار وچ ڈب جاناں ویکھاں کتے عشق وچ مردیاں نوں
اتھے ہور سردار گھمسان پیندے دیندا چک جے میم دیاں پردیاں نوں

طیبہ وچ غلامیاں کرن خاطر نوری ملک افلاک توں آئے تھلے
شان اوہناں دی میرے خیال توں ودھ جووی آئے حضور دے سائے تھلے
فلکی چن انگشت دے حکم تھلے آوے فرش تے جدوں بلائے تھلے
اوہدے جوڑے سردار نے عرش اُتے ، کائنات اے عرش دے پائے تھلے

تاج تخت حکومتاں دولتاں سب ، دیواں وار میں شاہ لولاک اُتوں
واراں عرب شریف دیاں ذریاں توں تارے لاہ کے سارے افلاک اُتوں
افلاطون لقمان دے نسخیاں نوں دیواں وار مدینے دی خاک اُتوں
کردا جی سردار میں گھول گھتاں دایاں ساریاں سعدیہ پاک اُتوں

محمد صدیق صبر قادری

1934 - 2001ء

محمد صدیق صبر قادری 1934ء نوں باغبانپورہ محلہ مادھولال حسین وچ پیدا ہوئے۔ کشمیری خاندان دی اک بزرگ خاتون کولوں قرآن مجید پڑھیا۔ گورنمنٹ پرائمری سکول باغبانپورہ وچوں پرائمری تے گورنمنٹ ہائی سکول باغبانپورہ توں مڈل دے امتحانات پاس کیتے۔ اخیر 1957ء نوں ریلوے کیرج شاپ وچ بھرتی ہو گئے۔ 1982ء وچ ترقی کر کے فورین بن گئے۔ ریلوے وچوں سب انجینئر گریڈ ون دے عہدے توں ریٹائرمنٹ لئی۔

جتھوں تیک ایہناں دی شاعری دا تعلق اے۔ اوہناں دے والد میاں احمد دین نوں لوک داستاناں سنسن دا بڑا شوق سی۔ اوہ ہیر وارث شاہ، یوسف زلیخا، ڈھول شمس، مرزا صاحبان تے پورن بھگت اپنے پتر صدیق صبر کولوں سندے ہوندے سن۔ ایسے ای ذوق و شوق نے آپوں شاعری لئی اپریا تے صدیق صبر خود شعر آکھن لگ پئے۔ شاعری وچ محمد دین میر ہوراں دی شاگردی اختیار کیتی۔ سرکار دو عالم نبی رحمت صلی اللہ علیہ وسلم نال محبت تے بزرگان دین نال عقیدت پاروں زیادہ تر شاعری نعت، منقبت تے مدح دی ملدی اے۔ اوہناں دی نعت وچ عقیدت و محبت دا جوش، حضور دے دیدار دی سُرک، مدینے جان دی تاہنگ تے دوری وچ تڑپن دے ونوون رنگ نظر آندے نیں۔ ”سچیاں گلاں تے پانی دے کارے“، ”میریاں نعتاں“، ”خیال صبر“، ”انوار قادری“، ”انوار دے جلوے“، ”سائیں دا کرم“، ”صبر دے موتی“، ”میں لکھ وی نہیں“، ”تعارف باغبانپورہ“ ایہناں دیاں کتاباں نیں۔

نعت تے منقبت دے رنگا رنگ پھل بکھیرن والا ایہہ عقیدت و محبت دا پتلا شاعر محمد صدیق صبر قادری 4۔ اکتوبر 2001ء نوں تھے رب نال جا ملیا۔ ایہناں نوں قبرستان شیخ شیخاں (باغبانپورہ) وچ دفن کیتا گیا۔

نمونہ کلام

کائنات دی شبِ دیبجور اندر ، آیا نور حضور دا چائن دے لئی
اساں عاصیاں دے اُتے آپ سرور ، تنبور جمتاں دے آئے تائن دے لئی
اُچے شان حضور دے عاشقاں دے تے بے ادب آئے گھٹا چھانن دے لئی
کوئی خوف نہیں حشر دا صبر مینوں ، چھاں کملی دی مل گئی اے مانن دے لئی

رو رو ماہی دے درد فراق اندر جامہ ہنجواں نال بھیوں تے سہی
پاڑ پایا اے خودی جو وچ تیرے سوئی الفت نال اوہنوں سیوں تے سہی
ہو جائے گا نفس ایہہ زیر تیرا مار ایس نوں نال ویوں تے سہی
آخر ملے گا صبر دا اجر تینوں اوہدی بارگاہ وچ نیوں تے سہی

سوہنے خالق تے مالک دی بارگاہ وچ کر عرض اے رات وہائی ساری
کردے اوہدے طفیل توں کرم مولا خاطر جیہدی اے دنیا بنائی ساری
دنی پردیوں مینوں آواز ہاتف سنی جدوں اس شور و دہائی ساری
تابعدار محمد^ص دا صبر بن جا ، تیری تابع ہووے خدائی ساری

اینویں بن دا سردار کوئی جنت دا نہیں سودا سراں دا تولنا پے جاندا اے
اُمت نانے دی واسطے خون اپنا وچ کر بل دے ڈولہنا پے جاندا اے
ابدی زندگی پاؤن لئی تن اپنا ، باجھ کفن دے رولنا پے جاندا اے
چڑھ کے نیزے تے صبر شبیر وانگوں بول حق دا بولنا پے جاندا اے

مشکل نانے دی اُمت تے بنی جس دم کیتی حل حسین دی ذات آ کے
دیوے بال کے شوق شہادتاں دے دی ظلمت دے تائیں سی مات آ کے
حق سچ ہتھوں اندر کر بلا دے بے آبرو ہوئی ظلمات آ کے
ایہدے وچ وی صبر سی راز کوئی تشنہ لب رہنا لب فرات آ کے

○

واللہ خلق تے پیار دی حد یارو سوہنے مصطفیٰ شاہ کونین تک اے
حد سخی دی اے پچڑے دے دینے تے فقیر دی حد منگ لین تک اے
پتر وار دینے پیارے دین اُتوں ایہہ حد بس حسین دی بھین تک اے
حد ظلم تے جبر دی شمر تک اے اتے صبر دی حد حسین تک اے

○

جیہڑے پتر نے ماں دا حکم نیا جھولی اوس دی ماں دا فیض بھر جائے
آجائے بیڑی طوفاناں دے وچ بھاویں ماں بے آکھے تے پلک دے وچ تر جائے
بھاویں کیڈا گستاخ بے ادب پتر پھر بھی طرفداری اوہدی ماں کر جائے
بد دعا وی دیوے تے صبر آکھے اللہ کرے پتر اتیری ماں مر جائے

○

اوہ مسافرا دارالفناہ دیا ذرا عاقبت وی اپنی سنوار دا جا
چپو پنجنی لے کے ہتھ اندر، کشتی بحر ظلمات چوں تار دا جا
دکھ درد آزار چاہے اون لکھاں، گاؤندا گیت محمد دے پیار دا جا
آخر صبر دا ملے گا اجر تینوں توں محمد محمد پکار دا جا

ثانی میرے محبوب دا نہیں ہو یا نہ زمیں وچوں نہ افلاک وچوں
 اَنّھے عقل دے نہیں پہچان سکے ، سرورِ عالم نوں پاٹی پوشاک وچوں
 میرے آقا دی انگلی دا حکم من کے ، چنّ فلک دا ہو یا سی چاک وچوں
 سو مے نور دے پھٹدے صبر ویکھے کملی والے دے قدماں دی خاک وچوں

کون وچ عبادت دے کھڑا ہو یا ، نبی پاک وانگوں رات دے کوئی
 چھنے نبی جو خلق نال تاج گج دے ہور نال تلوار دے چھنے کوئی
 نوری ناری تے خاکی وچ جرات کیتھے وصف پاک محمد دے گئے کوئی
 صبر اس طرح ایں آپ دی صفت لکھنی تیلے نال سمندر جیویں مے کوئی

روشن قطب قندیل دے وچ کر کے رہیا نور ویہندا اپنے نور دا رُخ
 اللہ پاک سی ویہندا حضور دے حضور سی ویہندے غفور دا رُخ
 میں قربان محمد دے مکھڑے توں صدقے کراں بہشت دی حور دا رُخ
 کعبہ کر دتا او سے طرف اللہ پھریا صبر جس پاسے حضور دا رُخ

اوہ نہیں حشر تے قبر توں خوف کھاندے رشتے نبی نال جیہناں نے جوڑ دتے
 پڑھدے رہن درود سلام ہر دم غیر سبق پڑھنے اوہناں چھوڑ دتے
 آیا وقت آزمائش تے رہے شاکر ملک مدد لئی آئے تے موڑ دتے
 ہو یا صبر نہ دند دی خبر سن کے بتی دند اولیں نے توڑ دتے

دے کے واسطہ نور دا نور کولوں ، خیر منگناں واں دوستو نور دا میں
تصویر وچ مدینے دے ذریاں چوں ، ویکھ لیناں واں جلوہ کوہ طور دا میں
کر کے ورد حضور دے اسم والا ، پی لیناں واں جام سرور دا میں
صبر اوہوسکون دی گھڑی ہوندی ، جدوں کرناں واں ذکر حضور دا میں

واضحی دے نوری مکھ والے ، سوہنے عربی سردار دے کیا کہنے
کیتی شبِ دیجور کافور جس نے ، اوس نور انوار دے کیا کہنے
جس دے آون تھیں خزاں نہ رہی ماسہ ، اوس سدا بہار دے کیا کہنے
سورج چن شرماوندے ویکھ جس نوں ، اوس سوہنے رخسار دے کیا کہنے

باب العلم وچوں جیہڑے ہوئے ظاہر اوہناں رازاں علوماں دا شان اعلیٰ
خادم جیہناں دے عرش تے فرش والے اوہناں پاک مخدوماں دا شان اعلیٰ
امت واسطے جیہناں نے دکھ جھلے اوہناں پیاسے مظلوماں دا شان اعلیٰ
لولاک بنیا صبر جیہناں خاطر اوہناں چوداں معصوماں دا شان اعلیٰ

علی کرم اللہ ، علی وجہہ اللہ ، غالب مد مقابل تے آون والا
شیر حق دا نعرہ مار حق دا قلعے خیبر دے تائیں گراون والا
جھولی آئے سواالی دی بھرن والا علی درتوں نہیں خالی پرتاون والا
جانی جان دی تیج تے صبر سوہنا چادر تان بے فکر ہو سون والا

جان جائے پر آن نہ جان دیئے مینوں سہق ایہہ یاد حسینؑ دا اے
 کربل وچ جو باطل دے نال کیتا بے مثال جہاد حسینؑ دا اے
 اہل بیت دا دشمن رہے وچ دکھاں حُب دار آزاد حسینؑ دا اے
 کیوں نہ کربل دا خطہ میں صبر چٹماں کیتا ہو یا آباد حسینؑ دا اے

○

مولا علیؑ دا میں غلام ادنیٰ ، لاگے آؤن کیوں درد و غم میرے
 اوہدے کرم بھریا خوشیاں نال کاسہ ، دیدے جدوں بھی ہوئے پر نم میرے
 اوہدی حُب دے وچ میں جو لیناں ، ہوندے قیمتی اوہونین دم میرے
 صبر جدوں بھی گھیریا مشکلاں نیں ، ورد علیؑ دا آ گیا کم میرے

بشیر ناطق قادری دی

تصوف تے عرفان دے موتیاں نال بھری داستان

سسی تھلاں دی

خوبصورت ٹائٹل ، مجلد

مُل صرف - 200 روپے

مقصود پبلشرز

سرور مارکیٹ - اردو بازار ○ لاہور Mob: 0333-4320521

محمد ابراہیم کلیم

1937ء

اصل نام محمد ابراہیم اے۔ تخلص کلیم کر دے نیں۔ 1937ء نوں پنڈ مرزا پور
ڈاکخانہ منڈی فیض آباد تحصیل نزکانہ ضلع شیخوپورہ (موجودہ ضلع نزکانہ صاحب) وچ پیدا
بوئے۔ آپ دے والد دا نام محمد دین اے۔ آپ نے اپنے پنڈ دے مولوی عبدالمجید
کولوں قرآن مجید دی تعلیم حاصل کیتی تے ایہدے نال نال اسلام دیاں دو جیاں
ضروری کتاباں دا وی علم پڑھیا۔

کلیم ہوراں نے دائم اقبال دائم، حضرت وارث شاہ، مولوی عبدالستار دے
کلام نوں بڑے گوہ نال پڑھیا تے ایہناں نوں پڑھیاں پڑھیاں آپ وی شعر آکھن
لگ پئے۔

آپ دیاں دو کتاباں چھپ چکیاں نیں۔

نمونہ کلام

رَبِّ ذِوَالْجَلَالِ دِی ذَاتِ بَاجْهَوں، خَالِقِ کَوْنِ وَ مَکَانِ دَا کَوْنِی وَی نَہِیَس
اِکَّ لَکَّہ تَے چَوِی ہزار وِچَوں مَصطَفَی دِی شَانِ دَا کَوْنِی وَی نَہِیَس
رَبِّ دِتَا مَحبُوبِ نَوں جَوِ دِتَا، وِچَلی گَلِ نَوں جَانِ دَا کَوْنِی وَی نَہِیَس
اے کَلِیْمِ بَس اِحمَدِ مَختَارِ بَاجْهَوں، شَانِی حَشرِ مِیدَانِ دَا کَوْنِی وَی نَہِیَس

○

اُمّ معبد دا واسا سی وچ جنگل ٹٹا چھپرتے چھڑیاں کھجور دیاں
 گھرمائی دے شان شنین پہنچے چمکن چہریاں تے لاٹاں نور دیاں
 جیہڑی گئی وچ بکریاں بھدیاں سن ریاں کرن لگ پئی جبل طور دیاں
 دتا چھڑاں دُدھ کلیم تازہ زلفاں تک کے میرے حضور دیاں

○

اک لکھتے چوتی ہزار آئے ، آؤناں نبی کریم دا وکھرا اے
 بے شک نبیاں نوں رہے معراج ہوندے ، راز الف تے میم دا وکھرا اے
 کوئی طور ، کوئی چوتھے اسمان اُتے ، سیر عرش عظیم دا وکھرا اے
 ایہہ کلیم جینے پردے کجے نیں ، کسبل دَرِ یتیم دا وکھرا اے

○

بے شک رب سچا ، خالق قدرتاں دا ، جیہڑا کرے انکار بدکار بے شک
 کیتا رب نے خود مختار اوہنوں ہے احمد مختار ، مختار بے شک
 ابو بکر تے عمر ، عثمان ، حیدر اعلیٰ نبی دے یار نے چار بے شک
 حَبّ ایہناں دی جزایمان دا اے ، ابراہیم ہو جائے بیڑا پار بے شک

○

اوس قادر حقیقی نے مصطفیٰ نوں کیتا ہے قادر کائنات اُتے
 قاسم خود بنا کے گھلیا سو روزی ونڈدا بشر جنات اُتے
 جدوں دوزخی دوزخ نوں جان لگے ، کھلا ہونے گا سوہنا نجات اُتے
 ابراہیم نہیں چنگا کوئی عمل میرا ، مینوں ناز محمد دی ذات اُتے

گھلایا الف نے لام نوں میم وکے کنڈل لام نے میم دے قدم چم لئے
 جبرائیل سردار فرشتیاں دا جیہنے دَرِ یتیم دے قدم چم لئے
 پہنچے عرش تے جدوں سرکار میری عرش نال تعظیم دے قدم چم لئے
 ابراہیم کیہ حشر دا خوف اوہنوں جیہنے نبی کریم دے قدم چم لئے

○

دیوے رب تے ونڈے محبوب میرا ہتھ سخی نے کدے سنگوڑیا نہیں
 قسم رب دی میرے محبوب باجھوں کسے جن اسمان دا توڑیا نہیں
 اک لکھ تے چوٹی ہزار وچوں ڈبے سورج نوں کسے وی موڑیا نہیں
 اے کلیم جی جوڑیاں سنے جا کے جوڑا عرش تے کسے وی جوڑیا نہیں

○

کعبے وچ آج کلے دی گونج پے جائے ہوکا مار کے عمر فرماؤن لگا
 لوکو عمر اسلام دے وچ آیا، گھڑیاں لک کے نہیں لنگھاؤن لگا
 ہلچل پے گئی مکے دے کافراں نوں عمر کیہو جیسے عمل کماؤن لگا
 بیوہ عورتاں کرے یتیم بچے نہیں کلیم جی عمر ولاؤن لگا

○

اوس کاتب دی کیہ مثال دیواں حرف حرف جس لکھیا قرآن دا اے
 دیوے بیٹیاں پاک رسول جیہنوں کیڈا مرتبہ غنی عثمان دا اے
 دیندا بخش قطاراں سوالیاں نوں سخی ہتھ تے مٹھا زبان دا اے
 نبی آکھیا ہتھ کلیم میرے صاف واقعہ بیعت رضوان دا اے

کوئی قحافہ تے کوئی خطاب دے گھر، گھر رب اندر جم علی دا اے
 درجہ کسے نوں بھرت دی رات والا، خیبر توڑ دیناں کم علی دا اے
 لوں لوں وچ علی دا نام رچیا، دم دم اندر دم علی دا اے
 اکھاں خون دے اتھر و روندیاں نیں ابراہیم سینے غم علی دا اے

○

لکھاں مائیاں جیہناں نے جئے پتر سارا جگ دیوانہ سرکار دا اے
 چکی جیہناں دی پیہے جبرائیل آ کے لچ پال گھرانہ سرکار دا اے
 کر کے بوہا نبوت دا بند آیا، محشر تک زمانہ سرکار دا اے
 سڑیا ہويا محمدی شمع اُتے ایہہ کلیم پروانہ سرکار دا اے

○

تیرے دم دے نال بہار آ گئی نہیں تے ایس جہان وچ کیہ ہوندا
 کلمہ طیب نہ وچ نصیب ہوندا خورے ورد زبان وچ کیہ ہوندا
 قبر وچ نہ سوہنیا توں آوندوں میرے امتحان وچ کیہ ہوندا
 تیرا سجدہ شفاعت کلیم کافی نہیں تے حشر میدان وچ کیہ ہوندا

○

میںوں رب وظیفہ ایہہ دسیا اے تاں کرنا میں نت سرکار دی گل
 عیسیٰ موسیٰ توریت زبور اندر، کردے گئے نیں احمد مختار دی گل
 ایڈا نبی حریص ایہہ حشر اندر رکھ لے عاصی گنہگار دی گل
 آکھے رب کلیم رضا تیری موڑی جاندی نہیں یار توں یار دی گل

مینہ کرم داؤتیا آئے آقا، آئیاں رحمتاں بے حسابیاں نہیں
 آپو اپنی بولی چ صفت کیتی ہندی سندھی بلوچی پنجابیاں نہیں
 رب بولیا اپنی وچ بولی سنیا نوریاں خاکیاں آبیاں نہیں
 لے جانال کلیم نوں وچ جنت تیرے ہتھ جو دتیاں چابیاں نہیں

○

تیری شان توں فاطمہ جاں صدقے مصطفیٰ دی گود چ پلی ایس توں
 تینوں ویکھ کے جائے شرماسورج نکل اندروں باہر جے کھلی ایس توں
 حوراں منگ کے لئی خوشبو تیتھوں باغ جنت فردوس دی کلی ایس توں
 ایہہ کلیم ورگے راہواں چمدے نے جتھے لائی پیر دی تلی ایس توں

شرح پنجابی ابیات

سلطان باہو

شارح: علامہ محمد انور قمر شرف پوری

خوبصورت جلد، بہترین کاغذ، عمدہ چھپائی

ہدیہ صرف - 250 روپے

مقصود پبلشرز

سرور مارکیٹ - اردو بازار لاہور Mob: 0333-4320521

عبدالستار نیازی

1938ء - 16 جنوری 2002ء

اصل نام عبدالستار اے تے تخلص نیازی کردے سن۔ والد دانان بدر دین اے۔ 1938ء نوں کپورتھلہ (بھارت) وچ پیدا ہوئے۔ مڈل تک تعلیم کپورتھلہ وچ ای حاصل کیتی۔ تقسیم ملک توں بعد فیصل آباد وچ رہائش رکھ لئی۔

ایہناں دیاں چھپیاں نعتیہ کتاباں دے نام انج نیں ”جلوے ای جلوے“، ”نوائے نیازی“، ”یا جیبی مرحبا“، ”بابِ کرم“، ”پردہ پوش“، ”شمس الضحیٰ“، ”بدر الدجی“، ”جہان نسبت“۔ نعت گوئی توں علاوہ نعت خوانی وی کیتی۔

16 جنوری 2002ء نوں فیصل آباد وچ وفات پائی۔

نمونہ کلام

نہ میں دنیا تے تاج نہ تخت منگاں، نہ میں دولت نہ باغِ نعیم منگناں
روضہ چم کے آوے حضور دا جو، میں اوہ مہکدی بادِ نسیم منگناں
صدقہ سخی شبیر دے جوڑیاں دا تیرے کولوں میں رتِ رحیم منگناں
منگدا کجھ نیازی نہیں ہور تیتھوں بس اک عشقِ رسولِ کریم منگناں

ساڈے دِلاں وچ نبی دی یاد والا انشاء اللہ جہاں آباد رئے گا
 کملی والے نوں جیہیں نے سمجھیا نہیں اوہ ناشادرئے گاتے بربادرئے گا
 جدوں اساں پکارنا نبی تائیں سوہنا کردا اساں دی امداد رئے گا
 روکن منکر نیازی ہزار واری کملی والے دا ہوندا میلاد رئے گا

○

جدوں تحت تے حشر میدان اندر جلوہ گر خدا دی ذات ہوسی
 رب العزت دے روبرو عمل لے کے کھڑی کل آ کے مخلوقات ہوسی
 جس نوں چاہنا بخشوانا حضور میرے ہتھ سوہنے دے سب دی برات ہوسی
 کملی والے دے حکم توں بناں نیازی اوتھے کسے دی وی نہ نجات ہوسی

○

نفس و نفسی حضور دے باجھ ساری کہندی حشر اندر مخلوقات ہوسی
 آگے آگے ہونا لاڑا اُمتاں دا پچھے اُمت دی ساری برات ہوسی
 اوہنوں ہونی شفاعت نصیب اوتھے جیہڑے عاصی دی نیک برات ہوسی
 جدھر مرضی حضور دی ہوئی نیازی اوہ سے پاسے خدا دی ذات ہوسی

○

صبح و شام دعا ایہہ منگدا ہاں طیبہ پاک چچ میرا مقام ہووے
 کملی والے دا ہووے دربار سوہنا قدماں وچ ایہہ حاضر غلام ہووے
 گھڑی پل نہ قدماں تھیں دُور ہوواں میری زندگی دی اوتھے شام ہووے
 جدوں موت آوے روضے پاک اُتے نیازی پڑھدا الصلوٰۃ والسلام ہووے

ہے دربار عالی میرے شہنشاہ دا کردے بادشاہ جا کے گدائی او تھے
 ہوش اڈ جان دے ہوشاں والیاں دے عقلاں والے ہو جان سودائی او تھے
 او تھے رہندا طبیب زمانیاں دا ہر اک روگ دی ملے دوائی او تھے
 تیری مشکل کُشائی ہو جاؤ نیازی توں وی جا کے دیویں دہائی او تھے

○

صدقہ تخی حسنین دے جوڑیاں دا کرم میرے تے خیرالانام کردے
 سدا وسدا رے تیرا میخانہ اللہ مینوں عطا اک جام کردے
 بردا ہاں میں تیریاں بردیاں دا میرے اُتے بس ایناں انعام کردے
 گنہگار نیازی دا اے آقا اپنے وچ غلاماں دے نام کردے

○

دل وچ مدّت دی آرزو ہے ایہو طیبہ پاک دی جا کے میں خاک چُجھاں
 جس دے وچ محبوب دا ہے ڈیرہ نظراں نال اوہ گنبد پاک چُجھاں
 جیہنوں چُجھیاں پیندی اے ٹھنڈ سینے نالے اوہ جالی تابناک چُجھاں
 وے جتھے نیازی محبوب رب دا میں اوہ روضہ شاہ لولاک چُجھاں

○

کنزاً توں لے محشر توڑی سوہنے چن عربی دا راج اے
 دو عالم دا ذرہ ذرہ اوہدی رحمت دا محتاج اے
 اس نوں ملی شفاعت کبریٰ اوہدے ہتھ اُمت دی لاج اے
 ہے لُج پال نیازی دا اوہ اوہدے سر لولاک دا تاج اے

یار ہووے جس کم وچ راضی اوہو سمجھیں عین اسلام این
 روتے گئے اوہ یار دے درتوں جیہناں کیتا غیر کلام این
 ہر رنگ وچ رنگ یار دا ویکھن جیہناں پیتا عشق دا جام این
 عشق نوں کھیڈ نہ سمجھ نیازی ایہہ سب توں سخت مقام این

○

چھڈ دے ہاسے دنیا والے پا غم جناں دا جھولی
 اوہ مقبول ہوئیاں درگا ہے جیہناں جنڈری یار توں گھولی
 چھڈ دے اپنی مرضی کرنی سکھ یار دے پیار دی بولی
 پھیر نیازی توں سب کجھ کھٹیا ہے لوکی کہن جمن دی گولی

○

کیوں کھائیے اسیں خوف حشر دا جج حشر دا ساڈے نال اے
 پھڑن سپاہی حشر دے سانوں بھلا اوہناں دی کیہ مجال اے
 کیہ ہو یا جے کول اساڈے ڈھیر گناہاں دا مال اے
 کملی والا یار نیازی اسماں عاصیاں دا لُج پال اے

○

سارے غیب اوہ جانے سوہناں اوہنوں دو عالم دیاں خبراں
 ساڈے دل دیاں تفسیراں دیاں اوہدی نظر چ زبیراں زبیراں
 اوہ ہے شانناں والا سوہنا کیہ خبر ہووے بے خبراں
 خبر ہووے گی فیر نیازی جدوں جاوون گے وچ قبراں

اے نلج پال غریب نوازا اچیاں تیریاں شانان
 آل تیری دا صدقہ منگناں دو جگ دے سلطانان
 توں مختار ہیں دو عالم دا تیرا منگتا کل زمانان
 جہات نیازی ول وی پا جا کدی عرش دیا مہمانان

جھک جا یار دوارے سجناں چھڈ ساریاں ہور دلیلاں
 کملی والے یار دے ہوندے نہیں پنی لوڑ وکیلاں
 کملی والے نے کر لینیاں سب منظور اپیلاں
 کیہ دساں میں یار نیازی اوہدے کرم دیاں تفھیلاں

درد ماہی دا منگ مولا توں ، ہووے دل وچ نور سویرا
 نہیں حاصل جے درد سجن دا پھیر کس کام جیون تیرا
 ذکر فکر دا پھیر پرولا کر دل دا صاف توں ڈیرا
 درد دتا جس یار نیازی اوہ آپے ای پاسی پھیرا

حشر دیہاڑے جھلیا لوکا دیکھیں عجب تماشہ بن دا
 حکم حشر دے اندر چلناں میرے ماہی ڈھول مٹھن دا
 نور شفاعت والا تھاں تھاں چمکے گا مدنی چن دا
 اوہنوں خوف کیہ یار نیازی جیہڑا خادم شاہِ زمن دا

جس تے یار دی نظر ہو جاوے اوہدا سمجھ بلند نصیب اے
 باطن وچ اوہ شاہ عالم دا بھاویں دیکھن وچ غریب اے
 ہر اک دُکھیے دے ہو جان دی اوہدی رحمت آپ قریب اے
 اوہ نہیں منگدا صحت نیازی جیہدا مدنی یار طبیب اے

○

عاشق چم اکھیاں نال لاؤندے محبوب دے سوہنے ناں نوں
 جتھے لگے قدم نبی دے نوری چمڈے نے اس تھاں نوں
 نبی ولی سب لبھدے پھر دے اوہدی کملی پاک دی چھاں نوں
 لکھ لکھ ہون سلام نیازی سوہنے پاک نبی دی ماں نوں

○

جو ملیاں حسان نوں شانناں ایسا ہور دا شان نہیں ہونا
 اینیاں شانناں والا شاعر کوئی وچ جہان نہیں ہونا
 نعت حضور سنن خود جس توں ایسا مدح خوان نہیں ہونا
 محشر تیکر ہور نیازی کوئی نواں حسان نہیں ہونا

علامہ محمد انور قمر شرقپوری

1938ء

اصل نام محمد انور تے تخلص قمر کردے نیں۔ حاجی محمد شریف دے گھر 20 مارچ 1938ء نوں شرقپور شریف وچ پیدا ہوئے۔ سید محمد الف شاہ صاحب ہوراں کولوں ناظرہ قرآن مجید پڑھیا۔ میٹرک دے امتحان وچ گورنمنٹ پائلٹ سیکنڈری سکول شرقپور شریف توں امتیازی حیثیت نال کامیابی حاصل کیتی۔ ایف۔ اے تے بی۔ اے علامہ اقبال اوپن یونیورسٹی وٹوں پاس کیتا۔ فاضل اردو دی ڈگری پنجاب یونیورسٹی لاہور توں حاصل کیتی۔ محکمہ تعلیم وچ بھرتی ہو گئے۔ تقریری تے تحریری مقابلیاں وچ بہت سارے انعامات حاصل کیتے۔

قمر صاحب اپنے خاندان وچ پہلے پڑھے لکھے فرد نیں۔ 1998ء نوں گورنمنٹ پائلٹ سیکنڈری سکول شرقپور توں او۔ ٹی ٹیچر دی حیثیت نال ریٹائر ہوئے۔ شاعری وچ مولوی محمد حسین تے علامہ نصرت نوشاہی دی شاگردی اختیار کیتی۔ اردو تے پنجابی دونوں زبانوں وچ طبع آزمائی کردے نیں۔ آپ دیاں 10 کتاباں چھپ چکیاں نیں، جیہڑیاں نثر وچ نیں۔ تاریخ شرقپور دے حوالے نال مطالعہ نقوش شرقپور ایہناں دا بڑے معرکے داکم اے جیہڑا 12321 صفحیاں تے مشتمل اے۔ دوجی مشہور کتاب حضور رسالت مآب ﷺ کا علم غیب اے جد کہ حضرت سلطان باہو ہوراں دے پنجابی کلام دی شرح زیر طبع اے۔ علامہ صاحب جس کم نوں وی چھوہندے نیں اوہدی جزئیات تک بیان کردے چلے جاندے نیں۔ ایہناں دا ایہہ تے ایہناں توں اوڈ چھپیاں تے ان چھپیاں کتاباں آؤن والی نسل دا وڈملا خزانہ نیں۔ شاعری دی کوئی کتاب نہیں چھپی ایپر مختلف رسالیاں تے اخباراں وچ ایہناں دا کلام چھپدا رہندا اے۔ علامہ ہوراں دے کلام وچ تصوف، معرفت تے مذہبی رنگ غالب اے۔ ایہناں دا کلام علمی ادبی فارسی، فنی خوبیاں نال بھریا پیا اے۔

آپ شروع شروع وچ صبر تخلص کردے سن پر علامہ نصرت نوشاہی ہوراں ایہناں نوں صبر توں قمر بنا دتاتے واقعی قمر ثابت ہوئے۔ ادبی حلقیاں وچ خوب جانے پچھانے جاندے نیں۔

سوہنے آقا توں ودھ کے ہور کوئی لچپال کوئی نہیں مہربان کوئی نہیں
 جیہڑا نور زمین تے بن آیا باکمال کوئی نہیں ذی شان کوئی نہیں
 وے مومناں دے ہر دل اندر، باجمال کوئی نہیں عالی شان کوئی نہیں
 روز حشر دے قمر شفیع بننا ایہہ مثال کوئی نہیں ایہہ نشان کوئی نہیں

آدم خلقیا آدم نوں پتہ لگے رحمت والیاں صفتاں تیریاں دا
 راز بن کے رہیا توں راز اندر راز پایا نہ رحمتاں تیریاں دا
 نبی، ولی تے غوث ابدال وچوں جانوں کون حقیقتاں تیریاں دا
 باطن وچ وی ظاہر نشان تیرا قمر اُتے وی شفقتاں تیریاں دا

میرے آقادی شانناں توں شان وکھری کوئی شان اس دی لگے شان وی نہیں
 سب نبیاں رسولاں توں ودھ آقا کسے ہور دا ودھ بیان وی نہیں
 خیر خواہ نے ہر انسان دے اوہ خیر خواہ ایناں کوئی انسان وی نہیں
 مہربانی کردے وانگ مہرباناں، قمر ہور کوئی مہربان وی نہیں

ساڈے دل تے پیار دی حد ساری نبی پاک دے نوری دوارے تک اے
 ساڈی آس امید بخشے جان دی اے اوس بے سہاریاں دے سہارے تک اے
 اوہنے کدی انکار نہ، نہ کیتی اوہدی پہنچ ہر ظلم دے بارے تک اے
 گلے لا لینا ہر عمیڑے نوں رحمت اوس دی قمر ہر پیارے تک اے

طلب مدتاں دی آج ہوئی پوری نبی پاک دا آج ظہور ہويا
 صبح ہوئی روشن شام ہوئی روشن سارا عالم اے آج نور و نور ہويا
 دھم پے گئی کل جہان اندر نبی پاک دا آنا مشہور ہويا
 آئے ملک سلامیاں دین خاطر گھر آمنہ قمر معمور ہويا

○

زمیں بن کے گل گلزار ہوئی خزاں نس دی نس دی نس گئی سی
 کھڑے پھل تے غنچیاں گھنڈ لاہیا کلی ہس دی ہس گئی سی
 شرق غرب دے ول بہار بھی خبر دس دی دس دی دس گئی سی
 قمر چین سکون حضور لائے دنیا وسدی وسدی وس گئی سی

○

بندہ بن دا بن دا بن دا اے جے کر بندے نوں بنن دا اول ہووے
 نالے پیر فقیر دے لڑ لگے ، اوہدے گیت گاوے اوہدے ول ہووے
 اوہدے پیراں دی خاک دا پائے سُر مہ تھان تھان تے اوس دی گل ہووے
 سر مَن مَننا کے گائے ، نچے پیریں گھنگھر و قمر دے ٹل ہووے

○

اکھاں روندیاں روندیاں روپیاں نالے اکھیاں رون دا اول دسن
 ہنجو کیر کے بدلاں کالیاں نوں روندے دلاں نوں دل دی گل دسن
 کوئی تکتے تے کوئی قرار پاوے اک دو جے نوں اپنے سل دسن
 بوہے یار دے بن فقیر بہندے قمر ورگے نوں چوکھٹاں مل دسن

روشن جیہنے زمین آسمان کیتے ، اوہ تاں نور حضور دے نور دا اے
 جے کر دھرتی تے امن سکون دے کملی والے دے اوہ ظہور دا اے
 سچے موتیاں وانگ حیات ہوئی اثر اللہ دے نبی حضور دا اے
 جیہڑا علماں تے اپنے ناز کردا قمر اوہ حضور توں دور دا اے

○

اکھاں وچ نہ صبر قرار باقی روضہ دیکھنے دا بڑا چا مینوں
 مال پسیاں راستہ روکیا اے غربت رکھیا مار مکا مینوں
 ہو کے بھراں تے منگاں دعا ہر دم اجر دیندی نہ ذرا دعا مینوں
 رکھ قمر دے عشق دا بھرم آقا مکھ خواب دے وچ وکھا مینوں

○

آقا آئے غریب نے اکھ پٹی ڈکھ درد مصیبتاں نس گنیاں
 ٹٹ بھج کے چھمکاں چور ہوئیاں ننگے پنڈے تے جیہڑیاں وٹس گنیاں
 اکھاں روندیاں جیہڑیاں دنیں راتیں اوہ تاں باسیاں وچ سی وٹس گنیاں
 بل گنیاں مبارکاں زندگی نوں ہر تھاں تے قمر نوں وٹس گنیاں

○

توں ایں مالکا خالقارب سوہنا عجب تیریاں سو بنیاں کاریاں نہیں
 ترن والیاں بیڑیاں ڈوب دیویں بناں چپوؤں بیڑیاں تاریاں نہیں
 بوری والیاں تخت تے بہہ گنیاں ، تختاں والیاں زمیں تے ماریاں نہیں
 کوئی آئیاں منظور محبوب ہوئیاں کوئی قمر جیہیاں کردیاں زاریاں نہیں

حاجی ممتاز احمد ممتاز

1939ء - 1992ء

ممتاز احمد ممتاز 1939ء، نون ملوٹ (بھارت) وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد داناں سلطان احمد اے۔ آپ نے چھوٹی عمرے مسجد وچوں قرآن پاک دی تعلیم حاصل کیتی۔ پاستان بنیاتے منڈی بورے والا ضلع وھاڑی وچ آڈیرے لائے۔ تھوڑی ہوش سنبھالی تے سرائی داکم سنھسن لئی قصور چلے گئے۔ کم سنھ کئے شہر بورے والا وچ دکانداری شروع کر دتی۔ اللہ تعالیٰ نے ایہناں نوں حج دی سعادت وی نصیب کیتی۔ ایہ مشہور نعت گو شاعر محمد علی ظہوری قصوری دے شاگرد نیں۔ کلیم شہزاد ہوریں ایہناں دی کتاب ”صفتاں پاک رسول دیاں“ دے صفحہ 26 تے لکھدے نیں:

”نعت دے حوالے نال اوہناں نوں قدرت نے بڑا بھر پور لہجہ عطا کیتا ہو یا سی۔ اوہ سٹیج تے تحت اللفظ پڑھدے سن۔ پر اوہناں دا عشق رسول وچ ذبیا ہو یا لہجہ دلاں دیاں ڈونگھائیاں تیلر اتر جاندا سی تے ودھیرا اثر وکھاندا سی۔“

حاجی ممتاز احمد ممتاز 10۔ اگست 1992ء بروز پیر ایس دارفانی توں کوچ کر گئے۔ اللہ تعالیٰ اوہناں دی مغفرت فرمائے تے اوہناں نوں بہشت نصیب کرے۔ آمین

نمونہ کلام

کملی والے دے ناں دا کرے چرچا، کیوں نہ جگ اندر اُچاناں ہووے
راضی ہووے جے ربدایا سوہنا، اللہ پاک راضی یاروتاں ہووے
جتھے پیر حضور دے لگ جاوَن، بھاگاں والی اوہ کیوں نہ تھاں ہووے
دن حشر دا ہووے ممتاز سیرتے، کملی والے دی کملی دی چھاں ہووے

○

کملی والیا سوہنیا حشر تیکر، کدی بھٹتے نہ اساں نوں پیار تیرا
دولت دوہاں جہاناں دی ہتھ آوے، بختاں نال جے ہووے دیدار تیرا
ٹھنڈ سینیاں دے وِچ پے جاندی، عاشق ویکھدے جدوں دربار تیرا
تانگھ صرف ممتاز ای رکھدا نہیں، عرشاں اُتے وی اے انتظار تیرا

○

کوئی حشر دا خوف نہیں دل میرے، رحمت تیری دے نال نجات ہووے
جدوں قبر دے وِچ میں جاں آقا، تیرے پیار دی کول سوغات ہووے
جتھے ذکر حضور دا شروع ہووے، کیوں نہ نور دی اوتھے برسات ہووے
ایہو ذکر ممتاز دی زندگی اے، بھاویں دن ہووے بھاویں رات ہووے

○

جیہڑیاں ول مدینے دے جان یارو، اوہناں کونجاں دی کدی نہ ڈار چھڈاں
نبی پاک دے روضے توں جاں صدقے، صدقے لکھ واری، جان وار چھڈاں
طیبہ پاک دی سوہنی گلزار ویکھاں، ہور سارے ای باغ بہار چھڈاں
ہووے وس جے کدی ممتاز میرے، نہ میں سوہنے دا سوہنا دربار چھڈاں

ہوئے جیہناں تے میرے حضورِ راضی، چنگے اوہناں دے ہوئے نصیب یارو
 اوہناں بندیاں دے بُندا رب نیڑے سَدّے جیہناں نوں سوہنا قریب یارو
 روگ دلاں دے دور ہو جاوندے نیں، بانہہ پھڑے جے پاک طبیب یارو
 وکھ اوہناں دی شان ممتاز اُچی، جیہناں ویکھیا در حبیب یارو

○

سوہنے جیہنا نہ سوہنا اے ہور کوئی، اوہدی مثل نہ دو جہان اندر
 گنہ گاراں دی آپ امداد کردے، اُمت ڈولے نہ حشر میدان اندر
 اللہ پاک صفتاں آپ کیتیاں نیں، لکھیا وکھ لے پاک قرآن اندر
 سدا ایہہ ممتاز دعا منگے، مراں سوہنے دے دین ایمان اندر

○

اوہدے نام توں صدقے میں لکھ واری، پائی کسے نہ شان سرکار ورگی
 جتھے لایا حضور نے آن ڈیرا، رونق کتے نہ اوس بازار ورگی
 اک لکھ تے کئی ہزار وچوں، طبع پائی نہ احمد مختار ورگی
 بخت والے نوں ملے ممتاز سوہنی، دولت کوئی نہیں اوسدے پیار ورگی

○

جاواں جدوں وی ایس جہان وچوں کلمہ نبی دا اودوں نصیب ہووے
 دکھ درد نہ کدی وی آون نیڑے، طیبہ والا جے طیب طبیب ہووے
 جنّاں ہو یا قریب حضور دے میں، رحمت میرے تے اوئی قریب ہووے
 ساہ نکلدے ہون ممتاز میرے، اکھاں سامنے روضہ حبیب ہووے

کملی والے دا مخلق سبحان اللہ ، دشمن ڈگ قد میں مسلمان ہو گئے
 کیتی شہنشاہی بہہ کے بوریئے تے حاکم جگدے ویکھ حیران ہو گئے
 میرے نبی دی چاکری کرن والے روم شام تے حکمران ہو گئے
 نام اوہناں دارہیا ممتاز زندہ ، اوہدے نام توں جیہڑے قربان ہو گئے

○

سارے فکراں توں ہوئے آزاد یارو ، اوہدی زلف دے جیہڑے اسیر ہو گئے
 خلقت اوہناں دے درتے رہی جھکدی جیہڑے نبی دے مست فقیر ہو گئے
 وگڑے ہوئے اچکے تے چور ڈاکو ، نظر پاک پے گئی سدھے تیر ہو گئے
 عشق نبی دی دولت نصیب ہو گئی ، تہدے آسیں ممتاز امیر ہو گئے

○

ذکر کرئیے سرکار دا جس تھاں تے ، گھٹا رحمتاں دی اوتھے چھا جاوے
 روگ دلاں دے دور سب ہو جاوے ، منہ تے ناں سرکار دا آ جاوے
 کملی والے دی جدوں وی یاد آوے ، سارے دکھ تے درد مٹا جاوے
 اوس راہ توں جاں ممتاز صدقے ، سوہنا جس راہوں پھیرا پا جاوے

○

سوچے اڈ توں عشق دے کھنڈ لاکے فضا رنگی تے مہک وکھری اے
 کھڑی ہوئی بہار اے چمن اندر ، ویکھو بلبلاں دی چہک وکھری اے
 نیویں نظر تھیں کریں سلام جھک کے ، اوہناں رستیاں دی ٹہک وکھری اے
 آخر وقت ممتاز نوں دید ہووے ، ساہ اکھڑے دی سہک وکھری اے

میرے نبی ورگا نہیں کوئی ہور ہونا، پھڑ کے ڈگیاں نوں سینے لاؤن والا
 طیبہ پاک دی پاک زمین اُتے، پھل رحمتاں دے برساؤن والا
 بہہ کے رات ساری غاراں وچ سوہنا اللہ پاک توں اُمت بخشاؤن والا
 کملی والے دی شان ممتاز واہ وا، گنہ گاراں دے عیب چھپاؤن والا

دیتے نبی دے ہتھاں وچ ہتھ جیہناں، پورے اوہناں دے سب ارمان ہو گئے
 قسمت جاگ پئی اے اوہناں عاصیاں دی، راضی اوہناں تے آپ رحمان ہو گئے
 کملی والے دا ساتھ نصیب ہو یا، اوہناں بندیاں دے اُچے شان ہو گئے
 بولے جو حضورؐ زبان وچوں، اوہو لفظ ممتاز قرآن ہو گئے

ہووے ذکر محبوب دا جیس ویلے، میرے دل نوں اوووں تسکین ہووے
 جیہڑی اکھ نے ویکھیا پاک روضہ، اوہو اکھ نہ کدی غمگین ہووے
 ایہو آس اے طیبہ دے وچ کدھرے، قبر لئی دو گز زمین ہووے
 کملی والے دی یاد ممتاز آوے، سجدے وچ ڈگی ایہہ جبین ہووے

نبی پاک دا جیہڑا بے ادب ہووے، اوہدے نال توں سانجھ تے سیر نہ رکھ
 جیہدے دل وچ سوہنے لئی تھاں کوئی نہیں، اپنے دل وچ اوہدی توقیر نہ رکھ
 اینا رو حضورؐ دے عشق اندر، ایہناں اکھاں وچ ذرا وی نیر نہ رکھ
 سوہنا سدے گا پھیر ممتاز تینوں، دل نوں کملیا ایڈا دلگیر نہ رکھ

سچا عشق اے دین ایمان ساڈا، اصل عشق حضورؐ پر نور دا اے
 جیہناں ویکھیا در حضورؐ جا کے، اوہناں لئی نظارہ کیہ طور دا اے
 ہنجو ڈوہل، نہ بول کجھ لہ لہیں گا، ایہہ تاں فلسفہ عقل شعور دا اے
 بخشہ جاوے گی امت ممتاز ساری، پکا وعدہ ایہہ ربؐ غفور دا اے

پاک نبیؐ دا لبہاں تے نام جیہدے، رحمت اوس تے سدا بھر پور ہووے
 جیہڑے بندے نوں عشق نصیب ہووے، سینہ اوسدا سدا پر نور ہووے
 کرم اوس تے ہندا اے ربؐ ولوں، جیہڑا آقا دی نظر منظور ہووے
 بخت اوسدے جاگ ممتاز پیندے، نسبت جس دی نال حضورؐ ہووے

مشک عنبر توں ودھ خوشبو یارو، سو بنے نبیؐ دے پاک پسینے دے وچ
 نبیؐ پاک دا ورد جو کرن والے، رہندے ادب دے خاص قرینے دے وچ
 نبیؐ پاک داناں ڈلھکاں ماردا اے، میرے دل دے ایس نگینے دے وچ
 حسرت دل دی ہووے ممتاز پوری آوے موت پر شہر مدینے دے وچ

ہووے کرم جے کدی سرکار ولوں، روئے پاک دے پاک انوار ویکھاں
 اچھے اچھے دربار تے دینے راتیں، عاشق ہنجواں دے پاؤندے ہار ویکھاں
 رنگارنگ دے پھل پئے مہکدے نیں، صدقے ہووندی مست بہار ویکھاں
 پے جائے ٹھنڈ ممتاز دے وچ سینے، جدوں روئے نوں میں اک وار ویکھاں

سید زیارت حسین جمیل

1940ء - 1992ء

اصل نام سید زیارت حسین شاہ تے تخلص جمیل اے، زیارت وی تخلص کر لیندے نیں۔ آپ 1940ء نوں چائی ونڈ ضلع امرتسر وچ پیدا ہوئے۔ آپ دے والد دا نام حکیم سید عطاء اللہ شاہ اے۔ جیہڑے امرتسر وچ حکمت کردے سن۔ زیارت نے مڈھلی تعلیم وریال (امرتسر) وچ پائی۔ پاکستان آ کے فیصل آباد دے چک نمبر 30 ج ب توں مڈل تے سٹی مسلم ہائی سکول فیصل آباد توں میٹرک پاس کیتا۔

فیصل آباد دے معروف شاعر حافظ محمد حسین حافظ ہوراں دے شاگرد نیں۔ ایہناں دیاں چھپیاں کتاباں ”زیارت رسول“، ”زیارت حسین“، ”زیارت مدینہ“، ”زیارت محبوب“، ”زیارت علی“، ”سجرے اتھرو“، ”زیارت دے دوہڑے“، ”پتھر وچ تریڑ“ شامل نیں۔ آپ نے 10 ستمبر 1992ء نوں وفات پائی۔ آسان، سادہ تے پرتا شیر لکھن والے شاعر سن۔

نمونہ کلام

کھلتے رحمتاں دے اودوں در سارے جدوں آپ حضورؐ ظہور ہوئے
 ابر رحمتاں دے چھم چھم آسن، عرش فرش سارے نور و نور ہوئے
 بُت آ سجود وچ پڑھن کلمے سب کفر اندھیرڑے دُور ہوئے
 عالی شان مکان نوشیرواں دے لرزہ کھا جمیل سب چور ہوئے

گئے طور پہاڑ دے ہو کوئلے نالے آپ کلیم بیہوش ہو گئے
 رَبِّ اَرِنِي دے بھُل خیال جان دے مدھم سب سی جوش و خروش ہو گئے
 تاب اک وی نہ جھلی گئی نوری سب ہوش و حواس روپوش ہو گئے
 میرے نبی جمیل گئے پہنچ اوتھے جبریل وی جتھے خموش ہو گئے

○

سوہنی کملی حضور دی کرے کملی جدوں اوڑھ کے عالی جناب آئے
 نوری مکھ تے سوہنی واللیل زلفاں جیویں بدلاں وچ مہتاب آئے
 ختم الرسل تے خیر الانام نالے لکھاں ہور لے سوہنے القاب آئے
 چوداں طبق جمیل ہو گئے روشن ایسے بن احمد آفتاب آئے

○

کملی والا جے کملی نوں کدے سدے جا کے روضہ شاہِ لولاک چمّاں
 آٹھے پہر جتھے ڈیرا قدسیاں دا ، پایہ عرش دا زیر افلاک چمّاں
 نور جاندا جتھوں آسمان وّ لے روضے پاک دا گنبد پاک چمّاں
 بلکہ پھرن جمیل جو وچ بطحا لیکے اوہناں دے پیراں دی خاک چمّاں

○

کردا اے کرم دی نظر کریم جس دم پھل سکیاں درختاں نوں لگ جان دے
 اوہدے قبر تھیں بلعم باعور ورگے دھکے وچ جہنم دی اگ جان دے
 کدی پانی فرات چوں نہیں ملدا کدی اڈیاں چوں چشمے وگ جان دے
 اوہدی رحمت دے نال جمیل دیکھے اسیں جنت فرودس چ سگ جان دے

ثانی نہیں جیہدا کوئی جگ اُتے شانناں اوہدیاں دون سوائیاں نہیں
 اک لکھتے چوکی ہزار وچوں ایسے یار دیاں خبراں پائیاں نہیں
 واضحی رخسار واللیل زلفاں شانناں وچ قرآن دے آئیاں نہیں
 جیہنوں یار جمیل خدا آکھے اسیں یاریاں اوس نال لائیاں نہیں

○

رشک کرے میرے اُتے شہنشاہی خادم بناں جے سچی سرکار دا میں
 کوڑے لوک بھاویں کوڑا کہن مینوں کوڑا پیا ہونجاں کوچے یار دا میں
 لگن فتوے ہزار پر آرزو اے رہواں روضے تے سجدے گزار دا میں
 کر کے دید جمیل جمیل والی رہواں اکھیاں نوں ہر دم ٹھار دا میں

○

اوہدی رحمت دا مینوں وی آسرا اے گنہگاراں نوں سینے جو لان والا
 مژدے سدا شفاعت دے دیوندا اے ہر تے تاج لولاک دا پان والا
 غارِ حرا اندر رو رو دنے راتیں بگڑے اُمت دے کاج بنان والا
 جا کے عرشاں تے شب معراج آقا اوگنہار جمیل بخشان والا

○

سوہنا سدا لیندا جیہنوں وچ قداماں اوہنوں دکھ نہیں سہن دیندا
 دکھ دور کردا کسے دکھیے نوں وچ دکھاں دے لدی نہیں رہن دیندا
 بھار چا لیندا چاہ نال بھارے ہنجو کسے نہیں اکھ دے بہن دیندا
 یاری توڑ دا نہیں توڑ پہنچدا اے جمیل دل نہیں کسے دا ڈھین دیندا

اکو حسن دی جھلک نون ویہندیاں ای حضرت موسیٰ وی ہوش بھلا بہندے
 تاب نور دی جھلدے طور ناہیں تن من نون پھوک جلا بہندے
 سورت پاک قرآن دی بھل جانڈے سوہنے یار دی صورت جو پا بہندے
 ہار جت جمیل اوہ دیکھدے نہیں بازی عشق والی جیہڑے لا بہندے

○

خادم ہاں رسول دے خادماں دا پیروکار میں زہرہ تے علی دا ہاں
 پنچتن پاک دے نال ہے پیار مینوں نوکر میں ہراک نبی تے ولی دا ہاں
 مینوں لوڑ ناہیں فرقے بازیاں دی طلب گار توحید دی کلی دا ہاں
 مجنوں وانگ جمیل نو چم مینوں کتا میں محمد دی گلی دا ہاں

○

توں کیہ واعظا شان نزول جانے ، گنت کنزا اشارہ کریم دا اے
 تیری حور و قصور تک سوچ رہ گئی تینوں شوق یا باغ نعیم دا اے
 میرے نبی دی ہے پرواز اوتھے ، جتھے دخل نہ عقل سلیم دا اے
 تینوں گل اخیر جمیل دتے ، سارا سلسلہ الف تے میم دا اے

○

دیوے نظر تھیں رنگ بے رنگیاں نون ایہہ وی خاص تعریف حبیب دی اے
 اوہدی شان عظیم بیان کرنی طاقت کدوں ایہہ شاعر ادیب دی اے
 گنہگاراں بیماراں دا آپ وارث رکھدا خبر ہر دکھی غریب دی اے
 مرضاں تائیں جمیل شفا ملدی پندی جھات جد میرے طبیب دی اے

توں ایس شان قرآن تے مان میرا تیرے نال ای شان ہے سب آ کھاں
 توہیوں کیتا جہان آباد دل دا زندگانی دا تینوں سبب آ کھاں
 تیری شان بیان توں کتے اُچی تینوں کیہ آ کھاں کیہڑے ڈھب آ کھاں
 ڈر آؤندا جمیل اے رب کولوں نہیں تے سو بنیا میں تینوں رب آ کھاں

○

ودھ کے جنت دے رنگین نظاریاں توں، کیف پرور نظارے مدینے وچ نہیں
 عرشوں فرش تیکر جیہڑے چمکدے نے اوہور روشن ستارے مدینے وچ نہیں
 کئی ولی اصحابی مدینے وچ نہیں، کئی یار پیارے مدینے وچ نہیں
 گنہگاراں جمیل بے وارثاں دے، ہوندے پئے گزارے مدینے وچ نہیں

○

کلام بلھے شاہؒ

اردو ترجمہ: علامہ محمد انور قمر شرف پوری

خوبصورت جلد، بہترین کاغذ، عمدہ چھپائی

زیر طبع

مقصود پبلشرز

سرور مارکیٹ - اردو بازار - لاہور Mob: 0333-4320521

اقبال شیدا

1941ء - 1999ء

اصل نام محمد اقبال، قلمی نام اقبال شیدا اے۔ 4 مئی 1941ء نوں ضلع جالندھر (بھارت) وچ پیدا ہوئے۔ والد دا نام اللہ دتا اے۔ ہجرت توں بعد فیصل آباد آکے رہائش رکھی تے والد دے نال کم کرن لگ پئے۔ 1965ء وچ شاعری شروع کیتی تے صائم چشتی دے شاگرد ہو گئے۔ کئی اخباراں تے رسالیاں وچ کلام چھپیا تے ایہدے نال ایہناں دی اک کتاب ”حریم نعت“ دے نام نال مارکیٹ وچ آئی۔ 12 دسمبر 1999ء نوں اس فانی دنیا توں چلانا کر گئے۔ عشقِ رسولؐ وچ ایہہ واقعی شیدائی سن۔ کلام وچ استاد دارنگ اے۔ شامل چوہرگے وارث شاہی بھروچ نیں۔

نمونہ کلام

او گنہار گناہواں نے کر دیتا کوڑا وانگ اتے تھے دی ول مینوں
 نیکی آئی نہیں کوئی قریب میرے پائے بدیاں نے سو سو ول مینوں
 بیڑی کرم دی آس تے ٹھیل دتی چپولاؤن دا اوندان نہیں ول مینوں
 کملی والیا تیرا اقبال شیدا، کرو کرم تے کر دیہو ول مینوں

دُنیا داری دی اگ نون تیز کردی پکھی حرص دی مار کے جھل آقا
 تون کریم ایں کملی دی چھاں تھلے گنہگاراں نون لیناں ایں جھل آقا
 عقل فکر تے ہوش نہ رہی مینوں چڑھیا ایسا وچھوڑے دا جھل آقا
 صدقے یاراں دے شیدا نون کول سدّ لے صدمہ ہجر دا ہوندا نہیں جھل آقا

○

ملے تیرے میخانے چوں مے جیکر پی جاواں میں جگاں دے جگ آقا
 جیہڑا تیرے دروازے تے جھک جاوے جھکے اوسدے قدماں تے جگ آقا
 تیرا نور اے جیہناں دے سینیاں وچ دیوے قبراں تے پیندے نے جگ آقا
 ملے شیدا نون کرم دی بھیکھ سائیاں تیرے فیض دا کھلا اے جگ آقا

○

زہر بھری اے میرے وجود اندر ایسی لڑی بُرائی دی کھل آقا
 سڑ سڑ کے بدی دی اگ اندر جان ہوئی مکئی دی کھل آقا
 اٹھو پہر جھور یوں نے دل تائیں لنگھے پل وی نہیں ہسن کھل آقا
 شیدا وّے وی کرم دی نظر ہووے کلی جاوے مقدر دی کھل آقا

○

چالو ہووے مشین یقین والی ، سدھی میرے مقدر دی کل ہو جائے
 کملی والے دی دید نصیب ہووے بھانویں اج ہووے بھانویں کل ہو جائے
 ہووے اوہدی غلامی دا شرف حاصل ختم دنیا دی ایہہ کل کل ہو جائے
 شیدا ہووے تسلی ضمیر تائیں پُرسکون ایہہ دل بیکل ہو جائے

کملی والے دی شان میں کیہ دساں شان جیس دی اے ہر اک شان توں ودھ
 کراں کیہ کیہ بیان میں صفت اوہدی جیہدی صفت اے ہر اک بیان توں ودھ
 نعت گو اے سارا جہان اوہدا نعت کیہڑی اے بھلا قرآن توں ودھ
 کسے بندے دا کیہ مقدور شیدا کرے صفت اوہ آپ رحمان توں ودھ

○

جیہڑے قلب حضورؐ دا ذکر کیتا اوس قلب نوں یارو صفائی مل گئی
 اوہدے پاک دربارتے جو جھکیا دین و دنیا چ اوہنوں بڑائی مل گئی
 ہو یا شہنشاہ اوہو زمانیاں دا در احمد دی جیہنوں گدائی مل گئی
 شیدا جیہنوں حبیبِ خدا ملیا اوہنوں سمجھ لئو ساری خدائی مل گئی

○

کملی والے محمد دا نام لے کے میری شیریں زبان اے ہو جاندی
 پڑھاں جدوں درود حضورؐ اُتے میری مشکل آسان اے ہو جاندی
 آوے یاد حبیبِ طبیب جس دم رُکی نبض روان اے ہو جاندی
 جیہنوں شیدا حضورؐ دے نال نسبت گلی جنت نشان اے ہو جاندی

○

کملی والے دے مکھ تے نور جیہڑا نہ اے سورج نہ چن تے تاریاں وچ
 جیہدے حُسن دی آپ تو صیف کردا، اللہ پاک قرآن دے پاریاں وچ
 ٹوٹے چن ہووے سورج پچھاں پرتے اپنی طاقت اے جیہدے اشاریاں وچ
 شیدا انگل حضورؐ دی نال برکت شہداں گھل جاون پانی کھاریاں وچ

کملی والے نے کرم دی نظر کر کے جان پا دتی سکے لکڑاں وچ
 جیہدے پیراں دی دھوڑ دی نال برکت آگئی بہار اے رکڑاں وچ
 شفقت کیتی جو سوہنے نے عاصیاں تے تولی جا نہیں سکدی تکرڑاں وچ
 شیدا چانن جہان تے کر دتا بال شمع توحید دی جھلکھڑاں وچ

○

ولی ہو نہیں سکدا جدوں تیکر مہر علیٰ دی ہووے نہ ولی اُتے
 اوس علی دا باغ ویران کیتا ظلم توڑیا اے کلی کلی اُتے
 ہلہ ظالماں کوفیاں بول دتا علیٰ علیٰ کر کے ابن علیٰ اُتے
 جیہدے بو سے رسول نے لئے شیدا تیغ ظلم دی آن کے چلی اُتے

○

کملی والیا کرم دی نظر ہووے کرماں ماریاں لیکھاں ہاریاں تے
 تیرے حسن دی چن کبیر ریس کرنی جیہڑا چلدا اے تیرے اشاریاں تے
 جیہڑے تیرے غلاماں دے ہین خادم پادیندے کند نے تاریاں تے
 جیہناں نام حضورؐ والیا شیدا، ڈب دے ہوئے وی لگے کناریاں تے

○

بھانویں چانن زمانے تے ونڈدا اے عربی چن توں نہیں مہتاب سوہنا
 بیشک رنگ تے مہک وچ ہے یکتا نوری پھل توں نہیں گلاب سوہنا
 سوہنا شاہ سلطان اے سوہنیاں دا بے انداز سوہنا بے حساب سوہنا
 حسن یوسف وی جس تے فدا شیدا بے نظیر سوہنا لاجواب سوہنا

رہیا عقل تے عشق دا ویر مڈھوں عقل وکھ کردی عشق کول کردا
کم عقل دا جاچنا پرکھناں اے عشق کدے نہیں پرکھ پڑچول کردا
عقل تول تکرار دی ہے قائل عشق بھل کے نہیں مول تول کردا
جتھے عشق ٹکاؤندا اے پیر شیدا اوٹھوں عقل دا بستر اگول کردا

○

کملی والے دا در سبحان اللہ ہر اک مرض دی ایٹھوں دوا مل جائے
بھاویں کناں مایوس لاچار ہووے ایٹھے آوے تے اوہنوں شفا مل جائے
میرے آقادی جیہنوں رضائل جائے بے نواجے ہووے تے نوا مل جائے
شیدا اوہنوں خود جنت اڈیکدی اے جیہنوں آپ جیسا راہنما مل جائے

○

تیرے پیراں دی دھوڑا کسیر آقا کور چشماں نوں جیہڑی بینائی دیوے
نظر ڈرے تے پوے تے بنے تارا گند ذہناں نوں اعلیٰ دانائی دیوے
اوہدی ہر اک فریاد اے سنی جانندی تیرے در تے جیہڑا دوہائی دیوے
شیدا جیہڑے حضور دے ہین خادم مولا اوہناں نوں بخش خدائی دیوے

○

دیکھاں کدوں میں روضے دیاں جالیاں نوں رہندا ترسدا ہر دم اے جی آقا
تیری راہ وچ ملن جو دکھ مینوں سینے لا لواں کراں نہ سی آقا
میرے بھاگ سہاگ دا پون جوڑا جام وصل دا لواں میں پی آقا
شیدا وٹے وی کرم دی نظر ہووے تیرے واسطے مشکل اے کی آقا

لالی شفق دے وچ جو نظر آوے سُرخی پاک امام دے خون دی اے
 کیتا رقم سر قلم کرا سید اصل زندگی اوس مضمون دی اے
 حق حق اے باطل اے سدا باطل گل قدرت دے پکے قانون دی اے
 شیدا نام حسین دا ہے زندہ نسبت ختم یزید ملعون دی اے

○

جھٹلے ہوئے ظلمات دے جھکھڑاں وچ شمع حق دی بال کے دس دتی
 لچپال نے وار کے سیس اپنا لچ نانے دی پال کے دس دتی
 اپنا آل پروار قربان کر کے ہونی دین توں ٹال کے دس دتی
 شیدا صدق تھیں صادق صابراں دی صابر رکھ وکھال کے دس دتی

○

کربل وچ امام تے ہوئے جیہڑے ظلم رب قدیر ای جان دا اے
 اکھاں سامنے بچڑے کوہائے جیہنے دکھ زینب دا ویر ای جان دا اے
 لگا حلق معصوم دے وچ جیہڑا تڑپ اصغر دی تیر ای جان دا اے
 شیدا جھوک لٹا کے قیدیاں دی حالت عابد اسیر ای جان دا اے

حاجی دلشاد چن

اصل ناں دلشاد احمد تے چن تخلص کر دے نیں۔ والد دا ناں نور محمد تے والدہ برکت بی بی اے۔ چن جی 1944ء وچ پیدا ہوئے۔ فیصل آباد شہر دے رہائشی نیں۔ شاعری وچ الحاج بری نظامی دے شاگرد نیں۔ سدھے سادے سبھا وانگوں سدھی پدھری زبان ورتدے۔ مشکل تے پیچدار لفظاں توں پرہیز کردے۔

مہن تک ایہناں دیاں پنج کتاباں چھپ چکیاں نیں۔ جیہناں دے ناں انج

نیر:

1-	ہرنی دی اکھ	(گیت)
2-	چن سفنے	(غزل)
3-	نبی سوہنا	(نعت)
4-	چن سدھراں دے رنگ	(نظم)
5-	بن گئے خواب حقیقت	(نثر تے نظم)

نمونہ کلام

میری سدھر دے بوٹے نوں پھل لاکے، نال رحمتاں دے آقا ڈول بھریا
 بھاویں دور پیساں، پیساں نظر اندر، مینوں سد کے آقا نے کول بھریا
 دتا عشق پیانے دے نال بھر کے، نہیں مار کے ذرا وی جھول بھریا
 اوتھے جان نوں تڑندی تانگھ میری، جتھے آس دا چن کسکول بھریا

کملی والیا سوہنیا لچپالا ، ساڈا ایہہ سلام قبول کر لنیں
ہتھاں جوڑیاں تے ڈگدے ہنجواں دا ، ایہہ حقیر نذرانہ وصول کر لنیں
ریاض الجنۃ جو ٹکڑا جنت دا اے ، دیکھاں اوس دے خاص نظاریاں نوں
کملی والے تے چن درود بھیجیں ، ایس عمل نوں روز معمول کر لنیں

اوہو گھڑی چنگی اوہو پہر چنگا ، جیہڑا وقت مدینے گزاریا سی
سوہنا روضہ حضور دا دیکھ کے تے ، نقش دل دے وچ اتاریا سی
چم چم کے حرم دے کولیاں نوں ، اپنے دل تے سینے نوں ٹھاریا سی
اپلو عیاں تے دے کے رحمتاں دا ، چن کرم دے نال شکرگاریا سی

تھاڈا در ہے آقا جی در ایسا ، جتھے گل نہیں کوئی وی رولیاں دی
در سوہنے دا جدوں میں دیکھ آیاں ، رتجھ لٹھ گئی بھاریاں ہولیاں دی
تھاڈے روضے چہن منسوب جیہڑے ، نسبت منگناواں اوہناں کولیاں دی
کالی کملی دی حشر نوں چھاں کر کے ، رکھیں لاج آقا چن دے دھولیاں دی

جیہڑے نبی دی یاد وچ رہے ڈگدے ، ہنجو آقا نے اوہ قبول کر لئے
میرے سن کے ترلے تے ہاڑیاں نوں ، تحفے شعراں دے میتھوں وصول کر لئے
اوہدے در مبارک تے بہہ کے تے ، اوہدی رحمت دے ہلے حصول کر لئے
اوہنے ہو رکیہ لینا ایس حشر نوں چن ، جیہنوں کملی دے پٹھ رسول کر لئے

روضہ نبی کریمؐ دا ویہندیاں ای ، نین ادب تھیں دوویں جھکائے تھلے
 دھڑکن خشتی تھیں دل دی تیز ہو گئی ، ساہ جائے اُپر ساہ آئے تھلے
 آبِ زمزم پیتا سی قسم رب دی ، گنبد خضریٰ دے بیٹھ کے سائے تھلے
 اوہدے روضے تے چمکدا ویکھیا چن ، زینہ عرش دا ہے جیہدے پائے تھلے

○

اللہ محمدؐ دے دوویں نام سچے ، دوواں ناواں نوں آؤنا زوال کوئی نہیں
 جسم اک دادو جے دا سایہ ہے نہیں ، اوہدی مثل تے ایہدی مثال کوئی نہیں
 اوہ کریم کریمی دا انت کوئی نہیں ، ایہدے جیہا سخی لچپال کوئی نہیں
 نبیؐ سوہنا نعت لکھوا لیندا ، تیرے فن دا چن کمال کوئی نہیں

○

کسبل پوش سرکارؐ دا کرم سارا ، جیہدی یاد نے کیتا آباد مینوں
 سینے سنت بلاں دی ٹھاٹھ مارے ، سدا رکھدی اے جیہڑی شاد مینوں
 مینوں حشر دی تلخی دا ڈر کاہدا ، کلمہ سوہنے محمدؐ دا یاد مینوں
 بہتے چن دے نام توں جان دے نیں ، تھوڑے آکھدے ہن دلشاد مینوں

○

لف گئی نال ندامت دے دھون میری جرم اینے کو دنیا تے کر چکاں
 اوہ تھاواں وی رہیاں نہیں یاد مینوں جتھے جتھے گناہواں نوں دھر چکاں
 زندہ لاش وانگوں پھرناں جگ اُتے بازی جیویں حیاتی دی ہر چکاں
 لا تقنطوا دی آس تے چن نال فخر دے کیوں نہ سر چکاں

جتھے عشق محمدؐ دا نگ جڑنا ، مندري دل دی اوہ خراذ رکھیں
یا محمدؐ یا محمدؐ دا ورد کر کے ، اپنی روح دلگیر نوں شاد رکھیں
کڈھ کے غیر خیال نوں دل وچوں سچے عشق تھیں بستی آباد رکھیں
سب کجھ بھل جاویں چن مرن ویلے ، کلمہ سوہنے محمدؐ دا یاد رکھیں

کمبل پوش سرکار سبحان اللہ نیڑے کر گیا اے منزل دُوریاں دی
اودھے عشق وچ ہستی نوں گم کر لے مہر لگے گی فیر منظوریاں دی
جیہدے پاک پسینے دی چھٹ سوہنی مات کر گئی مہک کستوریاں دی
لے کے رب توں ہار دروداں دے ، چن آگئی عرش اُتوں ٹولی نوریاں دی

آمد پاک محمدؐ دی سُن کے تے شیر جنگل دے ہو مخمور کھیڈے
کھیڈ غاراں چ پنجواں نال کھیڈی ، ہو کے اُمت دے غم وچ چور کھیڈے
والفجر دا مکھڑا ویکھنے نوں ، لک لک کے شبِ دیبجور کھیڈے
تیرے بختاں توں سعدیہ چن واری تیری گودی دے وچ حضور کھیڈے

دوزخ اوہناں دی وچ اڈیک رہندا ، جیہڑے چھڈ حضور دی سوچ گئے نہیں
کفر نسدا نسدا تھک بیٹھا ، گتے کفر دے وی کھا موچ گئے نہیں
ایسے آئے محمدؐ جہان اُتے دھرتی فلک وی خوشی تھیں لوچ گئے نہیں
حشر تیک نہیں دلاں وچوں چن مٹنے ، کملی والے جو نقش کھروچ گئے نہیں

بنیا پیر جے ویکھ لو مُرسلاں دا ، ہو یا ظاہر جد اقصیٰ دے گُنَب وچوں
وانگ تاریاں فلک تے چمک اُٹھی ، نکل دھوڑ براق دے سُنَب وچوں
بنے عمر عثمان صدیق حیدر ، نکل آقا محمد دے کھُنَب وچوں
اودے کرم تھیں حشر نوں ویکھ لئیں ، چن کالی کملی دے نکلے گا جھُنَب وچوں

○

قطبی تارے نوں بھل گئی چمک اپنی ، سوہنا ماردا جدوں چمکار آیا
سانبھی کلیاں توں جائے نہ مہک جیہدی ، ونڈن جگ دے وچ مہکار آیا
جیہدی چمک تھیں روشن جہان ہو یا ، زلفاں چھنڈ دا رب دا یار آیا
چن اُمی پڑھاونا ایں جگ سارا ، جھولی آمنہ دی سرکار آیا

○

سیر ہفت افلاک دی اوہ کردا ، رہندی جاگدی جیہدی ضمیر دی اکھ
کہہ کے چاک تے لوکاں نوں بھنڈ دتا ، بنیا سردا تاج اے ہیر دی اکھ
کافر ہون توں ویکھ بچا لیندی ، بڑی دوروں مرید نوں پیر دی اکھ
مرد کامل دی جے نگاہ پے جائے ، بدل جاندی اے چن تقدیر دی اکھ

○

ابوبکر تے عمر عثمان علی چارے ، اکو بروماں دیاں کنیاں نہیں
گل من حضور دی یار چارے ، چوہاں یاراں دیاں آقا منیاں نہیں
صدق عدل تے جرأت دے ہن پیکر ، جیہناں باچھیاں کفر دیاں بھنیاں نہیں
چارے چن حیا دے فلک اُتوں ، کرناں گھل دے ون سونیاں نہیں

والی رحمت دا آیا جگ اُتے ، دُکھ درد مصیبتاں ٹالنے نوں
دیوا کفر تے شرک دا گل کر کے ، آیا شمع توحید دی بالے نوں
میخلاں والیاں دے بھلا نصیب کتھے ، بھاگ لگے جو کتھاں دے آ لھنے نوں
اوہنے کنبہ حلیمہ دا پالیا چن ، لے گئی لال حلیمہ جو پالنے نوں

رتناں حرفاں تھیں ماں دا لفظ بنیا ، نورِ رتناں چہ ربِ یزداں دا اے
لگے میم محمد دے ناں والی پہلا حرف محمد دے ناں دا اے
الف احد دا نور پیا چمکے نون غنہ ایس جہاں دا اے
چن نقطے دا بھار نہیں پین دتا اُچا رتبه ایس توں ماں دا اے

محمد بوٹا عدل لہوری

10 دسمبر 1945ء

اصل نام محمد بوٹا تھے قلمی نام عدل منہاس لکھدے ہیں۔ 10 دسمبر 1945ء نوں راج گڑھ لاہور وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد دا نام حاجی فیروز دین اے جیہڑے 1952ء وچ ایس فانی دنیا توں چلانا کر گئے۔ آپ دی والدہ دا نام سیدہ بی بی اے۔ آپ نے محلہ حاجی پارک راج گڑھ دی جامع مسجد دے مولوی میاں دین محمد صاحب توں قرآن مجید دی تعلیم حاصل کیتی۔ عدل ہوراں مڈل تک سکول توں باقاعدہ تعلیم حاصل کیتی۔ گھریلو حالات نے اگے پڑھن دی اجازت نہ دتی تے گڈیاں دی ڈیٹنگ پینٹنگ داکم سکھ کے روزی کمان لگ پئے 1976ء تک پاکستان وچ ای کم کاج میکلوز روڈ تے کردے رہے تے ایہدے نال نال شعر وی آکھدے رہے۔ 23 جنوری 1976ء نوں سعودی حکومت دے دارالخلافہ ریاض وچ چلے گئے تے او تھے وی ڈیٹنگ پینٹنگ دے کم وچ رُجھ گئے۔

آپ منظور بٹ دے شاگرد ہیں۔ پنجابی شاعری دی ہر صنف وچ طبع آزمائی کیتی۔ مثلاً چومصرعہ، غزل، گیت، دوہڑہ، رزمیہ نظماں، حالات حاضرہ تے پاکستان دی یاد وچ تے اس توں علاوہ ہور بڑیاں خوبصورت مزاحیہ نظماں وی لکھیاں۔

نمونہ کلام

توں رحیم کریم ایں کرم کردے تینوں شانِ بلندیاں دا واسطہ ای
سیاہ کار ہاں میں بخشیش عیب میرے کالی کالی دیاں تنداں دا واسطہ ای
عشق نبی وچ ہوئے قربان جیہڑے اوہیں قرنی دیاں دنداں دا واسطہ ای
گنبد خضرا دی عدل نوں دید بخشیش تینوں کعبے دیاں کنداں دا واسطہ ای

تیریاں توں ای جانے خداوند، تیرا بھید تے کسے نے پایا ای نہیں
 ایہہ صورتاں ساریاں تیریاں نیں، اگو جیہا توں کسے نوں بنایا ای نہیں
 ہر ہر دے وسنا ایں دل اندر، اپر نظر توں کسے نوں آیا ای نہیں
 آیوں جگ وچ میم ذی شکل بن کے، پردہ قدرت دا کتے اٹھایا ای نہیں
 موسیٰ دس کے جھلک بیہوش کیتو ای، اپنا آپ توں اوہنوں دکھایا ای نہیں
 پر صدقے عدل محمدی شان اتوں، جیہدے کولوں توں کجھ وی لکایا ای نہیں

عجب مالکا بے پروائی تیری ہر چیز نوں نال حساب رکھنا ایں
 کسے بخشائیں تخت تے کسے تختہ کسے مفلس تے کسے نواب رکھنا ایں
 کسے بُرے نوں عیش جہان بخشیں کسے نیک نوں وچ عذاب رکھنا ایں
 پر ایس عدل گناہ دے پتلے نوں جتھے رکھنا ایں لا جواب رکھنا ایں

بنا کے کعبہ جو عرض خلیل کیتی، گھر رب دے اوہ قبول ہوئی
 کل مُرسلاں جیہدی تائید کیتی، اوہدی سب توں شان مقبول ہوئی
 بیہدے نام نوں آدم نے چمیا سی، نوری ہستی اوہ اج نزول ہوئی
 عدل کنبیا محل نوشیرواں دا، ولادت پاک جد پاک رسول ہوئی

تارے قطب دے وچ سی نور جیہڑا، اوہ ظلمات نوں کرن کا فور آیا
 لازوال جو لامکان والا، صورت بشری وچ رب دا نور آیا
 ساقی کوثر دا خیرالانام سرور، ونڈن لئی شرابِ طہور آیا
 جھکیا کعبہ تعظیم لئی یار عدل، قدم بوسی لئی بیت المعمور آیا

○

مک جاندی اے عقل دی حد جتھے، پرے اوس توں شان محمدی اے
 چن تارے کیہ زمیں آسمان سارے، گویا عرش یزدان محمدی اے
 موسیٰ طور تے عیسیٰ فلک چوتھے، عرشوں پار مکان محمدی اے
 عدل جن ملائک کیہ بشر حوراں، ثنا خوان رحمان محمدی اے

○

میرے آقا دی شان سبحان اللہ، کسے پائی نہیں نہ کوئی پاسدائے
 موسیٰ طور تے جاوے تے پیر ننگے، سنے جوڑے اوہ عرش تے جاسدائے
 ربی ذات نال ہم کلام ہوکے، جیہڑا ناز وی چاہوے منواسدائے
 عدل حشر نوں پھڑے جو گئے پاپی، سرور سارے دے سارے چھڑاسدائے

○

جیہڑیاں نام محمد دے وچ لگن، شانناں اچیاں نے دونواں میماں دیاں
 دو جگ دا والی رسول عربی تے چارے بکریاں مائی حلیمہ دیاں
 ہر اک بات رسول دی گوہر ہیرے، لوڑاں پنیاں نہ کتے ترمیماں دیاں
 اس دُرِ یتیم توں عدل صدقے، عرضاں سن دے گل یتیمیاں دیاں

دستِ جاہل و نچ جیہناں توحید پڑھیا، کوئی مثال ناہیں اوہناں روڑیاں دی
 حکیم الامت دی جیہناں تعظیم کیتی، مرہم لہ گئی اوہناں نوں پھوڑیاں دی
 اوہناں شہسواراں توں جاں صدقے، رب قسم کھاندا اے جندے گھوڑیاں دی
 عدل شان رسالت میں کیوں لکھاں، ملدی مثل نہیں نبی دے جوڑیاں دی

ابر کرم تجلیاں نور دیاں، بارش رحمت دی وّسے مدینے دے وچ
 اوس والی امت توں جاں صدقے، خوشبو پھلاں دی جیہدے پسینے دے وچ
 اوہدے دم قدم دیاں برکتاں تھیں، آگئی روشنی نین نابینے دے وچ
 پچنا اے دوزخ دے عدل عذاب کولوں، تے حُب نبی دی رکھ لے سینے دے وچ

شبِ معراج براق تے بہندیاں ای، سواری اقصیٰ اچ نبی دی عین پہنچی
 مکی مدنی رسول دا ذکر کردی، ٹولی قدسیاں دی اگوں لین پہنچی
 پہنچے بیت المعمور تے لنگھ سدھرہ، ذات عرش تے شاہ کونین پہنچی
 عدل جتھے جبرائیل نہیں جاسکدا، نبی پاک دی اوتھے نعلین پہنچی

ہووے دل دی اک مراد پوری، مولا کرم کمائے تے مزا آجائے
 روضہ نبی کریم دا کرم کر کے، اکھاں نال دکھائے تے مزا آجائے
 پڑھان درود و سلام میں شوق سیتی، پیٹھ روضے دے سائے تے مزا آجائے
 سنگ درتے عدل میں سیس رکھاں، سوہنا سامنے آئے تے مزا آجائے

سائے وانگ و ساہ نہ ساہ دائے ، آخر سورج حیاتی دا ڈب جانا اے
 پباں بھار زمین تے ٹرن والے ، تیریاں آکڑاں دا نکل کب جانا اے
 بحر دین تھیں باہر نہ جا جانی ، نہیں تے جھلنیاں وچ توں کھب جانا اے
 سب کجھ رہ جائے گا عدل اتھے ، نال پاک محمد دی حب جانا اے

○

حرام حلال دی جیہنوں پچھان کوئی نہیں ، یارو ہے کافر مسلمان کا ہدا
 زن ، زرنوں و کچھ جوٹ جاوے ، اوہ قسم کیسی اوہ ایمان کا ہدا
 جیہدے وچ تاثیر نہ اثر ہووے ، اوہ زبان کیسی اوہ بیان کا ہدا
 کملی والے نال جیہنوں پیار ناہیں ، اوہ ابلیس اے عدل انسان کا ہدا

○

پاک ہستیاں دے نقش قدم ٹرکے ، سانوں عاقبت سنوارنی چاہیدی اے
 کرکے رد شیطان دے کم سارے ، سادی عمر گزارنی چاہیدی اے
 تو تو دے ذکر وچ رُجھ کے تے ، میں میں اے مارنی چاہیدی اے
 عدل جند محمد دے نام اتوں ، وانگ بلاں دے وارنی چاہیدی اے

○

ڈاچی مائی حلیمہ دی برق بن گئی ، شاہ عالم جاں ہوئے سوار اُتے
 جتھوں جتھوں وی لنگھدی جاوندی سی ، ملک شیدا پئے ہون رفتار اُتے
 گھر سعدیہ دا نور و نور ہويا ، رحمت برسدی درود یوار اُتے
 عدل سُکیاں بھیداں نے دودھ دتا ، پئی وجدی سی دھار دھار اُتے

اقبالِ راحت

1947ء

اصل نام محمد اقبال تے راحت تخلص کردے نیں۔ 25 اگست 1947ء نوں موضع گرمولہ ورکاں چک نمبر 169 ضلع شیخوپورہ وچ پیدا ہوئے۔ والد دانان سینھ ٹڈ دین اے۔ مڈل دا امتحان کڑیاں باغاں والی توں پاس کیتا۔ ایس توں بعد اپنے والد نال رل کے کم کار کرن لگ پئے۔ 1964ء نوں لوہاری گیٹ لاہور شفٹ ہو گئے تے پلاسٹک مولڈنگ دا کم شروع کیتاتے ہن تک ایہو ای کم کر رہے نیں۔

راحت ہوراں دی والدہ پنجابی شاعراں دیاں کتاباں پڑھیاں رہندیاں سن تے اپنے پتر راحت کولوں ایہناں شاعراں دے شعر ترنم نال سندیاں سن۔ ایس طرح ایہناں نوں بہت سارے شاعراں دا کلام زبانی یاد ہو گیا۔ ہولی ہولی آپ وی شعر آکھنے شروع کردتے تے 1966ء وچ ساغر بٹ ہوراں دے شاگرد بنے۔ ایہناں بہت سارا کلام لکھیا جیہدے وچوں کجھ کتابی شکل وچ چھپ گیا اے۔ چھپیاں کتاباں دے نام انج نیں۔ سچراچن (غزلاں)، نور دی خیرات (پنجابی نعتاں) راحت صاحب نظم، غزل، گیت، حمد، نعت لکھدے نیں۔ زبان سادہ تے آسان استعمال کردے نیں۔ اظہار لئی مانوس بحراں وردے نیں۔

نمونہ کلام

جائے شہر مدینے تے گل بن دی اکو جذبہ اے پیراں تے ولیاں دے وچ
کھائے مٹھیاں کھجوراں مدینے دیاں مٹھا ہوناں کیہ مصری دیاں ڈلیاں دے وچ
جھلیا چل مدینے ول منہ کر لے بھانویں پین چھالے تیریاں تلیاں دے وچ
اکو آرزو راحت دی ہے ہن تے پھراں میں وی مدینے دیاں گلیاں دے وچ

جدوں کرم حضور ﷺ دا ہو جاناں ہوناں ایس مسکین مدینے دے وِچ
 دل نوں ٹھنڈ پینی اکھاں ٹھرنیاں نیں دل دی ہے تسکین مدینے دے وِچ
 جند جان مدینے توں وار دیواں ساڈے ماہی مکین مدینے دے وِچ
 پیا کعبے دا کرے طوافِ راحت سجدے کرے جبین مدینے دے وِچ

○

وِلا غافلا غفلت دا پیا ای پرودہ ہو یا ایس مست جوانی دے زور دے وِچ
 رکھ سامنے شیشہ سجائیں جنہوں ایہہ بُت رلناں کلر شور دے وِچ
 ایہدی کریں پُغلی اوہدی کریں چوری گڈی وانگ اڈیں لمی ڈور دے وِچ
 راحت عمل جے ہو یا نہ کوئی پلے تینوں کون چھڈاوے گا گور دے وِچ

○

صدقے جانواں حضور ﷺ پر نور اتوں جیہڑے بلہاں تے لے کے سوال گئے نیں
 ملن واسطے رب جلیل تائیں ہم زبان گئے نے ہم خیال گئے نیں
 رستے وِچ جبریل وی رُک گئے سن آپ عرش اُتے باکمال گئے نیں
 بن گئے اُمت دے آپ وکیلِ راحت جدوں کول رب ذوالجلال گئے نیں

○

پڑھاں دُرودِ نبی ﷺ تے جد میں تے نور چو فیرے ڈلھے
 ساہواں دے وِچ رُل جان دے نے خوشبواں دے پلے
 جتھے وسدی یادِ نبی ﷺ دی روشن نیں اوہ گلے
 ہجرِ نبی ﷺ وِچ نکلے اشک جو راحت اوہ اُنملے

جیہڑیاں اکھیاں ماہی نال لگ جاون کدوں رات نوں دوستو لگدیاں نہیں
 سکھ چین گوا بے چین ہوون جیہڑیاں سٹریاں فراق دی اگدیاں نہیں
 غماں ماریاں تے دکھیاں ایہہ نت وانگ جھلاراں دے وگدیاں نہیں
 دن رات مدینے داراہ ویکھن راحت وانگ مشالاں دے جگدیاں نہیں

○

لکھ وار دُرود حضور ﷺ اُتے تے سلام اصحابیاں ساریاں نوں
 دیواں عید مبارکاں تساں تائیں ایس پرہے دے سوہنے ستاریاں نوں
 گزر گیا رمضان تے عید آئی گلے ملے آں جہاں پیاریاں نوں
 نور و نور سینے تے رُخسار چمکن راحت قدرت دے ویکھ نظاریاں نوں

○

صد شکر جے میرے وی بھاگ جاگن مینوں سدھی مدینے دی راہ مل جائے
 خواہش جنت دی حور دی رہوے نائیں جیکر سوہنے دے نال نگاہ مل جائے
 جاواں پہنچ جد روضے تے دم نکلے مولا سوہنیا اینا گو ساہ مل نکلے
 رہوے جنت دی ذراناہ حُب راحت جیکر کملی دے پٹھ پناہ مل جائے

○

سخی ویکھ کے در تے پُکاریا میں دیو خیر نہ کرو دلگیر مینوں
 اگ عشق دی ساڑیا دل میرا آقا وصل دا دیو گھٹ نیر مینوں
 مینوں ہجر دے مرض نے ماریا اے خاک روضے دی بخشوا کسیر مینوں
 راحت شاہی زمانے دی چاہی دی نہیں جے مدینے دا کہن فقیر مینوں

ہوون پرتے اڈ کے جا پہنچاں جس تھاں تے احمد ؑ مختارِ وِسن
 اوس تھاں اُتے پہنچاں گھڑی اندر دُکھی دلاں دے جتھے قرارِ وِسن
 کرم کرن یتیمان تے جو ہر دم میرے سینے وچ اوہ غمخوارِ وِسن
 اوہناں گلیاں دی خاک اکسیر راحت جیہناں گلیاں وچ شاہِ ابرارِ وِسن

سفرِ زندگی دا میرا ختم ہويا ملک الموت اے رہیا پُکارِ مینوں
 رہیا کار میں تے سدا بُرے کردا کرنی بھُل گئی اے استغفارِ مینوں
 پھسی بحرِ گناہ وچ جان آقا نظرِ کرم نال لا دیو پارِ مینوں
 راحت دوزخ دی اگ توں بچ جاوے وچ خادماں کرو شمارِ مینوں

حکیم اختر راز

1949ء

اصل نام اختر علی خاں تے تخلص اختر کر دے نیں۔ 1949ء نوں 374 گ ب تحصیل جڑانوالہ ضلع (لاہلپور) فیصل آباد وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد دا نام حکیم علی محمد راز اے۔ جیہڑے آپوں وی پنجابی زبان دے خوبصورت شاعر سن۔ میٹرک دا امتحان گورنمنٹ ہائی سکول 282 گ ب کوٹ شہاد خاں توں پاس کیتا۔ اس توں اگے تعلیم دا سلسلہ جاری نہ رکھ سکے تے اپنے والدناں طبابت دا کم کرن لگ پئے تے ہن تک طبابت ای کر رہے نیں۔ اپنے والد کولوں شاعری وچ اصلاح وی لیندے رہے۔ ایہناں نے ہر صنف وچ طبع آزمائی کیتی۔ ایہناں دے لوک گیت کافی مشہور نیں۔ قدرت نے ایہناں دی طبیعت دارنگ بدلیا تے ایہہ نعت شریف تے عارفانہ کلام لکھن لگ پئے۔

نمونہ کلام

مولا عرض میری منظور کریں ، خطا کاروی آں گناہ گاروی آں
ساری عمر گناہواں وچ رُجھا ، بد بخت تے سیاہ کاروی آں
رُبا بخش دے شان رحیم تیری ، میں کیتیاں تے شرم ساروی آں
کریں توبہ قبول اختر دی سائیاں ، میں پنچتن دا حُب داروی آں

○

ہجر و چھوڑے مار مکایا ، تے میکوں دے گیوں درد سوغاتاں
یاد تیری وچ اتھرو وگ دے ، سینہ ڈنگ دیاں کالیاں راتاں
رکھاں تاہنگاں سوہنے ڈھول دیاں ، تے جاگ گزاراں راتاں
نہ ہجر دے خط لکھیا کر اختر ، پراں بھن چا قلم دواتاں

○

مَن دی میل نہ نکلے تیری ، ایویں مَن نوں دیویں دلا سے
اک دا ہو کے اک دا بن جا ، لگ کملیا توں اک پاسے
فانی علم نے ساتھ نہیں دینا ، تے نپ عاجزی دے ہتھیں کاسے
جیہدی دو بیڑیاں وچ لت ہووے اختر ، او آخر رہن پیاسے

○

لا دے معنی جا اختر ، کسے قادری پیر فقیر توں پچھ
اک نقطے وچ مسئلہ حل ہوسی ، کسے کامل ترین فقیر توں پچھ
نفی پیر حسین نے دس چھڈی ، علی اصغر دے تیر توں پچھ
ضرباں ہو دیاں جھلیاں بدن اُتے ، کیتا یار راضی جا شبیر توں پچھ

○

دیکھاں شہر مدینے دے راہ وٹوں ، کملی والے دا جتھے دربار سوہنا
جیہدا نوری طواف پئے سدا کردے ، جتھے رب سوہنے دایار سوہنا
ستے نال محبوب دے یار سوہنے ، سوہنے نبی دا پاک مزار سوہنا
چمّاں جالیاں نوں لکھ وار اختر ، ستا جتھے آمنہ دا دلدار سوہنا

من دے کالے شیشے توں میں کل کل میل اوتاراں
 پانی ہجر فراق دالے کے تے ملوٹے من نوں نتاراں
 لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ صابن لا کے چٹا کیتا چا سرکاراں
 اِلَّا اللّٰهُ پایا سکنے اختر ، ہو ہو دا ورد پکاراں

○

مرشد پیار دی چنری اُتے ، لائے سوہنے سوہنے گوٹے
 نظر شیخ دی واہ سبحان اللہ ، کیتے نفس پلید دے ٹوٹے
 اوتھوں کڈھ غلاظت دنیا دی ، ہولی ہولی مار کے سوٹے
 ساری کڈھی نیارے کھوٹ اختر ، کر کے ٹونباں دے ٹوٹے ٹوٹے

○

جے جس نماز وچ نہیں آؤندی ، کیوں مصلے تے متھا گھسائی رکھناں
 جے قلب حضوری نہیں ہوندا ، کیوں تسبیح دے دانے گھوکائی رکھناں
 جے سبق پیار دا نہیں آؤندا ، کیوں چلیاں وچ وقت گوائی رکھناں
 کسے کامل نوں متھا ٹیک اختر ، ایویں شعراں چ مغز کھپائی رکھناں

○

من پلپیت نہ چھڈے پلپیتی ، ایہہ پلپیتاں دا وی پلپیت اے
 خود غرضیاں دا ابو جہل ہے ایہہ ، ایویں بھج بھج جاندا مسیت اے
 جا متھا گھساندا مصلیاں تے ، پورے فرض ادا چا کیت اے
 جے قلب حضوری نہ ہووے اختر ، کیوں مکر نمازاں نیت اے

تاہنگاں سوہنے ڈھول دیاں ، کدی نہیں ول پھیرا پاوے
 میں نکمی کوچی کسے نہ کم دی ، آ میری جھوک وساوے
 آجا آجا عربی ڈھولا ، کتے جان نکل نہ جاوے
 پچھ پچھ تھکیاں راہیاں توں اختر ، کتے ڈھول نظر نہ آوے

○

ذکر پاک کراں سوہنے آقا دا ، یارو با وضو ہو کے
 پانی لے کے آبِ زم زم دا ، لکھ وار زبان دھو کے
 پھیر پڑھاں درود اُس ہستی تے ، بھیجاں پھیر سلام کھلو کے
 پڑھاں نعت حضور دی وت اختر ، کھوہ دو نیناں دے جو کے

○

بغداد شہر توں جاں صدقے ، جتھے کل پیراں دا پیراے
 اُس در دا جیہڑا منگتا اے ، اوہ کل ولیاں دا امیراے
 جیہڑا خادم غوثِ اعظم دا تابع اوہدے منکر تے نکیراے
 اختر چوروں قطب بنا دیندے ، جے مارن نگاہ دا تیراے

○

سانوں ڈرنہ منکر نکیر دا اے ، کملی والے دے اسیں غلام بن گئے
 آقا رحمت زمانے لئی بن آئے ، حضور آئے تے صبح و شام بن گئے
 چن تارے زمین آسمان بن گئے ، مہر و ماہ تے شب ایام بن گئے
 میرے آقا آئے سب توں پچھوں اختر ، پر کل نبیاں دے امام بن گئے

شان آقا دی سب توں بلند یارو ، ہور کیہڑا ثانی حضور دا اے
چتن تارے زمین حجر شجر ایہہ تاں سارا ای نور حضور دا اے
آقا نہ آوندے کجھ نہ ہوندا ، ہو یا جو کجھ صدقہ حضور دا اے
اختر شان بلند ہوئی طیبہ دی ، کیہ شان پہاڑ کوہ طور دا اے

مولا علیؑ دا شان بلند یارو بوہا خیبر دا مولا اوکھاڑیا چا
وار حیدری شمشیر دے جد ہوئے ، مرحب نوں علیؑ پچھاڑیا چا
سرتوں پیراں تیکر ٹکڑے دو ہوئے علیؑ ٹھڈے دے نال لتاڑیا چا
بوٹا پٹ کے کفر دا اختر ، علیؑ حق دے علم نوں چاہڑیا چا

علیؑ جیہڑے نت کردے ، مولا علیؑ اوہناں نوں چا ولی کردے
منکر علیؑ دا ولی نہیں ہو سکدا ، جیہڑے غیر آگے جاتلی کردے
پنجتن نال جو پیار کردا ، مولا علیؑ اوہناں تے چا بھلی کردے
جنت وچ اوہناں جاناں اختر ، دن رات جو علیؑ علیؑ کردے

ایہہ محفل پاک حضور دی اے ، خود رب محفل وی سجائی رکھدا
سبھے نوری سلام پڑھدے نیں ، رب آپ درود پہنچائی رکھدا
کرتازہ ایمان دے بوٹے نوں تے رب سوہنا فرمائی رکھدا
بچیں ابلیس دے فریب توں اختر ، ایہہ کئی کئی روپ وٹائی رکھدا

لذت عشق دی اوہ عطا کیتی ، ناہیں لفظاں وچ ادا ہووے
 شالا عشق سلامت رہوے میرا ، دلوں دم دم ایہو دعا ہووے
 نظر ہٹے نہ پیر دے چہرے توں . نوری قلب تے نیک نگاہ ہووے
 اودوں منزلاں اختر طے ہوون ، جدوں اپنی ہستی فناہ ہووے

○

جیہنوں عشق دا سرچو پھر جاوے ، اُس اکھ دا ہور مقام ہوندا
 وت بھل دی غیر نظاریاں نوں جدوں حضرت عشق امام ہوندا
 عشق دی وکھ پرواز ہوندی اودوں خود نال ہم کلام ہوندا
 جتھے عشق دے ڈیرے لگ جان اختر ، اوتھوں عقل دا کوچ مقام ہوندا

محمد بشیر ناطق

1949ء

اصل نام محمد بشیر تے ناطق تخلص کردے نیں۔ دسمبر 1949ء نوں بنگلہ صدر گوگیرہ (اوکاڑہ) وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد دانان غلام محمد مغل اے۔ جیہڑے 2001ء وچ ایس فانی دنیا توں چلانا کر گئے۔ گورنمنٹ مڈل سکول روہیلہ توں ابتدائی تعلیم حاصل کیتی۔ ایہناں دا اصل پنڈ کوٹلی مغلاں تحصیل ڈسکہ ضلع سیالکوٹ اے۔ ایہناں 1969ء نوں لاہور شفٹ ہو کے لکڑی داکم شروع کردتا۔

1974ء وچ ناطق ہوراں دائم اقبال دائم دی شاگردی اختیار کیتی۔ ایہناں نوں اپنے استاد دا بہت سارا کلام زبانی یاد اے۔ ایہناں دیاں چھپیاں کتاباں ”پتھراں وچوں لال“، ”روپ نگری“، ”تھلاں دی سسی“ اے تے قلمی مسودے، توحید دا چن، آدم بیتی، عشق نگر، چار چوہیرے دکھ، وحدت دا دریائے مرشد۔ ناطق دے ایہ شعر روپ نگری وچوں پیش کیتے جا رہے نیں۔

نمونہ کلام

آیا چن آسمان توں اتر تھلے ، قدم چم کے گیا آسمان اُتے
کالی کفر دی رات دا انت ہو یا ، لوگ پئی سارے جہان اُتے
ہے سن کردے کفار وی دلوں جانوں ، اعتبار سبھ جیہدی زبان اُتے
ناخدا طوفان دے وچ ملیا ، ناطق ہو گیا کرم انسان اُتے

کالی رات سی پئی جہان سارے مکے وچوں وفا دا چن چڑھیا
 کائنات دے وچ بہار آگئی لطف کرم عطا دا چن چڑھیا
 غاراں وچ وی چانی گھر کیتا عزت انکھ انا دا چن چڑھیا
 خالق جیہڑا ساری کائنات دا اے ناطق اوس خدا دا چن چڑھیا

○

اُمّی دوہاں جہاناں دا پیر کامل سوہنا بولیا وچ زبان عربی
 جھک گئے سب اوس دے درأتے جیہڑے ہے سن رطب اللسان عربی
 اَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ کہہ کے دیوے دلاں دے آیا جگان عربی
 ناطق سرفاران تے چمکیا اے لے کے ہتھ دے وچ قرآن عربی

○

عرب وچ ختم المرسلین آئے دُہماں وچ جہان دے دُھمیاں نیں
 علم و عقل والے قلمماں سٹ بیٹھے خوشیاں رنج کے کیتیاں اُمیاں نیں
 ڈبے فلسفی وچ دریائے حیرت دانشوراں دیاں عقلاں گمیاں نیں
 کرماں والی اے اوہ زمین ناطق جیہنے تلیاں حضور دیاں چمیاں نیں

○

ابو جہل ذلیل خوار مویا زندہ ہو گیا حضرت بلالؓ دا ناں
 جیہڑا خاص مؤذن حضورؐ داسی کوئی نہیں جگ تے ایس مثال دا ناں
 پہلوں پڑھدا درود و سلام ادبوں لیندا رب جد شاہ جمال دا ناں
 جیہڑا نبی دے نال خدا کیتا ناطق عشق اے اوس خیال دا ناں

گائے گیت مدینے دیاں کڑیاں نہیں جدوں وچ مدینے حضور آئے
 لے کے دین ایمان قرآن کامل بخشن دلاں دے تائیں سرور آئے
 چانن لے کے خلق پیار والا کرن کفر جہالت نوں دور آئے
 ناطق یثرب دی بستی نوں بھاگ لگے سکے ڈھینگراں تے گویا بُور آئے

○

صدقہ محض سرکار دے جلویاں دا ہوئی زمین پیدا آسمان بنیا
 لا ریب ایہہ گل اے بڑی سچی خاطر نبی دی ایہہ جہان بنیا
 آیا لے جبریل حضور وئے اوہناں آئناں نوں جوڑ قرآن بنیا
 ناطق باجھ محمد رسول عربی رب دا کوئی ناہیں راز دان بنیا

○

والضحیٰ مکھڑا پتے واللیل زلفاں اکھیں مازاغ البصر حضور دیاں
 موسیٰ مست تے سڑ گئے سب ساٹھی جھلکاں طور نہ جھلیاں نور دیاں
 اُمی نبی جد بولیا کھول رمزاں گویاں کوٹھیاں فہم شعور دیاں
 ناطق پے سجدے عاشق مست ہو کے تاہنگاں چھڈ کے جنت دی حور دیاں

○

جدوں آئے ختم المرسل وچ مکے بند ہو گیا باب رسالتاں دا
 اکو جیہے حدیث قرآن دونویں ایہو ہے نصاب رسالتاں دا
 آن چمکیا سر فاران سوہنا آفتاب مہتاب رسالتاں دا
 ناطق کھڑ پیا ہاشمی چمن اندر سوہنا پھل گلاب رسالتاں دا

آئے نبی مجسم توحید بن کے جیہناں مَن لیا اوہ تے پار ہو گئے
 بدو جانگی اونٹھ چران والے صاحب عشق تے صاحب اسرار ہو گئے
 غاراں مہکیاں مہک پے پھل کلیاں بنجر خشک صحرا گلزار ہو گئے
 ابو لہب نوں شرم نہ آئی ناطق پتھر بُت وے شرمسار ہو گئے

○

چچی نبی نے اُنگی جاں صدقے اندر پلک دے چن دے ہوئے ٹوٹے
 اک اوس پاسوں اک ایس پاسوں چن قدم آئے اوہدے دوئے ٹوٹے
 نعرہ ماریا عشق فاران اُتے ہو کے وہم قیاس دے روئے ٹوٹے
 ناطق امر رسول دامن کے تے جا کے فلک تے جر کھلوئے ٹوٹے

○

جنگل بن صحرا دریا پر بت باغ باغ پھل پھل کلی کلی کو کے
 قصبے شہر بازار مکان کوکن ہر اک موڑ کو کے گلی گلی کو کے
 غوث قطب ابدال اوتار نالے نبی نبی کو کے ولی ولی کو کے
 عشق عقل منہ سر زبان اکھاں دل دل ناطق علی علی کو کے

○

نبی علی تے حسن حسین زہرا، پنجتن پاک دیاں شانناں اُچیاں نہیں
 پنج گنج نوری جتھے رہ پھر دے اوس خاک دیاں شانناں اُچیاں نہیں
 نوری قطب ستارے دی لشک پاروں افلاک دیاں شانناں اُچیاں نہیں
 باب علم وچوں ناطق آئی جیہڑی اوس ڈاک دیاں شانناں اُچیاں نہیں

باپ حسن حسین شہزادیاں دا ویر نبی دا تاج بتول دا اے
 غیر اللہ اک حرف نہ کہیا مونہوں لڑنا علی دا بس اصول دا اے
 نجف اشرف دیاں شانناں اچیاں نیں جتھے لیٹیا ویر رسول دا اے
 نعرہ علی دا پٹ پہاڑ سٹے ناطق جھنڈا وی عرش تے جھول دا اے

جیہڑے جپدے نیں مولا علی علی پھل پھل چماں کلی کلی چماں
 جیہڑی تھاں تے لایاں سرکار تلیاں اوہ راہ بازار اوہ گلی چماں
 لکھدی رہوے جو علی دا نام نامی اوہ قلم اوہ ہتھ اوہ تلی چماں
 ناطق لکھ کے صفحہ دل اتے جھک جھک ہر دم نام علی چماں

پہلے دن سرکار دینال ہو کے جھنڈا دین دا چایا صدیق اکبر
 سونہہ رب دی رب وی قدر کردا کیڈا مرتبہ پایا صدیق اکبر
 جیہڑی طلب سرکار دے قلب اندر اوہنوں مل لیا یا صدیق اکبر
 ناطق نبی نے جدوں ارشاد کیتا سارا مال لٹایا صدیق اکبر

ابوبکر صدیق صدیق اکبر جیہنوں تاہنگ حضور پر نور دی اے
 کتنا فضل تے کرم خدا دا اے بیٹی جیہناں دی بیوی حضور دی اے
 یار غار دا خاص خطاب ملیا مہربانی ایہہ رب غفور دی اے
 روضہ دار السلام وچ قبر جسدی اد گاہ ناطق ملک و حور دی اے

مارے پب تے کنب زمین جاوے دُنیا عمر دے زورنوں جان دی اے
 ملیا عمرنوں لقب فاروقِ اعظمؓ شہنشاہی وی سارے جہان دی اے
 یا ساریۃ الجبل ارشاد کیتا ، دولت عمرنوں ملی عرفان دی اے
 رقعہ نیل دریا نوں لکھ پایا ، ناطق پختگی ایہہ ایمان دی اے

○

ذوالنورین عثمانؓ عفان جایا چایا بھار تسلیم رضا دا جس
 دولت مند تے سخی مثیل حاتم سبق دسیا شرم حیا دا جس
 عاشق صادق حضورؐ پر نور داسی ٹر کے دسیا راہ وفا دا جس
 چکی اکھ نہ کدی حضورؐ ساہویں بھرم رکھیا ناطق عطا دا جس

○

میرے آقا حسینؓ دے جذبیاں توں بھارا کسے دا پلا نہیں ہو سکدا
 پھر کے ویکھیا اے جہان سارا میرے جیہا کوئی کلا نہیں ہو سکدا
 حسنؓ جیہا کوئی ہور نہیں ہو سکدا عاشق ورگا کوئی جھلا نہیں ہو سکدا
 ناطق عرش یا مُرد کر بلا باجھوں ہور کوئی مُعلیٰ نہیں ہو سکدا

○

جیہناں اکھیاں نبیؐ دی دید کیتی کدی غیر ولے اوہ تے تکدیاں نہیں
 جیہناں سنگتاں حق دے پڑھے کلمے سولی دیکھ کے وی اوہ جھکدیاں نہیں
 ورہدے مینہ بدلاں باجھ کدھرے ، بناں دھپ توں فصلاں پکدیاں نہیں
 جدوں ذکر حسینؓ دا ہووے ناطق فیر اکھیاں وی ہنجو ڈکدیاں نہیں

محمد اکرم قلندری

8 جنوری 1954ء

اصل نام محمد اکرم، قلندری تخلص کر دے نہیں۔ 8۔ جنوری 1954ء نوں ملتان شہر اندرون دہلی گیٹ محلہ شیر خان وچ پیدا ہوئے۔ آپ دے والد داناں حاجی ہدایت اللہ ملتانی اے، جیہڑے 1960 وچ اپنے خاندان دے نال لاہور منتقل ہو گئے تے 23 گلزیب کالونی یوسف سٹریٹ نمبر 43 نواں کوٹ لاہور وچ اپنا مکان بنا کے رہن لگ پئے۔ محمد اکرم قلندری وی اتھے ای رہائش پذیر نہیں۔ قلندری ہوراں پنجابی زبان دے معروف شاعر محمد اسماعیل قلندر ہوراں دی شاگردی اختیار کیتی۔ ایسے نسبت نال ایہہ قلندری تخلص کر دے نہیں۔ آپ نے حمد، نعت، غزل، گیت، نظم، آزاد نظم، مرثیہ، مسدس، بارہ ماہ، سی حرفی توں علاوہ دوہڑے وچ وی طبع آزمائی کیتی۔

ایہناں نعت خوانی وچ ایشیاء دے معروف نعت خواں تے نعت گو شاعر محمد علی ظہوری دی شاگردی اختیار کیتی۔ آپ ریڈیو، ٹیلی ویژن تے اکثر نعتاں پڑھ دے نہیں۔ آپ دی پہلی نعتیہ کتاب ”طیبہ دیاں گلیاں“ دو دفعہ چھپ چکی اے۔ ایہناں دی دوجی کتاب ”سوہنی سرکار“ دے نام نال چھپی اے۔

ایہناں 1996ء وچ قلندری نعت اکیڈمی قائم کیتی جیہڑی رات دن حمد و نعت دے فروغ واسطے کم کر رہی اے۔ طلبا تے طالبات دیاں ہفتہ وار علیحدہ علیحدہ کلاساں لگدیاں نہیں۔ اتھے طالب علماں نوں بلا معاوضہ نعت خوانی دی تربیت دتی جاندی اے۔

نمونہ کلام

میرے مالکا تیرے قربان جاواں تینوں تیری رحیمی دا واسطہ ای
 مینوں دکھاں تے غماں توں بری کردے تینوں تیری حلیمی دا واسطہ ای
 پلے عمل نہیں کرم دے نال بخشیش تینوں شانِ عظیمی دا واسطہ ای
 کجیں حشر نوں عیب قلندری دے تینوں تیری کریمی دا واسطہ ای

○

غلطی غلطی تے کیتی ہزار غلطی ، غلطی بخش میری بخشہار غلطی
 جو جو کیتیاں غلطیاں یاد آون آوے کدے نہ وچ شمار غلطی
 بخشہار میرے تیرے در توڑی کردے آئے ویکھے گنہگار غلطی
 مولا کردے معاف قلندری نوں لے کے آ گیا تیرے دربار غلطی

○

نبی پاک تے بھیجے درود اللہ ہر قدسی وی ایہو کلام پڑھدا
 ایہہ ایسا وظیفہ اے وچ دنیا جیہنوں آقا دا ہر اک غلام پڑھدا
 اوہدے لئی کھلے در جنتاں دے پیار نال جیہڑا صبح شام پڑھدا
 کملی والیا تیرا قلندری وی رہندا نت درود سلام پڑھدا

○

واللہ لیل زلفاں کملی موہڈیاں تے واضحی چہرہ چمکان مار دا اے
 جیہدے حُسن دے چرچے قرآن کردا اوہ تے پیکرِ محبت تے پیار دا اے
 خیر منگدے آ کے شہنشاہ وی اچا شان اُس نوری دربار دا اے
 جیہدے جوڑے قلندری عرش چمے اعلیٰ رتبہ میری سرکار دا اے

آئے پاک محمد رسول ساڈے ، نورونور ہويا سارا جگ ويکھو
 دونواں عالماں وچ کوئی نہیں ثانی ، اُچی سب کولوں اوہدی پگ ويکھو
 گیا نال حلیمہ دے جد سوہنا ہويا گھر سارا جگ نگ ويکھو
 سکے رُکھ قلندری ہرے ہوگئے ٹھنڈی ہوگئی کفر دی اگ ويکھو

○

ہوئی عید غریباں ہماڑاں دی ، نبی ﷺ جدوں بن کے غمگسار آئے
 اوہ مان پتیمیاں تے عاصیاں دے بیڑے لان مسکیناں دے پار آئے
 جیہڑے ظلم دی سولی تے لٹکدے سن نال اوہناں دے کرن پیار آئے
 نور و نور قلندری جگ ہويا مکے وچ جد میری سرکار آئے

○

ہنیرا مکیا ہوگیا جگ چانن ، نور چمکيا اوہدے نظاریاں دا
 ڈگے کنگرے قیصر و کسری دے ٹٹیاں جھوٹا اوہناں ساریاں دا
 ندیاں سکياں ہوئیاں روان یارو فوراً چھلکيا آب کناریاں دا
 اوہو تھاں قلندری ہری ہوگئی پیر جتھے وی آیا پیاریاں دا

○

آیا عرب وچ خلق عظیم لے کے چادر دشمنان تھلے وچھان والا
 پتھر کھا کے دین دے منکراں توں رحمت کرم دے پھل برسان والا
 شمع دان توحید والے کے تے سارے جگ اُتے چانن لان والا
 اوہدی شان قلندری کیہ دساں ، جیہڑا عرش عظیم تے جان والا

کملی پوش اوہ عرب دا چن سوہنا جو وی کہوے مونہہ تھیں اوہو ہو جاوے
چن نال اشارے دوکھن ہندا ، سورج پرت کے فیر کھلو جاوے
لنگھے جتھوں دی سوہنا اوہ نبی میرا ، حشر تیک نہ او تھوں خوشبو جاوے
چڑھیا ایسا قلندری چن میرا ، جیہدی فرش توں عرش تے لو جاوے

○

سخی کوئی نہیں میرے حضور ورگا ، طیبہ جیہا کوئی ہور دربار وی نہیں
چادر دشمنیاں پٹھ و چھا دتی ، کیتا کسے نے ایسراں پیار وی نہیں
رو رو امت دے لئی دعا کیتی ایسا ہور آیا غمخوار وی نہیں
جیہدے لئی قلندری بنی دنیا ایہو جیہا کوئی رب دایار وی نہیں

○

جیہدی کوئی مثال نہ جگ اُتے یارو ایسا جمال حضور دا اے
رب بھیج دا آپ درود جس تے رتبہ بے مثال حضور دا اے
کراں ذکر حضور دا دنے راتیں ہر ویلے خیال حضور دا اے
ہو کے آئے قلندری عرش اُتوں ویکھو کیڈا کمال حضور دا اے

○

سبھے رحمتاں دے بوہے کھل جانڈے نظر کرم دی جدوں سرکار کردے
اوہ تے کسے نوں وی خالی موڑ دے نہیں ہر اک سوالی نوں پیار کردے
گنہگاراں نوں معافیاں ملدیاں نیں آقا ڈبیاں ہو یاں نوں پار کردے
اوہ قلندری جنت دے وچ جاسن روئے پاک دا جیہڑے دیدار کردے

جاواں شہر مدینے جے اک واری ، ادب نال ذرہ ذرہ جا چماں
 نور بھرے اوہ درو دیوار چماں ، پاک جالیاں نوں سینے لا چماں
 اوہ تمبیاں تے سوہنے بازار سارے میں سوہنے دا بن کے گدا چماں
 جے کر ملے قلندری نال قسمت اکھاں نال لا کے نقش پا چماں

ربواں یاد میں کردا ہر ویلے بڑا آقا دے نال پیار مینوں
 جتھے بیٹھ عبادتاں رہے کردے پیاری جان توں لگے اوہ غار مینوں
 طیبہ جاواں زیارتاں کراں جا کے ایہو آس رہندی بار بار مینوں
 سستی قسمت قلندری جاگ اٹھے سد لین جے کول سرکار مینوں

واری جاں مدینے توں لکھ واری دو جگ دا جتھے سلطان سوہنا
 صدقے ہوواں سنہری جالیاں توں ویکھاں سبز گنبد عالیشان سوہنا
 اوس شاہ توں واراں میں شاہ سارے جیہدا ہے جبریل دربان سوہنا
 سوہنا یار قلندری رب دا اے بن کے عرش تے گیا مہمان سوہنا

میرے دل دا ایہو ارمان وڈا کدی میں وی جاواں مدینے دے وچ
 چماں جالی سنہری نوں لکھ واری ایہو تڑپ ہر دم میرے سینے دے وچ
 ایس وار جیہڑا طیبہ ول جاوے ہوواں میں وی اوس سفینے دے وچ
 جا کے ویکھاں قلندری سبز گنبد میری زندگی آوے قرینے دے وچ

ایہو جب اسا ڈڑے دل دی اے اساں آقا توں جندنوں وار جانا ایں
 اسی جدوں وی گئے جہان وچوں کلمے پاک دی کردے پکار جانا ایں
 قبر وچ وی آقا دا سونہہ ربدی اساں لے کے عشق پیار جانا ایں
 کملی والے وی کملی دی پھڑکنی اساں لنگھ قلندری پار جانا ایں

○

میری عرض اے دوستو مہربانو میرے اُتے ایہہ کرم کما چھڈ یو
 وقت نزع دا ہووے تے تسی مینوں میرے نبی دی نعت سنا چھڈ یو
 ثنا خوان ایہہ نبی کریم دا اے میرے کفن دے اُتے لکھوا چھڈ یو
 پڑھ درود سلام قلندری نوں فر قبر دے وچ دفنا چھڈ یو

○

پتا لگے گا مورکھا اوس ویلے محشر وچ جد تیرا حساب ہوناں
 اک پلے وچ تیرے گناہ ہونے دوجے پلے وچ تیرا ثواب ہوناں
 نیکوکاراں نے جنتاں وچ جانا، گنہگاراں نوں سخت عذاب ہوناں
 ساڈے جے قلندری عاصیاں تے، مہربان فر نبی جناب ہوناں

○

ایناں لالچ نہ دُنیا تے کر بندے تیرے نال نہیں دنیا دا مال جانا
 جانا پئے گا کلیاں گور اندر کسے یار تجن نہیوں نال جانا
 کر جا کم ایسے کرے رشک دنیا ہووے جگ چوں تیرا کمال جانا
 رکھیں یاد قلندری نال تیرے تیرا اپنا نامہ اعمال جانا

کلیم شہزاد

1955ء

اصل ناں فقیر محمد تے قلمی ناں کلیم شہزاد اے۔ کلیم مئی 1955ء نوں بورے والا شہر وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے پو دا ناں لال دین اے۔ قوم دے راجپوت بھٹی نیں۔ ایم۔ اے، ایل ایل بی کرن توں بعد وکالت دا پیشہ اپنایا۔ کلیم شہزاد ہوری نقاد، محقق تے شاعر نیں۔ ایہناں دے کلام وچ سانوں روایت تے جدت دا تال میل سوہنامہ لکھدے نیں۔

کلیم شہزاد دیاں چھپیاں کتاباں دے ناں انج نیں۔

- 1- پلک بنیرے (شاعری)
- 2- سوہنہ فجر دے تارے دی (شاعری)
- 3- سنہری جالیاں ویکھاں (نعتیہ شاعری)
- 4- لوک رنگ (پنجابی مضمون)
- 5- ضلع وھاڑی (پنجابی تاریخ)
- 6- ماضی کے دریچوں سے (تاریخ ضلع وھاڑی)
- 7- جب بارش کی پائل چھنکے (شاعری)
- 8- وہ چاند گواہ میرا (اردو ماہیے)

آپ دا پتہ: 54/M بورے والا ضلع وھاڑی پنجاب (پاکستان) اے۔

نمونہ کلام

سویا فضل ایہہ رب دی ذات وُتوں سانوں ملی سوغات اے بسم اللہ
 بنی لوح محفوظ دی شان ایہو آئی شروع آیات اے بسم اللہ
 بھاتی مار دیکھی کائنات اندر ، بدل دیندی حالات اے بسم اللہ
 کردا رہو توں ذکر کلیم ایہدا بنی ایہو نجات اے بسم اللہ

○

سوہنا ودھ مدینہ ایں جنتاں توں ، نبی پاک دا ہے دربار اوتھے
 دن رات بہاراں وی کرن چھلاں ، موجاں مان دے یاراں دے یار اوتھے
 دکھی دلاں نوں ملے سکون ڈاڈھا ، رحمت وسدی اے اٹھے پاہر اوتھے
 کرم میرے تے بڑا کلیم ہویا ، ملیا روح نوں بڑا قرار اوتھے

○

اللہ سوہنے دا لواں میں ناں پہلوں ، جیہڑا خالق دو جہان دا اے
 فیر پڑھاں درود رسول تائیں ، جیہڑا رہبر کون و مکان دا اے
 جووی رب رسول نوں من دا نہیں ، تھاں کوئی نہ اُس بے ایمان دا اے
 گیا رویا دو جہان وچوں ، کیتا فیصلہ ایہہ قرآن دا اے

○

جیہڑے نبی دے نام داورد کردے ، وپلے کدی نہ اوہناں تے سخت ہوون
 بھُل جان اوہ جگ دے دکھ سارے ، جیہڑے نبی دے عشق وچ مست ہوون
 جیہڑے بنے غلام حضور دے نیں ، پیراں اوہناں دے وچ پئے تخت ہوون
 سدا آوے جے کدی سرکار ولوں ، چنگے فیر کلیم دے بخت ہوون

نشہ چڑھیا اے نبی دی نعت والا ، مست نہیں آں بھنگ شراب دا میں
 جیہدے عرشی تے فرشی پئے گیت گاؤن ، خادم ہو یا واں اوس جناب دا میں
 مینوں خوف نہیں قبر تے حشر والا ، دامن پھڑیا رسالت مآب دا میں
 دکھ درد کلیم نہ آؤن نیڑے ، ڈرن والا نہیں کسے عذاب دا میں

جیہڑی خاک نے آقا دے قدم چمے ، خاک نہیں کوئی اوس جیہی خاک یارو
 پہنچی عرش تے نال جب جوڑیاں دے ، بوسے لئے سی اوہدے افلاک یارو
 جیہدی عرش تے رب اڈیک رکھی ، ہستی ہو رہیں اوہدے جیہی پاک یارو
 اوہدی ہو رکھیں کیہ شان دے ، رب پایا اے تاج لولاک یارو

نظر کرم بے ہووے سرکار ولوں ، طیبہ پاک اندر مینوں تھاں لبھے
 میری زندگی دے دکھ مک جاؤن ، نبی پاک دے ولوں بے ہاں لبھے
 مہربانیاں کرے خدا سچا ، لبان تائیں حضور دا ناں لبھے
 ایہو خاہش کلیم دے دل اندر ، خضریٰ گنبد دی مرن لئی چھاں لبھے

سوچاں ڈبیاں سوچ دے شوہ اندر ، لبیاں کئی واری ایہناں تاریاں نہیں
 کدے گم ہوئیاں وچ منزلاں دے ، نظراں وچ فضاواں دے ماریاں نہیں
 اکھیں دیکھ کے مست الست ہوئیاں ، آئیاں نیناں دے وچ خماریاں نہیں
 اچی شان کلیم حضور دی اے ، سوچاں نیویاں بہت وچاریاں نہیں

ایس جگ تے میم دا گھنڈ پا کے ، لام لمیاں زلفاں جو تان آیا
 کالی کملی نوں موڈھے تے رکھ سوہنا ، والفجر دی لکھے شان آیا
 اتھے الف تے میم دی کھول گھنڈی وچلی گل سی اوہ سمجھان آیا
 عقلاں والے کلیم نہیں جان سکدے ، جیہڑا لے کے پاک قرآن آیا

○

تیری شان حسانؑ میں کیہ دساں ، تیری قلم نے لکھیا کلام واہ واہ وا
 کملیؑ والے نے شرف عطا کیتا ، اچا بخشیا خاص مقام واہ واہ وا
 سُنیا ادب تھیں بیٹھ فرشتیاں نے ، پڑھیا نبیؑ تے جدوں سلام واہ واہ وا
 نسبت جوڑی کلیم نے نال تیرے ، ہو یا جگ تے ایہدا وی نام واہ واہ وا

○

جیہڑے منگتے میری سرکار دے نیں ، بھرے اوہناں فقیراں دے رہن پتے
 خیر منگدے کسے نہ ہور کولوں ، بوے جیہناں حضور دے ہین ملے
 سبھے بھل کے جھگڑیاں جھیریاں نوں ، نظراں رکھدے دیر پر نور وے
 اوگنہار کلیم اوہ جان بخشے ، آ جان جو آقا دی نظر تھلے

سید ناصر حسین چشتی

- 1956ء -

اصل ناں سید ناصر حسین اے تے تخلص ناصر کردے نیں۔ 1956ء نوں اورنگ آباد ضلع اٹک وچ پیدا ہوئے۔ والد دا ناں سید عبدالحق شاہ اے۔ گورنمنٹ ہائی سکول چک نمبر 410 گ ب کچا تاندلہ توں میٹرک پاس کیتا تے ایف اے دی ڈگری گورنمنٹ ڈگری کالج فیصل آباد توں حاصل کیتی۔

ناصر چشتی پنجابی دا مشہور معروف شاعر اے۔ چشتیہ قادریہ سلسلے دا صوفی اے۔ تاندلیا نوالہ نوں مسکن بنا کے رشد و ہدایت دا سلسلہ جاری کیتا۔ طریقت دی تعلیم دے نال نال شریعت دی تعلیم دین لئی اک مدرسہ وی بنایا۔ دن رات دین واسطے وقف نیں۔ والد صاحب دی نظر عنایت سی خواجہ محمد قمر الدین سیالوی ہوراں دے ہتھ تے بیعت کیتی۔ اوہناں خاص نظر عنایت فرما کے خلافت توں نوازیا۔

آپ دے بے شمار نعتیہ مجموعے چھپ کے منظر عام تے آچکے نیں۔

نمونہ کلام

جیویں رب کہندا اے عرش اُتے مطلوب ہووے اک میں ہوواں
سرکار دے ناں نال ناں میرا منسوب ہووے اک میں ہوواں
میں بناں تماشہ عشق اندر گل خوب ہووے اک میں ہوواں
کدی ناصر شہر مدینے وچ محبوب ہووے اک میں ہوواں

میرے عرب شریف دے چن ورگا کوئی صاحب جمال نہیں ہو سکدا
 بلکہ سارے زمانے دے شاعراں دا ایڈا سوہنا خیال نہیں ہو سکدا
 اوہدا ثانی گل کائنات اندر کوئی مائی دا لال نہیں ہو سکدا
 ناصر اوہدی مثال تے اک پاسے پیدا دوجا بلال نہیں ہو سکدا

○

سورج جدوں وی فلک تے چمکدا لگدا آقا دے پیر دی تلی ورگا
 میں تے ایس نتیجے تے پہنچیا واں عرش لگدا مدینے دی گلی ورگا
 جس دے شہر مبارک داہر کنکر لگدا سونے تے ہیرے دی ڈلی ورگا
 ناصر شاہ کائنات وچ اونا نہیں نہ کوئی نبی ورگا نہ کوئی علی ورگا

○

کملی والے توں ہو جائے نثار بندہ قسم رب دی فیر تے لاس کوئی نہیں
 شامل ہو جا حضور دے نوکراں وچ وڈی ایس توں ہو ر کلاس کوئی نہیں
 دامن ہتھیں نہ ہو یا حضور دا بے پل صراط ہونا کراس کوئی نہیں
 ناصر بے نہ حضور نے مہر لائی کسے شخص نے ہونا پاس کوئی نہیں

○

سینہ جس دا وی عشق توں ہے خالی صاحب جنت اوہ میں نہیں ہو سکدا
 دیندے جس نوں درد نہیں داد آکے ہرگز جنٹلمین نہیں ہو سکدا
 ہر اک عرض مدینے وچ پہنچ دی اے عرضاں ہاواں تے بین نہیں ہو سکدا
 ناصر دور مدینے توں رہن والا کملی والے دا فین نہیں ہو سکدا

ذکر اللہ دے پاک کلام اندر کملی والے دی کملی دی جہم دا اے
 رتبے شان حضور دے ویکھ کے تے تھل ہوش داناواں دا گم دا اے
 زخم جیہڑا وی ہووے اوہ ٹھیک ہوندا مٹی جس دم مدینے دی چم دا اے
 روز ناصر فقیراں دے وچ رل کے جبرائیل مدینے چ گھم دا اے

جیہڑا جان سرکارتوں وار دیندا نہیں عالماں تائیں مرغوب ہوندا
 جدوں تیک نہ اوہدا غلام بنے نفس ہرگز نہیں مغلوب ہوندا
 اوس کم وچ برکتاں ہون لکھاں جیہڑا سرکار ول منسوب ہوندا
 ناصر اوہدے اشارے تے دن چڑھدا اوہدے حکم دے نال غروب ہوندا

سرکار دا نام الایا سی میری ہر اک مشکل ٹل گئی
 میں وس پیا اس دے عشق اندر جد میں دی گلوی جل گئی
 میری نعت سنی خود عرشیاں نے چچ عرشاں تے ہل چل گئی
 میں ناصر کچھ نہیں منیاں ایں اوہدا کرم ہو یا بن گل گئی

کوئی ملک دا حاکم ملت نوں خوشحال بنا کے خوش ہوندا اے
 صدیق پیارا آقا توں گھر بار لٹا کے خوش ہوندا اے
 جیویں حیدر صفدر جنگ اندر تلوار اٹھا کے خوش ہوندا اے
 غمخوار امت دا اے ناصر امت بخشا کے خوش ہوندا اے

سرکار دے ساوے روضے نوں اکھیں تک تک مول نہ رجیاں
 جیہدے قدم مبارک تھیں عرشاں دے وانگوں غاراں جیاں
 سرو جنت دے قربان ہوندے اوہدے شہر دیاں تک کھجیاں
 اس درتے بن دیاں ہین ناصر تقدیراں ٹٹیاں بھجیاں

اُس باغ دے بوٹیاں کیہ پھلناں جس باغ دامالی کوئی نہیں
 مٹ جاندا نام نشان اوہدا جس ملک دا والی کوئی نہیں
 اوہدی یاد بناں تے گزریا اے اک پل وی ہالی کوئی نہیں
 کائنات دے وچ کوئی شے ناصر نور توں خالی کوئی نہیں

محمد اسلم طالب چشتی

1960ء

محمد اسلم طالب چشتی 1960ء وچ اپنے آبائی پنڈ ”واسو“ وچ پیدا ہوئے۔
ایہناں دے والد داناں قائم دین (مرحوم) اے۔ جیہڑے کھوہ لان واکم کردے سن۔
ایہناں نے قرآن پاک دی مڈھلی تعلیم اپنی والدہ محترمہ کولوں حاصل کیتی جیہڑیاں حافظہ
قرآن نیں۔

طالب صاحب داناں ایہناں دے نانا جان حضرت دائم اقبال دائم قادری
ہوراں نے رکھیا۔ ایہناں نے پرائمری تعلیم گورنمنٹ سکول گوڑھا محلہ منڈی بہاء الدین
توں حاصل کیتی تے وظیفہ وی لیا۔

1979ء وچ ایہناں نے میٹرک دا امتحان گورنمنٹ ایم۔ بی ہائی سکول منڈی
بہاء الدین توں فرسٹ ڈویژن دے نال پاس کیتا تے فیر گورنمنٹ کالج جہلم توں
بی۔ اے دا امتحان 1984ء وچ پاس کیتا۔ تعلیم توں فارغ ہو کے ایہہ اپنے والد
صاحب دے نال کم وچ رجھ گئے تے عشق مجاز نے ایہناں نوں پٹھے بھوں چاڑھ
دے۔ ایہناں دی طبیعت نے جوش مارنا شروع کر دتا جدوں کوئی راہ نظر نہ آیا تے
ایہناں نوں خضر راہ، حضرت پیر سید خضر حسین چشتی مدظلہ العالی ملے جیہڑے اک سچے
تے سچے سید گھرانے نال تعلق رکھدے نیں۔ 1986ء وچ ایہہ اوہناں دے دست حق
پرست اُتے بیعت ہو گئے تے ”المجازیح الخیال“ دی تفسیر بن گئے۔ درویش نے
ایہناں نوں چھنڈ پھنڈ کے تے سدھا کر دتا۔ ایہناں نوں صراط مستقیم دے ازلی ابدی
راہے لا دتا۔ ایہناں نے اندر دے اباں نوں شاعری راہیں صفحہ قرطاس تے کھلا دتا۔
طالب چشتی دا پہلا مجموعہ (صدائے درویش) دے ناں نال 1988ء وچ شائع ہويا۔
ایہناں دا دوسرا مجموعہ (ڈونگھے پھٹ) پنجابی 2004ء وچ شائع ہويا۔ فنی تے فکری لحاظ
نال پختہ لکھدے نیں۔ زبان نزول ورتدے نیں کلام وچ روانی ایں۔

نمونہ کلام

جامہ بشر دا پا کے نور آیا تارے جھڑن سلامیاں کرن لگ پئے
 شمع وکھ رسالت مآب والی مجرا کافر وی سجنوں بھرن لگ پئے
 جن و بشر ملائکہ نوری ناری قدم بوہے سرکار دے دھرن لگ پئے
 کملی والے دا ہو یا جد کرم طالب میرے وگڑے کم وی سرن لگ پئے

○

سینے عشق سرکار دا رچیا اے مرساں ایہو ای درد نہاں لے کے
 قدم جتھے وی پیا سرکار دا سی چم چم نہ تھکاں اوہ تھاں لے کے
 اُس بے سایہ دا سایہ اے جگ اُتے کرنی کیہ بہشتی چھاں لے کے
 نعرے ماردا جاواں گا پار طالب سوہنے نبی محمد دا ناں لے کے

○

کر کرم رحیم کریم آقا جاگ پین سٹے نصیب آقا
 عرضاں کردیاں ہوئیاں نے دور مرضاں تیرے جیہا نہ کوئی طبیب آقا
 اوگنہار دے کج لے عیب سارے میرے جیہا نہیں کوئی غریب آقا
 کر کے کرم دی نظر غریب اُتے طالب کر لئو ہور قریب آقا

○

اوپدی شان کوئی لکھے تے کیہ لکھے جیہدیاں صفتاں بیان خدا کردا
 چماں اوس دے پیراں دی خاک تائیں جیہڑا سوہنے دے نال وفا کردا
 ملدا اوس فقیر نوں تاج شاہی بوہے نبی دے جیہڑا صدا کردا
 طالب صدق یقین دی چک گٹھڑی ویکھیں کیویں فیر سوہنا عطا کردا

اودوں نقش نہ کے مخلوق دا سی بنیا جدوں حضور پر نور دا نقش
 اوتھے کم نہ عقل شعور دا اے اوہ اے ست آسماناں توں دور دا نقش
 کن ت کنز اُدے پردے اُتار دے سامنے ساڈے اے ہے طور دا نقش
 سارا جگت ہی ہونا فنا طالب رہناں بعد قیامت حضور دا نقش

○

نور اوس تے برسد اُدے راتی جیہڑا آقا دی محفل سجاوندا اے
 جیہدے اُتے سرکار دا کرم ہووے راز عجب انوکھڑے پاؤندا اے
 بختاں والڑا اے اپنے گھر اندر جیہڑا پاک میلاد مناؤندا اے
 اک درد اے طالباً وچ سینے جیہڑا رات نوں آن اُٹھاؤندا اے

○

میرا پاک محبوب سبحان اللہ سارے نبیاں دا ہے سردار سوہنا
 سوہنا مکھڑا چال رفتار سوہنی، سوہنی کملی تے اوہدا دربار سوہنا
 اُچا اُچیاں توں سوہنا سوہنیاں توں مائی آمنہ پاک والال سوہنا
 سارے جگ توں اُچا مقام اُسد اُدے طالب دا جگلوں غمخوار سوہنا

○

جھگڑا نور تے بشر دا پان ایویں اوکھا راز اے کسے نے پایا ہی نہیں
 جلوہ نور دا نور ہی دیکھ سکدا کجھ یار توں یار لکایا ہی نہیں
 گھونگھٹ میم دا پہن پوشاک آیا رُخ توں پورا نقاب اُٹھایا ہی نہیں
 نرا بشر نہیں اوس نوں آکھ سکدے جیہدا جسم تے ہے پرسایہ ہی نہیں

جس دے نور تھیں جگ وچ روشنی اوس نور دا اعلیٰ مقام اچا
 مستی اوس نوں عشق دی چڑھ جاندی حسن ازلی دا پیتا جس جام اچا
 پڑھدا نبی تے رہواں درود ہر دم تاہیوں ہو یا اے میرا سلام اچا
 لکھی نبی دی نعت تے عاشقاں وچ تیرا طالب رہوے گا نام اچا

○

وضو کر کے پڑھ کے بسم اللہ فیرتاں محمد دا نام لکھناں
 کملی والی سرکار دا ذکر کرناں آقا سوہنے دا سوہنا کلام لکھناں
 اڈ جاندے نے دور خیال میرے شعر جدوں میں وچ الہام لکھناں
 فضل طالب تے کردا اے رب سوہنا سوہنے نبی تے جدوں سلام لکھناں

○

اودوں نور حضور ظہور ہو یا بناں کوئی نہ پار اورار دا سی
 جدوں آئے حضور پر نور سرور ہر پاسے ہی سماں بہار دا سی
 تجلی نور دی نور ہی ویکھ سکدا تاہیوں نور اندر ٹھاٹھاں ماردا سی
 ذرے ذرے نوں چمکاں مل گئیاں قدم جتھے وی پیا سرکار دا سی

○

اک لکھ تے چوی ہزار وچوں رُتبہ عالی مقام حضور دا اے
 اللہ نور زمین آسمان دا اے عرش فرش اُتے نور نور دا اے
 اوہنوں پل صراط دا فکر ناہیں کملی والا امیر جس پور دا اے
 اوہنوں بشر آکھاں یا میں نور آکھاں ایہہ راز طالب بڑی دور دا اے

آکھیں سوہنی سرکارِ نون جاوائے میرا سوہنیا لکھ سلام ہووے
تیری تاہنگ تے تیری ای دید خاطر سدا تڑپدا تیرا غلام ہووے
تیرے عشق دا کیف سرور بھریا میرے ہتھ وچ سدا ایہہ جام ہووے
طالبِ نبی دی نعت نے تار دتا چرچا ایس دا جگ تے عام ہووے

○

میرے آقا دی سجنوں شان ویکھو جس دی صفت ملائکہ رہن کردے
ج بیڑے در کریم تے جھک جانڈے، جھولی اپنی نون سدا رہن بھردے
اوہنوں کسے طوفان دی فکر ناہیں جیہڑے نبی دے دردے ہین بردے
جیہنوں نبی دے درتوں خیر ملیا طالبِ وانگ نہیں اوہ فقیر مردے

○

چن چڑھ گیا تے سورج وی پرت آیا، انگلی دا جدوی کیتا اشارہ حضور نہیں
جس تھاں نون فرشتے نہ ویکھ سکے اوہ ویکھیا اے عرش کنارہ حضور نہیں
سوہنے دے واسطے نے سارے جہان بنے قرآن پاک سارے داسارا حضور نہیں
اوس در کریم دا میں وی فقیر ہاں بے چارے ایس طالبِ دا چارہ حضور نہیں

○

آقا سوہنے محمد لچپال باجھوں دسو کون غریب بچان والا
جیہڑا زمیں تے نور برسان والا اوہ عرش تجلیاں پان والا
دل مومن دے وچ مقام تیرا سوہنے دلاں دے تار ہلان والا
قیامت تیکر دے گا در تیرا سوہنا آکے وت نہ جان والا

محمد تنویر خیال

1961ء

اصل ناں تنویر امین اے۔ 25 اگست (یوم آزادی والے مہینے) 1961ء میں
 نون گرجا کھ گوجرانوالہ وچ نامور ادیب شاعر محقق تے نقاد امین خیال ہوراں دے گھر
 پیدا ہوئے۔ شاعری تے نعت خوانی ورثے وچ ملی۔ ایہناں دا شمار پاکستان دے
 معروف نعت خواناں تے عوامی شاعراں وچ ہوندا اے۔ محکمہ تعلیم گوجرانوالہ وچ نوکری
 کردے نیں۔ ایہناں نظماں، غزلاں وی لکھیاں پر بہتیاں نعتاں تے نعتیہ دوڑھے
 لکھے۔ ایہناں دیاں نعتاں تے نعتیہ دوڑھیاں وچ نبی پاک نال عشق، مستی تے کیف
 توس کے بھرے ہوئے نیں۔ ایہہ ایہناں نعتاں توں علاوہ بزرگ شاعراں دا عارفانہ
 کلام پڑھ کے محفل تے وجد طاری کر دیندے نیں۔ انج اپنے والد محترم وانگوں درویش
 صفت تے قناعت پسند انسان نیں۔ شاعری تے نعت خوانی نوں پیشہ نہیں بنایا سگوں
 آقائے دو جہاں نبی مکرم کالی کملی والی سرکار ﷺ دے عشق نوں گل نال لایا اے۔
 ایہناں نے اپنے بعض دوڑھیاں وچ انگریزی الفاظ دی ورتوں کر کے اوبدے وچ اک
 نواں انداز پیدا کردتا اے۔ اک کتاب رحمت کل جہاناں دی (منظوم سیرت) چھپ
 چکی اے، جیہدا دیباچہ حفیظ تائب مرحوم ہوراں لکھیا اے۔

نمونہ کلام

حکم رب دا نبی نے انج نیا کم جو کیتے پرفیکٹ کیتے
 کدی آسرا کسے دا نیا نہ ربط اللہ دے نال ڈریکٹ کیتے
 ابوبکر عمر عثمان حیدر سوہنے یاراں چوں یار سلیکٹ کیتے
 جنت وچ اوہ جان تنویر کیوں میرے نبی نے جو ربجیکٹ کیتے

گل منی نہ جے حضور دی توں تیری کتے وی گل نہیں فٹ ہونی
 اوہدا عشق نہ ہو یا درخواست اندر فر کدی منظور نہیں رٹ ہونی
 اوہدی سیرت دا جے نہ رنگ چڑھیا ایہہ زندگی کدی نہیں ہٹ ہونی
 کھڑنا اوہناں نوں رب تنویر جنت جیہناں کول حضور دی چٹ ہونی

کہیا رب نے سد جبریل تائیں اج آؤنا خاص فرینڈ اے
 تساں ساریاں عرشیاں رل کے تے کرنی بزم ایہہ خوب اٹینڈ اے
 اساں عرش توں لے کے فرش تیکر تساں اُتے ایہہ کیتا ڈیپینڈ اے
 اوہدی خدمت اندر جیکر فرق آیا کر دیونا تساں سپینڈ اے

عرش فرش تے لوح محفوظ اندر اُچا سب توں شان حضور دا اے
 ایہہ توریّت زبور انجیل نالوں بڑا سوہنا قرآن حضور دا اے
 کملی والا لولاک دا ہے والی جبرائیل دربان حضور دا اے
 ناز آپ تے کرے تنویر ہر دم قدر دان یزدان حضور دا اے

اوس قطرے دی دسو اوقات کیہ اے جس قطرے نوں شرم دریا دی نہیں
 نکتہ چینی سرکار تے کرے جیہڑا اوہدے وچ تے رتی حیا دی نہیں
 لکھاں کرے عبادتاں نہیں لائق اوہدے وچ تاثیر وفا دی نہیں
 اوہدے عمل تنویر نیں کس کاری جیکر حب سینے مصطفیٰ دی نہیں

لکھاں دنیا دے اندر نیں شہر سوہنے کوئی نہ پاک مدینے توں ودھ لگے
 اوہدے عشق دی دولت اے پائی جیہنے اوہ تے ہر خزینے توں ودھ لگے
 خشبو ودھ توں ودھ وی ہوئے بھاویں ناہیں اوہدے پسینے توں ودھ لگے
 کنکر چکاں تنویر مدینے دا جو مینوں اوہ وی نگینے توں ودھ لکھے

آیا سوہنا زمانے دی رت بدلی سکی ڈال حیاتی دی ہری ہوئی
 اوہدے نور دا چاننا پیا جگ تے ذرے ذرے اندر جلوہ گری ہوئی
 اوگن ہاراں مسکیناں دے بھاگ جاگے کھوٹی قسمت اے سب دی کھری ہوئی
 بادی آیا تنویر جہان اُتے دنیا کفر دی قید چوں بری ہوئی

کتے پیٹ اُتے پتھر بنھے آقا کتے بکریاں آپ چرا لئیاں
 کوڑا جو سرکار تے پاؤندی سی خبراں اوس دیاں سوہنے چالئیاں
 جادوگر جو آپ نوں آکھدی سی پنڈاں اوہدیاں سرتے چالئیاں
 بے آسرا ہین تنویر جو وی سوہنے پھڑ کے تے سینے لا لئیاں

دتے آسرے سدا میں ماڑیاں نوں بے عقلاں نوں عقل شعور دتے
 عزت نال مسکین وی جین جگ تے میرے نبی اجیہے دستور دتے
 کسے بندے دی ہوئے تذلیل ناہیں مذہب حق دے ایسے منشور دتے
 چمکے راہ تنویر ہنیریاں دے ایسے چاننے میرے حضور دتے

دن حشر دے کہوے گا رب سوہنا کتھے یار دی محفل سجان والے
 وکھرے ہون گے دیکھیں توں آپ سارے اوہدا سوہنا میلا دمنان والے
 ناز کرن گے اپنیاں قسمتیاں تے نعتاں پڑھن والے تے پڑھان والے
 رب کھڑے گا سارے تنویر جنت سوہنے اُتے درود پہچان والے

ویلا نزع دا آؤنا ایں ہر اک تے ایہدی کسے نوں سوچ وچار نہیوں
 وچ غفلت دے وقت گواؤنا ایں ایہناں ساہواں دا کوئی اتبار نہیوں
 آئی موت تے کسے نہیں ساتھ دینا ہونا کوئی تیرا غم خوار نہیوں
 دم جیہناں دا بھریں تنویر ہر دم چکنا اوہناں کدے تیرا بھار نہیوں

پڑھدے رہن درود جو نبی اُتے کیوں نہ اوہناں تے کرم ہزار ہوون
 جیہناں تھاواں تے آپ دا ذکر ہووے کیوں نہ تھاں اوہ سارے گلزار ہوون
 جیہڑے رہندے نیں آپ دے آسے تے بیڑے اوہناں دے سدا ای پار ہوون
 اوہنوں دوزخ دی اگ دا خوف کاہدا جیہدی کند دے کچھے سرکار ہوون

بنیا جو غلام سرکار دا اے اگے کسے دے نہیں اکوار جھکیا
 ماراں رہیا سی روز بلال کھاندا اپر نہیں ایہہ نبی دا یار جھکیا
 سولی بھاویں خبیبؓ نوں چاڑھیو نیں عاشق نبی دا نہیں سردار جھکیا
 اوہدے ناں توں وارے تنویر بچے نہیں کر بل دا شاہ سوار جھکیا

لکھ ہوندا تے نظراں دے وچ آؤندا میرے آقا میں گلیاں دا لکھ وی نہیں
گنہگار بدرکار آں لکھ بھاویں تیری رحمت توں ایپر میں دکھ وی نہیں
امتی ہون تے فخر اے بس مینوں میرے کول کوئی عملاں دی دکھ وی نہیں
میرا عشق تنویر نہیں عمر جیہا میرے کول صدیق دی اکھ وی نہیں

○

سوہنے ہو زمانے وچ ہین لکھاں ایپر میری سرکار توں ہین تھلے
جنھے چمن نیں ایس جہان اندر بطحا، الی گلزار توں ہین تھلے
کوہ ہمالیے سلیمان کنی شملے اوس حرا اوس غار توں ہین تھلے
لکھ سکاں نہ صفت تنویر اوہدی سبھے رب دے یار توں ہین تھلے

○

میرے آقا معراج دی رات اندر مخفی جلویاں نوں بے نقاب ڈٹھا
ذرے ذرے اندر جیہڑا چمکدا اے اوہو نور اے میری جناب ڈٹھا
کیتا رج دیدار محبوب دا اے نظر اگے نہ کوئی حجاب ڈٹھا
نبی ولی تنویر پے جان صدقے عشق سوہنے دا لاجواب ڈٹھا

○

کملی والے نے آ کے جگ اندر گنج خلق اخلاق دے وار دتے
گالھاں کڈھیاں جیہناں نے دکھ دتے سوہنے اوہناں نوں وی دلی پیار دتے
چھٹے لا لا رحمتاں برکتاں دے باغ جیون دے انج سوار دتے
دیکھو معجزے مری سرکار دے ایہہ توڑی ڈوب دتی پتھر یار دتے

الحاج محمد رفیق ضیاء

1965ء

الحاج محمد رفیق ضیاء قادری نوشاہی نے اک ایہو جیہے خاندان وچ اکھ کھولی جتھے تصوف دے دریا وگدے سن۔ اوہناں دے والد دا ناں میاں اللہ دتا ضیاء حسین اے۔ جیہڑے حضرت بابا حسین شاہ چندالی شریف والیاں دے مرید خاص سن۔ ضیاء ہوری 6 جون 1965ء نوں لاہور وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں نوں ایہہ اعزاز کس طرح ملیا تے کس طرح اوہ نعت پڑھن ول آئے۔ اوہ دسدے نیں کہ:

چھوٹی عمرے ای اوہناں نوں سرکار مدینہ دا بلاوا آ گیا تے جدوں اوہ روضہ رسول ﷺ تے حاضری دین گئے۔ اوس ویلے روضہ پاک دے سامنے کوئی شخص بڑے درد تے پرسوز آواز وچ نعت پڑھ رہیا سی۔ ایہہ کہندے نیں کہ مینوں زاری دی کیفیت ہو گئی تے میں اوتھے خوب رویا۔ فیر میرا دل کیتا کہ میں وی اتھے نعت پڑھاں۔ پر مینوں تے نہ نعت پڑھنی آؤندی سی تے نہ ای کوئی نعت یاد سی۔ میں اوتھے دکھی دل نال دعا منگی کہ آقا مینوں اے اعزاز بخشو کہ میں تہاڈی نعت پڑھاں وی تے لکھاں وی بس میری ایہہ دعا قبول ہوئی تے میں پاکستان آ کے ایہدے ول پوری توجہ کر دتی۔ نعت دے میدان وچ میری تربیت میرے استاد محترم جناب نذیر حسین نظامی (مرحوم) ہوراں نے کیتی۔ اوہناں دی خصوصی شفقت سی جے میں ایس مقام تے کھڑا آں۔ اللہ تعالیٰ دا بڑا خاص فضل اے تے میرے تے پیرو مرشد صاحبزادہ سید علی احمد شاہ کاظمی قادری نوشاہی ہوراں دی خاص نظر کرم اے۔

اللہ تعالیٰ دا بڑا خاص کرم ہو یا جے میں اپنا کلام وی لکھن لگ پیا تے فیر زیادہ تر اپنا کلام ای پڑھیا۔ ملک دے معروف نعت خواں میرا کلام پڑھدے نیں تے مینوں روحانی خوشی ہوندی اے۔

نمونہ کلام

بڑا سوچ سمجھ کے کہنا واں ، تیری ذات بناں میں کچھ وی نہیں
 ترے ناں نال میری بات بنی ، تیری بات بناں میں کچھ وی نہیں
 سچی ہوئی جیہڑی تیرے ذکر والی ، کائنات بناں میں کچھ وی نہیں
 ضیاء اپنی حیاتی تے غور کیتا ، تیری نعت بناں میں کچھ وی نہیں

○

سارا روپ سروپ جہاناں دا ، سارا چانن آپ دے نور دا اے
 سارا حسن حسیناں دے مان والا ، کملی والے دے پیراں دی دھوڑ دا اے
 ہر محفل وچ آقا آؤندے نیں ، ایہو راز ترے کیف سرور دا اے
 ضیاء موجاں بہاراں تے سب خوشیاں ، سارا صدقہ ایہہ میرے حضور دا اے

○

الف اکو اصول اے عاشقاں دا ، جیہنوں من لیندے اوہنوں تول دے نہیں
 دکھ چتے زمانے دے ہون بھاویں ، سر چپدے نہیں مونہوں بولدے نہیں
 سینے اندر محبوب دی حب ہووے ، حب والے تے کدی وی ڈولدے نہیں
 ضیاء مرشد دی جیہناں ضیاء مل گئی ، پردے رکھ لیندے کدی کھولدے نہیں

○

میںوں تاہنگ حضور دی رہندی اے ، جیہڑے مالک کل تے اج دے نیں
 نبی رنج کے سارے سوہنے نیں ، میرے آقا وکھرے سج دے نیں
 بھکھ مک جاندی اوہناں عاشقاں دی جیہڑے آقا نوں وکھ کے رنج دے نیں
 ضیاء دل دے تار نے چھڑ پیندے ، جدوں نعرے حضور دے وچ دے نیں

بڑی شان اعلیٰ کمالی واڑے دی ، جیہدی شان دے وچ قرآن آیا
 جائے بھآگ زمین دے اوس ویلے ، جدوں عرشاں دا خاص مہمان آیا
 ذرے ذرے نے جس دے گیت گائے ، دو جہاناں دی بن کے جان آیا
 ضیاء پڑھو درود حضور اُتے ، سوہنا رکھن غریباں دا مان آیا

ایسا حسن جمال حضور دا اے ، اک دریا وگدا پیا نور دا اے
 ہر جام نبی دے عشق والا ، بھریا ہو یا ایہہ کیف سرور دا اے
 ایسا رب نے روپ عطا کیتا ، کسے پری تے نہ کسے حور دا اے
 کوئی نہ اوہدے حسن دی حد دے ، ضیاء عقلموں معاملہ دور دا اے

تیرے کرم دی چھاں مل جاوے جے کر ڈکھ ڈکھ نہیں لگدے سوہنہ رب دی
 تیری یاد جے دل وچ نہ ہووے ، سکھ سکھ نہیں لگدے سوہنہ رب دی
 جس رُکھ چچ اوہ نہ نظر آوے ، رُکھے رُکھے لگدے نیں سوہنہ رب دی
 کردے رہن جیہڑے اوہدا ذکر ضیاء ، سوہنے مکھ لگدے نیں سوہنہ رب دی

م تے م تے دال یارو ، کرو یاد تے رہندے نے نال یارو
 ایس گل نون سارے من گئے نے ، لچپالاں دے اوہ لچپال یارو
 ایسا حسن حضور نون ملیا اے ، جیہدی کتے نہ لہھے مثال یارو
 ضیاء میرے تے پلے لکھ وی نہیں ، لجاں رکھ لیندی اوہدی آل یارو

میری اکھ تے دید دے لائق کوئی نہیں، اوہدی یاد چ مزے نیں دید والے
جدوں عاشق رل کے بیٹھدے نیں، آؤندے مزے نیں یارو عید والے
چند لفظ محبت دے نال پڑھ لو، ایویں چھیڑو نہ قصے تمہید والے
ضیاء عین حضورؐ دا مکھڑا نیں، جیہڑے پارے قرآن مجید والے

○

ک کماں دا دساں میں کم یارو، کملی والے دے نال توں پیار کر لے
کیہ کمی اے اوہدے کامیاں نوں، ہستی اپنی نوں حب دار کر لے
اوہدے پیار دے گیت توں گاؤندارہ، ایہو ای کم یار کئی وار کر لے
کردے پیار حضورؐ دے نال جیہڑے، ضیاء اوہناں نال توں پیار کر لے

○

سب مشکلاں تیریاں حل ہوون، کدی نفس اپنے نوں دھوتے سہی
سچ کہناں سچ ہی سننا اے، کدی ایس میدان کھلوتے سہی
جیہڑی یار نوں ویکھے ہر ویلے، کدی ایہو جیہی اکھ ہوتے سہی
ضیاء اپنے رونے رونا ایس، کدی عشق اوہدے وچ روتے سہی

○

اوتھے ہر دم رحمتاں رہندیاں نیں، جس جگہ دربار حضورؐ دا اے
رب آپ وی قسماں کھاندا اے، ایسا پاک کردار حضورؐ دا اے
میں کجھ وی نہیں، میرا کجھ وی نہیں، اے باغ بہار حضورؐ دا اے
ضیاء، عرش زمین تے جگ سارے، سارا ایہہ سنسار حضورؐ دا اے

سونا کر دیوے جیہڑا پتھراں نوں ، اوس سوہنے داتوں ہوتے سہی
 اوہدے عشق اندر ایہناں ہنجواں دی کوئی سچی چین پروتے سہی
 مُل ہیریاں توں تیرا ودھ ہووے ، جند جان توں اوہدا ہوتے سہی
 ضیاء سونیوں کندن بن جاویں ، کدی نفس والا صفحہ دھوتے سہی

بڑا بولنا واں تسی سوچدے او ، میرے بولن وچ کوئی بولدا اے
 جیہدے اُتے حضور دا کرم ہووے ، بھلا دسوہاں کدی اوہ ڈولدا اے
 سدا گیت میں اوسدے گاؤناں واں ، جیہڑا عیب نہ میرے پھولدا اے
 ضیاء سوچ کے دس ہاں گل اینی ، لجاں رکھن والا کدوں رولدا اے

اُچا بول نہ بولے بھل کے وی ، اوہدی ذات توں ڈردے رہے
 اگے آؤندے نیں بول ببول اپنے ، سوہنے رب نوں دوش نہ دیے
 راضی راضی رضا دے وچ رہے ، کدی دکھ نوں دکھ نہ کہیے
 جس حال دے وچ رکھے رب ضیاء ، اوسے حال دے وچ خوش رہے

اوہناں نوں زمانے وچ موجدان نیں ہتھیریاں جیہناں تیرے در اُتے بوکراں نے پھیریاں
 جیہدے اُتے تہاڈیاں نگاہواں اوہنوں کجھ وی نہیں کہندیاں زمانے دیاں ہنیریاں
 کدی تے نظارے ہون دیدوالے مینوں وی ، اوس ویلے گلاں ہون تیریاں تے میریاں
 شان میرے نبی دی تے رب سوہنا جاندا ، نعتاں تے ضیاء نے وی لکھیاں ہتھیریاں

نعتاں سن کے، پڑھ کے، لکھ کے تے میرے دل نوں عجب سرور ملے
 ڈکھ مک جاندے اتھے لے آؤ، ڈکھاں نال جیہڑا چور و چور ملے
 بختاں والے اتھے آؤندے نیں، اتھے ساوے نور و نور ملے
 حم پیر ضیاء اوہناں لوکاں دے، جیہڑے کہندے رات حضور ملے

بندہ بندیاں نوں پیا جا پدا اے، جیہڑے جان دے نہیں عرفان کیہ اے
 جیہناں اپنا آپ نہیں کتوں پڑھیا، مت اوہناں نوں دینی قرآن کیہ اے
 ذات حق نوں اوہناں نیں سمجھنا کیہ، جیہڑے جان دے نہیں انسان کیہ اے
 ضیاء رب دی اکھ دے نال ویکھیں، پتہ لگے محمد دا شان کیہ اے

میں تسلیم کرناں گنہگار ہاں میں، اچے بول جے بولے نیں معاف کر دے
 سرسٹ کے منگناں رحم تیرا، کدوں کہناواں میں انصاف کر دے
 تیری رحمت نوں ویکھ کے عرض کرنا، کھاتہ میرے گناہواں دا صاف کر دے
 میری پہنچ صرف ایٹھوں تیک ضیاء، ربا معاف کر دے ربا معاف کر دے

بختاں والیاں نوں جیہدا پیار ملیا، پیار نبیاں دے سرور دا اے
 ساڈی نسبت اوہدے نال یارو، جیہڑا ڈبیاں بیڑیاں تار دا اے
 ڈاہڈے بخت چنگے کمال پیر ملیا، جیہڑا وگڑے کم سنوار دا اے
 مینوں ملیا پیر علی احمد، ضیاء تن من اوس توں وار دا اے

محمد نور آرائیں

1966ء

اصل نام محمد نور تے تخلص نور کردے نیں۔ 17 فروری 1966ء نوں شرچپور وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد دا نام حاجی غلام حسن اے۔ میاں فقیر محمد ہوراں کولوں قب آں پاک پڑھیا تے فیر سکولے داخل ہو گئے۔ آپ نے گورنمنٹ پابلیٹ سیکنڈری سکول تے گورنمنٹ انٹر کالج شرچپور شریف توں میٹرک تے ایف۔ اے دے امتحان پاس کیتے۔ 1988ء وچ ٹاؤن کمیٹی شرچپور شریف وچ بطور کلرک بھرتی ہو گئے تے ہن تک او تھے ای کم کر رہے نیں۔ نور ہوراں نے علامہ فضل حق خان گلشن شرچپوری دی شاگردی اختیار کیتی۔ نعت، غزل، چومصرعہ، منقبت توں علاوہ ہور وی کئی صنفاں وچ طبع آزمائی کردے نیں۔ نمونے دے طور تے ایہناں دی کتاب ”مدینے دیاں سدھراں“ وچوں قارئین دی خدمت وچ کجھ چومصرعے پیش کیتے جا رہے نیں۔

نمونہ کلام

جاواں صدقے حضور دے ناں اتوں جیہڑا دکھ مصیبتاں ٹال دا اے
 نبی آئے نیں لکھاں جہان اتے پر کوئی آیا نہ مدنی دے نال دا اے
 جان واراں میں آقا دی شان اتوں جیہڑا محرم میرے ماضی حال دا اے
 نور لکھ نہیں سگدا عمر ساری شان کنا عبداللہ دے لال دا اے

رحمت رب دی وسدی ہر ویلے ، نبی پاک دا جتھے میلاد ہوندا
 جھولی بھر دا اے نال اوہ رحمتاں دے ، جیہڑا شامل اے وچ میلاد ہوندا
 نکل جاوندا تنگیاں ترشیاں توں ، غم فکر توں اوہ آزاد ہوندا
 انور سڑے جیہڑا اوہاناں سن کے ، وچ دوہاں جہاناں برباد ہوندا

○

سوہنی شہر مدینے دی پاک دھرتی جتھے لکیاں حضور دیاں تلیاں نیں
 جنت نالوں وی ودھ حسین جاپن پھلاں وانگوں مہکدیاں کلیاں نیں
 ہوئے اوہناں دے بخت بلند یارو چٹھیاں سوہنے نے جیہناں نوں گھایاں نیں
 توں وی سنگ اوہناں دامنگ انور جیہڑیاں سیاں مدینے ول چلیاں نیں

○

اکھاں نال جا کے ویکھ لے توں وی خطہ طیبہ دا اے نور و نور ہويا
 بھاگ جاگ پئے عرب دی دھرتی دے انج کملی والے دا او تھے ظہور ہويا
 خلق عظیم دی ایہو جیہی لہر اٹھی بدل نفرتاں دا او تھوں دور ہويا
 بندہ اوہو ای رب نوں پسند انور جیہڑا سوہنے دی نظر منظور ہويا

○

اوس رب سوہنے اُتوں جاں صدقے جس نبی سانوں ہے ذیشان دتا
 بے مثل تے بے مثال سوہنا سانوں بولدا ہويا قرآن دتا
 عرش چمدا جسدے جوڑیاں نوں دو جہاناں دی نالے جیہڑا ہے جان دتا
 جبرائیل چمدا اُسدے پیر انور حکم چمن دا خود رحمن دتا

یاد رہوے حضورؐ دی وچ سینے ربا ایہو میں بس دعا منگناں
تیتھوں ہور میں کجھ وی منگدا نہیں طیبہ وچ تھوڑی جیہی جا منگناں
اک کرم دی نظر عنایت ہو جائے صبح شام میں بن کے گدا منگناں
انور ایس توں ودھ میں کیہ منگاں آقا درتے لوے بلا منگناں

○

مونہوں نکلدا آقا دا نام جسدِ دو وار نے اوسنوں لبِ چمدے
پہلی میم تے چمدے نال خوشیاں دوجی میم اوہ نال سبب چمدے
نال ایہو جیہا رب بنا چھڈیا حور و ملک وی نے روز و شب چمدے
کردے اوہناں نوں لوک سلام انور عظمت سمجھ جیہڑے نال ادب چمدے

○

دیکھاں شہر مدینے دی پاک دھرتی مدنی آقا نے ڈیرے نیں لائے جتھے
گنبدِ خضریٰ دا کراں دیدار جا کے یار سوہنے نے ناز لٹائے جتھے
غارِ ثور دے چم لائے پتھراں نوں حق یاری دے یار نبھائے جتھے
اوہناں راہاں توں میں قربان انور کملی والے نے پیر لگائے جتھے

○

رہوے ایہ حسرت دل وچ یا مولا مسجدِ نبوی دے در و دیوار ویکھاں
جیہڑا جاندا اے آقا دے ول روضے اکھاں نال میں سوہنا بازار ویکھاں
چوکھٹ پاک دے لوواں میں روز بوسے وچ لیٹے ہوئے سوہنے دے یار ویکھاں
مقصدِ زندگی دا ہوندا اے حل انور شاہ بطحا دا جے دربار ویکھاں

ایہو آ وندا اے روز خیال دل وچ کدے شہر مدینے نوں جاں گا میں
گنبد خضریٰ دی کراں گا دید ہر دم چوکھٹ نبی دی نوں سینے لاں گا میں
باقی زندگی دے بچے دن جیہڑے وچ شہر مدینے ای رہاں گا میں
اللہ دتی بے مینوں توفیق انور قبر وچ وی نعت سناں گا میں

○

نعت سوہنے دی پڑھدیاں عمر گزرے بخت ایہو جیسے میرے بنا مولا
جیہڑی جاندی اے آقا دے دیس ولے راہ اوہ توں مینوں دکھا مولا
پھراں شہر مدینے دیاں وچ گلایاں دل میرے وچ ایہو نہیں چا مولا
انور منگدا نہیں کجھ ہور تیتھوں دید سوہنے دی مینوں کرا مولا

○

کرم والا ایں توں کریم ربا کرم کردے توں میں غریب اُتے
پھسیا ہو یا میں دنیا دی وچ دلدل کرم کردے اس حالت عجیب اُتے
دُھپ غماں دی ساڑ دی پئی مینوں چھاں رحمت دی کرنصیب اُتے
انور منگدا ایہہ دعا ہر دم اپڑ جاں میں در حبیب اُتے

○

حب آقا دی جس دے وچ سینے ہو آقا وی اوہدے قریب جاندا
بغض رکھدا اے آپ دے نال جیہڑا دنیا وچوں اوہ بد نصیب جاندا
رہوے اوس تے رب دی ذات راضی، راضی ہو جس تے حبیب جاندا
نال بختاں دے بن دی اے گل انور ہووے کرم تے بدل نصیب جاندا

دے دے شہر مدینے بچ گھر ربا تیرے وچ خزانیاں تھوڑ کوئی نہیں
 چوکھٹ پاک دے لوواں میں روز بوسے ہور کسے شے دی مینوں لوڑ کوئی نہیں
 ہوواں جھاڑ وکش سوہنے دیاں گلیاں دا حسرت دل اندر میرے ہور کوئی نہیں
 آوے موت جیہنوں انور وچ طیبہ اوہدے بختاں دا جگ تے جوڑ کوئی نہیں

○

ربیع الاول دی شان سبحان اللہ ایہدا روپ نہ کسے وی پایا اے
 سارا جگ اے نور ای نور ہويا لگدا رات نوں دن چڑھ آیا اے
 سارے مہینیاں دا ایہہ سردار مہینہ کملی والا تشریف لیا اے
 توں وی انور میلاد منا واہ واہ جیویں اللہ میلاد منایا اے

○

میں کیہ دساں شان نبی دا پڑھ قرآن خدا دا
 ثانی نہیں محبوب دا کوئی ایہہ فرمان خدا دا
 اے وی اُس تے شک پیا کردا ویکھ انسان خدا دا
 عرش اعلیٰ تے جا کے انور بنے مہمان خدا دا

سائیں عبدالرحیم رحیم

1968 - 2003ء

اصل نام عبدالرحیم تے رحیم تخلص کردے سن۔ 1968 نوں گوجر خاں دے نیڑے پنڈ بھائی خان وچ پیدا ہوئے۔ ایہناں دے والد دا نام بابو عبدالعلیم اے جیہڑے محکمہ فوج توں ریٹائرڈ نیں۔ پرائمری تک تعلیم حاصل کیتی۔ آپ فطری طور تے شاعر سن۔ پوٹھوہار دے معروف شاعر فاضل شائق ہوراں دی شاگردی اختیار کیتی۔ دائم اقبال دائم کولوں بڑے متاثر سن۔

سائیں ہوریں جشن میلا دالنبی، جشن علی، گیارہویں شریف توں علاوہ شعر خوانی دے پروگرام بڑے شوق نال کراوندے سن۔ ایہناں پروگراماں وچ جیہڑے شاعراں نوں خصوصی طور تے بلاندے سن اوہناں وچ:

صاحبزادہ محبوب حسین نوشاہی، علامہ صائم چشتی، حافظ محمد حسین،
پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد، علامہ محمد انور قمر، صبر قادری،
سائیں اختر لاہوری، ساقی گجراتی، حنیف حنفی، راجہ اظہر ولایت،
حاجی محراب خاور، ماسٹر یونس خیال، سائیں مظہر، مہربان جھلا،
نثار یاور، راجہ وحید قاسم، اظہر محمود خضر، فاضل شائق دے نام
شامل نیں۔

مشاعریاں دی محفل وچ چودھری محمد انور اینڈ سنز دھماں گوجر خاں دا خصوصی تعاون ہوندا سی۔ سائیں رحیم مشہور شعر خوان عبدالغفور مغل ہوراں دے ماموں زاد بھائی سن۔ سائیں ہوراں 2003ء وچ وفات پائی۔ حمد، نعت، سلام تے چوہرے مانوس بحراں وچ لکھے کلام وچ روانی اے۔ خداتے رسول نال محبت توں علاوہ عارفانہ سوچ وی ملدی اے۔

نمونہ کلام

حمد

رحم کر میں مسکین اُتے ، او رحیما رحیمی دا واسطہ ای
 رکھناں دور ابلیس میں تھیں ، دو جگ دی حلیمی دا واسطہ ای
 اپنے کرم دا سایہ ہمیشہ رکھناں ، تینوں شان کریکی دا واسطہ ای
 دن حشر رحیم نوں پچھیاں نہ ، مصطفیٰ دی یتیمی دا واسطہ ای

نعت

میں بے پر انسان کوئی پر تے نہیں ، پڑھاں نعت تے اُچی پرواز ہوندی
 جاں جاں لوواں رسول کریم داناں ، تاں تاں مٹھی سریلی آواز ہوندی
 جسدا کھاوندے ہاں اُسدا گاوندے ہاں ، کیوں منکر دی طبع ناراض ہوندی
 دو سنتاں نہ پڑھیے رحیم جد تک ، پوری فجر دی نہیں نماز ہوندی

○

شاباش فرشتے کہن مینوں ، جدوں لب تے محمد داناں آوے
 نعت لکھن دی جدوں توفیق لبھے کیف و مستی نال بھریا جام آوے
 ہو جاوے معطر دماغ میرا جدوں ورد درود و سلام آوے
 بن جاندا اے ادنیٰ رحیم اعلیٰ ، محفل نبی وچ جووی غلام آوے

تیرے گھرتوں امامت ہے شروع ہوندى، تیرے اُتے نبوت ہے مک جاندى
 تیری خاک پا جو ویکھ لیندى، نہیں نظر اُٹھدى اُتھے رُک جاندى
 تیری آل نون ویکھ کے قسم تیری، ہر باطل دی ماں ہے لک جاندى
 ایسا نام محمد رحیم سائیاں، جیہڑا نام لیندا بھکھ چک جاندى
 شانِ علیؑ

وچ کعبے دے جس دا ظہور ہويا، اُس نون علیؑ نہ آکھاں تے کیہ آکھاں
 کیتی پہلے نبوت تسلیم جس نے، شانِ جلی نہ آکھاں تے کیہ آکھاں
 علیؑ حق نال تے حق علیؑ نال اے، حق دا ولی نہ آکھاں تے کیہ آکھاں
 حق یا علیؑ مدد رحیم سائیاں، گلی گلی نہ آکھاں تے کیہ آکھاں

○

نعرے حیدری لائے تے کیہ دساں میری قلم نون کیسا کمال ملیا
 میرے ذہن دی جتھے رسائی نہیں سی، صدقے علیؑ دے اوہ وی خیال ملیا
 ان پڑھاں تے لفظاں دی ہوئی بارش، مینوں ودھ اوقات تون مال ملیا
 شہنشاہ سخاوت رحیم علیؑ، سخی کوئی نہ علیؑ دے نال ملیا

○

نعرہ حیدری لاؤ سب جم کے تے چھاتی کھلسی باہواں وچ زور آسى
 آمد علم دی ہوسی دماغ اندر، عالم بنسین تے علم وی ہور آسى
 ناد علیؑ پڑھ پھوک وجود اُتے، جتھے تون رہسین نہ ہی چور آسى
 روح نال یا علیؑ مدد رحیم آکھیں، تیری مدد نون علیؑ وچ گور آسى

جدوں مشکل کوئی آجائے پیش مینوں، پل وچ مشکل کشا پکارنا آں
 نہیں مشکل کشائی وچ دیر لگدی، کیوں جے منگتا حیدر قرار دا آں
 ونڈاں تحفے حب دار جہان اندر، نعرے حیدری پڑ وچ ماردا آں
 مولا علیؑ نے رنگ رحیم لائے، میں پوٹھو ہار یا خطہ پوٹھو ہار دا آں
 واقعہ کربلا

کربلا دا واقعہ درد بھریا، جے کوئی سُنے تے اُسدی بہادری اے
 نکل آندا کلیجہ اے منہ وچوں، بولے اصغرؑ زبان جاں مادری اے
 منظر کوفے بازار دا توبہ توبہ، عرش فرش دی ہل گئی چادری اے
 مسلماناں توں رحیم لے کے، اگے اکھاں دے رکھ لئی پادری اے

○

غم شبیر وچ روون والیا، تیریاں اکھیاں دا تازہ نور رہسی
 جس نوں مل گیا غم حسین یارو، باقی دنیا دا ہر غم دور رہسی
 جے توں صدق نال علی دے لال تکھ لیس، تینوں تکدی جنت دی حور رہسی
 دنیا رہے نہ رہے رحیم سائیاں، ذکر آل محمدؐ ضرور رہسی

○

مان بھیناں تے نام بھراواں دا جو، اُس غازی عباس دا غم رہسی
 جد وی نہر فرات دا ذکر لکھساں، سرخم کر رووندا قلم رہسی
 بازو قلم مشکیزہ منہ دے وچ، نیزے فقر وی تکدا سم رہسی
 جب تک رب دی دنیا رحیم باقی، اُچا تیری وفا دا علم رہسی

راجہ عبدالوحید قاسم

1969ء

اصل نام راجہ عبدالوحید تے تخلص قاسم کردے نیں۔ والد داناں راجہ محمد خان اے۔ آپ 20 ستمبر 1969ء نوں ضلع راولپنڈی دے اک قصبہ میرا بھرتھہ وچ پیدا ہوئے۔ 1987ء نوں میٹرک گورنمنٹ ہائی سکول بسالی توں پاس کیتا۔ 1995ء وچ پنجاب یونیورسٹی لاہور ولوں ایم اے پنجابی دی ڈگری حاصل کیتی۔ شاعری بچپن توں ای کرن لگ پئے۔ ایہناں دے استاد راجہ سلطان محمود ملنگی نیں۔

سلطان محمود ملنگی مرحوم دا شمار خطہ پوٹھوہار دے اوہناں شاعراں وچ اے جیہڑے سخن دی گہرائی نوں سمجھن تے عبور رکھدے سن۔

وحید قاسم ہوراں اپنے استاد ملنگی ہوراں دی وفات توں بعد اوہناں دا کلام مرتب کر کے ”سدھراں دے پھل“ دے نام نال چھپوایا۔ جیہڑا لوکاں نے پسند کیتا۔ وحید قاسم ہوریں خطہ پوٹھوہار دے اک چنگے تے نگھے شاعر نیں۔ اوہ جدید دور دے نال نال اخلاقی قدراں دا وی خیال رکھدے نیں۔ ایہناں دے لہجے وچ اک مٹھاس تے اک لوچ اے۔ جیہڑا ہر دکھیارے نوں اپنے ول مائل کر لیندا اے۔ قاسم ہوراں دیاں 4 کتاباں بھرے بور، تریڑاں، بھلیاں یاداں، مٹھے میوے چھپ کے عوام کولوں داد وصول کر رہیاں نیں۔

نمونہ کلام

دیندا رب محمد تقسیم کردا اوہدے مرتبے عالی توں جاں صدقے
افضل جگ وچ جسدا مقام ہے وے اسدی شان نرالی توں جاں صدقے
جس تے آپ خدا درود بھیجے کیوں نہ کملی کالی توں جاں صدقے
خاطر امت نی قاسم جو رہیا روندا، اس امت دے والی توں جاں صدقے

مارے پھوک تے دور نس جان مرضاں ایسے کامل حکیم توں جاں صدقے
جس نوں کافر وی صادق امین کہندے کیوں نہ ذات کریم توں جاں صدقے
جسدے قدماں نوں آکے جبرائیل پجھدا اوہدی شان عظیم توں جاں صدقے
خاطر امت نی قاسم جو رہیا روندا، اس در یتیم توں جاں صدقے

جے نہ توں ہوندا ہوندا کجھ وی نہ ایہہ جہان بنایا میں تیری خاطر
کیتا روشن میں چن دی چانی نوں نیلا فلک سجایا میں تیری خاطر
تیرے صدقے سب رونقاں جگ دیاں گل پھل سبزہ اگایا میں تیری خاطر
قاسم کسے نوں میری پہچان نہیں سی، مکھ توں پردہ اٹھایا میں تیری خاطر

قسمت جاگی غریباں دی آئے آقا دکھ درد مصیبتاں نس پناں
دیکھے خواب غلاماں آزادیاں دے گئیاں مشکلاں جو سن وس پناں
جیہناں سکھ دا مکھ نہ دیکھیا سی خوشیاں انہاں دے گھراں وچ دہس پناں
قاسم لے گئی حلیمہ رسول رب دا، دایاں دیکھ یتیم نوں ہس پناں

کملی والیا کملی دا واسطہ ای کملی پٹھ چھپایاں ، میں کملی نوں
 نار دوزخ دے تتیاں شعلیاں توں کرم نال بچایاں ، میں کملی نوں
 میرا تیرے بغیر کوئی آسرا نہیں اپنا امتی بنایاں ، میں کملی نوں
 پل صراط دے قاسم مقام اتوں ، خیری نال لنگھایاں ، میں کملی نوں

○

میں منہ کالی بدحالی دا رب راکھا گویا جڑ ہاں پکی فتور دی میں
 کم ماڑے تے عملاں وچ سخت پاڑے بدھی پنڈ ہاں پوری قصور دی میں
 پلے میرے نہ ساز و سامان کوئی تے مسافر ہاں بڑے ہی دور دی میں
 قاسم خوف نہیں مینوں مصیبتاں دا ، کیوں جے سائل ہاں در حضور دی میں

○

مولا لج رکھ لے نالے کج پردے میں بے عمل ہی سہی گناہ گار ہی سہی
 دعویٰ کدوں کیتا چنگا ہون دا میں نیا جرم میرے بے شمار ہی سہی
 بیڑی پار کردے صدقے یار کردے بدیاں نال دامن دا غدار ہی سہی
 قاسم امتی تیرے حضور دا آں ، گزری زندگی میری بے کار ہی سہی

○

ذره ذره کائنات دا مہک اٹھیا ایسی دنیا نوں خوشی خدا بخشی
 گئی خزاں تے پرتی بہار مڑ کے پر سرور معطر ہوا بخشی
 عرش فرش تے خوشی دا سماں بنیا سیاہ ظلمتاں تائیں ضیاء بخشی
 قاسم آقا نے سانوں ایمان والی ، مالا مال دولت بے بہا بخشی

اوہدا نام لیواں مشکل حل ہو جائے شوق سجدہ نہ مکے جبین وچوں
 کرماں والا جے کرم دی نظر پاوے جوئے شیر کڈھ لیواں زمین وچوں
 خالی سپ اٹھاواں جے آس رکھ کے موتی بن نکلن آستین وچوں
 قاسم صفت اس سوہنے دی لکھن دیلے، تھر تھر کمبڈے نی کاتبین وچوں

○

مالکا کرم کما میں تے، سوہنے روضے دا میں وی دیدار کر لاں
 جھاڑو ماراں مدینے دیاں وچ گلیاں، وچ خادماں اپنا شمار کر لاں
 حجر اسود دے لوواں میں خوب بو سے، تھوڑے عیب اپنے گنہگار کر لاں
 آب زم زم پیواں پیاس بجھے، قاسم راضی میں احمد مختار کر لاں

○

آفرین آکھاں مصطفیٰ تائیں، سن کے گالیاں اگوں دعا کر دے
 رکھ دے شفقت دا ہتھ یتیمیاں دے سرتے غلاماں دی معاف خطا کر دے
 مالک جنت دے ہو کے رسول عربی، رب دا خوف نہ دل تھیں جدا کر دے
 قاسم دشمن جے ساکھ بن آجاوے، میرے آقا سن خیر عطا کر دے

○

تیرے آن دے نال کائنات اندر بے کساں نوں اک سہارا ملیا
 لکھاں بحر جہالت وچ ڈبیاں نوں چراں پچھوں سی مڑ کے کنار ملیا
 جس دی چمک نال دونویں جہان چمکے عرش فرش نوں ایسا ستارہ ملیا
 قاسم ساڈے تے مولا نے کرم کیجا، سہانوں نبی محمد پیارا ملیا

برحق ہادی رسول کریم آئے بے زبانوں نوں آ کے زبان بخشی
 بے سہاریاں دکھاں دے ماریاں نوں شفقت نال سی قوت بیان بخشی
 رکھیا ہتھ یتیمیاں دے سراتے عاجز بیٹیاں نوں عزت شان بخشی
 حسد بغض تے کینے نوں دفن کر کے، بے کساں تائیں قاسم امان بخشی

○

آمد نبی وچ محو ہو کے، چمکے چن ستارے حضور آئے
 آتش کدے جہان دے ہوئے ٹھنڈے، شعلے بنے شرارے حضور آئے
 سارے چمن دے اُتے نکھار آیا، پیتیاں پر کھلارے حضور آئے
 قلعے باطل دے قاسم تریڑ کھاہدی، ڈگے کفر منارے حضور آئے

○

ہر سو نور تجلیاں نظر آئیاں، رب دے خاص پیارے حضور آئے
 عرش فرش تے خوشی دا سماں بنیا، حوراں رستے سنوارے حضور آئے
 خوشی آئی یتیمیاں دیاں چہریاں تے، دے عجب نظارے حضور آئے
 قاسم ختم شیطان دی ہوئی سازش، ڈگے کفر منارے حضور آئے

○

رنگ سارے ای چمن دا بدل گیا، کوئل گو گو پکارے حضور آئے
 گلاں پھلاں دے سوہنیاں چہریاں تے، شبنم گوہر پئی وارے حضور آئے
 عجب بدلیاں فلک تے نظر آئیاں، لالی روپ نکھارے حضور آئے
 قاسم چیلے شیطان دے اٹھ نٹھے، ڈگے کفر منارے حضور آئے

چن ٹوٹے ٹوٹے ہوئی گشنا جے انگلی سوہنا چانا سی
 اوہ منہ کملی چوں کڈھنا سی چن چڑھاں وچ شرمانا سی
 جے پیر اوہ دھپ وچ ترنا سی ، سر چھام دیوں وی کرنا سی
 اوہ مالک ہوئی تے دنیا ناں تے بکریاں آپ چرانا سی
 اوہ کھلے دلے آلا سی غنخواراں ناں رکھوالا سی
 اتھے برنے بدل رحمت نے اوہ جدھروں لنگ کے جانا سی
 اوہ لوری سنے حلیمہ نی تے منگے خیر یتیمان نی
 اوہ بے کساں مجبوراں کی آپوں سینے نال وی لانا سی
 گھر اُسے جیہڑے اشنے سن اوہ جھولیاں بھری تے گشنے سن
 اوہ سہنا اُپر پھوڑے نے تے سکی روٹی کھانا سی

مولا واسطہ اپنے حبیب دا ای ، جو میں منگاں مراد توں اج دے دے
 بارش رحمتاں دی میرے سر اُتے ، کر کے کرم دے دے گج وچ دے دے
 میں بے چھے کوچے نوں جاچ ای نہیں ، مینوں منگن دا مالکا چچ دے دے
 توں رحیم وی ایں تے کریم وی ایں ، سدھراں مک جاون رج رج دے دے
 میرا چمن امیدیاں دا نکھر جاوے ، ہرا بھرا کردے سج دھج دے دے
 قاسم راضی میں تیری رضا اُتے ، بکاں نال دے دے بھر بھر چھج دے دے

محمد شہزاد نجمی

2 نومبر 1975ء

اصل نام محمد شہزاد اے تے نجمی تخلص کردے نیں۔ 2 نومبر 1975ء نوں نئی آبادی ایوب آباد، ڈاکخانہ لدھڑ منارہ تحصیل و ضلع جہلم وچ پیدا ہوئے۔ والد دا نام محمد صادق اے۔ شاعری وچ محمد عالم سوزی ہوراں دے شاگرد نیں۔ پنجابی زبان تے ادب نال محبت، ایہناں دی محبت دا ایہتھوں اندازہ لا لوؤ کہ اوہ انگلینڈ ورگے علاقے وچ رہ کے پنجابی دی جوت جگائی بیٹھے نیں۔ ایہناں چیاں بندیاں دے تعاون نال پنجابی زبان تے کلچر نوں فروغ مل رہیا اے۔ ایہناں دے جذباں نوں جناوی سراہیے گھٹ اے۔

موجودہ پتہ:

52 chippendale rise bradford

west yorkshire England BD 8 0 NB

نمونہ کلام

دست و قلم تحریر تھیں ہین قاصر، عقل و فکر دے کامل شعور ہاتھوں
 لکھے نعت ہے ایڈی اوقات کس دی، عشق نبی دے لطف و سحر ہاتھوں
 تنگے کون کوئی تحت اثری توڑیں، میرے آقا دی نظر منظور ہاتھوں
 لکھن ہوندی نہیں صفت حضورؐ نجمی، روشن ذہن تے باطنی نور ہاتھوں

○

زخِ حضورِ دی تاب لائے ، آفتاب اندر اتنی تاب کتھے
 جلوہ نورِ علی نور دا ویکھ سکے ، قابل اسدے ہے ماہتاب کتھے
 کتھے دندانِ دی چمک ، نجوم کتھے ، کتھے زلفِ معطر ، گلاب کتھے
 لکھے کیہ بقول استادِ نجمی ، لکھن ہوندی اے صفتِ جناب کتھے

اللہ اللہ حضورِ دی نال آمد ، انسانیت نوں اصلی مقام ملیا
 جس وی منگیا سرکار تھیں نال دل دے ، شب و روز ملیا صبح و شام ملیا
 خالص دُرِ توحید دی ہوئی بارش ، خاص و عام نوں لطف و انعام ملیا
 نجمی درِ محمد تھیں کہن عاشق ، بھریا ہويا حقیقت دا جام ملیا

رُتبہ شاہِ اُمم دا یدِ قدرت ، لکھیا واضح اُم الکتاب اندر
 مُرسل ہو رہیں ہوئے مقبول اتنے ، جتنے مصطفیٰ رب دی جناب اندر
 قائم حدِ کلیم و مسیح اُتے ، شانِ مجتبیٰ نہیں حساب اندر
 ہدیہ نعت دا ہووے منظور نجمی ، بارگاہِ رسالتِ مآب اندر

خامہ ناتواں کیہ بساط رکھدا ، لکھے شاہِ دو عالم دی شان اندر
 پڑھدا آپ درود و سلام مولا ، رقم صاف ربّانی قرآن اندر
 آیا ہو رہیں کوئی فیاض بن کے ، میرے آقائے وانگ جہان اندر
 نجمی نظرِ شفاعت دا ہاں طالب ، عرصہ برزخ تے یوم المیزان اندر

مضطرب دل اندر وجد آجاندا، جدوں نعت دا یارو آغاز ہو جائے
میرے آقا دے عالی دربار اندر، جے منظور اے میری نیاز ہو جائے
آوے لطف تاں مدح سرائی اندر، جے کر ساز ہی میری آواز ہو جائے
نجمی نعت حضور دی پڑھدے پڑھدے، میری روح نوں حاصل پرواز ہو جائے

○

جتھے نعت حضور دی پڑھی جاوے، اوتھے رحمت دا مینہ وسایا جاندا
اوتھے در توحید دی ویکھ بارش، جتھے نعرہ رسالت دا لایا جاندا
سیرت طیبہ تے حُسنِ اخلاق دس کے، سُنّا ہو یا ضمیر جگایا جاندا
اوتھے روشنی بے مثال نجمی، جتھے جشنِ میلاد منایا جاندا

○

لگے شاہِ دو عالم دے پیر جتھے، چمک اٹھیا اُس خاک دا ذرہ ذرہ
مولا پاک مدینے توں واردا اے، نوری ستے افلاک دا ذرہ ذرہ
کیتا نظرِ حبیب نے نذرِ آتش، کر کے جمع سفاک دا ذرہ ذرہ
رہسی درخشاں یومِ نشور توڑیں، نجمی طیبہ پاک دا ذرہ ذرہ

انملے موتی

خداوند کریم دا بے پایاں احسان اے کہ اوس نے ایس عالم ہست و بود وچ ایس مٹی دی مٹھ (انسان) نوں بھہجیا تے ایس نوں علم دے کے اٹھاراں ہزار عالم وچ ممتاز کیتا۔ فیر ایس انسان نوں اپنے نطق راہیں اللہ تعالیٰ دی حمد و ثناء، اوہدے محبوب صلی اللہ علیہ وسلم دی حتی المقدور تعریف کرن دا وی شعور ملیا۔ انسان نوں گل بات کرن لئی یا اوہدے منشا دے اظہار کرن لئی کئی اک طریقے بھی اپنی قدرت کاملہ نال تفویض کیتے۔ بے شعور آدمی اپنی زبان توں نکلی ہوئی گل نوں او سے طرح سنبھال نہیں سکدا پر جدوں اوہ ای گل کے علم والے دے مونہوں نکلدی اے تے اوہ اوہنوں او سے ویلے کاغذ تے لیک لیندا اے تے پھیر ودھیرے علم والا بندہ اپنی علم دی چاشنی نال زبان توں نکلی ہوئی گل بات اپنے اوراک راہیں صیقل کر کے اوہنوں منظم حرفاں (شعراں) دی شکل دے دیندا اے تے ہور زیادہ علم والا بہت زیادہ گل نوں بالکل تھوڑے جیہے حرفاں (شعراں) وچ ظاہر کر کے مقصد پورا کر لیندا اے۔

جدوں گل شعر یا شاعری دی کریئے تے ایس میدان وچ ان گنت ناں آوندے نیں جیہناں نیں شعراں راہیں اللہ تعالیٰ دی تعریف کیتی تے حضور سرور کونین ﷺ دی بارگاہ وچ اپنیاں عرضاں نعتاں پیش کیتیاں تے تصوف تے عشق حقیقی دی چھاپ اندر شاعری دے وڈے ملے نذرانے گزارے۔ ہر بندے دامن جدوں بولدا اے اوہنوں لیکن والے پاسے لیاویے تے اوہ حرف سچے سچے تے انملے موتی بن جاندا اے۔ جیہڑے اسیں کے دے اگے پیش کرنے آں اوہ بھاویں سادہ حرف ہون یا شعراں دی صورت ہووے۔ ایسے طرح اوہ سچے سچے تے بیش قیمت موتی (حرف) شعراں دی شکل اندر مقصود احمد شرچوری ہوراں نیں بڑی تجسس، محنت تے

بڑی نس بھیج کر کے پڑھن والیاں اگے حرف نذرانے دی صورت وچ پیش کرن دی
 بھرویں کوشش کیتی اے۔ اُچا سُچا تے پوتر کلام لبھن لئی اوہناں اپنے دفتر یا گھر بہہ کے
 ایہہ کم پورا نہیں کیتا ایہدے واسطے اوہ دور دراڈیاں پنڈاں، قصبیاں، ڈیریاں تے
 کھوہاں تے وی جان توں نہیں جھجکے، اوہناں دی ایہہ سوہنی کھری تے انملی پیش کش
 حرف نذرانے تے میں کجھ اظہار کرن توں قاصر آں کیوں جے نہ علم نہ ادراک نہ سمجھ
 تے فیر ایس توں اڈ شاعری ہو رہی بہت اوکھا کم اے پر میں جتھوں وی پڑھیا اے جناں
 وی ویکھیا اے اللہ دی حمد و ثنا، اللہ دے پیارے دی تعریف، عشق حقیقی دی لگن یا فیر ہو
 ایسے اکھر ویکھے جیڑے انسان دے دل وچ کھُٹ جان دے نیں۔ لکھن والے
 ایہدے بارے بہت کجھ لکھن گے کیوں جے ایہہ ہے ای سراسر تعریفاں دے لائق،
 میں تے صرف ایناں آکھاں گا اللہ مقصود احمد شرف پوری ہوراں نوں ایسے طرح دیاں
 ہو تخیقاں پیش کرن دی سعادت بخشدا رہوے تے اوہ اللہ دانالے کے ایہو جیسے
 اُچے تے سچے کم کردے رہن۔

اخیر تے اک شعر حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی بارگاہ وچ:

اے میرے لچپال حضور رب داتسی کمال حضور
 میں کدے نہیں کلا ہویا، تسی او میرے نال حضور

چودھری محمد یوسف ورک

ناظم

نعت لائبریری

5۔ راجا کالونی عقب تھانہ شاہدرہ موڑ لاہور

042-7927855

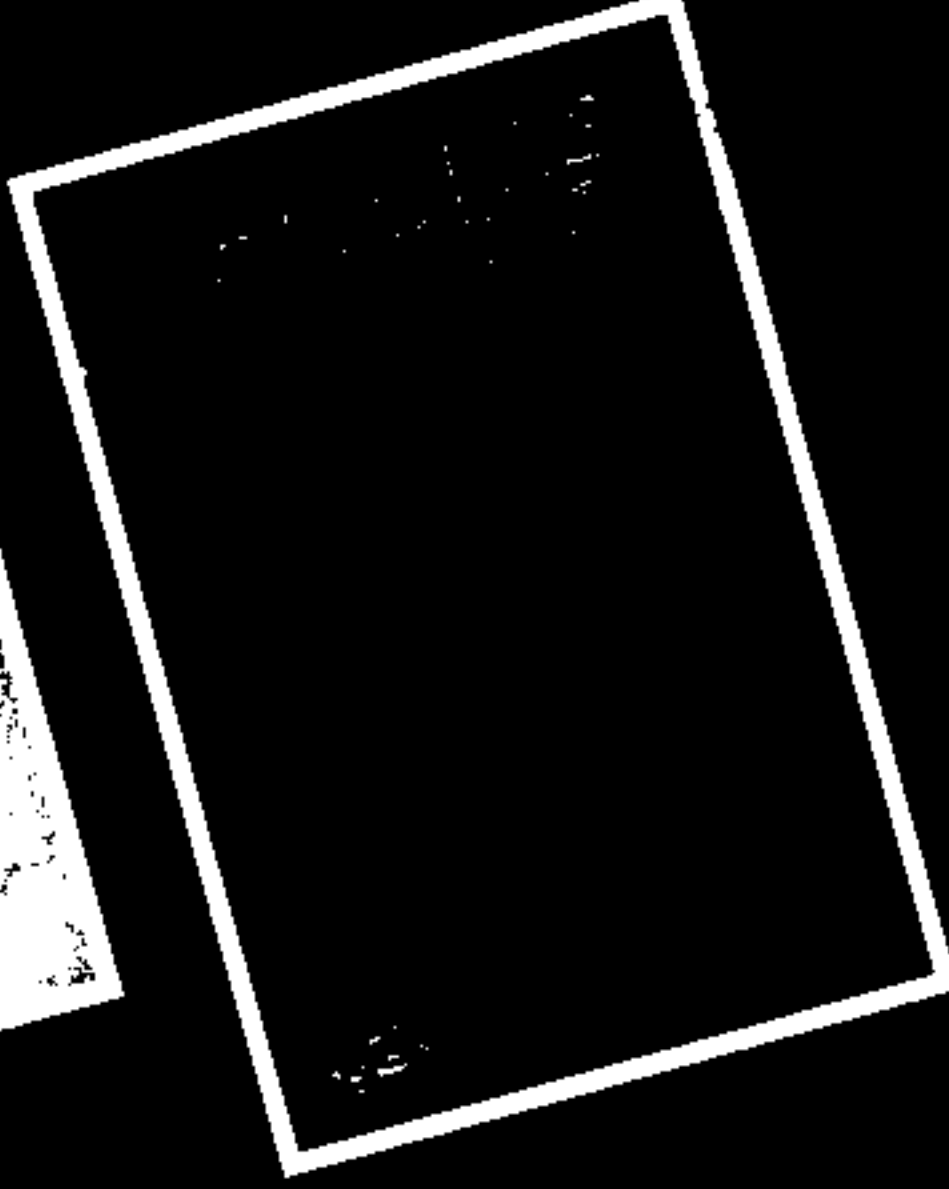
کتابیات

- 1- محمد آصف خاں۔ آکھیا بابا فرید نے۔ پاکستان پنجابی ادبی بورڈ لاہور۔ 2001ء
- 2- مقبول انور داؤدی۔ کلام بابا فرید شکر گنج۔ فیروز سنز لاہور۔ سن
- 3- عبدالمجید بھٹی۔ کافیاں شاہ حسین۔ پنجابی ادبی اکیڈمی ماڈل ٹاؤن لاہور۔ 1961ء
- 4- میاں ظفر مقبول۔ کلام شاہ حسین۔ مکتبہ دانیال لاہور۔ 1999ء
- 5- پروفیسر، سید احمد سعید ہمدانی۔ کلام حضرت سلطان باہو۔ زاویہ پبلشرز لاہور۔ 2005ء
- 6- میاں ظفر مقبول۔ کلام بلھے شاہ۔ مکتبہ دانیال لاہور۔ 2000ء
- 7- مولوی عبدالستار۔ نین نامہ۔ میر خدا بخش احمد بخش سوداگران کشمیری بازار لاہور
- 8- میاں محمد بخش۔ سیف الملوک۔ مکتبہ دانیال
- 9- پیر سید احمد شاہ۔ گنج معانی معروف بہ مخزن عرفانی۔ کوٹلی شریعی ضلع گوجرانوالہ
- 10- حافظ جھنڈا۔ کلیات حافظ جھنڈا۔ مملوکہ امین خیال۔ لاہور
- 11- کرم امرتسری۔ کرم پھلواری۔ میجر عبدالکریم خان (ریٹائرڈ)۔ نوشہرہ پشاور
- 12- محمد اسماعیل اعوان۔ کلیات سائیں۔ گندھارا ہندکو بورڈ پاکستان۔ 2006ء
- 12- افضل پرویز۔ کہنداسائیں۔ پاکستان پنجابی ادبی بورڈ لاہور۔ 1978ء
- 14- رضا ہمدانی۔ سائیں احمد علی پشوری۔ لوک ورثے کا قومی ادارہ۔ 1977ء
- 15- طفیل پرویز محترم۔ کلام عشق لہر۔ فضل حق اینڈ سنز پرنٹرز اینڈ پبلشرز لاہور۔ 1990ء
- 16- ابوالظاہر فدا حسین فدا۔ کلیات خوش طبع۔ پاکستان پنجابی ادبی بورڈ لاہور۔ 1994ء
- 17- غلام یعقوب انور۔ بول تے تول۔ پاکستان پنجابی ادبی بورڈ لاہور۔ 1981ء
- 18- عبدالغنی وفا۔ ہتھ لکھتی امین خیال۔ لاہور
- 19- چراغ دین آزاد باجوہ۔ ہتھ لکھتی امین خیال۔ لاہور
- 20- محمد رفیق محبوب۔ نفیس دالکتابت قذافی مارکیٹ اردو بازار لاہور۔ 1982ء
- 21- حافظ برکت علی قادری۔ داستان غم۔ غوثیہ کتب خانہ لاہور۔
- 22- حکیم علی محمد راز۔ صحیفۃ العاشقین عرف شاہنامہ مصرحہ اول۔
- پبلشر حکیم عابد علی عابد چک 283 گ ب فیصل آباد۔ 1953ء
- 23- دائم اقبال دائم۔ بانگ بلال۔ مقصود پبلشرز اردو بازار لاہور۔ 2004ء
- 24- // // // //۔ کبیل پوش۔ // // // //۔ 2005ء

- 25- دائم اقبال دائم۔ سوہنی سرکار۔ دائم اقبال دائم اکیڈمی واسومنڈی بہاء الدین۔ سن
- 26- آمنہ صدیق۔ محمد حسین ظاہر حیاتی فکر تے فن۔ تحقیقی مقالہ برائے ایم اے پنجابی۔ شعبہ پنجابی پنجاب یونیورسٹی لاہور۔ 1998ء
- 27- عاصمہ دین۔ یوسف موج حیاتی فکر تے فن۔ تحقیقی مقالہ برائے ایم اے پنجابی۔ شعبہ پنجابی پنجاب یونیورسٹی لاہور۔ 1990ء
- 28- آغا جوش محمد۔ مٹی دے بت۔ ادارہ فروغ ہند کو صوبہ سرحد۔ 2001ء
- 29- زید۔ آئی اطہر۔ مینا تے جام۔ ادارہ اشاعت ہند کو پاکستان (پشور)۔ 1982ء
- 30- محمد اعظم چشتی۔ کلیات محمد اعظم چشتی۔ مکتبہ نبویہ لاہور۔
- 31- سعادت علی ثاقب۔ فیصل آباد دے پنجابی نعت گو شاعر۔ تحقیقی مقالہ برائے ایم اے پنجابی۔ شعبہ پنجابی پنجاب یونیورسٹی لاہور۔ 1985ء
- 32- صوفی عبدالرحیم دیوانہ۔ حق دی پہچان۔ مکتبہ نظامیہ باغبانپورہ لاہور۔
- 33- // عرفان حق۔ // // //
- 34- سائیں عبدالغفور غفور۔ اوتارا۔ اعتماد پبلی کیشنز چھانگا مانگا قصور۔ 1993ء
- 35- ڈاکٹر، ریاض انجم۔ ادبی تاریخ ضلع قصور۔ خزینہ علم و ادب لاہور۔
- 36- پردنسر، ڈاکٹر، عصمت اللہ زاہد۔ دیوان محبوب۔ حق نما پبلی کیشنز لاہور۔ 2000ء
- 37- صدق جالندھری۔ دریتیم۔ چشتی کتب خانہ جھنگ بازار فیصل آباد۔ 1339ھ
- 38- محمد عالم سوزی۔ ہتھ لکھتی معرفت محمد صدیق دیال U-K۔
- 39- محمد صدیق دیال۔ جموں و کشمیر دے موتی۔ علاقہ بینسی ضلع میر پور آزاد کشمیر۔ 2003ء
- 40- امین خیال۔ سنتاں رب رسول دیاں۔ لٹریچر پبلی کیشنز گوجرانوالہ۔ 2005ء
- 41- حنیف رہبر۔ نگھیاں سوچاں۔ لاہور۔
- 42- محمد علی ظہوری۔ کلیات ظہوری۔ خزینہ علم و ادب لاہور۔
- 43- ایم۔ اے آزاد، کھوکھر۔ قدرت دے رنگ۔ بابا قائم سائیں پرنٹنگ پریس فیصل آباد۔ 2004ء
- 44- حافظ محمد حسین۔ حبیب اعظم۔ جہانگیر بک ڈپو اردو بازار لاہور۔ 1970ء
- 45- حافظ محمد حسین حافظ۔ منگتا حضور دا۔ مکتبہ نوریہ رضویہ فیصل آباد۔ 2002ء
- 46- عبر قادری۔ میں لکھ وی نہیں۔ محمد صدیق صبر قادری محلہ مادھوال حسین باغبانپورہ لاہور۔ 1993ء
- 47- محمد ابراہیم کلیم۔ چانن دل دا۔ مقصود پبلشرز اردو بازار لاہور۔ 1999ء
- 48- // // // // ذکر بتول۔ // // // 2002ء
- 49- عبدالستاری نیازی۔ کلیات نیازی۔ خزینہ علم و ادب لاہور۔

مقصود پبلشرز

فرسٹ فلور سرور مارکیٹ سرکلر روڈ چوک اردو بازار لاہور 320521